

Chron. 196, 197

Bibl. Jag.

GW. 4022

GW. 240

Lith. n.

196-197

Inc.

UVI
72

inani tue. **Q**ualis iactis
et iustificans sequit' oro.

Hic albamem quere ho
mitem additectoria hae

repat dicit xpm voluit
tare passum fuisse talis
¶ Salve aue que in corpore xpi delecta es et ex nobis
ex delecta es et ex nobis

...pria sua **D**eus v
...no bonas

...sit qui vlt
...desideria
...reliquit Tu aut **E**

...quis si vacans ut ait
...deseruit ratorē cor =

...ta est incoisip...
...loquebat sapiam et domi

Handwritten text, likely a list or index, written in a cursive script. The text is organized into several columns and rows, with some entries grouped by brackets. The handwriting is somewhat faded and difficult to decipher, but appears to be a list of names or items. The text is written on aged, stained paper.

Res
 nales } Elumina
 Complexio
 humores
 Membra ^{intra}posita
 Opus ^{intra} huc opus
 et huc ^{ante} rebus
 Opus ^{ante} rebus cor

Non
 nales } manito
 repleto
 Coning
 verna
 motus
 quies
 hanc aie

Tunc
 nales } Causa
 Ego do
 arie
 Non
 emate
 Cera
 Aqua
 ignis
 Ceterum
 artes
 Reges
 Ceteris

Coning } Morbus
 morbi in
 aiea morbi sequia

¶ *Carmina de Vinarum iudicijs edita ab excellentissimo domino magi-
stro Egidio cum commento eiusdem feliciter incipiunt.*

Sic liber noue institutionis: studiose compositionis arti-
ficio ex auctorum scientijs elicitus est et exortus: in quo phi-
sicalis scientie restat arcana: quia secreta iudicia vinarum
continentur: quem quidem quoniam lectoris animum eri-
git et extollit: nostrorum amicorum instantie inscripsimus.
De iudicijs vinarum et preceptorum traditiones in hoc
opere metricè describuntur. Metrica namque oratio suc-
cincta breuitate discurrens diffinitas specificans alligata est certitudinis:
Ideoque confirmat memoriam: et corroborat doctrinam. Prosaica vero ora-
tio propria libertate subfugiens conturbat memoriam: et ignorantie parit con-
fusionem. Unde qui debent certa ratione censeri et exemplo commemora-
tionisq; caractere sigillari potius metricè breuitatis affectant compendium:
quod prosaice prolixitatis dispendium. Fortasse igitur de versibus incom-
positis et de metri incongruitate nos arguet lector importunus. Sed at-
tendat quoniam physicalium verborum causa lex est et ratio: quod metricè oratio-
nis consortium vrine designant: vix enim multo conatu mansuescere vixque
castigari potuerit quin metrorum legibus arctarentur. Ab hoc autem ope-
re fugiant qui planetici sunt et discursores alienis fecibus imbuti: et a musan-
dino dogmate recedant alieni. Socijs autem nostris domesticæ fidei quorum
gratia hoc opus suscepimus huius noue institutionis offerimus. Bini-
dit autem iste liber in duas partes in primam. scilicet in secundam. In prima igitur
parte agit de iudicio vinarum secundum cognitionem colorum et substantiarum. In
secunda agit de iudicijs vinarum secundum distinctionem suorum contentorum.

Derivationem nominis vrine ponit.

¶ *Fitur vrina: quoniam fit in renibus vna.*

¶ *Aut ab vris greco: quod demonstratio fertur.*

¶ *Aut quia quod tangit mordet desiccatur et vrit.*

¶ *Ut de lacte sepe se limpidus eliquat humor.*

¶ *Sic liquor vrine de massa sanguinis erit.*

¶ *Sanguinis est vrina serum subtile liquamen.*

¶ *Humorum: quos conficit ars regitina secundi.*

¶ *Et princeps operis: dum fit cribratio rerum.*

¶ *Dum fit ab impuris pure discretio partis.*

¶ *Dicitur vrina. ¶* **Expositio.** In libro isto auctor ille intendens do-
ctrinam tradere de vrinis in principio ponit derivationem nominis. Vrina
ergo secundum sententiam illorum trium versuum derivatur altera trium deri-
uatione. **¶** *Prima derivatio est illa. Vrina dicitur quasi vna renibus quia*

Ham, 101.

in renibus formaliter generat quāvis in epate principiū & substantiā assum-
 pserit. Assumit tamen in renibus sūm vsum vel quia magis fideliter habet
 significare super habitudinem renū q̄ aliorū membrorū. Nec est ergo sen-
 tentia primi versus. ¶ Aut ab vrb. ¶ Secūda derivatio ponit in hoc
 versus: cuius sententia hec est. Urina dicitur ab vrb grece: qđ est demon-
 stratio latine: quia per ipsam vrīnā dispositiones humani corporis demon-
 strantur vt sanitas egritudo & neutralitas: repletio & inanitio vlt media ha-
 bitudo & similia. ¶ Aut quia qđ tangit. ¶ Hic ponit tertia derivatio vrī-
 ne: & est talis. Urina dicitur ab vrb vris: quia habet virtutem vrēdi & de-
 siccandi: Et ideo dicitur valere contra pustulas &c. sicut expresse scriptum
 est in cōmento. ¶ Et de lacte sez. ¶ Hic ponit quandam similitudinem
 inter sez & vrīnam vt de ipsius vrīne essentia doctrina clarior habeatur. s.
 sicut serum de lacte per grossarum partiū expressionem sequestratur: ita li-
 quor vrīne de massa sanguinea eliquatur. ¶ Sanguinis est vrīna. ¶ In
 hoc loco ponit diffinitionem vrīne: que quidē diffinitio assumpta est ab vrī-
 nis isaac vrīna est colamentū sanguinis &c. ¶ Commentū. ¶ In renibus
 vna quoniam formaliter in renibus generat & discernit: licet prius i epa-
 te & substantiā & colorem accipiat sūm habitū: i renibus tamen assumpsit eā
 sūm vsum: vel dicitur quia fidelius renū habitudinem denunciat q̄ aliorū
 membrorū vnde dicit vrīna ab vrb grece qđ est demonstratio interiorū
 membrorū. Unde cū certificamur de interioribus: tunc consulimus vrīne
 iudiciū. Et dicitur etiā qz habet virtutem desiccantiam. vnde valet contra
 serpiginem & contra pustulas & contra virge vlcerationem: & cū felle acci-
 pitris colata per pannū maculā vel potata etiā spleneticis cōfert. ¶ U-
 de lacte sez. ¶ Hic notatur similitudo fieri inter serum & vrīnā vt expsse
 de essentia similitudinis vrīne euidētiōr cōpleat doctrina: sicut autem sez
 per grossarū partiū expressionē de lacte excolat: sic vrīna de massa sangui-
 nis eliquat. Unde Theophilus quidam vero eā similem sero vocauerit.
 ¶ Sanguinis est vrīna. quid sit vrīna sic diffinit in hoc loco. & est hec diffi-
 nitio que hic assignat bene consonans diffinitioni quā ponit Theophilus
 & isaac in libro vrīnarū: que talis est. Urina est colamentū sanguinis & aliorū
 humorū ex actionibus nature natū. Sed est hic notandū qđ non est reuera
 sez sed quasi serosa substantia cū sanguine eliquata. ¶ Humorū quos con-
 ficit ars regitiua secundū. i. virtus regitiua. s. secūde digestionis. ¶ Et p̄n-
 ceptis operis dum fit cribratio rez. i. sequestratio q̄ sequestratio fit i epate.
 Slegmatica nāq̄ materia in primo motu ebullitionis generata ad pulmō-
 nem emittitur vt in flegma conuertitur. Colerica materia ad cistim fellis
 transmittitur. Melancolia derivatur ad splenem. Sanguinea materia in
 epate sinceratur & mundificat. Aquosa vero substantia idest vrīna cū san-
 guine ad renes deportatur & per poros euntides resudat in vesicam.

Ponit condiciones vrīne.

Quale: quid: aut quid in hoc: quantum: quotiens: vbi: quando.

Etas: natura: ferus: labor: ira: bile: a.

Cura: fames: motus: lauacrum: cibus: vinctio: potus:

Debent artificii certa ratione notari.

Si cupis vrine iudex consultus haberi.

Quattuor ex primis cum precipue dominantur.

Debet iudicii potior sententia sumi.

Integritas lapsus vitium virtus minus aut plus.

Et status hiis medius sit ab hoc examine certus.

Expositio breuis. **Q**uale: quid. **H**ic ponit additiones que requiruntur ad vix iudicium vrinarum vt manifeste declaratur in commento infra.

Quattuor ex primis. **H**ic ostendit quas additiones medicus debet precipue considerare. Et dicit qd primas quattuor additiones medicus primo et principr attendere debet. scilicet ad qualitatem: substantiam: quantitatē: et ad prentiam: qd ex istis quattuor additionibus cum sint substantiales vrine sumitur melior sententia in iudicando. **I**ntegritas. **H**ic ostendit vtilitatem que habetur ex iudicio vrinarum dicens qd per iudiciū vrine cognoscit medicus sanitatem hominis: egritudinem: et neutralitatem: fortitudinē virtutis et debilitatem: inanitionem et repletionem: et habitudinem mediocrem: et hec est vtilitas que habetur ex iudicio vrine. **C**ommentum. **Q**uale: quid.

Forma inscriptionis vel speculationis declarat sibi. **I**n hoc enim loco declarat et ostendit que sunt in iudicio vrine consideranda. **H**abenda enim est consideratio coloris substantie quantitatē et contentorum. **E**t iste sunt naturales vel substantiales et intrinsece considerationes que ex ipsa vrina perpenduntur. **S**unt et alie quedā accidentales vel extrinsece que ex proprietatibus substantiarum eliciuntur vt ex etate complexionē et aliis que secuntur. **Q**uale. **R**efert ad qualitatem id est ad colorem. **Q**uid. **R**efert ad substantiam. **D**iversificat igitur substantia in tenuitatem et spissitudinem et mediocritatem. **T**enuitas in omnimodā tenuitatem: et in mediocrem et tenuem spissitudo in omnimodā spissitudinem et remissam diuidit. **Q**uod in hoc. **S**pectat ad differentiā contentorum. **Q**uantum. **P**ertinet ad quantitatē. **Q**uantitas enim diuiditur in multitudinem: mediocritatem et paucitatem. **Q**uotiens. **P**ertinet ad numerum effusionis vel inspectionis. scilicet vtrū semel: vel pluries sit effusa vrina. **N**ā ex frequentia vel raritate effusionis plurimū instrumur et ex frequentia speculationis plenius certificamur. **U**bi. **R**efert ad locū collectionis que colligi debet in vase vitreo claro ad modū vesice facto vt ex vasis qualitate omnes pres vrine se visui fideliter ostendantur. **U**bi. **E**tia refert ad locū inspectionis quia debet inspicere in loco non nimis radioso nec obscuro. **E**t si radius sit ante oppositus opponenda est manus vt fiat melius discretio contentorum et ne radiositate visibilis spiritus habeat disgregari. **U**bi. **P**otest etia intelligi depositione prentorum. scilicet vtrū prenta in summo teneant locū in vrina vel mediū vel infimū. **Q**uando. **R**efert ad ipsas

effusionis quod est in hora matutinali: celebrata digestionem. Tunc enim si
delior est et est nuncius certus interiorum membrorum. vel. **¶ Quando.**

Refertur ad tempus inspectionis: statim namque est inspicienda: Et si affu
erit opportunitas post eius residentiam vase obturato secundo vel tertio est
inspicienda. Multoties namque intingitur tenuis et postea inspissatur et econ
uerso. multoties tenuis et remanet tenuis ut in Theophilo legitur.

¶ Etas. Quia alia debet esse in puero alia in sene et alia in iuvene int
ensionem vel remissionem caliditatis. **¶ Natura.** s. quantum ad comple
tionem: in colerico namque debet esse citrina et tenuis. Citrina ex caliditate.

Tenuis ex siccitate. In flegmatico debet esse discolorata et aliquantulum
spissa. In melancolico debet esse discolorata et tenuis. In sanguineo colo
rata et mediocriter spissa. **¶ Sexus.** Ad differentiam inter marem et fe
minam. **¶ Labor.** Pertinet ad exercitium corporis. Ex labore namque cum

calefiat corpus coloratur urina. per laborem intellige et eius contrarium. s.
quietem. **¶ Ira.** Pertinet etiam ad perturbationem eius anime unde mu
tatur urina. **¶ Dieta.** Quantum ad ministrationem sex res non natura
lium ex quibus oibus variat urina. **¶ Cura.** Quantum ad sollicitudi
nem et tristitiam. **¶ Fames.** Quantum ad indigentiam et potus et cibi et

ieiunii. **¶ Morus.** Quantum ad quietatem exercitii quoniam in quodam
exercitio plus mouet corpus et in quodam minus. **¶ Lauacrum.** ad differen
tiam balnearum. Nam ex balneo sulphureo vel marino urina coloratur et

ex balneo aqua dulcis discoloratur. **¶ Libus.** In qualitate et quantitate im
mutat urina. Quantitas multitudinis ciborum discoloratur et crudificat urinam

soffocando calorem naturalem. Paucitas ciborum intensam reddit inducen
do siccitatem ex cuius lima acuitur calor. Qualitas autem si calidus frig.
bus et siccus et etiam si substantia subtilis vel grossa aut mediocri.

**¶ On
eratio.** Quantum ad vnguenta: ut si vixerit se oleo laurino urina intendit
vel marciat vel oleo iusquamini. unde calor remittitur vel intenditur.

¶ Potus. Sua enim quantitate qualitate substantia et colore immutat
urina: quantitate si multum biberit vel parum. qualitate. Si multum fuerit cali
dus vel frigidus et similia. Substantia si fuerit stipticus vel diureticus. ex

subtili namque potu et diuretico multiplicat urina. ex stiptico et spisso mutatur
et minuitur. Colore: ut si fuerit vinum rubrum vel album et huiusmodi enim

confortium tingit urinam et eam reddit sanguineam. Decoctio reubarbari et
croci reddit eam croceam. **¶ Debent artifices.** Id est medico consulto et

discreto. **¶ Quatuor exprimis.** Id est quatuor considerat quod diximus
substantialia. **¶ Integritas.** Hic declarat que utilitas habeat ex iudi
cio urinae. **¶ Integritas.** Quantum ad sanitatem. **¶ Lapsus.** Quan
tum ad egritudinem vel neutralitatem. **¶ Virtus.** Quantum ad imper
fectionem operationum. **¶ Virtus.** Quantum ad perfectionem.

¶ Minus. Quantum ad minutionem. **¶ Plus.** Quantum ad
repletionem. **¶ Status.** Quantum ad mediocritatem. **¶ Ab hoc exa
mine.** Id est iudicio urinae.

Ostendit quot sint vinarum calores.

Bis veni vnam possunt variare colores.
Quos ex subscriptis poteris perpendere formis.
Nigrior vrine facies incommoda febribus.
Quartane soluit: mortem portendit et vrit.
Si niger ad fundum residens se deprimat humor.
Quarix purgatur multum sentina fluoris.
In febre fert mortem nigra fetida pauca pinguis.
Vesice vicio proflus renumq; remoto.

¶ **Expositio.** **¶** **Bis** veni &c. Postquam auctor docuit nos in generali conditiones que sunt attendende in iudicio vinarum et quid sint. hic prosequitur de vna conditione. scilicet de qualitate ostendens quot sunt colores vinarum dicens quod sunt viginti. Sed qui sint insertus declarabitur.
¶ **Nigrior** vrine. Hic prosequitur de coloribus vinarum: et primo de colore nigro. Sentina istorum duorum versuum est hec. Urina nigra in colore tria significat. Unum. scilicet solutionem et liberationem a febre quartana: et maxime si sit multa in quantitate. Alterum est quod significat mortificationem caloris naturalis: et tunc est nigra quadam nigredine circumtulsa: et tunc precessit color liuidus. Tertium est quia significat ultimam adustionem et talis nigredo est sicut coctum lucidum: et tunc precessit color viridis.
¶ **Si niger** ad fundum. Hic ponitur alia regula de nigro colore: et solum pertinet ad mulieres que talis est. Quotiens apparebit tibi vrina nigra cum nigro sedimine significat purgationem menstruorum quia humor niger et melancolicus effunditur in vrina et ipsam denigrat. Et est notandum quod talis vrina per residentiam attenuatur superius et inferius inspissatur.
¶ **In febre** fert mortem &c. Alia ponit regula de nigro colore. Quotienscumque in febre accuta appareat vrina nigra in colore: pauca in quantitate: fetida in odore: vinctuosa in substantia: tunc potes proculdubio mortem iudicare. Renum tamen et lumborum iudicio circumscripito: quod si esset vitium in renibus aut in vesica minus esset vrina suspecta. Unde talis vrina potest apparere ex passione in renibus aut in vesica.
¶ **Comentum.**
¶ **Bis** veni vrinam. In hoc capitulo distinguuntur qui sint colores vinarum. Sunt autem viginti. Et est multiplex colorum descriptio vel distinctio. Quedam namque sit colorum distinctio secundum qualitates. Alia secundum naturam digestionis et decoctionis. Tertia secundum proprietates humorum. Secundum qualitates sit hec distinctio colorum: quoniam alii sunt intensi: alii mediocres. alii remissi. Remissi omnes iudicantur a subcitrino inferius. Sed intensi omnes a ruffo superius. Mediocres sunt citrinus et subcitrinus. ruffus et subruffus in quadam complexione. Secundum naturam decoctionis sit hec distinctio colorum: quoniam alii significant mortificationem ut niger viridis et liuidus. Alii significant indigestionem ut albus lacteus glaucus et caropos. Alii principium digestionis sed non per-

fecte ut subpalidus subcitrinus pallori vicinus. Alii perfectam digestionem
ut citrinus rufus et subrufus. Alii excessum digestionis ut subrubens ru-
bens subrubicundus rubicundus. Alii adustionem significant ut mopos
et rianos: Alii super adustionem et mortem: ut viridis et niger. Si vero
obiciatur quod a nigro colore incepimus et in eodem terminabimus. Rñ-
deamus quod aliud est niger color qui fit ex mortificatione que fit propter fri-
giditatem et caloris extinctionem. Aliud est quo fit ex summa et ultima adu-
stione: et ideo secundum diuersitatem causarum distinguenda est diuersitas
effectus. Distinctio secundum humores euidentis est. Nam quidam colo-
res significant coleras: quidam sanguinem. Alii melancholicis. Alii vero flegma.
Sed ad significandum humores debet fieri coniunctio colorum et substantiarum.
Primo et ultimo exequitur auctor de nigro colore ut fiat processus de co-
loribus significantibus mortificationem vel frigiditatis intensionem ad co-
lores significantes adustionem per colores significantes mediocritatem et
sic ab una extremitate rationabiliter procedit ad aliam extremitatem. ¶ His
deni. Id est viginti qui ergo colores sint determinandum est inferius.
¶ Quos. Id est colores. ¶ Ex subscriptis formis. Id est regulis.
¶ Nigrior vrine et quartane soluit. In hoc capto agit de nigro colore
ratione predicta. Nigrior autem color in vrina tria potest significare aut fri-
giditatem. scilicet mortificationem: et tunc debet esse vrina nigra cum quadam caligi-
ne circumfusa propter naturalis caloris extinctionem: et tunc precessit liui-
dus color. Aut significat adustionem completam et ultimam: et tunc debet esse
iucida sicut cornu lucidum nigrum quemadmodum apparet circa facies ethio-
pum quibus propter adustionem quedam luciditas in facie attrahit ex san-
guinis adustione et vinctuositate ad faciem attracta. Viriditas etiam pro-
cedens est signum manifestum quod succedens nigredo fiat ex adustione sangui-
nis. Significat autem niger color in vrina et maxime in febre quartana: si
multa fuerit in quantitate: quartane solutionem: et melancholici humoris pur-
gationem. Melancholica namque materia nigra est et terrestris et sui commix-
tione denigrat vrinam. Multa ideo dixi quia ex purgamento multo debet
multiplicari vrina. Et ideo si pauca appareat suspecta est. Rasa plana est.
¶ Soluit. Id est solui significat. ¶ Mortem prendit. Id est signifi-
cat mortificationem ex frigiditate intensa liuore precedente. ¶ Adurit et.
Id est adustionem significat precedente viridi. ¶ Si niger ad fundum. et.
Alia ratio de nigro colore datur: et est accommodata mulieribus et non ad alia
subiecta euagat. Urina namque nigra cum nigris sedimentibus in fundo ap-
parentibus significat purgationem menstruum ex eruptione nigri et melan-
cholici humoris. Unde tota vrine facies quadam denigratione reipergit: sed
talis vrina per residentiam inspissat superius et attenuat inferius. ¶ Matrur
purgat. Id est purgari significat. ¶ Setina. Id est lacuna id est rece-
ptaculum. Sicut. n. ad sentinam nauius discurrunt omnes superfluitates citra ad
matricem quasi ad quandam sentinam mulieris corporis deriuant superfluitates.
¶ In febre tertiana. Alia ponit ratio de nigro colore. Urina nigra in colo-

re pauca fetida et vneiuosa nihil mali vesica habente proculdubio mortem significat circumscripito vitio renū et lumboꝝ. Et ideo dixi q̄ talis potest apparere ex vitio renū vel lumboꝝ: et tunc minns erit suspecta. Et hāc regulam eligimus a theos. in cap. de fetida in fine sui opis. Dicit enim ibi. Urina in febre accuta nigra fetida pinguis nihil mali vesica habente significat mortem. Et subiungit. Urina odorem habens grauem significat mortificationem: et putrefactionem. In febre accuta fert mortem id est significat mortificationem. Nigra ex mortificatione: fetida ex corruptione. pinguis .i. oleagina ex pinguedine et substantialis humiditatis vel humiditatis eliquione:

De vrina nigra que nigram habet nubem.

Multa die cretico: quam nigra et pendula nubes.
Largius obfuscat sedimenq; natatili turbat.
Turibus oppressis turbata pace soporis.
Sanguineum fluxum signat de nare futurum.
Sed si signa necis concurrant siue salutis.
Iudicio mortis damnat vel liberat egrum.

Expositio. **M**ulta die. Hic ponit auctor aliam regulam de vrina nigra: Et non solum intelligit vrina illa que per totum est nigra: sed etiam illa que habet nigram nubem. Ista est ergo r^a. Quoadocumq; videbis vrinam nigram vel subnigram in colore multam in quantitate cum ipostasi nigra excelsa aut natatili apparente in die cretico supueniente in febre causone cum vigiliis et aurium surditate tunc scias q̄ crisis futura est per fluxum sanguinis ex naribus ad salutem vel mortem. Ad salutem in concurrentibus bonis signis ad mortem concurrentibus signis malis. Rōes illoꝝ in commento ponunt et preterea hic sufficient. **C**ommentū. **M**ulta die. Alia ponit r^a de vrina nigra vel subnigra. per vrinam nigram vel subnigram non tantum intelligimus illam solam. que per totum nigra est: sed etiam illam q̄ nigram habet nubem: vel nigrum vel subnigrum eneorima ex q̄ facies vrine denigrat. Est igitur talis r^a. Urina nigra vel subnigra multa in quantitate apprens. et cum ipostasi nigra et excelsa et natatili forma tenens eneorimatis i die cretico supueniens in febre causone cum vigiliis et surditate significat crisin futuram per fluxum sanguinis a naribus ad salutem: si laudabilia signa concurrant. Sed ad mortem si in laudabilia. **M**ulta dies

Per h^o q̄ multa vrina fuit i die cretica significat q̄ natura mouet in die crisis deputata ad purgandam materiam: et fuit fortis ad purgandam materiam per vrinam et ideo fuit multa. Quia autem eneorima fuit pendens in medio per h^o significat motus et dispositio materie. q̄ vero excelsum est eneorima indicat leuitas eiusdem q̄ autem nigra significat nimietas feruoris conuertentis materiam in quadam adustionem. Sed adustio non nimis violenta demonstratur: cum eneorima est natatili et excelsum. Nam si esset violenta et vltima adustio: humiditatem depasceret et nihil resolveret: et totam ventositatem

Congrua mixture cum spisso federa seruant.
Subtilis coitum refugit nigredo liquoris.
Ut tenuem tolleret: qui non sibi concolor heret.
Impetrat euentus: casusq; facit violentus:
Non obstrusa parum deductio clausa viarum.

Expositio. **Congrua.** In hoc capitulo demonstrat auctor de nigro colore cum qua substantia conueniat copulari naturaliter. **Sententia** istorum quinque versuum breuiter talis est. **Niger color naturaliter cum spissa substantia commisceetur.** sed cum tenui nunquam commisceetur. et ratio est quia ubi est nigredo ibi est obtenebratio et obscuritas: que contingit ex perturbatione partium et ingrossatione. et ideo merito cum grossa substantia sociatur. sed cum tenui non quia tenuitas contingit ex partium raritate: et nigredo ut dictum est ex perturbatione partium et illa sunt contraria. Et ideo se insimul non paciuntur. Et hoc intelligendum est naturaliter quoniam accidentaliter niger color cum tenui substantia aliquotiens copulatur. Sicut: vrina nigra: spissa in substantia per loca opilata transiens est stricta tunc ratione opilationis loci a sua grossicie spoliatur. Et sic remanet tenuis. Et hoc est quod auctor intendit. **Commentum.** **Congrua mixture.** In hoc capitulo demonstratur cui substantie sit coniugalis niger color naturaliter. Et dicitur quod cum tenui substantia nigrum colorem impossibile est coniugari. Et hoc idem testatur isaac in libro vrinarum de cuius fonte hanc doctrinam habuimus. Ubi namque est nigredo ibi tenebrositas et obscuritas quam habet contingere ex perturbatione partium: ideoque ubi est tenebrositas: non potest esse tenuitas: que contingit ex partium raritate. Unde est quod nigredo non potest copulari naturaliter cum tenui substantia. ideo dixi naturaliter quod quandoque recipit copulationem cum tenui substantia ex accidenti sicut propter emfrasin vrine ut quando vrina naturaliter nigra transit per locum ubi est emfrasis quod in loco opilationis remanet grossicies: Et vrina a spissa substantia spoliatur: et quandam tenuitatem assumit. Item vrina nigra significat intensionem sanguinis et sue humiditatis naturalis consumptionem ex intensione ignis caloris: vel ex intensione calidi naturalis: vel ex congelatione ex frigiditate nimia vel propter humores melancolicos secundum crisin expulsos: quibus omnibus vrine substantia inspissatur. **Ex intensione sanguinis.** propter nimiam ebullitionem: ex congelatione propter nimiam frigiditatem. et ex purgatione materie melancolicæ secundum crisin propter substantie terreitatem commixtam cum vrina. Et ideo non potest coniungi niger color cum tenui substantia.

De liuido colore.

Liuida si fuerit: vel liuor particularis:
Vel totalis erit: per totum liuida membrum.
Aut membri monstrat humorem mortificari.
Aut sursum liueus variis accommoda causis.

Paruus emittitritus medius morbusq; caducus.
Ischitres sinochus vene ruptura catarrus.
Strangurie lapsus: matricis passio fluxus.
Coste: pulmonis vitium dolor articularis.
Consumptiua pituitis vis extinctiua caloris.
Sint tibi liuoris cause quas collige signis.

Liuida si fuerit. **E**xpositio. Supius auctor determinauit de nigro colore h̄c determinauit de liuido qui est via ⁊ incubatio ad mortificationem ⁊ caloris naturalis extinctionē. Et ideo liuidus color non differt a nigro nisi s̄m remissionem mortificationis. **U**nde sn̄a illoꝝ duoz versuū breuiter est hec. Liuidus color idest plumbeus: aut est s̄m totā substantiā vrine: aut s̄m partem videlicet in superiori pte vrine. Si s̄m totā substantiā vrine: tunc aut facit residentiā ⁊ tunc inferius inspissatur ⁊ superius subtiliatur ⁊ clarificat: tūc scias q̄ talis vrina per totū liuida talem residentiā faciens significat humorū mortificationem. Aut nullā facit residentiā: ⁊ tunc non solū significat mortificationem in humoribus esse infixā. sed in membris radicātā ⁊ hoc est qđ intendit. **A**ut s̄m liueus. Hic determinat de colore liuido apparente in superiori pte vrine dicens q̄ quādoq; apparebit tibi vrina in colore liuida in supiori pte vrine: significat egritudines varias ⁊ diuersas v̄puta paruū emittitritū ⁊ mediū ⁊ epilepsiam ⁊ alias sicut in commento declarat. **C**ommentum. **L**iuida si fuerit.

Post nigrū colorem agit auctor de liuido colore q̄ significat preparationem ⁊ incubationem ⁊ inultimationem mortificationis ⁊ nō differt a nigro nisi in remissione malicie. Liuidus aut color in vrina alius est totalis qui totam occupat vrinam. Alius est particularis qui partem superiorem tantū inficit. Totalis liuiditas aut significat mortificationem humoris ⁊ nō membri: Aut significat mortificationem humoris ⁊ membri: aut nembris ⁊ non humoris. Si igit significat mortificationem humoris ⁊ nō membri: tunc vrina debet per residentiā inspissari ⁊ liuiditatem retinere: supius aut clarificari ⁊ ab infectione humoris recedere. Si humoris ⁊ membri: nulla residentiā vrine vel humoris potest aboleri. per qđ significatur mortificationis vitium non tantum in humoribus esse fixum. Sed in membris esse radicatum: hiis cognitis littera plana est. Aut rursus liueus. **P**remisit auctor de totali liuiditate. Nunc de particulari subiungit.

Variis accommoda.

Paruus emittitritus.

Notandū est q̄ particularis liuiditas ex multis causis potest puenire: quia quādoq; ex mortificatione propter caloris naturalis extinctionem: sicut in emittitritis vel ex humorum perturbatione si cut est in fluxu venteris: ⁊ tunc vrina debet esse pauca: cum quibusdam humoribus ⁊ oblongis resolutionibus: cum quadā essentie impuritate: quod habet fieri quia terrestria ⁊ aquosa commiscantur sibi vnde liuidus color succedit. Quandoq; vero fit liuidus color ex spiritualium passione sicut

liuida puer
misp. r. 1. 1. 1.

in pleureſi. per biplenihonia: empliariate & priſi. **P**acientibus nāq; mem-
bris ſpiritualibus membra nutritiua. ſ. ſtomachus & epar compaciunt eis.
Transmittunt ergo ſpiritum & naturalem calorem ad ſuauimentū eorum.
Unde ſpiritu & naturali calore depauperata frigescunt. vnde ex debilita-
te caloris & impuritate ſecunde digeſtionis: cū tranſit eius ſuperfluitas. ſ.
vrina quādā prabit liuiditatem. **V**el aliter in pleureſi vel per biplenimo-
nia multa eſt collectio materiei ſupflue ſpiritualia opprimentis: quandoq;
etiā naturalis calor inſanoſam humiditatem tranſducere contendit: & ali-
quid puluerulentū & contagioſum de mala materia per venam deriuat ad
epar: & ſanguinem inſicit & ſpiritus corrumpit. **U**nde vrina cū infectione
ſpirituū & ſanguinis ſupius liueſcit. **E**t ſi queratur quare liueſcit potius
ſupius q̄ inferius? **R**eſpōdendū eſt ſic. ſ. q̄ ſumoſitates & vapores cū vr-
ina emiſſi cum ſint corpora aeria leuia ſuperius habent motū: & vbi magis
habitanti ibi oſtendū ſuā infectionem. **F**it quādoq; liuiditas in epilepſia
cū quādā plumbeitate in circulo que ſignificat infectionem ſpiritualiū ex
paſſione animatoꝝ membrōꝝ in ſincho etiam liueſcit vrina propter ſan-
guinis corruptionem: ſanguine enim corrupto multum inſiciant ſpiritus.
Liuēſcit etiā in aſchliſe propter digeſtionis ſecunde corruptelā & humo-
rum impuritatem in ruptura chilis vene & in omni effuſione ſanguinis li-
uet vrina ppter humorū perturbationem: inſtranguria & in catarro & in ar-
thetica non eſt vrina ex per liuiditatis quod contingit ex ſpirituū infectio-
ne per loca paciēcia tranſcuntū & ex humoribus quos contingit per tur-
bari & corrumpi vrine ſorciuntur maculam liuiditatis id eſt recipiūt. **E**t in
paſſione matricis liuet propter eandem cauſam: precipue cū matrix fit la-
cina & ſentina omnium ſuperfluitatum & hoc eſt quod dicit. **P**aruuſ
emittitrens. **T**res ſunt ſpecies emittitrici de quibus alias ſufficienter
dicet. **M**orbus eaducus. qui alio noſe appellat epilepſia. **A**ſchli-
res. id eſt tertia ſpecies idropiſis & dicitur ab aſchi quod eſt vter qz in ea
veter. repcuſſus reſonat in modū vtris ſemipleni. **S**inocus. febris
eſt p̄tinua de putrefacto ſanguine intra venas. **V**ene ruptura. ſicut
chilis vel alterius vene. **C**atarrus. fluxus humorū a capite deſcenden-
tiū. **S**trāgurie. cū fit opilatio veſice vel ex humore collecto vel ex
apare. **M**atricis paſſio. vt ſi paciāt matrix ex inanitione vel ex ali-
qua precipitatione vel diſtenſione ſui ſupioꝝem prem vel ex declinatione
ſuper latus dextrum vel ſiniſtrum vel vertebrum. **F**luxus. ſ. ventris.
Coſte. q̄tū ad pleureſim. **P**ulmonis. ex vicio pulmonis liuet
vrina: tribus de cauſis. ſ. ex ſtillicidio reumaticis. vñ circulus eſt reumaticus
& granulofus & dolorem circa ſpiritualia patitur ex repletionē: tunc ſen-
titur grauitas & pondus circa ſpiritualia & dolor partis ſiniſtre. **P**atitur
etiā ex compreſſione a ſtomacho vel a ſplene vel matrice vel epare. vnde
aliquid extorquet a ſpiritualibus ex ſui compreſſione quod lapſum eſt ad
gibbum eparis & inde per capillares venas ad veſicam & vrinam inſicit.
Et diſtinguitur talis liuiditas per tumorem membrorum compreſſorum

tumorem facientium. Ex vicio epatis liuet vrina tribus de causis ex reple-
 tione. ex opilatione et ex debilitate virtutis. Quando vero liuet ex reple-
 tione tunc distinguitur quod vrina spissa est et pondus sentitur in dextro ipocun-
 drio et dolor. Ex opilatione liuet vrina et tunc debet esse intensa: tamen me-
 diocriter spissa. vnde vrina inopos tria significat vel opilationem epatis
 vel maiorem vel minorem emittitum. In ruptura vene debet esse hec causa
 .s. distinctio circa epar. Ex debilitate liuet vrina: quando infrigidatur epar
 et impuri humores et fumi generantur. vnde coloratur vrina: sicut in idro-
 pico. Ex vicio intestinoz liuet quattuor modis: vel ex fluxu ventris vel ex
 emoroidibus vel lumbricis vel ex illiaca passione vel colica. Quando est ex
 fluxu ventris tunc fit tribus modis. .s. ex nimia et continua humo-
 rum ne incolon ex quibus aliquid corrumpitur ex calore naturali. Et ipso qdem
 corrupto incolon resudat et insidet in collu vesice et insicit vrina. vnde liuet
 quod distinguitur quod tunc vrina turbulenta est et intensa. Ex sanguine si ma-
 gnus est fluxus. Ex emoroidibus manifestum est. Ex lumbricis qui coherunt
 sunt in intestinis et in voluti in flegmate quod est eorum materia cuius flegmatis
 corruptio in vesicam reducat et insicit vrina quod distinguitur ex remissa vri-
 na et spissa et albis et longis resolutionibus ex frigiditate condensante illas
 vel ex colore lumbricorum. Et ex illiaca vel colica passione liuet vrina quod di-
 stinguitur extorsione illarum prius. Ex vicio matricis liuet vrina tribus de cau-
 sis: vel ex humoribus vel ex fluxu menstruorum vel ex retentione ipsorum.
 Si ex humoribus tunc distingue quod vrina est spissa et remissa et corpuscula
 sunt liuentia in modum loture amidi per vrinam diffusa. Grauedo circa partes
 illas sentitur. Ex fluxu menstruorum liuet vrina ut in emoroidibus. Ex re-
 tentione etiam menstruorum ex quorum impuritate insicit vrina. Ex vicio vesice
 liuet vrina tripliciter: opilatione: excoziatione et ruptura. Si ex ruptura
 manifeste distinguitur quoniam vrina spissa et pondus circa pectinem sentit
 Si ex opilatione vel calefactione vel ex humore vel a cancro vel ficu. Si
 ex coziatione: surfura minguntur et quandoque mingit sanguis. Ex vicio sine
 rhombu liuet ut in arthetica propter stillicidium. Et in emittiticeis ex dupli-
 citate materiei. Ex perturbatione humorum ut in continuis. Ex apate spiri-
 tualium: ut in pleuresi et empinate liuescit. ex adustione. Nam aereis partibus
 et subtilibus euolantibus remanet terrestres et grosse vnde liuet ex frigidi-
 tate. **¶** Dolor articularis. idest passio. **¶** Consumptiua pituitis.
 idest que fit ex vlcere pulmonis. **¶** Vis extinctiua caloris. idest mor-
 tificatio ut in medio emittitico et in maiori. **¶** Liuidis cause quas. .s.
 causas. **¶** Collige. idest perpende o tu medice signis scilicet specifican-
 tibus per collectionem aliarum circumstantiarum.

Specificatio per alias condiciones de liuido colore.

¶ Paucula vis nigra liuens oleagina mortem.
¶ Stranguriam monstrat liuida paucis frequens.
¶ Liuida cum granis seiunctis atque minutis.

Constanter loquitur spirituale malum.
Liniditas arborosa malum probat articulare.
Est quoque reumatici nuncia fida mali.
Vertebra si matrix compresserit aut diafragma.
Inficit vrine linidus ora color.

¶ **Expositio.** **¶** **Paucula.** Supius dixit auctor qd linidus color apparens in superiori pre vrine habet significare supra varias et diuersas causas: hic specificat per alias condiciones adiunctas et hinc ponit regulas: quarum prima talis est. Quotiescunq; videbis vrinam linidam in colore cum difficultate mictam paucam in quantitate et oleaginosam et vinctuosam potes tunc mortem proculdubio iudicare. Et nota qd liniditas provenit: ut dictum est: ratione mortificationis: cum difficultate autem micta provenit ratione desiccationis meatuum et viarum. **¶** **Paucula** ratione assumptionis membrorum. vinctuosa ratione liquefactionis pinguedinis. Talis ergo vrina significat mortem. **¶** **Stranguria.** Alia regula talis vrina linida pauca et frequenter micta significat stranguriam: rationes declarant in commento. **¶** **Linida cum granis.** Alia regula. Urina linida apparens cum granis minutis et separatis frequenter significat in membris spinalibus passionem. **¶** **Liniditas.** Alia regula. Urina linida cum resolutionibus arborosis significat in articulis passionem. **¶** **Est quoque.** Dicit qd hec eadem vrina cum resolutionibus arborosis significat fideliter fluxum humorum ex reumate. **¶** **Vertebra.** Alia regula. Urina linida in superficie vrine significat compressionem matricis super alterum vertebrorum: aut compressionem diafragmatis: et hoc est qd dicit de linido colore. **¶** **Commentum.** **¶** **Paucula** hic ponunt specificationes predictarum causarum quomodo determinari habent ex alijs circumstantijs: Linor namque particularis et vniuersalis non determinant passionem nisi collectione facta aliarum actionum vel occasionum. sed ex alijs adiunctis est magis veridicus. **¶** **Paucula.** ex membrorum consumptione qd est signum vehementie caloris membra consummentis et humorum materiam depascentis: vbi consumpta humiditate et succositate pauca remanente et redundante ad eam vrina non potest multiplicari. **¶** **Uix micta.** ex mictuum desiccatione: et vrine indigentia. **¶** **Linens.** ex mortificatione vicinante vel mediantem. **¶** **Oleagina.** idest vinctuosa ex pinguedinis eliquatione: talis inq; vrina mortem significat: Hec supradicta vrina si linida: cum paucitate et frequentia: significat stranguriam: Stranguria est guttatim vrine effusio ex opilatione colli vesice: vel eiusdem acuitate. Linida est in stranguria: quia spiritus transeunt per locum opilationis et ideo trahit infectionem linoris ex corruptis humoribus. Pauca est propter embrasim idest opilationem grossorum humorum et viscosorum: unde non potest vesica sufficienter se exonerare in una vice ex vrina. Defectum autem quantitatis supplet frequentia effusionis: et ideo pauca est et frequenter micta. **¶** **Linum granis.** idest in circulo manentibus: et in vrina residente permanentibus: Nam si statim euanescerent tunc potius ex alia

cā fieret:q̃ ex cā reumatica. **C** Onitris. .i. puls in cōtate. **C** Splē
rituale malū. .i. passiōē spūaliū mēbroꝝ ⁊ toraciis. **C** Arthomosa. .i.
ex arthomosis resolutionibus plena albis rotūdis: ⁊ minutis. Sed quare
sunt albe rotūde ⁊ minute in capitulo de albis ⁊ minutis expēditur ⁊ ex
ponetur. **C** Articulare malū. idest articulorū passiōē. **C** Vertebra.
idest passiōes matricis quādo magis solito declinat in altero vertebroꝝ.
vnde fit cōpressio ex compressiōe vertebri. Et sic a matrice fit dolor ⁊ ex
doloꝝe p̃uocatio reumatis sup̃flue materiei: ex quibus liuescit ṽrina. vñ si
marris ex sui dissolūtiōe sursum diafragma cōpresserit ṽrina liuescit etiā.

Sequit de colore albo cū tenui substātia.

Albo subtilis ṽrina ingata color.

Splenem: idropem: erupulam: nefresim: frenesim: diabetem.

Arbeticam: colerāq̃ nigram: pedicon: scoromiam.

Epatis algorem: cum febris caumate mortem.

In sene ṽini fragilem vel defectum puerilem.

In lesis humeros: aut collum lippotomiam.

Quartanam febre: declarat ⁊ amphimerinam.

Matricis varias notat in muliere querelas.

Hec emoroidas ⁊ condilomata signat.

Ut se iudicij fallax non inserat error.

Talis cruda potest atq̃ indigesta vocari.

Clarior alba crisi non precedente: profanam.

Continuo frenesim: frenesis mortale propinquat.

C Expositio. **C** Albo subtilis. Supius determinauit auctor de co
loribus ṽrine mortificationem ⁊ caloris adustionem significantibus: nunc
p̃sequenter ingredit de coloribus significātibz indigestionem. Et primo
de albo colore cū tenui subā copulato ostendens de ipso colore albo quid
habeat significare ponendo regulas ⁊ specificationes ex alijs additiōibz
fm̃q̃ valde bene scribitur in cōmento. **C** Cōmentum. **C** Albo subtilis.
C Exequito tractatu de coloribus significātibz mortificationem. Vñ
exequitur de coloribus significātibz indigestionem: ⁊ primo de albo fm̃
p̃ingationem albi coloris ⁊ tenui subē. .i. ex quibus causis color albus fiat:
⁊ quo varietur fm̃ diuersitates subiectoꝝ. Et quid sit causa tenuitatis ad
piens p̃mittimus: ne vñ introducentes lectoris tedious siue litigiosi p̃i
micias offendamus. In hoc aut capitulo distinguunt signa albe ⁊ tenuis
ṽrine: quarū significationes ⁊ specificationes ex circūstancijs debemus p̃
pendere. **C** Ṽrina subtilis idest tenuis in substātia. **C** Ingata. .i. co
pulata significat. **C** Splenē. .i. splenetica passiōē. Splen enim nomen
est membri ⁊ passiōis: In splenetica passiōe ṽrina alba est: subtilis: ⁊
tenuis cū quadā radiositate multitudo eueniens ex hys tenuis iuuat. Et

tenuis cū quadā radiositate multitudine euentens ex his tenuis inuat. Et
apud Theophilum. Urina alba et tenuis et multa amphimerinā deficientem
significat. ¶ Querelas matricis. Id est passiones ex quibus mul-
lieres queruntur: eas maxime que sunt ex retentione menstruoꝝ spālī
si apparent cū squamis et nigris resolutionibus qđ significat retentionem
mlicū humoris scilicet sanguinis qui niger est et terrestris. ¶ Emoroides
et pđilomata. id est morbū existentem in anno vel apostematā in anno vel
circa annū parua. Emoroides sunt nomen passionis et membri. Quedam
enim vene emoroide dicunt: que a chili vena exorte ad pudendū circulum
terminant: que vene quādoq; tumescunt et distendunt ex multo sanguine
in eis aggregato: et quādoq; rūpunt: ita qđ ab eis fluit sanguis per incont-
nentiā: et talis fluxus dicit fluxus emoroiday. Alba et tenuis vrina. si arbo-
mose et puluerce resolutiones in fundo appareant. significat emoroidas et
similiter attricas et pđilomata. ¶ Ut se iudicii. Hic assignatur genera-
lis significatio albe et tenuis vrine. Si enim fallaciā iudicii incurere non
velis: per talem vrinā significare debes indigestionem et debilitatem natu-
ralis caloris et accidentiā que ex indigestione emergi p̄sueuerunt: sicut vē-
rositaris interclusionem: et ipocundioꝝ tensionem: ventris et laterū infla-
tionem: grauitatem crurū et coray et pigriciā totius corporis tā ad sensum
qđ ad motū voluntariū. grauedinem et malā dispositionem capitis et p̄eci-
pue sinistre partis. Interclusio ventositatis fit quia cū calor debilis sit: re-
soluit humores et resolutos non p̄sumit. vnde ventositas interclusa tur-
bulentia generatur que pulsans ipocundria et in ipsis attracta rōne vacui-
tatis ipsa distendit: et ex inde fit inflatio ventris: et lateꝝ et coray grauitas
adest: quia spiritus ex quay motu leuitas membrorū efficit ex fumosa ne-
bulositate a crudis humoribus resoluta: torpidi et obtusiores effecti in suis
motibus impediunt: vel supfluitates que ex defectu naturalis caloris in
nutritiuis generant vel motu sue grauitatis inferius disfluentes muscu-
los coray et tibiaz aggrauant: et in eis quasi sarcina quedā sentit. Fumosi-
tatibus etiā ad sensuū instrumenta respirantibus: caloris naturalis actio
negociat circa locū: in quo cōmune materia passionis. vnde locus secunde
digestionis crudificat: et vrina dealbat. Est aut tenuis quia lumbis et reni-
bus cōpressis et coartactis vrina subtilior eliquatur a calore: et a substantia
spoliat: et ideo tenuis et alba occurrit. ¶ Frenesim. Sic specificat: si in
febre accuta: p̄cedente vrina rubea vel subrubicūda: non p̄cedente aliquo
signo digestionis vel decoctionis materie: non facta aliq̄ determinatione
cretica: vel p̄ sudorem vel p̄ fluxū sanguinis de naribus: vel p̄ ventris so-
lutionē: vel p̄ q̄cūq; aliā creticā determinationē: si postea appareat alba et
tenuis significat raptū materie ad supiora: que actione caloris lenigata ad
pāniculū cerebri primū exalat: vel ascēdit. Sit igit alba: q; nutritiua mēbra
et spālīa: aīatis mēbris tāq; nobilioribus cōpacientia: ad iuuamentū eoz
spiritū et naturalem calorem delegant: vnde spiritu et calore depauperata
frigescent. Et ideo calore absente: vrina discolorata in eis apparet. q; mare

ria que p sui presentia solebat vrina colorare. rapta superius p sui absen-
tia: contraria facit dispositionem. Et notandū q si ex fluxu sanguinis sup-
ueniente per nares aut multo sudore in capite facto frenesis quicuerit. Et
vrina tenuis et alba permanserit: significat mortem. Unde Theophr. i ca-
pitulo de alba et tenui vrina: postea subiungit. Si vero vrina talis fuerit
et febris permanserit: eger ita dispositus moritur. ¶ **Diabetelem.** .s. signifi-
cat alba et tenuis vrina specificē. Si multa sit in quantitate et frequenter mi-
ctat: cū carneis resolutionibus. Alba est: q aquositas secūde digestionis
continue incessanter ab epate p venas capillares et a renibus fugit. p di-
scampantia caloris et siccitatis: vnde uiget in eis virtus attractiua et deside-
rat refocillari ex attracta humiditate. Urina ergo non pot tantum morari
in epate per continuū transitū: quousq; plenariū recipiat calorem. Sed cru-
da et in digesta deriuat ad renes. In renibus autem nō habet colorari vr-
ina: precipue cū ibi morā non faciat: vel parū in eis morā faciat. Sed per
poros curitiles qui ex calore rarefacti sunt et relaxati statim resudat in ve-
lica: nē ideo sepe et in multa quantitate mingit. Est aut diabetes inmodera-
ta vrine effusio ex discampantia renū in caliditate vel frigiditate. Sit autē
ex i moderato coitu vel cursu vel labore vel saltu. Hec vrina repleta est car-
neis resolutionibus albis et oblongis: quia substantia renū ex vehementia
caloris dissoluitur. ¶ **Arctica.** Scilicet significat alba et tenuis vrina
specificē cum athomosis resolutionibus albis rotundis et minutis causas
singulorum in capitulo de contentis assignabimus. Sed quare fit vrina bi-
scolorata in arctica queri potest. Et respondemus q materia vrine nō est
contenta in epate sed circa extrema vbi est causa passionis. Si querat ite-
rum: quomodo resolutiones ille admisceantur vrine cū materia sit conten-
ta in pede. Responderetur q hec est causa quia virtus expulsiua vnus mē-
bri est attractiua alior per continuos meatus: scilicet expellendo adiunat
alia membra in attrahendo. Et sic ex virtute illius membri expulsiua: et ex
virtute attractiua alior membroz per continuos meatus resolutiones il-
le reuertuntur ad vias vrinales et vrine admiscuntur. Fit etiā arctica ex
distillatione reumatice materie a cerebro ad partes inferiores et maxime ad
istas q mobiliiores sunt et nodosiores: in quibus ratione mobilitatis: et no-
dositatis fortior est virtus attractiua. ¶ **Colera q nigra.** Id est melan-
coliam tenuis et vrina alba significat excessum melancolie aliis conditio-
bus circumscriptis. Alba est ex frigiditate melancolie: quoniam frigidita-
tis est dealbare. Tenuis est ex siccitate quoniam siccitatis est attenuare.
Nota q melancolia dupliciter disponit vrinam. .s. scdm sui qualitatem et se-
cundū hoc reddit eam albam et tenuem glaucā: vel albam ex frigiditate: te-
nuem ex siccitate. secundū substantiam disponit etiam vrinam et tunc red-
dit eam nigrā et spissam ex sui commixtione sicut fit in solutione quaranea.
¶ **Hediron.** Id est epilepsiam significat alba et tenuis specificē cū qua-
dam plumbeitate et obscuritate substantie: que habet fieri propter compas-
sionem animalatorum membrorum. Biscolorata est in epilepsia quia na-

natura compatente membris animatis et non intenta circa epas: digestio cras-
sificatur: et urina dealbatur. ¶ Scoromiam. Id est tenebrositatem oculi
torum vertiginem significat alba et tenuis urina: vel glauca: et maxime si
nulum sit limpida et clara cum quadam viriditate et luciditate. ¶ Scoro-
mia namque potius fit ex humore melancholico ex quo resoluta grossa fumosi-
tas et nigra ascendens cerebrum inficit: et spiritum visibilem obscurat. Est
autem alba propter multam frigiditatem: clara est et limpida propter ni-
miam siccitatem. ¶ Epatis algorem. Id est distemperantiam epatis
in frigiditate. Unde impedit digestionem propter frigiditatem epatis
in quo et crudi generantur humores. Unde urina albiscentur. ¶ Cum fe-
bris caumare. Id est in febre acuta caustionica et augmastica significat mor-
tem alba et tenuis urina. Sed distinguitur si talis appareat: aut in princi-
pio: aut in augmento: aut in statu: aut in declinatione. Si ergo in princi-
pio talis appareat significat cruditatem materiei: et debilitatem caloris
naturalis: et prolixitatem morbi. Unde ex tanta morbi prolixitate: natu-
ra afflicta et debilitata infirmus subcumberet: et inde timendum est de in-
firmi defectu et hoc precipue si adsint alia mala signa. Sed forti existen-
te natura et aliis bonis signis concurrentibus non significat mortem sed
salutem: et terminationem futuram per apostema factum sub diaphragmate.
Si talis urina appareat: aut in augmento vel in statu precedente rubicunda:
duo potest significare. Aut significat frenesim. Aut extinctionem caloris
naturalis propter consumptionem naturalis humiditatis: que deficiente
sibi nutrimento annihilatur. Unde urina discoloratur: et utrumque signum
est mortale. Si in declinatione talis appareat: urina precedente critica de
terminatione signum est salutis et cetera similia. ¶ In senem vim fragi-
lem. Id est defectum virtutis ex senectute et imbecillitate caloris natu-
ralis significat urina tenuis et alba. ¶ Vel defectum puerilem. Id est
defectum nutrimenti in membris. ¶ Lipporomiam. Id est sincopiam si-
gnificat alba et tenuis urina. Et provenit ex grossa fumositate resoluta a
crudo humore et melancholico qui respirans intus ad spirituales meatus
comprimat et suffocat spiritum vitalem in corde: qui oppressus caloris be-
neficium non potest impendere: et conferre partibus extremis: ex quo
non ascendente ad cerebrum cum non temperetur spiritus animalis ces-
sat sensus in corpore: et motus voluntarius: et corpus animalis quasi mor-
tuum iacet: hoc autem precipue significat alba et tenuis urina. ¶ In lesis
humeros aut collum. Id est incipientibus habere dolorem circa collum
et humeros non ab extrinseca causa: sed ab interiori: qui dolor subito sur-
gens tali existente urina significat dispersionem et resolutionem grosse fu-
mositatis: unde certum potest esse signum sincopis venturae. ¶ Quar-
tanam febrem. Id est de naturali melancholia significat alba et tenuis uri-
na. Sed requiritur die post accessionem debet esse pallida vel subpallida: et in
tertia die vel quarta debet esse alba vel glauca. quod in sequenti die ma-
gis appareat colorata: contingit quia materia melancholica cum pura sit

et compacta sua ignitionem diu seruat vel inflamantem. vnde in sequenti
die magis apparet colorationis effectus. In quartana quo nota ruffa vel
subruffa et quoadque subruffa occurrit. ¶ **Amphimerina.** Idest solutio
nem febris cotidiane de flegmate vitreo significat alba et tenuis vrina: spe
cifice precedente pauca: et in fundo globosa. Si postea effundatur in multa
quantitate: et postea tenuis in subtilia significat amphimerine solutionem.
Flegma vitri cum dum adhuc crudum esset et compactum resistebat nature expel
lere volentem: quia nulla fiebat eius resolutio pauca erat vrina. Sed flegma
te digesto: et colore confortato fit eius resolutio et per particulas minutas.
Unde vrina multiplicatur et attenuatur. Et nota quod omnis materia in sui
digestione inspissat vrinam: preter flegma vitreum. Huius regule concordan
tia habetur apud Hippoc. dicente in quarta particula amphomerinorum. Qui
buscumque vrine albe et globose non sine febris et quadam virgulae porrecti
one: sicut quidam radioli essent in vrina. Urinam talem platearius dicebat vir
gularam. Et ferrarius superius fenestrata. Alba est vrina ex vicio splenis:
quia ex melancolica superfluitate calore naturali debilitato crudificat di
gestio: et contrarie qualitatis fit intensio idest frigiditatis vnde vrina deal
batur. Albredo enim filia est frigiditatis: ut dicit Galenus. Tenuis est ra
diola ex nimia siccitate melle: ex qua subtilitatis spiritibus: superius subtili
or et tenuior fit vrina. Fit etiam tenuis et radiosa: quia melancolica superflui
tas splenis domicilium descendens: cum super exuberet comprimunt et coarctat
meatus vrinales quibus coarctatis vrina subtilior excolat. ¶ **Idropis:**
idest leucosantia idest iposarca vel anasarca. In principio passionis. Sed
longo tempore talis apparens splenetica passionem declarat. Splenetica
si fit cum quadam liuiditate in parte superiori: quia liuiditas et obscuritas contin
git propter impuritatem humorum: naturalis enim calor debilis multum non potest
defecare et sincerare sanguinem. Ideo dixi in principio quia inueterata causa
malicie: et materia in processu temporis multiplicata: alba et spissa occurrit.
¶ **Crapula.** Circumscriptis aliis circumstantiis multiplicata namque ciborum
congerie suffocatur naturalis calor: vnde non potest conalescere circa offi
cium digestionis: ut videtur in lampade ex multa olei infusione lumine op
primi et extinguunt. Ex multa congerie lignorum ignis debilis extinguit. Ex
crapula etiam multa debet fieri vrina in quantitate multa. Nam ex multis ci
bis multa debet fieri redundatio succositatis ad eam quod naturalem calorem repri
mit. Et talis secundum Theophrastum significat largum cibum et potum precessisse: et maxi
me si nimium fuerit subtilis et levis: quia cito penetrat. ¶ **Nefresini.** Idest
passionem renum ex calculo ibi confirmato. Et hoc precedente vrina spissa et alba
cum quibusdam sediminibus arenosis. Et si post talem urinam apparentem appareat
tenuis et alba vrina non facta purgatione multum humoris: vel vitrei flatus cum
diureticis portionibus significat nefresini ex calculo in renibus confirmato.
et talis pessima est: quia peior est calculus confirmatus quam confirmandus. Et hoc
concordat Hippocra. libro octavo. dicenti vrine limpide et albe omnes male sunt
maxime si in freneticis apparent. Alba est vrina in frenesi: quia totaliter

aggranatis organis & spiritibus: sensus & motus voluntarius impeditur.
Et ipse fumositates ad cerebrū respirantes cū sint grosse & impetuose fit
dissensio miringaz. Et ex dissensione fit solutio punitatis ex qua sequit
dolor capitis: & maxime in sinistra pte cū ibi sit sedes mlie ratione confor-
mitatis. Et nota q̄ tales vrine apparent in mēstruosis & in emoroides ha-
bentibus. Sed tunc apparent parue & nigre resolutiones in fundo cū di-
scoloratione & macilentia totius corporis.

De glauco colore.

Spissi suscipiens comercia nulla liquoris.

Est in iudicio glaucus color emulus albo.

Et minus offendit natiui iura coloris.

Si fuerit tenuis mediocriter: aut mediocris.

Glaucia vel alba: notat excessum flegmatis acris.

Glaucia melancolice crascos est conscia testis.

¶ **Expositio.** **¶** **Spissi.** Postq̄ determinatū est de colore albo. In
ista pte determinat de colore glauco. Glaucus enim color est sicut cornu
albū lucidū. Dicit q̄ vrina in colore glauca que nūq̄ patitur cū spissa sub-
stantia sociari habet simile iudiciū cū alba vrina & tenui: q̄ quicquid signifi-
cat vrina alba & tenuis: totū significat vrina glauca. Sed cū remissione &
minori malicia. Et etiā vrina glauca non tantā debilitatem caloris natura-
lis ostendit vel significat. **¶** Si fuerit tenuis. Ponit talem regulam.
Quotienscūq̄ videbis vrinā albā vel glaucā in colore cū substantiā medio-
criter tenui significat dominium flegmatis acetosi. **¶** Glaucia. Dicit q̄
vrina glauca significat hominem mlie cōplexionis & sanū. **¶** **Lōmentū.**
¶ **Spissi.** Post albū colozē agit auctor de glauco qui puenientes ha-
bet significationes cū albo colozē. Ad enim differūt nisi hī intensiōem &
remissiōē malicie. Itā q̄cūq̄ significat albus color cū tenui substantiā ea-
dem significat glaucus color sed cū quadā remissione. **¶** **Spissi liquoris.**
Idest spisse substantiē. **¶** **Nulla comercia.** Idest nullā coniugationem
Glaucus nāq̄ color cū sit tāq̄ cornu lucidū albū est. incoīngabilis spissitu-
dini. Spissitudo enim ei associata luciditatem aufert sine qua nō posset esse
glaucus color. **¶** **Emulus albo.** Idest similis. **¶** **Et minus offendit.**
Idest minus significat impediri. **¶** **Iura.** Idest cursum & dñum.
¶ **Natiui coloris.** Idest naturalis. **¶** Si fuerit tenuis. Adhuc p-
sequitur auctor iste de glauca vrina & ostendit q̄ glauca vrina omnino vel
mediocriter tenuis significat sanū mlicū. Sed si recedat a tenuitate me-
diocriter significat excessum flegmatis acetosi &c.

De colore lacteo.

Lactea subtemulis inacute caumate febris.

Litis in ingressu signis adlunca sinistris:
Paninat ⁊ acculat patientem crimine mortis.
Fallitur vrine sententia: si tibi certo.
Ordine concurrant: que sunt vitalia signa.
Mens: sopor: afficius: bona respiratio: virtus.
Lactea subrennis cum largo fusa liquore.
Sine mali veniens deseruente calore.
Solvit: ⁊ a morbi laqueis emancipat egrum.
In febre quam replicat tipicusq; interpellat error.
Lactea subrennis dictat: q; causa sit eius.
Frigida: pressuram longi factura laboris.
Lactea subrennis febre declinante salutem.
Imperat: ⁊ corpus releuat vitæq; refirmit.

¶ Expositio. **¶** Lactea subrennis 2i. Supi9 determinatū est de colore glanco cū mediocrit tenui sbe copulato. Hic determinat auctor de lacteo cū tenui sba. Ponit q; talē regulā p^o. Urina lactea in colore medio-
criter tenuis in sba in principio egritudinis accute signis malis pcurren-
tib9 sine dubio patientē indicat moriturū. Si q; signa bona ⁊ vitalia con-
currant sicut bonus anhelitus fortitudo virtutis: bonus sonitus: ⁊ bona
memoria ⁊ sika: tūc non habet ista regula veritatē: imo significat egritū
ratione. Est rñ sciendū q; talis vrina q̄tū est de se nō significat bonū: Sed
rōne aliorū signorū bonorū sibi iunctorū. **¶** Lactea subrennis cū largo.

Hic ponit alia regula de colore lacteo cū sba tenui mediocrit. Regula
est ista. Urina lactea in colore: subrennis in sba. multa in q̄titate: in decli-
natione egritudinis apparens: significat solutionē egritudinis. **¶** In fe-
bre. Alia regula. s. 3^a. Urina in colore lacteo: subrennis in sba in febre
interpollata significat materiā egritudinis frigidā: ⁊ p̄sequens longitu-
dinē egritudinis. **¶** Lactea subrennis febre. Quarta regula. Urina
lactea in colore: subrennis in sba: in declinatione egritudinis significat li-
berationē ab egritudine ⁊ salutem. **¶** Cōmentū. **¶** Lactea subrennis.

Post capitulū de glanco colore cū tenui sba: subiungit auctor aliud ca-
pitulū de lacteo colore sibi iugationem tenuis sbe. Sed fortasse obticeret
de verbis ⁊ sententiis ⁊ corū repugnātia. In isto libro vñ ⁊ q̄si pro regula
pponit q; lactea vel karopos nūq; tenuis reperitur. Sed h lacteus color
cū tenui sba iugat. vnde vñ dissonantia. Rñdenus q; nūq; lactea est te-
nuis de oimoda tenuitate: ⁊ de oimoda tenuitate intelligendū est. Ad hoc
nāq; vt sit lacteus color exigit q; sit ibi aliquāntula partiū grossicies: ⁊ accu-
mulatio. Et ideo lacteus color oimodū subtilitatis denegat copulari. Et hoc
idem intelligit de karopos. Et ppter hoc dictū est q; lactea vel karopos
sili modo nūq; reperit tenuis in vltima subtilitate. ⁊ vñ de iuga-
tione lactei coloris cū tenui sba intelligendū est: nō de oī tenuitate: sed me-
diocritē tenuitate accedente ad speciem spissitudinis: vnde auctor volēs eū-

tare picuū obiectionis nō dixit simpliciter tenuis: sed lactea subtenuis: sub
nāq̄ denotat remissionem a tennitate. Si aut̄ apud Theophi. inueniat la
cteus color p̄iūgi cū tenui sba: tunc tenue in substantiā intellige pro subre
nui. De tali aut̄ colore cū subtenui sba talis doctrina proponit apud hunc
auctore. Vnde vrina lactea cū subtenui sba aut̄ apparet in principio egrit
udinis: aut in fine. Si in principio vel in fine aut̄ apparet in principio vel
in fine febris accute vel interpollate vel alterius egritudinis p̄f. quente
de singulis. Si in principio febris accute appareat lactea et subtenuis ma
lis signis p̄currentibus: sicut est alienatio desipientia: infirmitas: defe
ctus appetitus: difficilis respiratio: virtus debilis mortē significat. Per
hoc enim q̄ est lactea significat cruditas materie et indigestio et locus scdē
digestiōis esse refrigeratus ex trāsmissione spiritūū: et caloris ad cerebrū:
et est signū frenesis future: vnde timendū est de cerebri cōsumptione. Cere
brū enim est membrū delicatū molle et tene et cū debile hēat calorem natu
ralē: nō multo calore indiget. Et ideo feruore caloris sup̄uenienti cōsumit.
Cor vero est calidissimū membrū naturalē. vnde multo calore est assuetū
et quasi more fabri in continuo calore versat. Inde est q̄ impetū feruoris ca
loris aduenientis melius pōt tollerare. Quod aut̄ est tenuis ex compactione
humorū est et cruditate. Et q̄ materia iam rapta est a cerebro epate refri
gerato ita nulla sit resolutio nec p̄urbatio. vñ vrina nō inspissat et ideo ma
lis signis p̄currentibus si talis vrina appareat mortifera est. Sed si bona
occurrerint signa supradictis tria: licet talis appareat significat liberatio
nem egritudinis: sed nō est q̄ritū est in se q̄ p̄ se suspecta est et infamis. Sed
q̄ bona accē ei conconitant licet suspecta: signū p̄lixitatem egritudinis.
Sed si in fine febris accute talis appareat et sit multa in q̄ritate febre decli
nante indicat. q̄ enim lactea est significat q̄ inaturalis calor ita recedit. q̄ vñ
est tenuis h̄ sit ex attenuatione et subtilitate partū materie: p̄ h̄ aut̄ q̄ est
multa significat plena et sufficiens purgatio. Si vñ in p̄n° febris interpol
late talis vrina appareat tūc crudū et flegmaticū humorē demonstrat. vnde
disponit vrina h̄m frigiditatem et humiditatem: h̄m caliditatem et siccitatem et h̄m
frigiditatem et siccitatem et h̄m caliditatem et humiditatem humorū. q̄ aut̄ est tenuis:
hoc sit ex cōpactione et cōplexione materie et difficultate resolutionis. Ta
lis igit̄ vrina ex oī cā egritudinē significat et longā afflictionē ostēdit. In fi
ne igit̄ interpollate febris si talis appareat et multa ex lacteo colore significat
calorem defervescētem. Sed ex tenuitate significat materie subtilitatem: ex
multitudine significat sufficientē purgationē: et ita egrī liberationē signifi
cat. Sed si talis appareat sine febre dispositionē corporis ad idropisim por
tendit. His diligent̄ p̄sideratis q̄ dicta sunt manifesta est l̄sa et sensus l̄se.

De colore albo lacteo et karopos.

Albescens karopos vel lactea spissa figurat.
Idropisim: colicam: lapidem: caputq̄ dolorem.

Flegmatis excessum: membrorum reumata: fluxum.
Talis apostaseos causam complexio soluit.

Expofitio. **Albescens karops.** Hic determinat egius de colore albo lacteo et karops cum spissa substantia. Unde talis est regula. Alba namque urina in colore vel lactea vel karops: spissa in substantia significat idropisim: et alias significationes que secuntur in littera et tu specifica sic scribitur in commento valde bene. **Albescens karops.** Hic agit auctor de albo colore et lacteo vel karops cum spissa substantia. Alba namque urina remissior est quam lactea: vel karops. Et est hic color karops similis camelloz vellcribus idest flauus et hii colores omnes cum spissa substantia significant idropisim idest leucofantiam ex multo tempore precedente: cum quadam obscuritate: et perturbatione: et apposita manu liuida vel subcitrina apparet. Et talis urina leucofantiam confirmata significat: et talem urinam precedit alba et tenuis cum quadam liuiditate et obscuritate. Et nota quod talis urina que idropisim significat potius debet esse alba quam lactea vel karops propter maiorem cruditatem digestionis. Idropisis enim significat errorem virtutis digestionis in epate. Color vero karops vel lacteus non tantam cruditatem materię. Potest tamen lacteus color vel karops in leucofantia apparere. Sed albus color eam fidelius exprimit ut dictum est. Item urina alba lactea vel karops cum spissa substantia et arenosa significat colicam: vel illiacam passionem ex crudo et viscoso flegmate aggregato in inferioribus intestinis. Unde expressione flegmatis fecis egressio denegatur. Ex ventositate innata torrio et angustia sentitur: ut videat patienti quasi quoddam terribile lumen eius intestina perforare: ut de se ipso refert Halli. in colica passione et illiaca: cum sepe videat alba et spissa: tamen de iure passionis et depositione vel dispositione materię talis debet esse urina: que si ita est in intestinis: potius debet esse lactea vel karops: quia cum materia contenta sit in colon intestino vel rion cum remota sit a visceribus urinalibus non sic potest immutare urinam: ut eam reddat albam. Redditur ergo minus discolorata. scilicet lactea. Item urina lactea vel alba et spissa lapidem significat. specificè si in fundo habeat sedimentum arenosum. Talis ergo urina potius debet habere colorem lacteum quam album: quod licet prostante debeat esse discolorata multum tamen propter ebullitionem. et decoctionem ipsius humoris. ut in lapidem conuertat: redditur minus discolorata: ut lactea et spissa constinet pro consumptione liquidarum partium. Petrificatio namque ex aliquo humore non potest effici sine aliqua decoctione. Ideoque potius fit lactea quam alba. Et est notandum quod generatio lapidis fit. 4. de causis. scilicet ex abundantia superfluitatium: ex viscositate earum ex angustia meatuum: et ex debilitate virtutis expulsiue. Cum enim hec omnia concurrant humor diutius morans in vesica actione caloris decoquitur: et liquidis omnibus partibus consumptis et terrestribus permanentibus fit durities: et petrificatio et arenarum generatio que simul coadunata et annexa lapidem efficiunt: qui si fuerit in renibus dolorem renium facit immoderatum: ex

diffensione partiū et solutione continuitatis. Adest etiā dormitatio pedis
cū ipso rene colligatiā habentis: et infrigidatio contingit: quia spiritus propter
embrasim calculi non potest impendere beneficiū sue calefactionis. Comprimi-
untur enim nerui: unde aufertur aditus spiritui animali: et ideo fit dormita-
tio pedis et infrigidatio. Adest etiā dolor illiacus quia cū intestina comprimuntur
ex calculo existente in renibus: et hoc propter eorum colligatiā: superfluitas pri-
me digestionis retinetur que cū non possit emitti redundat ad ylion: et inflatur: et
torquet ipsum: et inde fit dolor illiacus. Et si lapis fuerit in vesica dolor est
in pectore cū pruritu et cū difficultate mingendi et cū ardore virge: quando
urina mingitur. et constipatio igitur ventris fit ex compressione longaonis.
Capitisque dolorem. Adest presentem vel futurum significat urina raro
posita vel lactea et spissa in substantia. Si ergo urina diu talis appareat signifi-
cat dolorem presentem. Sed si de nouo apparere incipiat futurum dolorem
significat: hoc autem est in amphemeria cū flegma diu fuerit in corpore. Ca-
lor enim qui iam diu egit in ipsum resoluat eius partes in fumositatem tur-
bidam: et vaporosam que petens cerebrum infert dolorem. Sed si flegma no-
uiter incipiat dominari in corpore: calor agens in ipsum non dum in fumo-
sitate sufficit resolueri. Sed diutius agendo resoluet et ideo futurus do-
lor significatur. Huiusmodi regule concordantiā habemus ab Hippocrate in 4^a
particula amphibia iuxta finem. Quibus in febribus urine conturbate sunt
velut subiugaliū hiis capitis dolores aut adsunt aut adest. **Flegmatis**
excessum urina ergo alba vel lactea et spissa per totum cū inequali et impura
substantia flegma naturale abundare significat sine febre: Alba est propter
frigiditatem flegmatis. Natura enim frigiditati est dealbare et quia flegma
album est ideo habet dealbificare. Spissa est propter humiditatem cuius
est inspissare. Inequalitas substantie significat pruritionem fieri incor-
pore. Impuritas substantie significat defectum naturalis coloris non valen-
tis substantiā depurare. hoc ergo significat principaliter. **Secundo ve-**
ro significat dolorem capitis et precipue grauedinem occipicii ubi est fleg-
matis sedes. vel significat indigestionem et significat lateorem inflationem: oris
insipiditatem: salinarum abundantiam: sensus ebres: motus tardus fit: pigritia
somnia: et dolor capitis ei concomitantur: quia omnia habent contingere ex re-
solutione grosse et crude materie: ex qua resolutione fumositas resoluta et a
debili calore non consumpta ad diuersas partes corporis peregrinans illas
partes aggrauat et molestat: petens enim cerebrum ex diffensione miringarum
cerebri dolorem facit: et ad ipocundria respirans inflationem inducit. Et
ascendens per isofagum ad linguam et circa eam inspissata insipiditatem facit: et
salutem abundantiam. Et per neruos diffusa sensum et voluntarium motum impe-
dit. huius regule concordantia habet apud Theophilum in cap. de pingui et
alba urina. Vicit namque Theophilus talis complexio monstrat crudum humorem
plurimum abundare in vasis id est in venis et diuersis diuersi flegmatis attesta-
ri: ut est vitreum salsum et sine qualitate. **De febrium reumata.** Adest fluxum
humorum ad aliquod membrum corporis sicut in apostematice collectione de fri-

gidis humoribus effecta: persone si fuerit granulosa. ¶ **Fluxū.** Scilicet reumatis significat lactea vel karopos et spissa: specificē si fuerit pauca et turbulenta cum resolutionibus oblongis vel rotundis: et precipue si fuerit granulosa. ¶ **Fluxū.** Id est ventris solutionem significat karopos vel lactea et spissa: si fuerit pauca cum resolutionibus longis et rotundis. pauca est propter fluxum quia spiritus et humores emittuntur a corde: quia calor debilitatur in epare ergo pauci generantur in humores: et ideo pauca est vrina. hoc enim dicit Hippo. vrina nocturna multum micta paruum secessum significat et multus secessus paucā vrinam significat. Resolutiones fiunt a flegmate descendente per stomachū ad intestina. Turbulenta autem ex p̄mixtione humorū. ¶ **Talis commixtio.** Id est talis coniunctio albi vel lactei coloris cum spissa substantia. ¶ **Solut.** Id est solui significat. ¶ **Apostas eos.** Id est materiam apostematice collectionis ex purgatione materie: que cruda est et flegmatica: vnde vrina discoloratur et inspissat. Et inde habemus concordantiam cū Hippo. in fine quarte particule inquit enim quibus spes est apostema ad articulos conuerti: exiēs ab apate vrina crassa et multa et alba facta velox in laboriosis febribus etc. Item apud Theophilū vrina pinguis et alba multa veniens liberat egrū ab apate in articulis nato hiis qui volebant liberat eos etiam qui in egritudine laboriosa erant: et qui diu fuerant in egritudine pinguiū humorum.

Ostendit quattuor esse regiones in vrina.

Sepe fit vrine distans substantia: dispar.
 Vultus: vt a medio vel summo discrepet inum.
 Summa superficies: mediana: vel infima spissa.
 Summam: vel mediam. vel partem concutit vnā.
 Et similis simili seruit regio regioni.
 In reliquis est consimilis ratio generalis.

¶ **Expositio.** ¶ **Sepe fit vrine.** ¶ **Hic ostendit auctor in vrina. 4. esse regiones: q. 4. humani corporis regionibus correspondere:** vnde notandū est qd vrine substantia multoties disconuenit in seipsa: quia aliquando erit superius tenuis: inferius spissa: vel econuerso: et etiā color eius: quia in parte superiori erit alterius coloris qm̄ in parte media vel qm̄ in parte inferiori. Hic ergo notant. 4. esse regiones in vrina qm̄ in humano corpore. 4. regionibus attestant. Circulus enim ipsius vrine attestat supra membrorum animatorum dispositionem. vtp̄ta cerebri et miringarū cerebri et triū cellularū. Secunda regio vrine. s. pars q̄ est contigua circulo significat dispositionem membrorum spiritualiū: et egritudines eorum sicut dicit i cōmento. Tertia regio vrine attestat supra dispositionem membrorum nutritiuorum. s. epatis stomachi splenis et similiū. Quarta regio. s. fundus attestatur supra dispositionem membrorum inferiorum que regio si in se cōtineat sedimen. arenosum:

humores significat conglobatos: et molestationem significat generatiuorum membrorum: et egritudines eorum sicut in commento valde bene dicitur. **C**ommentum. **S**epe fit vrine. **X**. Notandumque. 4. sunt regiones humani corporis: et prima est animatorum membrorum: sicut cerebri et miringarum: et trium cellularum ipsius: et durat ista regio ab epiglotti superius. Epiglottum est membrum quod iacet supra tracheam arteriam: et dicitur ab epi quod est supra: et glantio quod est membrum: super euglosoma. i. isofagum. Secunda regio est spiritualium et continet cor et epar et tracheam arteriam et fistulas pulmonis: et durat ab epigloto inferius vsque ad diafragma. Tertia regio est nutritiuorum membrorum et comprehendit stomachum. splenem: epar et intestina et rectum fellis et durat a diafragmate vsque ad lumbos et renes. Quarta regio est generatiuorum membrorum qui comprehendit lumbos renes et vesicam et vidimus et matricem et testiculos matricis et vuluam et duos testiculos et virgam virilem: et omnia que continentur a renibus infra. 4. sunt regiones humani corporis quibus confirmantur. 4. regiones vrine. prima quare est circulus: cui deseruit dispositio animatorum membrorum. secunda est corpus aereum vel superficies que est in superiori parte contigua circulo: et deseruit ei dispositio membrorum spiritualium: et spissa est: et magis turbulenta et attestatur male humiditati spiritualium membrorum: maxime si circulus fuerit granulatus: et significat diffinitionem: et asina aut aliquam collectionem materiei superflue circa spiritualia. vnde adest angustia anhelandi: et strictura pectoris. et quia spiritualia membra sunt aerea emittunt aereni et inspirant. Tertia regio dicitur perforatiua quia perforatis membris attestatur id est stomacho epari et aliis nutritiuis que si nebulositate in se habent vel spissitudinem: denunciat impedimentum nutritiuorum ex superfluis humoribus: sicut dolorem ventris et inflationem: et rugitum et indigestionem: fastidium et cetera accipit: quod stomachi et epletionem conuocantur. Quarta regio est fundus et in fine partis vrine quod sedimen arenosum in se continet et humores conglobatos et significat molestationem generatiuorum: sicut nefresim: lithiasim: stranguriam et renem et lumborum dolorem: et partium adiacentium grauedinem. **D**istans substantia. Id est dissoluta et inqualis quantum ad candem urinam: ut eadem in parte superiori appareat spissa: vel in medio vel in inferiori ceteris partibus in tenuitate permanentibus: vel econtra. Suprema regio significat molestari sicut singulis singula reddantur: similis regio vrine simili regioni corporis attestatur. In reliquis collectionibus ratio generalis est ut si in parte superiori sit spissa vel in inferiori suprema regio corporis media vel infima molestari significat.

De pallido colore vel subpallido et subcitrino.

Pallida cum pingui vel subcitrina liquore.

Slegmatice monstrat periodica frigora febri.

Pallida cum tenui: coleram declarat adustam.

Pallida subrenuis ex acri slegmate: febrem.

Pallida cui spissum mediocriter associatur.
Flegmaticæ crasseos interpres fida probatur.

Expositio. **P**allida cū pingui. Post præcedentes colores p̄ter agit auctor h̄ de colore pallido: subpallido: et subcitrino cū spissa s̄ba tenui vel mediocri. Regula est: Urina in colore pallida vel subpallida vel subcitrina in s̄ba: per totū spissa significat febrem interpollatā: ex flegmate naturali. s. cortidiana. **P**allida cū tenui. Secūda regula est. Urina in colore pallida vel subpallida: in substātia tenuis: significat dominiū colere aduste: et melancolie innaturalissime febre. **P**allida subrenuis. Tertia regula. Urina in colore pallida vel subpallida tenuis mediocriter in substātia. quottidianā significat de flegmate accetoso et indigesto. **P**allida cui spissum. Quarta regula: Urina in colore pallida vel subpallida: in substātia mediocriter spissa flegmaticum sanum significat. **C**ommentum. **P**allida cum pingui. Post al. colorem lacteū et glaucū et karopos subiungit capitulū de pallido colore. Et etiā per pallidū colorem cōprehendimus in ipsū pallidū et subpallidū colorem h̄m coniugationem spisse substantie. et tenuis: et mediocriter tenuis: quos sic de bes colligere. Urina pallida vel subpallida vel succitrina. pallori vicina: i. substantia per totū spissa: significat cottidianā de flegmate naturali. Spissa vero ppter humiditatem humoris flegmatici. **A**lia regula. Urina pallida vel subpallida in colore et in substātia tenuis significat dominiū colere aduste et melancolie innaturalis sine febre. **A**lia regula. Urina pallida in colore et subpallida in substātia mediocriter tenuis significat cottidianā de flegmate accetoso indigesto: mediocri dico tendente ad digestionem. Omnis nāq; materia in sui digestionem inspissat urinam præter flegma vitreū quod ex sua digestionem eā attenuat. **P**eriodica frigora. Id est circulares reuolutiones vel accessiones: quia a frigore proueniunt. **F**legmate febre. Id est cottidianā de flegmate naturali. **S**ubrenuis. Id est remissa tenuitate vt notet diminutionē. **P**allida cui spissum. Alia ponitur regula de pallido colore vel subpallido. Urina in colore pallida vel subpallida: in substantia mediocriter spissa sanum flegmaticum significat et cetera huiusmodi.

De colore pallido sequente albū vel lacteū vel glaucū vel karopos.

Si male disposito præcedat corpore glauca.
Lactea: vel karopos: et pallida post videatur.
Signo palloris vires natura resumit.
Et redit ad proprium vis digestiua tenorem.
In febre continua leuiter subpallida clara.
Pondus apostaseos in dextra parte futurum.

Indicat affectu constante: vigore vigente.
Si fluoz absentez ventris: aut viscera tempra.
Pallida spumosa pinguis liuens cinerosa.
Paucula: sit pestis priscice non absone testis.
Si fluoz accedit mors intrat vita recedit.
Crudoz: et emphrasis: fluxus: consumptio: paucam.
Indicat vrinam: ratio contraria multam.

¶ Expositio. **¶** Si male disposita est. Alia regula. precedente vrina alba in colore lactea glauca vel karopos: et vrina pallida in colore subsequatur fortificationem caloris naturalis significat. Et quod ipsa natura corporis resumit vires suas. **¶** In febre continua. Regula secunda. Urina pallida vel subpallida in colore: in substantia tenuis et clara in febre accuta apparens: cum bonis signis significat apostemia futurum sub dyasira in parte dextra. Si autem talis vrina appareat malis concurrentibus signis: mortis periculum minaretur. **¶** Si fluoz absentez. Tertia regula. Urina pallida vel subpallida in colore: spumosa superius cum quadam liuiditate oleagina subcitrina: in quantitate pauca: solutione ventris circumscribitur primum significat. Si vero tali vrina in prisci existente superueniat fluxus mortale est secundum Hippocratem quinto amphorismorum. Ad prisci habito diaria superueniens mortale est. **¶** Crudoz et emphrasis. In hoc loco assignat auctor quattuor causas paucitatis vrine: Et prima est cruditas materie. Secunda opilatio meatuum ut in stranguria. Tertia fluxus ventris. Quarta est consumptio substantialis humiditatis. Et cause istis contraria faciunt magnam vrine quantitatem. ut bona digestio: meatuum apertio: Ventris consipatio: et caliditas temporata non consummens substantialem humiditatem. Omnia enim ista faciunt ad multiplicationem vrine. **¶** Commentum. **¶** Si male. Alia regula de pallido colore que assignatur secundum collationem pallide vrine ad glaucam vrinam. Alba lactea vel karopos precedente. Sunt enim quedam iudicia simplicia quibus quandoque iudicatur de vrina absolute secundum substantiam et colorem: non habendo respectum ad statum precedentem: vel ad considerationem aliarum circumstantiarum. Sunt etiam quedam iudicia electiua. quando habetur respectus precedentis status: vel complexionis vel etatis: vel aliorum similium. Hic ponitur iudicium collationis: quia si corpore aliquo existente distemperato in frigiditate: vrina appareat lactea alba vel glauca: et post modicum tempus appareat pallida significat calorem naturalem resummere vires: ut fiat transitus de indigestione ad principium digestionis. Et de frigiditate ad fortificationem caloris naturalis. Naturalis enim calor resummit vires suas vel videtur resummere vires: vel significatur resummere eas. **¶** In febre continua. In hoc capitulo: alia ratio vel regula assignat de pallido vel subpallido colore: quare sic collige. Urina pallida vel subpallida in colore: in substantia tenuis: et clara: in febre accuta

de flegmate vitreo aliis bonis signis concurrentibus significat apostema
futurum sub dyasfragnate. **¶** Urina sit pallida: contingit propter frigi-
ditatem materiei. **¶** Urina autem sit tenuis et clara: contingit propter compa-
ctionem et cruditatem materiei: ex quibus morbus prolixatur. Natura
igitur prolixitate morbi aggravata et stimulata non potest convenientem
et absolutam crism elingere: ut purget materiam per fluxum sanguinis a
naribus: vel per sudorem vel per fluxum ventris: vel per quacunque aliam
purgationem competentem: facit ergo quod potest tamque fatigata. Sed
si debilis esset natura: nec adsint aliqua bona signa nuncia: ut si alba appa-
reat: vel virius esset debilis: tunc mortem minaretur. Sed quando sunt
signa boni nuncia: sicut bonus appetitus: et robur virtutis: et fortitudo men-
tis: et respiratio facilis: presumendum est quod in tali casu per talem urinam
quod debeat fieri determinatio per apostema sub dyasfraga. Natura namque
licet sit fatigata: et materia sit cruda in quantum potest ad se. **¶** Belibe-
randum nuncitur. Transmittit ergo materiam de nobilioribus membris
ad minus nobilia: de principalibus ad minus principalia scilicet ad dex-
trum ipocundrium: et ad idem precipue quia propter presentiam epatis
quod est membrum calidum et propter loci vacuitatem viget ibi virtus
attractiva. **¶** Pondus apostasios. Id est apostematicam collectio-
nem de gravi et ponderoso humore. **¶** In dextera parte. Id est in dextro
ipocundrio sub dyasfraga. Hec regula elicta est ab Ippocrate in pronosti-
cis circa finem partis prime. Ubi dicit: accuta existente passione colle-
ctio si fuerit in ipocundiis etc. **¶** Affectu constante. Id est bono appe-
titu cum aliis bonis signis. **¶** Constante vigore. Id est vigoroso per-
manente. **¶** Si fluor absint. **¶** Alia regula datur de pallido colore:
per quem significatur ptisis. Regula sic colligenda est. Urina palli-
da vel subpallida in colore spumosa superius cum quadam limiditate oleagi-
na: subcitrina: in quantitate pauca: solutione circumscripta: ptisim declaratur.
¶ Si in ptisi tali existente urina: superueniat fluxus ventris: mortale est
iuxta amphorismum Ippocratis qui ait in quinta particula amphorismorum
scilicet principium prope a ptisi habito diaria superueniens mortale est.
¶ Absintet. Quia talis fluxus ventris ex humorum perturbatione et
pauca humiditate redudante ad epar posset apparere: ideo excludimus
fluxum ventris ad certitudinem specificationis. **¶** Pallida. Naturali
calore debilitato circa nutritiva: que spiritualibus compatiuntur. **¶** Spu-
mosa. Ex compressione: vel compassione pulmonis: in quo triplex est causa
spumositatis. scilicet impetus motionis presentia siue violentia ebullitionis: presen-
tia ventositatis. **¶** Pinguis. Id est oleagine et magis in principio ex
pinguedinis resolutione. **¶** Linens. Ex infectione spirituum et pulueru-
lentia et spumosa materia que per venam pericardii redundans ad epar sanguinem
inficit: et spiritum et sanguinem corrumpit. **¶** Linerosa. Ex ptibus pulmo-
nis resoluta: pulvis enim est subcinerei coloris. **¶** Paucula. Ex resolu-
tione humorum. **¶** Pestis ptisice. Id est pestis que corpus depascit.

CFluor. Id est fluxus venteris. **C**Moris Intra. Id est multiplicata
 sumptione. **C**Crudor. In predictis capitis frequenter fuit posita doctri-
 na de paucitate urine. et ideo in hoc capto causas paucitatis urine auctor assi-
 gnat que sunt quattuor. Prima causa. s. cruditas materie: ut in principio
 amphimerine. Secunda causa. **C**Emphasis. Id est opilatio meatuum: ut in
 straguria litterialis. Tercia causa est fluxus venteris: ut in dysenteria in qua
 egestio multiplicat: et urina paucificat. Quarta causa est sumptio membrorum.
 ut in ptisi. Humiditas namque que expelli debet in multiplicatione urine: a
 violentia caloris depascit et annihilat: quod maxime est signum in febre accuta
 mortale. Ex hiis signis urina multiplicat. s. ex digestionem materie: ut in
 solutione amphimerine. tunc enim urina alba et tenuis et multa debet occur-
 rere. Item ex emphasis remota: vel vigore nature: et medicamentibus diu-
 reticis multiplicat. Item ex venteris distipatione virtute attractiva vigen-
 te in epate: ut in habentibus calidum epas et sicca multa est urina: et etiam in
 diabetis. Similiter propter multam attractionem succositatis ex crapula
 vel ex refectione copiosa multiplicat urina: et in potantibus diuretica: et ea
 comedentibus multiplicat urina. Item multiplicat etiam urina ex septem
 causis. **C**Prima ex multiplicatione cibi: et negligentia exercitii. Secun-
 da est multitudo humorum non coctorum: ex quibus multa resolvit urina. Ter-
 tia est supfluitas critica. Quarta est sumptio totius corporis. Unde cor-
 poris humiditate eliqua a corpore multiplicat urina: ut in ethica. Quinta
 est diabetes. Sexta est usus diureticorum. Septima est paucitas egestio-
 num: et aliarum supfluitatum. **C**Paucitas sibi fit ex. 7. causis. Prima est paucitas
 ciborum et nimium exercitium. 2^a opilatio meatuum. 3^a accum humorum cum urina
 in vesica pugnare: et exonerare nititur. 4^a est mortificatio vesice: et expulsio
 nis defectus: unde vesica non videtur attrahere neque videtur emittere. 5^a est paleps
 vesice: ut in senibus vel pinguibus et flammaticis dispositis ad palepsim. Merui-
 enim a multa humiditate remolliti: non possunt urinam continere: donec colata sit.
 sed paulatim educit. 6^a est calor immoderatus: iterum in venis sumens humi-
 ditatem corporis ut in accutis. 7^a est multitudo egestionum: et aliarum supfluitatum:
 ut fluxus venteris et sudor nimius. **C**Crudor. Id est cruditas materie.
CEmphasis. Id est opilatio. **C**Fluxus venteris. Id est solutio ex con-
 sumptione membrorum ut in ptisicis et hoc est quod dicit auctor.

De colore citrino.

Est multis tenui citrina referta figuris.
 Smegaticum iuuenem: vel quem niger afficit humor.
 Condemnat triteo: duplici senis impedit annos.
 Continua puerum: iuuenem cui fel dominatur.
 Portendit sanum. proprio karaktere signat.
 Talem constituit quartana planerica febris.
 Putumno potius: et subrumalibus horis.
 Thoracis: splenis: epatis delicia fatentur.
 Pectoris offensam: se iunctis obsita granis.

Splenem: si multis radis virgata coruscant.
Siccum demonstrat epar cum largo fusa liquore.
In febre continua sub morbi lumine: talis.
Prolixando malum fert detrimenta vigoris.
In medio: frenesim monstrat: sub sine duelli.
Designat cretice firmari federa pacis.
Flegmatis et colere quem conficit vnio reddit.
Citrinam tenuem citri conterminus humor.
Plus tenuem crudus: tenuemq; minus resolutus.
Intensam cum febre magis sine febre remissam.

Expositio. **E**st multis tenuis. Postq; determinatū est de colore palido: h agit auctor de colore citrino et subcitrino fm copulationem cū tenui substantia: et mediocri. vnde vrina in colore citrina vel subcitrina cū tenui substantia vel mediocri multa potest significare. Et hoc fm diuersa tem etatū: complexionū et sexū diuersa et diuersa habet sigre. Vnde vrina talis apparens in iuvene flagmatico vel mlico simplicem significat tertianā. **D**uplici. Secunda r^a eadem vrina apparens in sene tertianā duplicem significat. **C**ontinua puez. Tertia r^a eadē vrina apparens in puero significat cōtinuā. puer intelligit h vsq; ad. 14. annos. **I**uuenē cui semel. Quarta r^a predicta vrina in iuvene colerico apparente cū pura et equali substantia: potes sanū colericum iudicare. **T**alis constituit. Quinta r^a eadem vrina apparente et pcedente: et pci pue i tempore autūpnali vel biemali et sup longo tempore quartanā erraticā iudicabis. vnde sciendū q talis vrina apparet in die post accessionem. quia quāuis de mīia naturali debeat apparere discolorata: tamen quia febrilis calliditas acensa fuit in materia: colorem recipit: et sic apparet citrina vel subcitrina. **T**oracis. Ista eadem vrina significat vitiiū pectoris splenis et epatis: et sic distingue. Pectoris: quia vrina fit citrina cū tenui substantia. Sed magis tenuis in superiori regione: et maxime cū granis et ampullulis: apparente indicat super pectoris vitiiū: et stricturā: ratio huius sufficienter traditur in cōmento. **S**plenis. Eadem etiā vrina citrina vel subcitrina in calore: tenuis in substantia: et multū clara: radiosa vel virgulata spleneticā significat passionem. Ista etiam vrina potest significare emoroidā passionem. **S**icut monstrat. Vrina citrina et tenuis multa in quātitate cū macilentia corporis ac siccitate: et ventris cōstipatione: tunc epar distemperatū in siccitate indicabit: ratio huius vero sufficienter traditur in cōmento. **I**n febre. Alia r^a vrina eadem citrina et tenuis: apparens in febre cōtinua et acuta. Et hoc in principio: significat materie crudtatem: et sic morbi longitudinem. Et ideo timendū est merito: de virtute: ne deficiat. **I**n medio. Talis etiā vrina si appareat in febre continua et accuta in medio. s. egritudinis et pcesserit vrina rubea: vel subrubea nec facia sit aliqua purgatio cretica supra frenesim ex raptu materie

supius ad cerebrū iudicabis. Sed si facta fuerit aliq̃ purga^o cretica et ta-
 lis appareat tūc supra alleniationē infirmi et eius pualescentia ab egritu-
 dine iudicabis. ¶ Flātis et coler. Re^o vrina citrina cū tenui substātia
 colerā citrinā significat abūdare. Notandū est q̃ colera citrina generat
 ex cōmixtione colere rubee et flātis naturalis. vñ ex albedine ipsius flātis
 rubedo colere remittitur et sic efficit color citrinus: et ex spissitudine ipsius
 flātis colere tenuitas remittit: et sic generat colera citrina vt dictū est et ex
 admixtione illius colere citrine in vrina reddit minus colorata et minus
 tenuis q̃ ex admixtione colere rubee naturalis. ¶ Plus tenuē. Ista
 colera citrina aut est digesta aut indigesta. Si digesta tūc reddit vrinā mi-
 nus tenuē q̃ sui digestionē vrina aliquantū inspissat. Si vñ illa colera citri-
 na sint indigesta tūc reddit vrinā magis tenuē q̃ ppter sui indigestionem
 nō resoluit aliquis humor grossus cū vrina qui ipsam vrinā posset inspis-
 sare vel reddere magis spissam. ¶ Intensam. Si illa colera citrina ac-
 cedant et inflāment caliditate febrili tūc ipsa vrina magis intendit i colore.
 Si vero sine febre vrina remittitur. Et illa sufficiat de illo colore citrino.
 ¶ Talem ostendit. Nota q̃ si vrina citrina apparuerit in auctūno qñ
 brūne cadūt talis pōt significare quartanā et hoc dico erraticā et dī plane-
 tica q̃ tenet modū quorūdā planetarū sicut martis mercurii iouis vene-
 ris et saturni. ¶ In febre continua. Nota q̃ talis vrina. s. citrina et tenuis
 apparens in principio continue fe. significat lōgitudinē egritudinis q̃ termi-
 nabit ad mortē. Si aut appareat in me^o sine in statu egritudinis significat
 raptū materiei ad frenesim faciendā. In fine aut egritudinis apparēs bo-
 nā determinationē ipsius egritudinis significat. s. sanitatē. ¶ Comentū.
 ¶ Est multis tenuis. Post pallidū colorem agit auctor de citrino vel
 subcitrino sūm pūgationē eius cū tenui substātia et etiā cū mediocritate te-
 nuī. Vrina citrina in colore tenuis in substātia per totū ad diuersa equi-
 uocat et signa p diuersitatē cōplexionū sexū et etatē aliud et aliud habet si-
 gnificare. Nā in iuvene flegmatico si talis appareat significat tertianam
 simplicē nō enim est accommoda flegmarice cōplexioni cū in flegmatico sano
 debeat esse pallida vel subpallida cū pura et eq̃li substātia et medioeri. Ergo
 appareat citrina i legē cōplexionis significat excessum caloris et co-
 lerica accēsiōe. Nā si flegma accēderet vt faceret febrē substātiā inspissa-
 ret et colozē remitteret. Si mīta esset in ea quous substātiā attenuaret co-
 lozē tñ nō intenderet. Si vñ esset in ea sanguis substātiā inspissaret et talis
 color intensior esset. Sequit̃ q̃ q̃ talis vrina aliis circūstātiis circūscriptis
 in flegmatico corpe et i melācolico significat tertianā simplicē. In sene aut
 talis apparēs significat duplicē tertianā et maxime in flegmatico vel melā-
 colico q̃ tū ex etate tū ex cōplone magis distat ab eius natura. Et ideo dī
 stempantiā maiore porēdit cū i sene flegmatico vel melācolico debeat esse
 alba vel lactea pp defectū nālis caloris. Si vñ in puero talis appareat vsq̃
 ad. 14. annos febrem in eo significat continuā: licet enim in pueris debet esse
 colorata et spissa ex etate tñ q̃ meatus sunt angusti non pnt sic humores

emitti quorū admixtione cū vrina sit coloratio ⁊ eius inspissatio remanet
ergo discolorata: q̄re par colorata in puero maius significat malū q̄ mul-
tū colorata in iuvene. Est etiā discolorata in pueris pp inordinatā dietā ci-
borū ⁊ potuū susceptionē ⁊ pp gulositatē. Itē vrina citrina ⁊ tenuis cum
pura ⁊ eq̄li substantia sanū significat colericū. Eadē longo tpe precedente ⁊
maxime auptino vel hyēne designat erraticā vel q̄rtanā ⁊ talis apparet
post diē accessionis. licet enim de melācolia naturali debeat esse discolora-
ta. Tamen ex febrili distēperātia accensa materia occurrit citrina vel sub-
citrina. Itē vrina citrina cū tenui substantia magis tenuis in supiori pre-
cipue cū ampullis ⁊ grauis significat vitii thoracis ⁊ pectoris stricturā
⁊ quādā pparationem ad ptisim. Bificā seu theoricā sic collige. s. q̄ sit te-
nuis cum tali colore non ex caliditate: q̄ calor intensior esset si se distempe-
rantia caliditatis ingereret. Non est tenuis ex frigiditate q̄ intensio frigi-
ditatis eā potius dealbar et humiditas non reddit eā tenuem quia potius
inspissaret. Sit ḡ tenuis ex siccitate. vnde distempantia siccitatis insinuat
in corpore ⁊ maxime quia circa pectus ⁊ thoracē mēbra sunt sicca ⁊ ossuola:
⁊ ideo adueniente distempantia sili max^e ledunt sicut ex huius iuuant. Quā-
tū sit magis tenuis supius inde maior desiccatio circa thoracē ostendit.
q̄ si ampulosa appareat ⁊ granulosa: thoracem ex angustia ⁊ siccitate ma-
gis affligi significat. Itē citrina vel subcitrina in colore: in substantia te-
nuis limpida multū ⁊ clara. Si fuerit quasi virgulata ⁊ fenestrata splene-
ticam passionem significat. vnde illa virgulatio sit: supius dictū est. Talis
etiā vrina potest significare vitii pdilomatū: ⁊ emoroidarū. Item vrina ci-
trina ⁊ tenuis multa in q̄titate cum siti ⁊ macilentia corporis: ⁊ stipatio-
ne ventris significat distemperantiā epatis in siccitate. Spar nāq̄ siccum
multum attrahit de succositare ab intestinis: vnde vrina multiplicabitur.
dolor adest in dextro ipocūdrio: ⁊ videt patienti q̄ quasi q̄dam flāma ad
guttur suū ascendat ex calido ⁊ fumo supius respirante. Item vrina citri-
na ⁊ tenuis in se. accuta in principio apparens: significat cruditatem ma-
teriet: ex cruditate plixitatem morbi. Et ex prolixitate defectū virtutis
minatur. vnde timendū est ne natura deficiat in via. Si vero in me^o mor-
bi ⁊ in statu talis vrina appareat pcedente rubea vel subrubea non facta
aliqua purgatione critica frenesim significat ex raptu materie ad cere-
brum. Sed si precedente critica determinatione vrina citrina ⁊ tenuis
appareat tunc alleviationem patientis significat: ⁊ ualescentiā infirmi. ⁊
declinationem morbi. Littera plana est. C. Figuris. Id est significatio-
nibus. C. Niger humor. Id est melancolia. C. Trito. Id est ter-
tiana simplici. C. Duplici. s. tertiana. C. Impedit. Id est innadit.
C. Fel. Id est colerā. C. Karactere. Id est dispositione. C. Quar-
tana. Id est de militia naturali post diem accessionis. C. Planctica.
Id est erratica. C. Autipno ⁊. In quibus frigidi humores impetum
faciunt. C. Limine. Id est in principio in me^o ⁊ in statu. C. Sub sine
duelli. Id est crisi celebrata. C. Slegmatis ⁊ colere. Alia regula pro

ponitur de vrina citrina cum tenui substantia. scilicet quia talis vrina significat coleram abundare citrinam que generat ex commixtione rubee colere et flegmatis naturalis: frigiditate et humiditate flegmatis remittitur calor colere et siccitas. Spissitudine flatis remittitur colere tenuitas. Albedo flegmatis ruborem colere remittit: et ita fit colera citrina: ex qua redditur vrina minus colerata et tenuis quam ex colera rubea naturali. Sed colera citrina. Alia est digesta alia est indigesta. Ex colera citrina indigesta vrina redditur subcitrina: et multum tenuis. Et hoc ideo quia cum sui indigestione repugnat nature expellenti non emittitur aliquis grossus humor cum vrina: cuius admixtione vrina possit inspissari. Ex colera citrina digesta fit vrina subcitrina et mediocriter tenuis quia cum colera citrina digesta non repugnet expulsiioni tunc aliquis grossus humor cum vrina emittitur unde a tenuitate inmittitur. Si vero accendat colera citrina cum distemperantia febrili: tunc vrinam reddit magis intensam in citrinitate. Sine febre vero reddit eam remissiozem. Colera vitelina disponit vrinam remissiozem quam colera citrina: et minus tenuem: quia fit ex commixtione vitrei flegmatis et colere rubee. Que vero accipit sequantur ex colera citrina et vel vitelina ex aliis humoribus in libro nostro de symptomatibus dicitur. ¶ Humor citri conterminus. Id est qui assimilatur malo citrino in colore. Unio flegmatis et colere. Id est commixtio. ¶ Confit. Id est constituit talem humorem. ¶ Reddit. Scilicet vrinam citrinam in colore et tenuem in substantia. sed distingue: quia. ¶ Crudus. id est quando est indigestus reddit eam plus tenuem: quia magis resistit expulsiioni. ¶ Resolutus. id est digestus reddit eam minus tenuem. quia idem resolutur et purgatur cum vrina et cum febre: quia tunc materia incendit sine febre: quia febrili accessione remota calor materie antecedens leuiscit.

De ruffo colore et subruffo.

In ruffum vergens puri color emulus auri.
 Equalis: purus: medius: cui se liquor vnit.
 Corpus eucratice validos denunciat actus.
 In puero: iuvene: sene: flegmatico: muliere.
 Ruffa manens tenuis notat hec incommoda febris:
 Continuum: tritem: duplicem. Sed tempore longo.
 Epatis offensam: vel febrem quadriduanam.

¶ Expositio. ¶ In ruffum. Determinato de calore citrino et subcitrino: nunc agit de colore ruffo: et subruffo. scilicet in similitudine auri puri. Ruffa vrina ruffa vel subruffa in colore cum pura et equi et mediocri substantia: corpus eucratice significat id est in optimate complexionis. et hoc habetur a Galien. in primo de crisi. In causa de vrina: ratio huius est: quia cum corpus eucratice sit in temperamento vrina existens in temperato habet ipsi attestari quia color ruffus medius est inter colores significantes excessum in fri-

glditate et excessum in caliditate. Et etiā substantia vrine media est inter tenuitatem et spissitudinem. et ita significat tpanientū in siccitate et humiditate. Est ista est sententia tertiū priorū versuū. ¶ In puero. Alia regula de ruffo colore cū substantia tenui: et habet tertia mēbra. et sunt ista: quod tūc scūq; videbis talē vrinā ruffam vel subruffā in colore: et tenuem in substantia in puero: iudica se. continuā: in iuene iudica simplicem tertianā: in sene et flegmatico et muliere iudica duplicem tertianā. ¶ Sed tpe longo.

Id est si talis vrina apparet longo tpe pcedente: nec adsit se. calefactionem epatis indicabis. Sed si sit febris tunc illa febris est quartana et maxime in autūpno et hyeme. ¶ Commentū. ¶ In ruffum vgens. Post citrinū colorem agit auctor de ruffo colore et subruffo fm coniugationem tenuis substantie et spisse: vel mediocriter tenuis vel mediocriter spisse. Et primo ostendit qd sit vrina eueratici corporis: et eueratici coloris. vrina nāq; ruffa vel subruffa in colore puri et equali et mediocris in substantia: corpus eueraticū significat. Designat nāq; tpanentiā humorū et equalitatem. Et talis color fit ppter tpanentiā caliditatis et frigiditatis. et talis substantia fit ppter tpanentiā siccitatis et humiditatis. Vel aliter ex calidis humoribus vrina fit colorata: ex frigidis discolorata: ergo ex tpanentiā eorū ex equali cōuenientia nec colorata nec discolorata apparet: sed potius ruffa cū quadā rutilancia et claritate: tāq; aurizon qui color equaliter distat ab extremis. Et sicut est medius ita et mediocritatem designat. Ex siccis humoribus vrina attenuatur. Et ex humidis inspissatur ergo ex equali cōuenientia et cōcursu eorū fit vrina in substantia mediocris: vt magis vergat in tenuitatem qm in spissitudinem. Equalitas subē nullā significat in corā fieri purbationem. Nā quibus vrine distates sunt hiis humorū i corpore fit purbatio. Puritas subē quādo. s. non est obscura nec obumbrata nec seculenta significat naturalis caloris fortitudinem valentis humorem depurare. ¶ Si ruffa sit in colore et mediocriter spissa cū pura et equali substantia sanū significat sanguinem et tpanentiā humorū significat. Sed inequalitatem humorū qz significat dominū sanguinis. ¶ Color vrine vergens in ruffum. Id est expresse ruffus vt emulus ruffedini. ¶ Puri auri. Id est similis puri auri id est aurizon. et dicitur aurizon ab eo qd est bonū et rison qd est aurizon id est bonū aurizon: qz auro bone radices assimilāt: nō auro alezca vel aluca veniente qd est pallidū. ¶ Lui. Id est colorū pdictio. ¶ Se vnir. Id est copulat et associat. ¶ Liqueor. Id est substantia. ¶ Equali. s. sine aliqua perturbatione et nō est distans fm omnes sui partes. ¶ Purus. Ab omni nebulositate. ¶ Medius. Id est mediocris inter extremitates. ¶ Talis inq; s. color. ¶ Benunciat. Id est exprimit. ¶ Validos actus. Id est perfectā opationem virtutū ex tpanentiā et equalitate humorū corporis pcedente: nō cuiuslibet: sed eueratici bene tpanati. ¶ In puero iuene et. Alia ponit regula de ruffo colore cū tenui substantia quia in puero significat se. continuā. significat in iuene. Triterium. Tertianam simplicem. ¶ Sed in sene flegmatico et muliere. significat duplicem ter-

etiam. **T**empore longo. **P**recedente febre circumscrip̃ta significat
offensam epatis. i. calefactionē. **F**ebre quadriduanā. **I**dest quartanā
notā significat. si diu talis vrina supradicta appareat cū febre: et hoc. s. ma-
xime habet veritatē in autūpno et in hyeme. Rōs vero horz accidentiū eā
breuitatis p̃rāsimus: qz in cap. de colore citrino de hiis sufficienter explā-
uimus. **A**lia regula de colore ruffo.

Princlpio cause dum sunt noua semina morbi.
Ruffa parum tenuis: cuius summam regionem
Nubes rara tenet: motu generata caloris.
De salso tipicam succendit flegmate febrem.
Sed triteum morbo iam procedente figurat.
Spissa parum iam non triteum: magis inductosam.
Indicat ex salso: vel dulci flegmate febrem.
Flegmatis at salsi mordax exuberat humor.
Et sine febre furens enormes excitat actus.
Extremas pungens seruois. acumine partes.
Si subruffa parum tenuis nec mibila fiat.
Et talem seruet constanti tempore formam.
Idropico talis portenditur exitialis.

Expositio. **P**rinclpio cause. **H**ic dat alia regula de colore ruffo
cū substantia mediocriter tenui: et est. s. vrina ruffa in colore et mediocritē te-
nui in substantia in principio passionis nebulosa et vmbrosa ex motu calo-
ris p̃ resolutionem tumositaris significat febrem interpollatā de salso fleg-
mate. Sed egritudine iam p̃cedente significat tertianā. vnde sciendum est
qz si a principio morbi vrina magis accedat ad spissitudinem q̃ ad subtilita-
tem: tunc sine dubio significat quottidianā solū interpollatā supra de fleg-
mate salso vel dulci: de salso si accedat ad spissitudinem. De dulci si incipiat
inspissari. Et ista est sementia. et versum vsqz ibi flegmatis at salsi. **A**lia re-
gula. vrina ruffa in colore cū mediocri tenui substantia: nō superius obum-
brata: cū impura et inequali substantia flegma salsum significat abundare si-
ne febre. Debet tamen ista vrina in superiori parte esse magis spissa: vrina
ista reddit i colore medio mediocri. s. subruffa qz p̃ mediocri calore ipsius
flegmatis salsi mediocris fit ebullicio: et sic mediocris color fit: non obum-
brata qz non est ibi febris. inequalis est substantia: qz ex flegmate d̃z esse spissa
et ex siccitate qz salsum debet esse tenuis: et sic ex vtraqz redditur inequalis
s. superius: et tenuis inferius. Et ideo notandū est qz ex isto flegmate salso
et mordicante et abundante attrahit ad extremitates. s. manus et pedes: et h̃
rōne mobilitatis istaz partū. **U**nde vrina aliquotiens significat pruritū
per totū corpus vniuersaliter: et aliquādo particulariter: si ergo per totam
vrinā appareant resolutiones tunc per totū corpus vniuersaliter: scabies

iudicatur. Si vero in superiori parte urine tunc in superioribus membris
pruritus et scabies signi in media regione urine: tunc iudicium est nutritiuo-
rum membrorum. Si vero appareant in infima regione tunc scabies et pruri-
tus pedum tibiarum et coram significat. ¶ Si subrufa. si talis urina subrufa i
colore: parva tenuis in substantia: sine nubulofitate appareat per longum tempus
in idropico: tunc significat destructionem et mortem: sic dicitur in pmentor
et hoc dicitur ipocra. i pronosticis: dicit enim omnis namque idrops et i theo-
pbilo. ¶ Coniunctum principio cause. Alia regula de ruffo colore cum sub-
stantia mediocriter tenui. ¶ Dum sunt nova semina morbi id in principio
passionis dum passio adhuc est nova et tenera. ¶ Ruffa in colore. ¶ Pa-
rum tenuis. Id est a tenuitate remissa. ¶ Rubes rara. Id est nebulo-
sa quadam umbrositate motu caloris per resolutionem fumositatis genera-
ta. ¶ Tipica. id est interpollata. ¶ Tritum. id est tertiana. ¶ Mor-
bo accedente. id est iam materia digesta. Sed si a principio appareat pa-
rum spissa. i. magis accedens ad spissitudinem quam ad tenuitatem iam non si-
gnificat nisi quotidianam: et sublata est equiuocatio tertiane. ¶ Inducio-
sam. id est interpollata de falso statu si accedat ad spissitudinem. ¶ Vel
dulci. Si inspissari incipiat. ¶ Flegmatis at falsi. Ponitur regula
de ruffo colore cum mediocriter tenui substantia: quam sic collige. Urina in
colore subrufa: et in substantia mediocriter tenuis: et non superius obum-
brata: cum impura et inequali substantia flegma falsum sine febre significat:
abundare. Sed in superiori parte debet esse magis spissa: et ex equalitat-
bus flegmatis falsi urina redditur in colore mediocris. s. subrufa: quia pro
mediocri calore flegmatis mediocriter fit ebullitio: et pro mediocri ebulli-
tione fit mediocris: et non est obumbrata: quia non est accensio febrilis ca-
loris. inequalis est in substantia: quia ex flegmate debet inspissari: et ex sicc-
tate attenuari ergo pro utraque redditur inequalis substantia. s. superius: et
inferius tenuis. Spissa est urina superius: quia cum ipsa urina effundit ali-
quid spiritus et fumositatis: et quod leue est de natura petii superiora: quod vero
urina est subtile per spiritum ascendit et perforat ab illis: quod vero superius
est natus per urinam impellitur ergo ad superficiem materia: et inspissatur
urina. ite ex mediocri calore illius status aliqua fit ebullitio: et per ea aliquae
partes resolvuntur ex humore: qui lenigat et inspissat: petunt superficiem.
¶ Mordax id est mordicans membra et pungens propter colericam infectio-
nem. ¶ Enormes actus. i. pruritus et scabiem. ¶ Extremas partes. sicut
manus et pedes et crura. Ad istas enim partes ratione mobilitatis potius at-
trahuntur et pellunt superfuitates. Sed distingue. quia quandoque urina si-
gnificat vniuersalem pruritus multum totius corporis quandoque particula-
rem: ut in supremis partibus. vel in infimis vel in mediis. Si ergo appa-
ream resolutiones in suprema parte urine tunc superiorum partium signi-
ficatur pruritus: si in media nutritiuorum. Si inferius coram et crura et pe-
dum. Si autem per totam urinam appareant resolutiones. totius corporis
scabies et pruritus iudicantur. ¶ Subrufa. id est parum tenuis: quia si

ne febre. ¶ Non nubilosa. idest non nubilosa. ¶ Constanti tempore. vi
propter perseverantiam malicia designetur. ¶ Idropico. idest leucosan-
tico. ¶ Talis idest ruffa vel subruffa. ¶ Portenditur exicalis. idest fu-
nesta et perniciofa quia febre significat accendi in humoribus facientibus
idropifim: qui cum multi fit prius consummit subtilis humiditas calore fe-
brili quod ipsi recipiant aliquam diminutionem. Omnis namque idrops in accuta
egritudine malum ut dicit ipo. in pronosticis. Infestatur enim paciens fe-
gritudine et dolore et triplex funiculus difficile rumpitur: et ideo exicalis
idest mortalis est in idropico talis vrina: quia significat speciem idropifis
incurabilem. scilicet aschiletem et tipanitem. Item habetur apud theophilum bi-
centem vrina ruffa in idropico mala: quemadmodum aquosa utilis.

De ruffo colore cum substantia mediocriter spissa.

Ruffa parum pinguis: retinens umbracula nubis.
Indicat accendi febre. de flegmate dulci.
Infra subsistens: color et substantia constet.
Flegmatis excessus dulcis sine febre notatur.
Ruffa parum pinguis: tenuis vel liuida constans.
Ombra quibus sunt spiramina: flegmate dulci.
Vel falso monstrat: certa ratione gravari.
In muliere magis portendit probra monere.
Si color est ruffus: pinguis substantia: febre.
Signat continuam de flegmate vasa tenentem.
Si sit causa recens: summum liuor obumbret.
Aut minor innuitur: aut pleuresis insinuat.
Si vetus: aschiletes magis: aut empima notatur.
Debile reumata membrum turbante querela.
Disponi poterit pinguis: ruffique coloris.
Si spumosa magis fiat: cinerisque coloris.
Emula: distincte liuens: subruffa remissa.
Ad loca pulmonis morbus lateris peregrinat:
Pinguis: ruffa: parum liuens: oleagina: crinis.
Obsita sit febris ethice ligata fidelis.

¶ **Expositio.** ¶ Ruffa parum. Postquam determinatum est de ruffo co-
lore cum tenui substantia: et mediocriter tenui: hic datur regula de ruffo co-
lore cum substantia mediocriter spissa. Regula est ista quodcumque vide-
bis vrinam in colore ruffam: in substantia mediocriter spissam et superius
obumbratam cum non pura et inaequali substantia: indica quotidianam de flatu
dulci. ¶ Infra subsistens. Si autem color remittat et sit subruffus et remaneat
substantia mediocriter spissa: tunc significat abundantiam flatu dulcis sine febre.

C Russa par ping. Alia re^a quotienscūq; videbis vrinā ruffam in eo
loze in substantia mediocrit^{er} tenuē: vel spissam: sit in supiori pre liuida logo
tpe talis pſenerās: significat flegma dulce vel salum in spūalib⁹ abūdares.
C In muliere. Si talis vrina appareat in muliere hic color significat
matricē pgrauatā ex flāte falso vel dulci: qz quidā meatus cōes sunt viis
vrinalibus et matrici. Et tūc apparēt in vrina qdā resolutiones: qñq; albe:
qñq; nigre squamose: et non distinguit liuiditas in vrina nisi cū manus ap-
positione. pp h^o qz ruffus color impedit et tūc cū in matrice materia est con-
tenta adest dolor in dextro ipocūdrio cum inflatione quadā et extensione.

C Si color est ruffus. Alia re^a de ruffo colore cū substantia p totū spif-
sa: et est ista: qñcūq; videbis vrinā ruffam vel subruffam in colore: et in sub-
stantia p totū spissam: obūbratā et obscurā sine liuiditate: tunc iudica febrē
ptinuā de flegmate naturali intra vasa putrefacto et.

C Si sit cā recens.
Alia re^a quotienscūq; videbis vrinā ruffam in colore: in substantia p to-
tū spissam: liuidā supius manu opposita sine resolutionibus sursutels
tpe pauco pcedentē: minorcm emitritē iudicabis. Est aut minor emitri-
teus fm qd vult auctor sequens petri musandini auctoritatē ex colera pu-
trefacta et vasa ex flāte intra. Et colera vrina debet colorari et ex flegma
te bicolorari pro eoz mixtione cū vrina. Et ita ex vtroq; reducit ad me-
diū colorē. s. ruffum vel subruffum. Liuida est ista vrina supius pp humo-
ris corruptionē. Et qz humor corruptus est paucus et etiā ruffedo vrine
impedit nō apparēt liuiditas nisi opposita. Nec sunt acci^a q pcomitant. s.
frigiditas extremitatū ad horā vespertinā: vñ licet colera dñū habeat a
tertia hora dici: tamen pp flegma putrefactū a motu ppria retardata legē
ipsius flegmatis sequitur: et hoc scriptū est in cōmento.

C Aut pleuresis.
Alia re^a. Urina ruffa in colore: in substantia p totū spissa: liuida supius
et turbulenta: in recenti tpe significat pleuresim. Et est sciēdū q pleuresis
vt vult Hall. in 2° de crisi. 4. sunt acci^a sibi ppria. Unum est dolor lateris
pungitiuus. secūdū est fe. ptinua. tertiu est cussis inefficiens. qrtū est dif-
ficultas inspiradi. Que 9o sit dñia inter vrinā significantē minorē emitri-
teum: et vrinā significantē pleuresim satis habet in cōmento.

C Si verus
aschlitēs. Alia re^a vrina ruffa et supius liuida longo tpe pcedente signi-
ficat idropisi aschlitē vel empima cū dñia.

C Debile. Urina ruffa in
colore in substantia spissa supius liuida et granulosa significat materiā reu-
maticā ad mēbra debilia descendēt et apostema facientē: puta sub axellis:
et in inguinibus. et etiā in mēbris generatinis: in quibus pp plurimā ner-
uositatem viger sensibilitas doloris: et omnis dolor exacuit reuma: vt vult
Hall.

C Si spumosa. Alia re^a. Urina subruffa in colore a media re-
gione supius. distincte liuens et qñ subeinericia multū spissa vel spumosa
in pleuresi: pcedente ruffa intensa significat puerionē pleuresis: in peri-
pneumonā. Et aut in vrina subruffa p translationē materici a loco sensi-
bili ad locū qñ non sensibilem. s. membrū flegmaticū videlicet pulmonem.

C Pinguis ruffa par. Alia regula. Urina ruffa in colore: in substantia

spissa: magis tamen superius q̄ inferius opposita manu in superficie liuida
da et oleagina cum crinoidibus et resolutionibus multo tempore pcedente
significat tertianā speciem ethice. ¶ Commentū. ¶ Russa parum.
Expeditum est de russo colore cum tenui substantia: vel mediocriter tenui.
Nunc autem proponit regula de russo colore cum mediocriter spissa sub-
stantia quasi incipiente inspissari que sic collige. Urina russa in colore: me-
diocriter spissa in substantia: superius obumbrata: cum non pura et inequali
substantia: significat quotidianā de flegmate dulci. Si autem sit subrussa
manente eadem substantia significat abundantia flegmatis dulcis sine fe-
bre. Et distingue. s. q̄ illud flegma dulce habet inmutare urinā duobus mo-
dis. s. substantia vel sui admixtione: et tunc cum sit illud flegma albū et spis-
sum reddit eam. s. urinā albā et spissam minus tamen albā quod flegma na-
turale: et magis spissā in quā flegma salsum: cum maiori humiditate partici-
pet: quia qualitibus sanguineis est infectum. Item flegma dulce immu-
tat urinā ex qualitibus suis: et reddit eam ruffam et subruffam et spissam
pro mediocri calore suo: ex quo mediocris sit ebullitio: et ex mediocri ebul-
tione contingit mediocris color. Est spissa propter humiditatem. Est ine-
qualis substantie: quia non est equaliter spissa per totum. Spissa significat
fieri perturbationem ex qua perturbatione generant fumositates multe:
et ventositas emissā cum urina diuellit: et impellit humores per urinā. et p
idem sit inequalitas substantie: cū magis impellatur de humoribus in vna
parte q̄ in alia. Impuritas substantie significat defectū caloris naturalis nō
valentis deputare urinā. q̄ sunt acci^a dulcis flegmatis vel salis in libro no-
stro de synthomatibus requiras. ¶ Parū pinguis. idest mediocriter
spissa: q̄ si remissa accedens ad spissitudinē aut incipiens inspissari. ¶ In-
fra subsistens. idest russa vel subrussa. ¶ Russa parū tenuis. Alia
ponit regula de russo colore cum mediocriter tenui substantia vel medio-
criter spissa: q̄ sic colligitur urina russa in colore: in substantia mediocriter
tenuis: vel spissa: longo tempore liuida pseuerans: in supiori parte: flegma
salsum vel dulce in spiritualibus existēs in pinguibus abundare significat.
Si mediocriter tenuis sit urina: sit de dulci flegmate. Si mediocriter sit
spissa et adsit febris: sit de materia in spiritibus preta. Sed flegma sal-
sum vel dulce in spiritualibus existens: ex calore eorū et modo ebullitionis
corruptis facile: ergo reddit eā per totā liuidā. Sed liuiditas illa propter
colorem urine ruffe vel subruffe nō est pceptibilis nisi facta manus appo-
sitione: et tunc dñt hec acci^a pcomitari. s. tussis. strictura pectoris: et angu-
stia respirandi. Si talis appareat in muliere hic color significat matricem
preguariā a falso flegmate vel dulci: habet nāq̄ matrix cōmunes meatus
cum vīs urinalibus. et tunc adsunt q̄dam resolutiones: que sunt quādoq̄
nigre squamosę et non est distinguendū de liuiditate nisi cum manus ap-
positione. Et adsunt etiā hec acci^a cum materia in matrice preinetur. s. do-
lor in dextro ipocōdrio cum extensione et inflatione q̄dam. ¶ Constans.
idest permanens diu talis. ¶ Quibus fiunt spiramina. idest mem-

bra spiritalia q̄ deseruiunt spirationi. ¶ Probra monēt. Id est vitium
matrix ex repletionē supfluitatū. Matrix moneta dicitur metāso
quia sicut super incudem moneta tunditur: sic in matrice fetus monetatur.
Matrix plerūq̄ oneratur ex flegmate falso ibi existente preter naturam
et corrumpitur: et redundans per venam p̄cauam ad ep̄ar sanguinem infi
dit: et per meatus v̄inales redundans ad vesicā v̄inā inficit: et liuida
reddit ex sui admixtione. Sunt autem meatus v̄inales iuncti et alligati
matrix: et tunc apparent q̄dam resolutiones quandoq̄ albe quandoq̄ ni
gre et squamose nec distinguitur liuiditas nisi apposita manu quia sub rus
so colore delitescit: hec accidentia debent adesse scilicet dolor sub sinistro
ipocundrio cum extēsiōe quadam et inflatione. ¶ Si color est rufus.

Alia regula de ruffo colore cum proflus spissa substantia: quam sic col
lige. Urina ruffa in colore: vel subruffa in substantia per totum spissa: su
perius per totum obumbrata et obscura: sine liuiditate quottidianā signi
ficat de flegmate naturali. Item alia regula. Urina ruffa in colore: in
substantia per totum spissa apposita manu: in superficie liuida: sine reso
lutionibus fursureis pauco tempore procedente significat minorem emit
titeum. Sit autem minor emitriteus ex colera putrefacta extra vasa et
ex flegmate intra. Et ex colera debet v̄ina colorari. Sed ex flegmate de
bet discolorari: ergo ex v̄traq̄ in colore debet fieri mediocris. i. subruffa
et ruffa et est superius magis spissa: propter assignatam causam: quam pre
missimus de v̄ina significante quottidianam interpollatam de flegmate
falso. Liuida in superficie est propter corruptionem humoris: et propter
incidentem ebullitionem: et quia paucus est humor corruptus: et propter
v̄ine ipsius ruffitatem non potest distingui liuiditas. sine manu opposita.
Et hec accidentia debent concomitari. i. frigiditas extremitatū ad ho
ram vespertinam: et hoc propter coleram putrefactam extra venas cuius
sit dominium a tertia hora dici: tamen a propriis motibus retardatur pro
pter flegma putrefactum in vasis. Et sequitur legem flegmatis et sunt in
summo labore vsq̄ mane: quia de v̄traq̄ materia affliguntur: et tunc vsq̄
ad horam tertiam sunt in summo labore: quia dum altera materia putre
scit: alia preparatur ad putrefactionem: et a tertia hora vsq̄ ad horam ve
spertinam sunt in falsa quiete: quia tunc de altera affligitur et tunc insur
git paroxysmus. Et in accessione tacet oculis clausis: et palpebris obpres
sis: nec oculos aperit: nisi vocetur et hoc accidit: propter fumositatem re
solutam: humiditate fumosa petente caput et relaxante palpebras oculo
rum. Non hos later sententia ferrarii et plotarii: et magni iohannis de san
cto paulo: qui asserabant minorem emitriteum de colera intus putrefa
ctum: et flegmate extra. Sed eorum sententie sunt dimittende. Et petri nu
sandini auctoritatem sequimur. ¶ Si sit causa recens. Alia regula de
v̄ina ruffa in colore: in substantia per totum spissa: superius liuida et tur
bulenta in recenti causa: pleuresim significat: quam consequuntur: hec ac
cidentia scilicet febris accuta: dolor lateris pungitius: ruffis indeficiens:

difficultas inspirandi. Sed quare hec sint in regulis de urina significan-
te materiam in spiritualibus determinatum est. Sed nota hanc differen-
tiam inter urinam significantem minorem emittitricem: et urinam signi-
ficantem pleuresim. Nam in pleuresi magis distinctam habet liuidita-
tem quam in minori emittitrici. Et in pleuresi non est tipus qui est in mi-
nori emittitrici. ¶ Si verus. Alia regula. Urina ruffa et liuida supe-
rius longo tempore procedente aschlitem significat vel vitium empima-
ris cum vitio diuine: vnde vero habeat liuere in aschlite requirendum
est in predictis. ¶ Debile. Alia regula. Urina ruffa in colore in sub-
stantia spissa superius liuida et granulosa significat apostema in ingui-
nibus vel sub assellis aut in membris genitalibus: in quibus propter
plurimam nervositatem vergit sensibilitas doloris. Ex dolore prono-
catur imperus reumatum. Omnis namque dolor exacuit reuma ut asse-
rit Balc. ¶ Si spumosa. Alia regula. Urina subruffa in colore re-
missa in subruffitate: a media regione superius distincte liuens: et qua-
si subcinericia multum spissa vel spumosa in pleuresi: precedente ruffa
intensa significat conuersionem pleuresis in peripneumoniam. Fit autem
subruffa per translationem materici a loco sensibili ad locum quasi in-
sensibilem. scilicet ad membrum flegmaticum. scilicet pulmonem. a medio superius
est quasi liuida propter incidentem ebullitionem: et ex corruptione ma-
terie. et ex conuersione eius insaniem: cuius pars ad urinales meatus
ad venam concauam transmittitur: et per urinam purgatur: que ebulli-
tio lenigata et purgata et a spiritu impulsu superficiem vasis petens red-
dit eam talis coloris. Subcinericia est ex resolutione partium pulmo-
nis. Pulmo enim est quasi subcinerici coloris: sed spumosa est ex mo-
tu pulmonis assiduo. ¶ Pinguis: ruffa parum. Alia regula. Uri-
na ruffa in colore: in substantia spissa magis tamen superius quam inferius:
apposita manu: in superficie liuida et oleagina: cum crinoidibus resolu-
tionibus longo tempore significat tertianam speciem et hinc longo tem-
pore procedente: ideo additur: quia febris hec cum sit habitualis:
non aduenit nisi cum longo tempore talis color sit ex colore membri ex
quo cum fiat aliqua ebullitio in membris talis protenditur color. ¶
appareat liuida: fit ex corruptione substantialis humiditatis. ¶ ap-
pareat oleagina fit ex pinguedine a membris resoluta. et in urina super-
natante. Sed non potest distingui vinctuositas vel liuiditas nisi ma-
nus sit apposita propter paucitatem ipsius pinguedinis: et propter ruf-
sum colorem ipsius urine. Crinoides resolutiones sunt ex calore infi-
xi membri et eorum parte dissolvente. Hec accidentia concomitantur
scilicet color continuus propter continuam distemperantiam membrorum:
sed tamen lentus: quia non fit ex materia sed ex humore. Calor in no-
dis manuum et pedum ex colerica fumositate procedente a spiritualibus.
Rubor ganarum ex colerica fumositate eas inflamare. dolor sinistre spa-
tule: quia cum sit alligata cum spiritualibus quasi contrahitur: et desiccatur.

Soluit & trinitas et fit dolor: tussis varia. quoniam fit tussis sicca. propter siccitatem
quoniam humida ex aliquo superfluitate preta in spiritualibus. Quacumque totius cor
poris ex calore membrum infuso consumente membra et dissolvente. vngues autem
attenuantur ex reuerberatione vaporis: vnde in medio appelluntur. et in lateribus
stringuntur. Quia plana est ex predictorum determinatione. C Pinguis. non
vinctositate sed spissitudine. pinguis namque in hac facultate equiuocatur.
C Continua non quilibet sed cotidiana de flegmate naturali. C Reumati
ca sicut in apostematibus. C Empima. idest sputum saniosum ex emo
roide precedente. C Morbus lateris. Idest pleuresis. C Peregri
nat. Idest transferri significatur. C Crinis. Que sunt. scilicet crinoides
resolutiones. In tractatu de prentis sufficienter dicemus. C Febris etibi
ce. Quantum ad tertiam speciem.

De colore rubeo.

Clara rubens tritum: duplicem: vel epar calefactum.
Quartanumque potest insinuare ripum.
Hec mora vel breuitas: nubes: tempus: status: etas.
Hec probat infirmi passio: forma: locus.
Et stabili pede vadat sententia sunt hec.
Omnia iudicio discutienda tuo.

¶ De colore rubeo. Re^a vrina in colore rubea: in seba mediocriter te
nuit obumbrata superius et magis spissa quam inferius: significat duplicem tertianam.
Et tunc ista accidentia premitant. scilicet dolor capitis maxime in dextera pre
vbi est dñtū coloris: sitis: amaritudo oris: tinnitus aurium. Et est notandum secundum
diversitatem subiectorum in vrina habet varias et diuersas significationes: quoniam ta
lis vrina in iuvene et colerico simpliciter significat tertianam: in puero continuam.
¶ Vel epar. Eadem vrina rubea et clara ex longo processu temporis apparens.
et febris non adsit calefactionem epatis significat. Significat etiam quartanam notam. Et
omnia ista discernuntur per additiones consideratas sicut ostendit in sequentibus. vnde quoniam
est simplex tertiana tunc vrina debet esse magis tenuis. Sed in duplici debet esse
vrina magis rubea: et superius magis spissa: et quasi accedens ad subnigredinem.
¶ Hec mora idest quoniam si tempore longo vel breui laborauerit infirmus: possumus
discernere. scilicet quatuor egritudines dictas: vtrum patiat febris vel epa
tis calefactionem: vel quartanam. Sit enim quod in modico tempore laborauerit: vrina
tali per longum tempus preueniente: tunc significat aut discrepantiam epatis et caliditatem
aut quartanam febrem. Sed distinguitur sic quoniam ex calefactione epatis vrina est su
perius obumbrata: cum quidam spuma crocea: viridi vel subnigra. Sed in febre quar
tana ista deficiunt. ¶ Rubes. scilicet si vrina sit tenebrosa et nebulosa in superiori
parte: tunc duplex tertiana: vel epatis calefactio indicat. C Ipsa. scilicet ipsa an
ni: quoniam si sit estas: significat tertianam vel calefactionem epatis. Si vero hiemps vel
autumnus quartanam. C Stas. scilicet pluxio quoniam in colerico cor signum talis vrina

tertiana simplicem. in mlico et flatico duplici tertiana. **T**as qz si puer
figt continua. si iuuenis tertiana simplicem. si senex duplicem. **P**assio vtru
de 3° in tertiu vel de 4° in qrtu qtu ad qrtana. vel vtru cu tipo vel sine
tipo: qz si cu tipo iterpollata significat. si sine tipo continua. **S**or^a. hitudo
corpis. si pinguis carnosus vel macer. **L**oc⁹. s. regio calida vel frigi
da: vel. **L**ocus. s. vtru in dext^o ipocudrio vel sinistro. **E**t stabili
medicus qui sapient^r et fm vritatem vult iudicare: vt suu iudiciu firmu sit: et
vex: bz singlr pssiderare oes illas pditiones sicut dictu est. **C**omentu.
Clara rubes. In h^o ca^o pponunt regule de vrina rubea cu tenui sub
stata: et cu spissa: et cu mediocrit^e spissa: vel mediocrit^e tenui. **U**rina q in co
lore rubea: in sba mediocrit^e tenui: supius obubrata: et magis spissa q in fe
rius tertiana duplicem significat. **T**alis color fit ex intensione caloris: et ex
rubeitate ipsius caloris: et talis sba fit ex siccitate. **H**ec g debet adesse acci^a
vel simbo^a. s. dolor capitis in dextra pre: vbi est dnuu colere: sitis: amaritu
do oris: aurii tinnitus: Sed talis vrine significatio variat pp diuersitate
subiecto^r: sicut dictu est de vrina ruffa. In colerico naq et in iuvene si ta
lis vrina appareat significat tertiana simplicem. in flegmatico et mlico sene et
in muliere in nouitate cause talis occurrens tertiana simplicem significat. in
puero continuam ex longo pcessu ipis. Et circumscrip^a febre significat cale
factionem epatis: talis etia designat qrtanam notam. Et hec oia apre distin
guunt circumscrip^a solu inspectis. **C**lara. idest tenuis. **R**ubes. s. i
colore. **T**ritu duplicem. idest tertiana duplicem de ma colerica in dupli
ci loco putrefacta simplicem etia significat et tuc bz esse magis tenuis: qn vni
ca et singularis ma putrescit: sicut colera: vn no est tatus impetus ebullitio
nis. Eade significat duplicem tertiana de duplici ma collecta in duplici lo
co putrefacta: q discretas accessiones: bz quotidie qbus inuadit pacieteres.
Sed dicimus i tertiu grauius si pfusas bz materias more tertiane simpli
cis affligit: sed grauissimu facit insultu: pp putrefactionem duplicis mate
rie: et eade signa sunt in simplici: sed tuc bz esse tenuis: qz vna et singularis
ma putrescit: vn no est tatus ipetus ebullitionis. In duplici aut: vrina ma
gis bz rubescere: et magis supius spissari: et qsi ad subnigredine accedere.
Boia ipis vt si lgo tpe laborauerit egrotas: inde medicus ppende
re pot: aut febre aut epatis calefactione: aut se. 4. Ma si de nouo incipiat la
borare: et talis appareat: de febre tertiana psumedu est. Si enim longo tpe
laborauerit: et ex lgo tpe talis pseuerauerit psumedu e de distepantia epatis
aut de febre qrtana. Sed distingue: qz ex distepantia epatis bz ee obubra
ta in superficie: et spumosa cu qda crocitate vel subnigredine: vt viriditate
bz pfundi: qd sig. est incensionis. i se. aut: qrtana h se abntat acci^a. **R**u
bes idest nebulositas et tnebrofitas in superficie quatru ad duplicem tertiana
vel epatis calefactionem. **T**ps. idest ani ex quo morbo pot certificari:
Ma si estas fuerit talis. significat tertiana vel epatis calefactionem. Si hiaps
vel auprinus qrtana. **S**tatus. quantu ad ptonem q rei est sbalis: et q
stante subiecto euanescere no pot: in colerico naq corpore talis potius si

gnificat tertianā simplicem in melācolico & flegmatico duplicem. **T** Etas.
ut si sit puer vel iuuenis siue senex. **P**assio. .s. utrū de tertio in ter-
tiū vel de quarto in quartū. & utrū cū tipo vel sine tipo paciat. **F**orma.
Quantū ad habitudinem corporis. .s. utrū sit macilentus paciēs vel pin-
guis vel carnosus. **L**ocus. .s. utrū i calida regione vel frigida: vel ad
regionem corporis potest referri. .s. utrū paciat in dextro ipocundrio vel
i sinistro. **S**entētia. .s. diffinitiva. **S**tabili pede. idest inobili & cer-
to iudicio. **H**ec omnia. idest hec omnes circumstantie: que dicte sunt o-
tu medice sunt discutiende.

De colore rubeo cū substantia mediocriter spissa.

Turbida spissa parum rubeo perfusa liquore.
Continui tritet noctis certa datur.
Si summum viroz obtineat vel limida nubis.
Portendit medium: pleureticūq; malum.
Spissa: rubens sinocu: si summum liuor obumbret.
Spissa rubens sinochā: de mpro liuore figurat.
Causonidem: si plus tenuis q̄ spissa reuerfa.
Sinochidem. causon subtilis & ignea monstrat.
Tercior est testis rubicundi forma coloris.

Expositio. **T**urbida. Hic agitur de colore rubeo cum substantia
spissa mediocriter copulato: & ponit plures regulas. **P**rima re^a. Urina
rubea in colore in substantia mediocriter spissa: per totū turbulenta: cū im-
pura & inequali substantia significat tertianā continuā ratio: huius reddit
in cōmento. **S**i tenui. Alia regula de colore cū substantia mediocriter
spissa. Urina in colore rubea in substantia mediocriter spissa: in superiori
parte viridis: significat mediū emittititū: & si limida sit in superficie signifi-
cat pleuresim: & mediū emittititū. Et est medius emittititens ex colera pu-
trefacta intra venas cōtinue bulliente: & ex flegmate putrefacto extra: i me-
dio emittititeo viriditas non distinguitur in vrina sine manus appōe: sed i
pleuresi bene distinguitur. Quid est pleuresis: est collectio facia in con-
uissima costarū: & diaphragmatis: & sit sepius ex humoribus calidis & accu-
tis. Et ideo dixit Ipo. accidū ructnantes &c. **S**pissa rubens. In i^a p
re agit auctor de colore rubeo. vel subrubeo cōmuniter cū substantia spissa
vel mediocriter spissa: vel mediocriter tenui. Isti enim colores in quibus
dam sunt vniiformes in iudicio. Hec est re^a. Urina in colore rubea: vel sub-
rubicunda: in substantia spissa: turbulenta: limida superius & in respiratio-
ne sit ferida: tūc significat sinochā. Sinochus habet fieri ex sanguine peccā-
te in qualitate. Rōes in cōmento reddunt. Spissa rubens sinochā. Alia
regula vrina in colore rubea: vel subrubicunda: in substantia spissa: & turba-
lenta absq; limiditate: & fetore: significat sinochā. Et autem sinocha ex san-

guine peccante fm quantitatem. Et differentia inter sinochū et sinochā ha-
beri pot per quedā versiculum. ¶ Sinocha de multo: sed sinocus ex pu-
trefacto. Morandū est q sinocus tres habet species. scilicet febrem hōrenā aug-
mentā et paugmasticā: vt scribitur a Galien. de differentiis febriu. Et po-
nit sinochā pro sinochē: nō faciens vim de nomine. Et ideo notandū est q
fm q diuersificant species sinochis fm hoc fit diuersificatio in vrina: qz in hō-
rena vrina apparet vniuersalis i colore: et in sua substantia: et a principio vsq
ad finem in sua malicia pauerat. In paugmastica ipsa vrina apparet i pn-
cipio ipsius febris rubea vel subrubicunda. Postea vrina procedit semp
remittendo: et de malo ad bonū fm q ipsa febris paugmastica pcedit semp
meliorādo a principio vsq ad finem. In augmastica fm q ipsa febris: pro-
cedit crescendo et augmentando: ita etiā et vrina. Et nota q hic traditur q-
da in regula generalis de vrina. Quotienscunq vrina apparet rubicunda
vel subrubicunda in substantia spissa: si postmodū clarificetur in superiori
parte bonū signū est. et signū salutis: q sit ratio huius habet in memento. Si
vero clarificet in pre inferiori: et attenuet: et superius inspisset: vel remaneat
spissa malū est signū et mortis: et significat q materia rapit ad cerebrū. Et
in hoc fatui medici decipiunt credentes contrariū veritati. ¶ Causonide.

Alia regula de vrina significante causonidem. Quotienscunq videbis
vrinā in colore rubcā vel rubicundā et in substantia sua magis appropin-
quat ad tenuitatē q ad spissitudinem tunc causonem iudicabis. Causoni-
des est febris cōtinua ex duplici materia cōposita: principaliter cōposita ex
colera: secundo ex sanguine: et id vrina est magis tenuis q spissa. ¶ Re-
uersa. Alia re^a: p contrariū istius q vrina rubca vel subrubicunda in colo-
re ppinquans magis ad spissitudinem q ad tenuitatem significat sinochi-
dem. Et est sinochides febris cōtinua ex duplici materia cōposita principa-
liter ex sanguine: secundo ex colera: que ppter magis accedit ad spissitu-
dinē q ad tenuitatē. ¶ Causon subtilis. Alia re^a de vrina significat cau-
sonem. Vrina rubicunda vel subrubicunda in colore. in substantia per totū
tenuis. lucens sicut ignis: significat causonem. Causon est febris continua
acutissima. Et habet fieri ex colera rubca putrefacta in venis ppinquis
venis orificiū stomachi: epa: pulmonis et splenis. Et ideo dicitur causon a cau-
mate. ¶ Commentū. Turbida spissa &c. Hic ponit regula de rubeo co-
lore cū mediocriter substantia spissa: quā sic collige. Vrina in colore rubeo
cū in substantia mediocriter spissa per totū turbulenta cū in pura et ineqli
substantia continuā tertianā significat. Talis color rubeus fit ex colore co-
lere rubee: q ex sua bullitione et rubeitate sufficit ad clarificandū: et rubifi-
candū vrinā. Vrina turbida est p totū ex perturbatione et bullitione facta in
vasis: et qz p ebullitionē fit priū inspissatio aliquar: cū etiā vasa illa sint am-
pliora: et pora ipsar: largiores. spisse etiā pres calide et subtiles cū vrina emi-
ciunt: qz vrina perturbat: et est vrina impure et inqualis substantie. ¶ Tur-
bida. idest turbulenta. ¶ Spissa parum. idest accedens ad spissitudi-
nem. ¶ Si summum. Alia regula ponitur de colore rubeo cum eadem

substantia: qz si fuerit rubea cū priori substantia: in superficie viridis: signi-
ficat mediū emittititū. Si aut liuida fuerit in superficie significat pleuresimū.
In medio nāqz emittititū ppter colerā intra vasa: continue ebullientem.
Et ex flāte extra: nimia sit ebullitio vladustio. Emissa ergo colera cū vrina
cū sit adusta et leuigata: ad vrine superficiem tendit et eam reddit viridem.
Sed cū sit pauca nō distinguit viriditas nisi cū manus appōe. Si autem
lineat sine manus appōe: vel prenda liuorem in superficiem distinctū signi-
ficat pleuresimū: que dī collectio facta in cōmissura costarū et diafragmatis. et
sepius de calidis et accuris humoribus est. vnde ipo. accidū ructuantes nō
valde pleuretici fiunt. Pro calore ergo. et acumine materie: qz collectio
est in membris calidis: et valde sensibilibus: et qz sunt in motu continuo ma-
teria illa maxime ebullit et aduritur. Per ramū ergo vene cōcaue: cōuerfa
p vrinales necatus in multa quāritate admiscet vrine: et reddit eā viridē: qz
qz adusta est et leuigata: petit superficiem: et reddit eā viridem: et qz multa est
materia adusta apparet viriditas sine manus appōe. vel etiā liuiditas vbi
non est tanta causa incensionis. ¶ Summū. idest superficiē. ¶ Mediū.
Idest emittititū. ¶ Pleureticūqz malū. idest pleuresim cū distincta
liuiditate vel viriditate. ¶ Spissa rubens. in hoc capitulo agit de co-
lore rubeo et rubicundo vel subrubicundo cōmunit sub vno nō fm coniu-
gationem spisse substantie: vel mediocriter spisse vel mediocriter tenuis. In
quibuscūqz enim sunt omnes isti colores vniformes in iudicio. In principio
ergo proponit re^a de rubeo vel rubicundo colore cū spissa substantia: quā
sic potes colligere. Urina rubea vel subrubicunda in colore. in substantia
spissa et turbulenta: si fuerit liuida in superiori parte: et cū fetoris respiratio-
ne et quidā prauus odor a vase exalet sinocū significat. ¶ talis est in colo-
re puenit ex calore et colore ipsius sanguinis. Sanguis enim cū sit cali-
dus et rubens qgens ad impuritatem non sufficit ad depurādū vrinā. ¶
est spissa hoc est ex humiditate sanguinis: cuius pziū est inspissare. qz est li-
uida hoc fit ex admixtione putridi sanguinis. qz est fetida fit ex corruptio-
ne sanguinis eius. Sinocus est febris cōtinua ex sanguine putrefacto in
venis. Dicitur autem sinocus quasi cohabens. i. simul hñs omnes causas
ad continuitatem cōcurrentes: que sunt tres. Prima est cōtinua caloriz
ebullitio: et putrefactio. Secūda est cōtinua putride fumositatis ad cor respi-
ratio. Tertia est impuritas sanguinis. Iste tres cause in nulla febre ita
specialiter sunt adinuicem sicut i sinoco: et ideo ab illis denotat. ¶ Spissa
rubens sinochā. Alia re^a. Urina rubea vel subrubicunda in colore. i. sub-
stantia spissa et turbulenta et sine liuiditate et fetore sinochā inflatā signifi-
cat. Si aut sinocha ex sanguine abundante vel pambulante fm quāritatē
et nō fm qualitātē et est species febris effluere licet fiat ex humore. ¶ ru-
bea vel rubicunda est: accidit ex qualitatibus sanguinis vt iam dictum est.
¶ sit sine liuiditate et fetore sit qz non est sanguis corruptus neqz putrefa-
ctus: cuius admixtione debeat liuor vel feditas innasce. Et notandū est qz
cum sinochi sint species tres. i. paugmasticus. augmasticus et hōrenus: fm

varietatem specierum: variat dispositio urine. In peraugmastico enim ap-
 paret rubicunda vel rubea ab ipso principio cum aliis signis: postea appa-
 ret rubea vel subrubicunda postea ab intensione ad remissionem: ut fiat im-
 mutatio in urina de malo ad bonum ut sicut decrevit et declinat febris ab
 accuitate principii: sic et in urina declinat intentio caloris. In augmastico
 vero contrarium accidit. In homoteno apparet urina uniformis coloris:
 et in sua malicia perseverat a principio usque ad finem: prout febris unifor-
 miras deposcit. In hoc autem capitulo hanc methodum et quasi genera-
 lem accipe traditionem. Quaecumque urina rubicunda vel rubicunda in
 substantia spissa: si postea in superficie incipiat sincerari et quasi clarificari:
 ita illa turbulentia et quod spissitudo incipiat residere: bonum signum est: et sa-
 lutare. Per hoc enim quod apparebat urina per totum spissa et modo incipit
 depurari superius: per hoc significatur quod motus ebullitionis iam cessavit:
 que ebullitio prius vicens in corpore: humores perturbabat et partes uri-
 ne finem uniformem spissitudinem confundebat. Si autem superius in spissi-
 tudine perseverat vel spissior appareat: vel turbulentior: inferius autem
 attenuetur. vel clarificetur mortale signum est. Significat autem raptum
 morbi ad superiora. Unde timendum est de frenesi: aut litargia: aut mania:
 unde contingit quod artifex imperitus cum videat urinam in principio spissam
 et postea inferius attenuari deludit indicans convalescentiam: cum potius
 morbus contra naturam convalescat. ¶ Sinochum: idest putridum.
 ¶ Sinochum. idest inflatum de puro sanguine et sincero sed super accen-
 so. Secundum Constantinum accidentia morbi sinochi sunt hec. scilicet dolor ca-
 pitis infusus: et a profundo emergens: genarum rubor. inflatio venarum: et ma-
 xime circa spiritualia: et oris dulcedo. ¶ Causonidem. Alia datur re-
 gula de rubeo colore et rubicundo cum mediocriter tenui substantia: et cum
 mediocriter spissa: quam sic collige. Urina in colore rubea vel rubicunda in
 substantia: magis accedens ad tenuitatem quam ad spissitudinem causonidem
 significat. Et est causonides febris composita continua ex duplici materia:
 ex diversis generibus: ex colera. scilicet principaliter: et ex sanguine secundario:
 unde magis accedit ad tenuitatem quam ad spissitudinem. ¶ Reversa: sino-
 chem. Item alia regula per contrarium predictae est proposita. Urina
 namque in colore rubea vel rubicunda magis accedens ad spissitudinem quam ad
 tenuitatem sinochidem significat idest febrem continuam compositam prin-
 cipaliter ex sanguine: secundario ex colera: unde magis vicinatur spissitu-
 dini quam tenuitati. Sinochomata occurrant mixta: propter admixtionem san-
 guinis et colere: ut dominantis humoris accidentia dominantur et contrarii
 forte intermissione continentur. ¶ Causon subtilis. Alia regula. Urina
 rubea vel rubicunda in colore: in substantia per totum tenuis lucens velud
 ignis causonem significat. Est autem causon. febris continua accurissima:
 unde a causo dicitur: et fit ex multiplici colera rubea putrefacta in subtilissi-
 mis venis oris stomachi: epatis: pulmonis: et splenis. Talis color est ex ca-
 lore et ebullitione ipsius materiei: quam putrefcit in locis valde calidis. Est autem

tenuis et valde lucens velut ignis: quia cum illa vasa nimis sint angusta non refudat ab eis nisi quod subtilius est et liquidius: quod comixtum vix ne eam reddit tenuem et igneam. Nec accidentia concomitant. scilicet vehemens dolor capitis: ita quod patienti videtur quod fronti sue clavi insigantur. Hoc igitur accidit propter violentam fumositatem et coleram a materia resolutam: que petens cerebrum et eius precipue si ungues digitorum infecti sunt colore liuido aut viridi. Si multa et seculenta significat rupturam apostematis in aliquo membro nobili ut epate. unde substantia membri dissoluitur. et per urinam expellitur: unde in proximo mors est ventura. Talis etiam urina significat icteritiam ex colera prassina vel eruginosa. Et nota quod tres sunt species icteritiae ut habetur in commento. ¶ Spasimum. Ista eadem urina in febre accuta apparens significat spasimum ex inanitione. ¶ Maiorem. Ista etiam urina significat maiorem emittereum et ita magnum periculum minatur. ¶ Denique mortem. Ista etiam urina significat finaliter in ultimo malicie mortificationem: et caloris extinctionem naturalis. ultimo sequitur de nigro colore. Et quia superius in primo capitulo determinatum est ideo hic non oportet reiterare. Et ista sufficiant de coloribus. Et sic terminata est prima pars principalis. ¶ Secundum. ¶ Agriacam etc. Post inopam et kianos colores: secundum ordines convenientie agitur de viridi colore. Viridis color in urina signum est adustionis. Adustio vero triplici clauditur termino. scilicet primo medio et completo. In adustionis principio fit primo urina kianos quadam superius liuiditate perfusa. in medio fit viridis: et indicat dominium colere prassine: vel eruginose in complemento denigrat. urina ergo in colore viridis quandoque est multa: et quandoque est pauca. viridis et pauca mortem habet significare. Et maxime si color viridis vel liuidus vel niger vergens digitorum infecerint: quandoque est viridis et multum male olet et multa et seculenta et significat rupturam apostematis in aliquo nobili membro: ut in epate. Unde substantia ipsius membri dissoluitur: que dissoluta cum urina emittit. Unde in primo mortem debes nunciare futuram. Talis etiam urina in colore viridis icteritiam portendit ex colera prassina vel eruginosa: quod sui leuitate diffusa ad superficiem corporis: cutem inficit et icteritiam inducit viridem. id est agriacam pegaseleontem perficit que. scilicet a viridi mustela interpretatur viridis. urina inopos vel kianos appareat: sine febre tunc non minatur tantum periculum: et tunc significat apostemata in epate: vel in renibus: vel rupturam vene kilis. Si rupturam kilis vene: tunc dolor maximus sentitur in. et sploudili computando ab inferiori parte: et tunc urina in fundo magis appareat seculenta. Talis etiam urina inopos vel kianos potest significare idropisim: si appareat spissior in media regione. Talis etiam urina potest significare apostemata epatis vel renum: vel pleuresim: vel pipheumonem et hoc per signa propria distinguitur: et sufficienter traditur in commento. ¶ Aut fractovales. Alia regula. Talis etiam urina inopos vel kianos in mulieribus apparens aut apparet cum febre aut sine febre. si sine febre. tunc signum eruptionis men-

firmiter: tunc non est suspecta talis vrina. Si vero cum febre: tunc sine
 dubio summū periculum minatur: et maius. etiam q̄ in viris. ¶ Talem
 disponit. Alia regula etiam vrina quādoq̄ apparet in sauis ratione sal
 tus: aut etiam ratione multi coitus: aut cursus et magni laboris et inmode
 ratū: hoc scitur per indicia patientum. ¶ Hec est degenerans. Dicit
 auctor hic q̄ vrina in colore kianos est eadem et vniformis iudicii et si
 gnificationis cum colore inopos sicut dictum est. ¶ Commentū. ¶ Si
 color. ¶ Post tractatum rubei coloris et rubicundi continuat auctor ca
 pitulū de inopos et kianos coloribus: sunt enim vniformis iudicii et eius
 dem considerationis. Est autem inopos color sicut vinum quod vergit
 ad nigredinem: vt est vinum quod venit ex calabria. kianos vero profun
 diorem habet nigredinem: et etiam multiplicem colorem quia vrina in par
 te rubicunda in parte nigra in parte liuida vel viridis apparet. Talis
 autem vrina inopos vel kianos in acutis febribus et peracutis pessima
 est: et mortis significatiua. Indicat enim sinthomata morbi ita vltimaria q̄
 vltra vltimari non possunt manente substantia. Unde si prius appareat
 rubicunda vel subrubicunda. et deinceps inopos vel kianos: talis proces
 sus proculdubio pessimus est et mortis signum. Soler igitur talis appa
 rere in mulieribus sine febre: ppter menstruorum eruptionem et tunc ma
 gis spissa et pinguis et feculentior in fundo apparere consuevit. Unde hu
 iusmodi vrine magis suspecte sunt in viris q̄ in mulieribus: nisi talis in
 mulieribus: appareat patientibus febres acutas: gratia ipsarum febrium.
 non ppter eruptionem menstruoz. Tunc enim presumitur summū peri
 culū: magis etiā quā in viris: q̄to sunt a natura remotiores. Item talis
 vrina apparet in ruptura kilis vene. Unde maximus dolor sentit in se
 ptima spondili facta cōputatione ab inferiori: tunc vrina in fundo feculen
 tior apparet. Est aut in medico maximus honor cū per talem vrinā in tali
 loco veraciter potest p̄noscari eruptionem predictę vene kilis. Et nota
 q̄ talis vrina quando spissior in media regione apparet tūc idropisim pōt
 significare. Et tunc distinguitur: q̄ si fuerit quasi sanguinea iposarca signifi
 care pōt. Si vero magis lucida vel liuida leucosantiam: nec tamen ex hoc
 signo precipitanda est sententia de idropisi. Temeraria nāq̄ et preceptis di
 scursio artificem deuenustat: et ei ruborem incutit. Item talis vrina apo
 stema epatis aut pleuresim vel pipheumoniam vel apostema renū signifi
 care habet vel iudicare. Et distinguendū est p̄ alia accidentia: et est requi
 rendū vtrū paciā pūcturā in dextro latere vel in sinistro latere angustia
 etiā anbelandi pondus et grauedinem circa renes significat. Apostema
 epatis huius plures auctores distinguitur a pleuresi. q̄tuor modis huius Ale
 xandrum. Sit enim in dextro latere vnde necessaria est distinctio. Pri
 ma est huius pulsus. Nam in epatis apostemate corpus est magis colora
 tum et colore multo magis permansiuo. Sed in apostemate spiritualium
 semper minus est coloratum: et presertim colore magis momentaneo. In
 epatis apostemate tussis est sicca: quia materia ipsius est subditiuagmate.

Sed in pleuretico tussis semper omnes est semper humida: quia materia est in spiritualibus: supra diaphragma: et de facili educitur. Item dolor maior est et etiam punctura in pleuresi: et hoc fieri habet propter loci et diaphragmatis sensibilitatem que sit ex nervis. In apostemate etiam epatis dolor est potius grauius cum non sit epar nervosum. Ex hiis quatuor supradictis differentis quandoque superadduntur alie sex differentie: que habentur ex quadam epistola ipsius Galienus ad Glauconem medicum: Et prima est: quia apostema epatis accurum est ad modum quando luna est in coniunctione. Sed in pleuresi est rotunda forma. Secunda quia in apostemate epatis sanguinolente solent esse egestionis ex incontinentia epatis generate: et resudatione epatis sed in pleuresi non sic contingit. Item et tertio: ex figura corporis distinguitur. Nam in apostemate epatis corpus est valde et multum extenuatum: Sed in pleuresi non tantum est corpus extenuatum. Item et quarto pleureticus melius cubat supra partem dolentem propter locum vacuum. Et quia apostema non comprimitur a stomacho et intestinis. Sed in apostemate epatis non bene cubare potest patiens supra partem dolentem: quia tunc pars que dolet comprimitur et a stomacho et ab intestinis. unde sequitur multo maior dolor. Item et quinto semper locum distinguitur quia pleuresis habet fieri in utroque latere. Sed apostema epatis fieri habet tantum in vno latere. scilicet dextro. Item et sexto discernitur etiam semper urinam ut dictum est in antecedentibus. Et hic habemus decem differentias istorum apostematum iam dictorum. Item redeamus ad significata discernentia predictae urine. Talis ergo urina precedente sanguifugio: anhelitu vel oronita superius aliquantulum liuida empima significat. Eadem urina si spumiam habet crocea nimiam epatis calefactionem significat: et ictericiam: que si ante septimam diem in accuta febre superuenerit: signum est pessimum. Sit etiam ex incontinentia materiei que in sinu domatis erumpens per totum corpus diffusa: quasi ab interioribus fluctuando ad exteriora diffunditur: et succutanea affecta: cutem semper se insiciendo ictericiam inducit. Quod si vi nature expellitur materia potius: et post septimam diem ictericia superuenit: morbi determinatio fiet.

Talis etiam urina multotiens apparet in sano corpore ex saltu propter rupturam vene in renibus vel in vesica: aut propter resudationem sanguinis ex rarefactione vasorum: propter immoderatum cursum vel coitum vel laborem nimium. **C**auticus humor. id est collectus ad apostema faciendum: **C**hilis. id est vena spine adiacens. **C**Aut fracto vase. id est vena aliqua.

De colore viridi.

- a** Eriacam: spasmus maiorem: denique mortem. Iudicat urina prassino tincta colore.

CExpositio. **C**Agriaca. Postquam determinatum est de colore inopos

De kianos. Hec agitur de colore viridi. Iste enim color viridis in vrina significat adustionem. Et adustionis tres sunt termini. scilicet primus: medius: et completus. In principio adustionis apparet vrina in colore kianos. In medio viridis: et significat dominium colere prassine et eruginose. in fine adustionis. Urina ergo viridis in colore apparet quandoque multa quandoque pauca. Si pauca viridis mortem significat miringas extendens: cerebrum flagellat. Adest sitis immoderata: que nullo potu quiescit: et hoc est propter nimiam feruiditatem colere os stomachi adurentis: quandoque est nigredo lingue propter adustionem. Et est nimius calor ex eadem colera: etiam est insomnitas ex desiccatione cerebri. Somnia lampada: et corporum ignitorum. **Reuersa.** .i. contrario disposita ut sit spissa magis quam tenuis. **Uter** illos est testis. quia cum sit intensior magis insinuat incendiū materici.

De colore inopos et kianos.

Si color est inopos fert detrimenta salutis.
In febre continua. minus est sine febre verenda.
Nam renes: vel epar fuscendit causticus humor.
Aut est rupta chilis: aut fracto vase resudans.
Mensuratus elicitur mulieris corpore sanguis.
Talem disponit insano corpore saltus.
Aut nimius coitus: cursus: labor immoderatus.
Hec est degenerans kianos a lege prioris.

Expositio. Si color est inopis. Postquam dictum est de colore rubeo et rubicundo: hic consequenter agit de colore inopos et kianos: et isti duo colores eodem modo iudicantur. Color inopos est sicut vinum nigrum. Sed color kianos magis profundam habet nigredinem: et etiam multos colores: quia in vna parte est rubicundi coloris et in parte nigri. et in parte liuidi vel viridis. Regula vrina in colore inopos vel kianos in acutis febribus et peracutis pessima est: et mortem significat: quia significantur sint homata egritudinis ita esse ultimata: quod plus ultimari non possent: manente substantia. unde si primo appareat rubicunda vel subrubicunda: et postea in opos vel kianos sine dubio malum signum est et mortale. **Ad minus est sine febre.** Alia regula. Si talis sunt igitur tres species ictericie. scilicet ictericia viridis modo dicta: ictericia nigra que per melonchiriā dicitur a melon quod est nigrum et chiros quod est manus vel chiros quod est humor. Et ictericia crocea que generali vocabulo vocatur restricto a specie ictericie: ictericia nuncupatur. Item vrina viridis in se. acuta appens significat spasmodum ex inanitione propter consumptionem humiditatis substantialis ratione predicta. Eadem vrina maiorem emittit rem significat et ideo valde periculosa est. **Agriaca.** id est ictericia viridem. **Spasmodum.** Ex natione. **Ad maiorem.** scilicet emittit rem. **Benig.** id est ad co-

plementum malicie. **C** Abortem. idest mortificationem nature: et extinctionem caloris naturalis: deficiente fomite naturali. **C** Prassino. idest viridi: prassum namq; marrubium dicitur: et tunc colera prassina dicitur: et est sensus. **C** Prassino tincta colore. idest confecta virore eius tracto ex colera prassina: vel virore emulo coloris prassii. Et hic tractatus terminatur de coloribus. Post viridem sequitur niger color. Sed de illo expeditum est in primo capitulo de coloribus.

Incipit capitulum de contentis. Et est secunda pars principalis.

Episcopus artificem deludit forma coloris.
Et fraudat plerumque fidem censura liquoris.
Est in contentis rata lex: discretio certa.
Iudicii constans regula: vera fides.
Cetera postponens nature conscius actor.
Hinc ipocras veri semina firma trahit.
Hunc contentorum seriatim forma notetur:

Ut proprios teneant significata modos.

C Expositio. **C** Sepius. Hic incipit secunda pars principalis huius libri. Et continuatur hoc modo precedenti parvi. Determinatum est de urina considerando colores et substantias urinarum. Hic vero determinatur de contentis urinarum. unde sententia istorum duorum versuum est ista multotiens color ipsius urine et substantia eiusdem deludunt medicum: et decipiunt ipsum cuius ratio est quia color et substantia urine multotiens apparent: nec illi humori qui est causa egritudinis attestantur: quia color cum sit accidens superficiale facilius recipit alterationem: et substantia urine que cum debeat tenuis apparere apparet spissa: Et cum spissa: apparet tenuis propter stricturem vel largitatem pororum et viarum: et etiam propter digestionem materie et indigestionem. **C** Est in contentis. Sed ex inspectione contentorum habetur certum: et verum iudicium de infirmitatibus. Et ratio est: quia contenta aut continentur in ipsis membris: aut sunt particule eorundem: et ita habetur iudicium magis certum et firmum. **C** Cetera postponens. Hic probat auctor auctoritate benedicti ipocras qui in libro pronosticorum rarissime commemorans substantiam et colorem urine: de ipsis contentis doctrinam tradit: nunc de furfuribus: nunc de crinoidibus: nunc de squamis. **C** Commentum. **C** Sepius artificem. Executa prima particula sui operis in qua egit de urinis per designationem colorum et substantiarum aggregatur auctor secundam particulam: in qua distinguitur de contentis: quorum inspectio fidelis est ad discernendum habitudines interiorum membrorum: magis quam colores et substantias. Color enim vel substantia multotiens aliunde derivatur: nec humori attestatur qui est causa egritudinis. Color liquidem umbratile accidens est et superficiale:

Ideoq; cito euanescit propter quacunq; corporis alterationem: Immutat
 etiam substantia vrine propter pororum constrictionem vel largitatem: et
 propter digestionem materiei vel indigestionem: unde cum debet esse spissa
 substantia quadoq; attenuatur. Et cum debet esse tenuis inspissatur. Sed
 ex differentiis contentorum certius eligitur iudicium de passionibus cor-
 porum: Contenta siquidem in vrinis: aut sunt contenta in ipsis mebris:
 aut sunt particule ipsorum membrorum: ideoq; firmitatem habet consistentiam
 et significationem. Quod autem fideliora sint nuncia contentorum probatur
 auctoritate ipoc. dicentis in pronosticis et in amphorisis quada regulam
 riter constituentis doctrinam: qui potius contenta commemorat q; substantiam et
 colorem nunc de furfuribus: nunc de crinoidibus: nunc de pilis: nunc de
 squamis: nunc de sanguine: nunc de sanie: nunc de globis iter ferendo: rarissime
 vero commemorat substantiam et colorem: q; ea magis deludunt artificem: q;
 supficiale accidens est: et a subtilioribus inest partibus: q; cito euanescunt ab
 intrinsicis et substantialibus: q; firmiter in composito pseuerant: sicut est videri
 in rosa q; sua roseitate cito viduat cum in aqua feruenti ponitur: vel cum sulphure
 suffumigatur. **C**ensura. idest iudicium. **C** Liquoris. idest subiectum. In
 pueris enim vrina debet esse spissa: propter humiditatem etatis et tamen tenuis
 apparet propter stricturam meatuum operantem. **C** Defraudat fidem. idest
 decipit. **C** Nature. idest naturalium causarum: sub quibus comprehendimus
 quicquid a leniori globo inferius continentur. **C** Cetera. idest colorem et substantiam.
C Postponens. idest tam inutilia ad iudicia reputans respectu
 contentorum. **C** Vinc. scilicet a contentis. **C** Nec contentorum. Postquam iudicii pro-
 gationem de contentis adduxit. secundum dogma ipocratis. agit auctor ad ponendum
 contentorum numerum. **C** Seriatim. idest ordinate ratione non a serio sed
 a serie. **C** Significata. scilicet contentorum. **C** Modos. idest diffinitiones.
 Enumerat contenta.

Circulus: ampulla: granum: nubecula: spuma.
Pus: pinguedo: chinus: sanguis: arena: pilus:
Furfura: crinoides: squame: partes: athomose.
Sperma: cinis: sedimen: spiritus: alia: petens.

C Expositio. **C** Circul. Hic egidius enumerat contenta in vrinis ap-
 parentia: et secundum istum ordinem enumerationis determinat de hiis in sequenti: et
 primo de circulo. **C** Comenti. **C** Circulus: Huc enumerat auctor conten-
 ta secundum ordinem et eodem ordine mandabit executioni de hiis: quod in hiis. 4. versu-
 bus enumerauit. Et singulorum executionem declarat: et primo de circulo.

De circulo tractat.

Spissus in vrina si circulus est et aquosus.
 Cellula posterior flegmate pressa dolet.

¶ Expositio. **¶** Spissus. Hic tractatur de circulo: nō q̄ ipse circulus sit contentū in vrina: q̄ est suprema regio vrine: sed q̄ in circulo contenta in circulo incipiunt apparere. Est ergo regula talis. Vrina apparens in circulo spisso: in substantiā et colore simili aque: significat vltima cellula capitis flegmate aggrauari: propter hoc: q̄ in illa parte suū habet domiciliū. **¶** Cōmentū. **¶** Spissus fm̄ seriem ordinationis contentorū: primo agit de circulo: nō q̄ circulus sit contentū vrine. Est enim regio suprema vrine. Sed q̄ cōtenta in circulo incipiunt apparere et cū circulo qdā distinguuntur cōtenta. De circulo autem pōt queri: quare appropriet vrine: cum etiā in quolibet liquore circulus appareat: vt in aqua vino et oleo. Respōdemus sic nō appropriamus circulū vrine: ita vt ab aliis liquoribus excludamus. Quilibet nāq̄ liquor in superficie circuli facit: et ex aquosioribus partibus et magis fluidis fm̄ formā vasis continentis in superficie naturali generatur. vnde in aqua vel vino in vase posita aliquo supereminet circulus. quia aquose partes et magis fluidę que plus habent aeris commixtionis in superficiem tendunt: nec se a granioribus cōprimi patiuntur. Pars etiā liquoris superior ex vicinitate aeris interclusi inturgescit: pp̄ eandem rationē circulus in vrina apparet. Sed hic non videtur aliquid posse significari per circulū de consistentia cerebri: vel aliorū membrorū: cū etiā circulus cuilibet liquori continuari possit. Ad hoc dicimus q̄ sicut testatur isaac cerebrū licet sit frigidū et humidum cum sit de genere pinguedinis et medullę: tamen actualiter est calidū. vnde cū liquidā habeat substantiā et fluidā: simili indigent nutrimento. In epare autem sit varia et multi formis sanguinis generatio fm̄ diuersitatem membrorū nutriendorum. Sanguis ergo liquidus. et leuis generatur: qui transmittitur sui liquiditate ad nutriendū cerebrum: et petit superiora: cuius sanguinis superfluitas: eius spissitudini et proprietati inimicatur. Vnde longe sit liquidior et subtilior et leuior sanguine ipso: ideoq̄ illa superfluitas effusa cū vrina tendit superius: et circulū facit. humiditas enim habet motū a centro inducendo latitudinis effusionem ad circumferentiā. Frigiditas habet motū a circumferentia inducendo cobaretationem. vnde illi motus contrarii sunt: et currunt ad cerebrum. q̄ crescit circulus augmentatur aut spissitudo circuli vel latitudo minuitur. hoc est fm̄ q̄ cerebrū aquosiori sanguine vel siccior: vel calidiori vel frigidiori nutritur. In forma autem circuli principaliter relucet consistentia cerebri: vtrū bene vel male nutriat: et vtrū ab aliquā distemperantia distribuet. Deseruit nāq̄ circulus dispositioni animatorū membrorū idest cerebri et miringę. Circulus nāq̄ in substantia spissus: in colore remissus: declarat cerebrū comprimi et grauari oppreessione materie flegmaticę: et maxime circa posteriorem partem. idest occipitiū vbi est sedes et domiciliū siue domiciliū flātis. **¶** Remissus sit circulus prouenit ex frigidityte: vnde debilitatur calor naturalis in cerebro: nec potest depurare superfluitates vnde cerebrū turbat. **¶** Est spissus hoc puenit ex humiditate: q̄ motū habet fm̄ diffusionem latitudinis. **¶** Spissus. idest in substantia

visatans et turgidus et. **¶** **Aquosus.** idest in colore remissus ut quasi aqua
colorem representent.

Sequitur de purpureo circulo et spisso.

¶ Purpureus spissus affligit sanguine proram.
Leuam selle nigro pallidus et tenuis.

¶ **Expositio.** **¶** Purpureus. Circulus vrine apparens purpureus
et spissus prima pretem capitis significat affligi: et si talis circulus appareat
et adsit puncto in naribus: et dolor frontis: et plenitudo venarum: et videat isir
mo quod ante ipsum sint quida corpora rubea: tunc pronosticat sanguinem de naribus
extirp. **¶** **Leuam.** **¶** Circulus pallidus et tenuis in pre sinistra signi-
ficat in ista abundare: et ea affligi ibi enim habet vniu humor melancolicus.
¶ **Commentu.** **¶** Purpureus. Post spissum circulu et remissum: agit
de purpureo circulo et spisso: talis ergo circulus significat abundantia san-
guinis: et prora molestari ex sanguine. In prora namque idest anteriori parte
capitis suu sanguis obtinet principatu. **¶** Est purpureus circuleus sit ex
sanguinis feruiditate. quod est spissus ex humiditate: vnde maxima immuta-
tio cerebri significat: quod cum debeat nutriri sanguine frigido et aquoso: ad eis
delegat nutrimentu sanguis feruidus et estuosus. Si vero fuerit circulus
cum punctione nariu et dolore ventris et plenitudine venarum: et eger putat an-
te se videre quedam corpora rubea fluxu sanguinis de naribus significat.
¶ **Leuam.** idest sinistra. **¶** Sic agit de circulo remisso et tenui qui leuam
partem cerebri significat procellari: et affligi ex melancolico humore: in qua
parte sinistra cerebri viget melancolie dominiu. **¶** Est remissus: est ex fri-
giditate. **¶** Ad est tenuis est ex siccitate humorum. Si talis circulus perseue-
rauerit debent concomitari hec accidētia. scilicet suspicio: pusillanimitas: timor:
insoni etas et auaricia.

De circulo rubeo et tenui.

¶ Dextera parte furit colere feruentis accumen.
Si tenuis fuerit circulus atque rubens.

¶ **Expositio.** **¶** Dextera. Circulus rubeus et tenuis significat in dex-
tra parte dolorem ex humore colerico ibidem abundante. **¶** **Commentu.**
¶ Dextera parte. Sequit de circulo intenso et tenui. qui colera declarat
esse in ca: et dextera pretem capitis affligi. quod rubeus est sit ex calore. quod est te-
nuis sit ex siccitate. **¶** Dextera pretem in qua precipue dominatur colera.

De circulo plumbeo:

¶ Insinuat sensus radicem mortificari.
Plumbeus: et ramis hinc nocumenta dari.

¶ **Expositio.** **¶** **Insinuat.** Hic determinat de circulo plumbeo. **Cir-**
culus ergo plumbeus epilepsiam significat: et tãq̃ mortificationẽ ipsius ce-
rebrũ: qđ est radix sensus: et deinde ad reliquas ptes corporis malicia trã-
mutatur. **¶** **Commentũ.** **¶** **Insinuat.** et. Sequit de circulo plũbeo:
qui significat epilepsiã et quasi mortificationem ipsius cerebri: et maliciã ad
ceteras ptes corporis ppagandã. **¶** **Radice sensus.** idest cerebri: qđ est ra-
dix sensuũ et nervorũ. **¶** **Ramis.** idest nervis q̃ a cerebri radice pducunt.

De rubeo circulo nõ simpliciter sed respectu liuidi precedentis.

De liuente prius si post rubeus videtur
Exurgit cerebri natura: vigor reparatur.

¶ **Expositio.** **¶** **De liuente.** Circulus liuidus primo: si postea fiat ru-
beus: tunc significat conuersio mali ad bonũ. et q̃ ipsa virtus cerebri cõfor-
tat et meliorat. **¶** **Commentũ.** **¶** **De liuente.** Agit de rubeo circulo non
simpliciter: sed p collationem liuidi coloris precedentis. Et est potius mediũ
collatiuũ q̃ absolutũ. Nam si in apoplexia minori liuido circulo i vrina pus
apparente: et in secũdo die vel tertio: postea appareat rubeus: talis est mu-
tatio dextri excelsi: et fit cõuersio de mortificatione ad vite corroboracionẽ:
et de caloris extinctione: ad eius conforacionem. **¶** **Natura** idest virtus
regitiua. **¶** **Exurgit.** idest resurgere significatur.

Sequitur de viridi circulo.

Si formam canson in febre virois adoptet.
Felleus ad motum frenesis succenditur humor.

¶ **Expositio.** **¶** **Si formã.** Determinat de circulo viridi qui appens
in febre accuta inducit timorẽ de frenesi et de raptu materiei ad cerebrum.
¶ **Commentũ.** **¶** **Si formã.** Sequit de viridi circulo qui adustionem
significat in accuta febre: vnde timendũ est de frenesi futura ex superfluita-
te colere. **¶** **Felleus.** idest colericus.

De circulo tremulo.

Si tremulus fuerit spinalia membra granantur.
Si niger extiterit vel mortificat vel adurit.
Preueniens virus aut liuor distinguit vtrũq̃.

¶ **Expositio.** **¶** **Si tremulus.** Circulus tremulus significat aggraua-
tionẽ in membris spinalibus. **¶** **Si niger.** Circulus niger duo significat
aut mortificationẽ et caloris naturalis extinctionẽ aut adustionẽ. Si morti

ficationem tunc p̄cessit color luidus. Si adustione tunc p̄cessit color viridis. ¶ **Commentū.** Si tremulus. Sequit̄ de tremula circulo qui significat dolore posteriori p̄tū a mica vsq; ad caudā qui etiā significat q̄ circa illas p̄tes sit maxima nervositas et ita dolor q̄ exiens sui p̄te cū vrina et superius ascendens expellit circulum: vnde accidit tremor. ¶ Si niger. Hic agit auctor de circulo nigro q̄ significat mortificationē et adustionē vt adustionis plenitū. S; distinguit qz si p̄cedat viridis significat plenitū adustionis sed si p̄cedat luidus color significat detrimētū mortificationis.

De ampulla in circulo vrine.

Non residens ampulla tumens viscosa coherens.
Morbi crudificat causam morbiq; prolongat.
Et nefresim generat cerebrūq; dolore molestat.
Rugitum vomitūq; notat ventremq; solutum.

¶ **Expositio.** Non residens. Dicto de circulo: dicendum est de ampulla q̄ qdē ampulla est fm p̄tentū fm ordinē enumerationis supius factū. Et est ampulla spuma circulo coherens tumida et inflata et distenta et dilatata q̄ duplex est. s. p̄manens et nō p̄manens. De ampulla nō p̄manēti nō determinat in medicina cū illa sit transitoria et facta p̄ effusione vrine vel etiā alterius liquoris et illa appellat̄ ab isto auctore ampulla residens. Ampulla q̄o p̄manens est ista q̄ post effusione ipsius vrine post longū tps durat et p̄manet: qz ista ab intrinseca cā p̄cedit et generat̄ ex humorū p̄urbatione ventositate interclusa. Et idē qz talis ampulla dispositionē humani corporis significat: determinat̄ de ipia i medicina. Et ista ampulla ab auctore vocat̄ nō residens idest diu p̄seuerans. Regula ḡ talis est de ista ampulla. Ampulla in vrina per longū tps durans et p̄manens tumida et dilatata et distensa ex ventositate interclusa et viscosa et coherentia habens cū circulo. ita q̄ cū baculo stupā inuoluta et in vrnali iposito de difficili pōt a circulo remoueri tūc talis ampulla significat morbi cruditatē. et ipsius longitudinē. ¶ Et nefresim. Ista eadē ampulla passionē renū significat. cā q̄o habetur in cōmento. ¶ Cerebrūq;. Ista etiā ampulla significat dolorem capitis p̄ p̄sumositatē a cruda materia resolutā et supius ascendente ad cerebrū et miringas ipsius inflat et sic efficit̄ dolor in capite. ¶ Rugitū. Eadē ampulla significat rugitū ex ventositate generata et vomitū et solutionem ventris. ¶ **Commentū.** Non residens &c. Expedito tractatu de circulo agit de ampulla q̄ fm vrine cōtentū iuxta ordinē enumerationis est. Est autē ampulla spuma circulo coherēs magis tumida et distensione p̄tū magis dilatata. Ampullarū q̄o alia residens alia nō residēs. Residens est illa q̄ cito euanesceit et illa generat̄ ex ipetu effusionis. vñ ex quibet liq̄re sic ex aq̄ vel vino p̄cipue alicui vasi ipetuose infusa ampulla generat̄. Sed postea modico tpe reuoluta annihilat̄ cito nec p̄stini stat⁹ vestigia retinet et de tali ampulla cū sit

transitoria et non permanet. non agit phica quia non est necessaria ad demon-
strandum habitudinem humani corporis quia non fit ex aliqua perturbatione humo-
rum sed tamen ex aere exteriori. Ampulla vero residens est quae post effusionem
urinae diu perseverat quia ab interiori causa surgit. scilicet ab humorum perturbatione
et motione intus clausa ventositate. Et de tali ampulla hic agit. quia dispositi-
onem humani corporis designat. Unde de ampulla talis datur regula.
Ampulla in urina diu perseverans humida et dilatata distensa ex ventosita-
te interclusa viscosa et coherens habens cum circulo ita quod baculo stupra in-
voluto in urinali vase inposito vix potest a circulo remoueri talis signi-
ficat cruditatem materiei et morbi prolixitatem et nefreticam passionem et
capitis dolorem. Ampulla non est residens per hoc cause permanentia et mali-
cie radicatio designatur. Ampulla vero est humida et in prius dilatata per hoc
ventositatis grosse interclusio significat. Ampulla est coherens ex viscositate
materiei progreditur. Talis ergo cruditatem materiei portendit. Cruda
namque materia et frigida actione caloris cum non possit plenarie excoqui et
digeri resoluit in grossam ventositatem quae resoluta et a debili calore non
sumpta prius humidis intercludit et per meatus continuos epatis ad
epar accedens supfluitari secunde digestionis admisceat. Post modum cum
urina purgatur. Eadem ampulla significat morbi prolixitatem: ubi namque est
materiei cruditas: morbi prolixitas comitatur. Eadem significat nefresim
id est passionem renum. Cum igitur crudi humores ostendunt esse in causa qui
cum renibus habent similitudinem renes enim frigidi sunt et a fonte caloris re-
moti: cum sint frigidi et materia sit frigida cum subitane et gravitate compressio-
nis similitudinem cum sanguine renis nutrituro attrahit illa materia ad re-
nes que cum non possit consumi quia multa est et quia calor est debilis in renibus
praeter naturam supflua remanent et nefresim inducit. Eadem etiam ampulla
capitis dolorem monstrat quia ventositatem interclusam indicat quia sumosi-
tas a cruda materia resoluta a sui lenitate superius respiret dolorem indu-
cit capitis et muringas cerebri distendit hanc autem regulam et methodum
trahimus ab Hippocrate in septimo amphorismorum. Aut enim ipocrates
quibuscumque ampulle in urina supnatant hiis nefresim significat et longam
egritudinem fore. Ampulla non residens ampulla. id est diu permanens post
urinae effusionem ad differentiam eius que sit ex impetu effusionis. Et talis
non est utilis ad pronosticandum circa corpus humanum. Ampulla tumida. id est
turgida et inflata. Ampulla ventosa. id est multa ventositate distensa. Ampulla co-
herens. id est inuiscata circulo. Ampulla propagat. id est prolixa.

De granulis.

Granula reumatica semper sunt nuncia cause.
In circi serie si granula fixa tenentur.
In cerebro secreta latet confusio morbi.
Si subsistent depressa parum nec mora regressum.

Accelerent capiti loca proxima percutit humor.
Proxior ad partem sit fluxus debiliozem.

¶ **Expositio.** **¶** **Granula.** Determinato de ampulla ex psequenti de terminat de granulis. Granula sunt qdā grana parua spuma intercisa et in circulo diuisa in multas pres ipsius circuli. Regula est illa. Granula significant fluxū humorū a capite ad aliquā prem corporis inferiorē descendentiū. Cū ergo reuma fluat et descendat a cerebro membro frigido et humido: fm illam prem debilem ad quā fluit accipit denominationē sicut declarat in commento. **¶** **Circi.** Si granula fixa pmaneat in circulo tunc ex hoc significat q in cerebro morbi materia p̄inet. **¶** Si subsistent.

Si illa granula pmaneat sub circulo et motu v̄inali ad circulum non ascendant fm q magis vel minus depressa sunt sub circulo sed hoc significatur dolor membrorum capiti propinquorum vel elongatorum. **¶** Proxior.

Hic reddit vna causa ex pre membri recipientis et est debilitas membri qz cū ipsum membrū sit debile sine dubio nequit repellere materiā ad se missam et possumus itelligere p hoc fortitudinem membri impellentis. Et ista est prima causa fm Iabanitiū: in commento secūda causa et tertia traduntur. scilicet abūdantia materiē et largitas pororum. **¶** **Commentū.** **¶** **Granula.** Post ampullā agitator de granulis. Sūt aut granula quedam grana spuma intercisa et sciuncta in circulo idest in diuersas pres diuisa. Et huiusmodi granula attestant reumati idest fluxui humorū a capite ad aliquā prem corporis. Cerebrū nāq cū sit frigidū et humidū et sit de genere putredinis et medulle nutritur frigido et humido nutrimento. Unde multa humiditas aquosa et fluida multotiens in cerebro exuberat cuius pars p mucillagies nariū purgat: pars p sputū et rascationes emittitur. Si ergo ptingat in cerebro p̄tinua supfluitatem preabūdare sit dolor capitis extincta repletionē naturalis caloris vt nec subsidiarius in illā materiā agere p̄tendat ipsam in minutas pres diuidendo. Ille particule ex incōtinentiā ad pres inferiores reumatizant et maxime ad eas quas debiliores inueniūt sibi vicinas et suppositas. Si ergo materia moueat ad stricturā nariū facit corizā. Si ad oculos obralmiā. Si sup oculos par facit dolorem supcilioz. Si ad aures facit tinnitū et ventositatem et surditatis pparationem. Si ad vnā facit eius relaxationem et raucedinē. Si ad os et linguā: oris et lingue vlcerationē. Si ad maxillares nervos facit dolorem dentiū et gingivarū. Si ad fauces nodos et brancos in gula. Si ad canales pulmonis et tracheā artariā facit tussim. Si ad pulmōnē facit asma et v̄niā. Si ad intestina licteriā: vel diariā. Et tūc debet esse spumose egestiones. Unde ipo. qbus egestio. fumose fuerint hīs a capite defluit flegma. Si ad os stomachi dolorem et inflationē et idigestionē. In talibus enim debet esse circulus vrine granulofus. Huiusmodi enī granula signant distillationē reumatice materiē ad capitis pres vicinas et p̄cipue ad debiliores q reumatis impetis repellere non sufficiunt vel expellere non p̄nt. Ad enim

aliud membrum ledat tres potest esse cause ut asserit Iohannes. scilicet fortitudo membrum impellentis et debilitas recipientis: et hec est prima causa. Secunda est materies abundantia. Tertia est largitas pororum. Sed distingue quod si granula iacent in circulo et excussione urine depressa reuertuntur ad circulum eam in essentia epatis manere ostendit. Si autem depressa sint infra circulum nec ad circulum suum reprocurent motum prout magis et minus depressa fuerit in hoc dolore inferiorum partium vicinarum capiti vel remotarum significat et grauedinem. **C**irculus id est circuli fixa ita quod si depressa fuerint ad circulum reuertuntur.

De nubecula.

Corporis aerei nubecula spiritalis.
Indicat offense virium iccorisq; calorem.
Est ventosa vel incensi sit spuma caloris.
Puncia particulis continuata suis.
Hoc color urine probat et substantia spume.
Spiritus ingrossat attenuatq; calor.
Intercisa manens grauis distincta minutis.
In becilla graui reumate membra ferit.
Indicat ictericum vel epar portendit aduri.
Si nigra vel viridis vel quasi tincta croco.

Expositio. **C**orporis. Dico de granulosis inter agit auctor de nubecula. Nubecula est quedam fumosa et vaporosa superfluitas generata actione caloris obscuritatem habens et ita nebula cum sit leuis in urina superius tendit et ipsam urinam efficit obumbratam. Ista igitur nebula duo significat. scilicet distemperantiam membrorum spiritalium et tunc debet esse quedam liuiditas et significat epatis calefactionem et spuma debet esse crocea. **E**st ventosa. Hic agit de spuma que quidem multiplex est. scilicet quedam est granulosa de qua dictum est in capitulo de granulis. Et est quedam ampullosa de qua dictum est in capitulo de ampulla. Et est alia spuma continua de qua hic agit. Ista ergo spuma continua duo significat. scilicet ventositatem et hoc cognoscitur si color urine sit discoloratus. aut si substantia urine sit grossa. Significat etiam vehementiam caloris et ebullitionis et hoc cognoscitur quod color urine est intensus et substantia subtilis spuma etiam crocea. signum est calefactionis. Unde spuma significationem habet in colore quod quedam est crocea quedam viridis quedam nigra et in hoc diuersa significat. **C**ommentum. **C**orporis aerei. Post granula agit auctor de nebula. Est autem nebula quedam superfluitas fumosa et vaporosa actione caloris generata particeps obscuritatis que cum sit leuis et aerea emissam in urina eam obumbrat. Talis ergo nebula apparens in urina significat distemperantiam membrorum spiritalium et occupat superficiem urine que corpus aerei nuncupat et reddit urinam participem quadam liuiditate. Talis etiam nebula apparens epatis calorem insinuat quod plenius certificatur per crocei

ratem. **C**orporis aeris. idest in supficle. **C**offense spiritualium
 idest passioni spiritualium membrorum que sunt quasi fornax et caminus totius
 caloris. **C**ecoris. idest epatis. **C**Est ventosa. **C**Post nubecu-
 lam agit auctor de spuma. Hic ergo per spumam intelligimus spumam ca-
 rentem ampullositate. De spuma aut ampullosa pmissit. Spuma enim mul-
 tipler est. Alia est dissuncta et intensa et quibulda generis distincta de qua
 agit auctor in ca^o goz et hoc replicat de eadem ex incidenti gratia diuisio-
 nis. Est et alia spuma ventosa et ampullosa de qua supius pposuit in ca^o de
 ampulla. Est alia spuma 3^a non granulosa nec ampullosa sed continua et ta-
 lis significat hominum ventositatis aut violentia caloris et ebullitionis. Hic
 distinguit per calorem urine et testimonium ebullitionis: Cum vero urina
 sit discolorata est augmentum indigestionis et ventositatis. Item sit subti-
 lis et nimium tenuis sit ex calore. Si croceitate participet fidele prestat ar-
 gumentum incensionis. Item si spuma variat huiusmodi colorem quia alia est nigra
 aut viridis aut crocea. Nigra enim significat melan^okiria aut epatis adu-
 rsionem. Viridis agriaca. Crocea ictericiam crocea. **C**Ventosa. am-
 pullosa de qua dictum est ventositatis nuncia. **C**Intensi coloris. idest in-
 censiui. **C**Spiritus. ventositas ingrossat spumam sua interclusione.
CAttenuat. idest consumendo ventositatem interclusam. **C**Intercisa.
 de hoc dictum est: significat enim ictericiam nigram vel viridem vel citrinam.

Sequitur de sanie.

Cera vesice sanies effusa fatetur.

CAut renum scabiem si grauis adsit odor.

CEx epatis regione fluit sedimen saniosum.

Hoc dolor et partis actio lesa docet.

CExpositio. **C**Ulceras. Hic determinat de sanie que quidem sanies
 emissa in urina significat ulcerationem renum aut vesice aut epatis. Et
 distinguitur quia sanies emissa a renibus vel vesica grauem odorem
 habet et in illis partibus dolor sentit. Sed si ab epate sanies emicet tunc do-
 lor est in dextro hypocundrio et aggrauatio et virtus digestiua impedit.

CComentum. **C**Ulceras vesice. In hoc capitulo tractat de sanie que cum uri-
 na effusa significat ulcerationem vesice aut renum aut epatis ex aliqua sup-
 flua materia in eius regione collecta. Sed utrum a renibus vel vesica vel
 epate emicet sic distingue. Nam a renibus vel vesica emissa grauitatem
 odoris portendit et in partibus illis et locis adiacentibus dolor sentitur.
 Sed ab epate nequaquam. Sed in dextro hypocundrio pulsatio doloris et
 quoddam pondus percipitur et operatio digestiue virtutis impeditur.
 Hoc ergo elicimus ab Hippocrate qui in fine quarte particule dicit. Si
 pus mingat et squanias et grauis sit odor tunc renum aut vesice vlcera-
 tionem significat.

De pinguedine in vrina apparente.

Precedens olei formam resolutio pinguis.
Cum febre dissoluit totum: lumbos sine febre.

Expositio. Hic determinat de pinguedine apparente in vrina: et bic auctor q̄ illa pinguedo apparet in vrina aut est: cū febre aut sine febre. Si cū febre tunc significat dissolutionem totius corporis. Si sine febre significat dissolutionem fieri a renibus. De vrina pingui et vinctuosa et oleagina quādo significat totius corporis solutionem aut dissolutionem renū. Et quorū modis dissolutio totius corporis a dissolutione renū distinguitur optime ponit in commento. **C**ōmentū. **P**recedens. Post sanem sequitur capitulū de pinguedine. Hoc nomine pinguedo intelligit pinguis quedā et vinctuosa substantia a membris resoluta que emittit cum vrina vrina autem magis vel minus pinguis vel oleagina appet fm quātitatem resolutionis maiorem vel minorem et fm p̄cessum caloris in resolutione p̄cedentis. In principio nāq̄ resolutionis ipsius pinguedinis apparet vrina oleagina quasi olei colorem habens in augmento vero est quasi oleū. In statu vero est vt ipsa pinguedo et ipsum oleū. Vrina q̄ habens olei colorem in principio declarat liquefactionem et quasi aquosa aq̄. qd̄ est vt oleū habet in se p̄fectiorem cōmixtionem olei. et talis est i augmento et significat p̄cessum et augmentū liquefactionis: sed que est oleagina et in colore et in substantia quasi ipsum oleū significat statū resolutionis et vltimā caloris dissolutionem. Tales quidem vrine et bice febres sunt familiares. Sed nota q̄ talis vrina apparet aut cū febre aut sine. Si cū febre significat dissolutionem totius corporis quippe cū febre morbus sit vniuersalis. Si sine febre p̄ticularem resolutionē significat renū et lumbos. In renibus nāq̄ et lumbis multa pinguedo circumuoluit et operit eos: q̄ pinguedine resoluta exente cū vrina copiosior fit emissio vinctuositatis q̄ si a toto corpe emitteret. Nec enim p̄pe vrinales meatus cōstituta est: et ideo cū sit multa et p̄pe posita nec adsit calor cōsumptiuus qz est sine febre ex quo incipit resolui copiosius purgat. Sed illa q̄ a toto corpe in minori quātitate emittit: tū qz est in ea febrilis calor qui eā cōsumendo eius minuit quātitate: tū qz remota est a viis vrinalibus. Nec aut̄ trahimus ab Ipo. vltima p̄ticula vbi ait. Quibuscūq̄ pinguis ipostasit et globata est: his nefreticā et accurā significat egritudine fore in p̄a specie fe. et bice. Pingueolo vrine distincta est p̄ p̄tes in superficie si est in viro carnosio nō valde crasso. In 2ª specie totā superficiē vrine occupat sicut tella aranea. In 3ª specie pinguedo diffusa est p̄ totū. vñ vrina fusa sup lapidē rauco sonat sicut oleū. Pinguedo resoluta a renibus tribus modis distinguit a pinguedine totius. qz pinguedo totius non est tanta nisi forte in tertia specie et bice. Secūdo distinguitur quia pinguedo renū statim apparet: post vrine effusionem que cū sit difficile miscibilis, de natura et sit decisa a partibus p̄pinquis non cū

ea sociatur: et ideo vrine in commixta apparet a toto corpe decisa: ex vi decoctionis in epate cum vrina perfectius admisceat et ideo fit minus apparibilis: quia non cadit in vna et eadem parte. Tertio distinguit quia pinguedo renum non facit ad intensionem vrine nisi forte epas sit calefactum. Sed ab omnibus membris resoluta sit cum intensione vrine et tenuitate.

De crudo humore.

Humor in vrina fit summus pendulus imus.
Membrumque suprema ledit mediana vel ima.
Stranguriam nefresim residens facit atque tenasimon.
Nutritiva grauat medius diafragma suprenus.

Expofitio. Humor. Hic agit de crudo humore qui emiscit cum vrina tria sunt que habent similitudinem. scilicet crudus humor: putredo et sedimen. Sed quomodo discernant satis bene tradit in commento. Crudus ergo humor emissus in vrina quandoque occupat partem superiorem vrine: quandoque partem mediam quandoque inferiorem et hinc diuersis regionibus humani corporis attribuitur. Si enim occupat supremam partem tunc significat egritudinem pectoris et membrorum spiritualium et diafragmatis compressionem. Si vero mediam occupat partem tunc significat vitium stomachi cum repletionem supfluitatis et torcio ventris et rugitus intestino. Si inferiorem occupat partem tunc renem et lumbos et primum adiacentium declarat passionem ut stranguriam nefresim.

Commentum. Humor. Post pinguedinem agit de crudo humore qui purgat cum vrina. Et notandum est quod tria sunt que similitudinem immutatione prebent speciem sedimen. scilicet sedimen putredo et crudus humor. Est ergo diligenter discernendum sic. Si mota vrina sedimen in paruas ipostasas resoluat ipostasis est et habet formam magis equalem non adeo interruptam. Est autem ipostasis supfluitas tertie digestionis. Si vero mota vrina dissoluat in pingues et oleagines resolutiones et ipsa vrina fetida sit et mali odoris significat quod putridus est humor. Item tale sedimen saniosum et in quale est et insipidum. Si autem mota fuerit vrina in quiddam at homosas resolutiones dispergit cruditas humorum intelligat. Crudus itaque humor cum vrina emissus aut superiorem occupat partem aut mediam aut inferam. Si superiorem obtineat declarat vitium pectoris et spiritualium et compressionem diafragmatis ut asma vel dyspnea vel emorica passio declarat. Si mediam obtineat partem vitium stomachi ex repletionem supfluitatis vel torcio ventris et inflatio et rugitus intestino indicat. Si inferam partem obtineat passio renem et lumbos et primum adiacentium: tenasimon nefresis stranguria et tibia et genuum dolor manifestat.

De sanguinea vrina.

Ex vitio iecoris trahitur mictura cruoris.

Vesice aut renum vene chilis hec tibi plenum.
Proutda signorum doctrina facit reliquorum.
Fundit trumbosum vesica graue maculosum.
Et subsistentem modicum fetoris habentem.
Quinctio fit pura vene chilis ex crepatura.
Et dolet a sine grauitate pars septima spine.
Si fluat a lumbis purus manat et sine trumbis.
Renum testatur id punctioq; committatur.
Dextram dolor cruciat si fluxus ab epate fiat.
Et sanguis purus manat fomenta daturus.

Expositio. **¶** **Ex vitio.** **Hic determinat de sanguine exente cum vrina** qui quatuor significat. scilicet aut vitium epatis aut vesice aut renum aut rupturam vene chilis: et hoc quod dicit usque ibi. **¶** **Hoc tibi plenum.** **Hic ponit specificaciones cum aliis additionibus: et hoc quando preedit a vesica ibi.** **¶** **Fundit trumbosum.** **Hic specificat quando sanguis preedit a vesica: quia sanguis ille est trumbosus in modum globi et habet graue atque fetidum odorem et in fundo residet et talis sanguis est spissior et ponderosior. Rationes horum satis ostendunt in commento.** **¶** **Quinctio.** **Hic specificat quando sanguis preedit ex ruptura vene chilis: quia tunc sanguis est purus et maximus dolor sentit in septima spondili secunda numeratione ab inferiori parte.** **¶** **Si fluat a lumbis.** **Hic specificat sanguis exiens a renibus quia tunc sanguis est purus et non est trumbosus et dolor et punctio sentit in renibus.** **¶** **Dextra dolor.** **Hic specificat sanguis exiens ab epate et si sanguis est purus sincerus et dolor in dextro hypochondrio sentit vehemens.** **¶** **Renum vesice.** **Hic determinat de arenulis que significant passionem aut renum aut vesice. Renum si apparent rubee in colore. Vesice si apparent albe et si sunt colore membri a quo deriuant. Est autem notandum quod habere rubee quandoque apparent in patientibus dupliciter tertiana vel simpliciter et maxime in huiusmodi renes siccos propter dyscrasiam febrilem. Apparent arene rubee de calculo. Quid sit et quo generatur et quid sint cause generationis ipsius calculi satis in commento manifestum est inspicienti.** **¶** **Comentum.** **¶** **Ex vitio.** **In hoc capitulo agit auctor de sanguine quandoque cum vrina emittit. Sanguis ergo emissus cum vrina aut preedit ab epate et tunc debet esse purus et sincerus et in dextro hypochondrio sentit. Et talis sanguis cum sit calidus vrine perfectius admisceatur aut preedit a vesica et tunc debet esse sanguis trumbosus in modum globi et grauis odoris et in fundo residens quia tunc fit frigidus propter ad nutrimentum membri frigidi destinatus impurius est et spissior et ponderosior. Receptus etiam infra cautatate vesice quia frigidum membrum est amplius et globat et corrumpit quia debile habet calorem. unde non potest a superfluis depurari: quia quia frigidus est: ideo globosus et grauis ad fundum descendens ideo et grauis odoris nec vrine commisceatur unde a vesica origine debet habere circa pectinem et peritoneon et circa extremitatem virge in emissionem vrine punctura sentit et etiam talis sanguinis potest in vrina petrificari et cum**

hoc etiā sua globositate et etiā frigiditate et cum hoc etiā fm loci p̄mentis petrificationem faciente ex q̄ multi pierunt. Et vt refert Hall. talis sanguis q̄nq; p virgā in modū sanguisuge emittit. Si a lumbis distrabit originem purus est et in renibus dolor et p̄ctura sentit. Si ex nuptura talis vene p̄cinit purus similis est et in. 7. spondili facta p̄numeratione ab inferiori pre dolor sentit vebemens: Huius dogmatis firmitatē trahimus ab Ipo. Dicit enim si sanguinem mingat quis aut pus q̄si puluerulentū sanguinem ad differentia puri. Et postea subiungit etiā squamas p qd significat vlcera vesice: Et subdit: ardor grauis sit. ex quo habet corruptio sanguis: et tūc quidem vlcera vesice significat vesice. Itē dicit Ipo. Si sanguinem mingunt et trumbos et stranguriā habent et dolor inciderit in pectinem et pitoneon circa vesicā dolorē significat. Ex his enim passio vesice significat. Itē determinat Ipo. q̄n a renibus p̄cedit vt dicit. Qui cūq; sang. sponte mingunt his de renibus rupturā vene significat.

Determinat de arenis.

Renum vesice lapidem testantur arene.

Renum si rubee vesice si magis albe.

Emula contenti forma sit suo continenti.

Exp̄positio. **Renū.** Commentū istud require in commento superius dicto vbi dicit. **Renū vesice.** Hic determinat de arenulis qd significant. **Commentū.** **Renū.** In hoc capto agit auctor de arenulis que quādoq; emittunt cum vrina et passionibus vesice: attestant aut in renibus nefresim: aut litiasim fore in vesica ostendit. Sed arene aut sub rubec aut albe aut nigre aut subnigre. Si rubee et molles a renibus euenire perpenduntur. Renes enim rubei sunt et molles et carnosī et sanguinem continent. vnde arene ibi generate iuxta formā sui continētis in rubearis speciem perpendunt. Si albe sunt potius a vesica proueniunt. Vesica nāq; alba est et fm formam continētis contemptum immutatur. Omnis enim res trahitur ad suam originem vel a loco sue generationis vel a re agente vel paciente. a loco sicut apostemata que talia debent esse qualia sunt loca vbi nascuntur vt formata in loco ocioso. Si nigra sint de melancolica materia fiunt et sunt omnibus peiores quia sunt de grossiori materia. Sed que sunt albe citius dissolui possunt quia ex flegmaticis humoribus crudis et indigestis congelatis generantur. Calculus itaq; qui fit: ex nigris arenis sibi conglutinat: conglutinatur et conflat et omnium pessimus est et si magnus fuerit non potest curari nisi per incisionem aut fit de albis arenulis de flegmatica materia productis: ille nisi fuerit multum adustus et in processu temporis excocius et induratus diureticorum beneficio et antidota riorum medicaminum facilius potest curari. Et nota q̄ in pueris fit frequentius litiasis propter humorū viscositatem in eis

abundantiā in iuuenibus sō fit nefresis frequentius pp siccitatem renū.
 Unde sanguis desiccatur et subtiles partes assumunt terrestribus igit remanentibus reliquā indurant. Noli autē semper terri quotiens videas arenulas rubecas in urina apparere nec statim precipites infam de calculo quia in patientibus dupliciter tertianā vel simpliciter et maxime in habentibus renes siccos arenule apparent rubee pro febrili dyscrasia. Item nota quod tres sunt cause generationis calculi. scilicet abundātia supfluitatū et viscositas earum angustia meatuū et debilitas virtutis expulsiue ipse igitur cause fortius sunt in pueris et ideo isti passioni magis familiares existunt. Tribus de causis apparent arenule. scilicet vel ex calculo vel artetica vel longa quartana. In artetica ex induratione humorum in quartana ex melancolia desiccare et indurante humores ut habet in alexandro de prisico qui lapidē expuit: qui generatus erat in canalibus pulmonis ex humorum induratione. Et nota quod arenule significant quāquam lapidē confirmari et quāquam diminui. Si prius non apparentes quotidie multiplicentur magis: magis quousque minus appareant significant lapidem diminui. Si prius diu multis apparentibus quotidie diminuantur magis significant lapidē confirmadū quāquam vero penitus non apparet cum tamen non sunt purgare tunc significant lapidem confirmatum.

Determinat de pilis.

Quia pilo similis vel erit decisio carnis.

Aut pars humoris lima siccata caloris.

Inde probes renum vel totius nucumentum.

Expōitio. **For.** Hic determinat de pilis. Pili sunt quidam resolutiones longe et graciles ad similitudinem pilorum et emittuntur cum urina: et significant aut dissolutionem renū et lumborum aut siccitatem humorum ex acuitate caloris desiccatorum et hoc habet in commento. Nota quod isti pili apparent aut cum febre aut sine febre. Si cum febre significat totius corporis dissolutionem. Si sine febre dissolutionem renū et lumborum. **Comentū.** **Quedam resolutiones longe.** **For.**

In hoc capto agit auctor de pilis. Sunt autem pili et graciles in modum pilorum qui cum urina emittuntur. Procedunt autem ex dissolutione renū et lumborum vel fiunt ex humoribus siccatis quod sic distinguit et sententiat in tali resolutione quando digiti perfingat quasi soliditas carnis tunc de substantia renū esse perpendit sicut dolorem renū et lumborum ex acuitate caloris eos dissoluentis. et partes eorum decedentes et tales apparent in diabeticis. unde Hippocrates in amphibia. Quibuscumque modica caro aut pili exierint pingui existente urina huiusmodi renibus egrediuntur vel huiusmodi educitio de renibus fit. Si autem pili illi perficatis digitis cedant compressioni nec statim evanescent: ita ut subsit aliquid soliditas de siccis et induratis humoribus fieri significant. Et si resolutiones longe apparent: et aliquantulum grosse significant opilationem renū et lumborum: quāquam dexter renis: quādoque sinister: quādoque vtriusque. Si dextri dormitatio

et fornicatio in dextro pede sentitur. Si sinistri in sinistro pede. Si vtriusque in vtroque sentitur. Ex tali enim opilatione nervi comprimuntur et ex compressione eorum spiritus animal cuius proprietas est currere per nervos sensum et voluntarium motum impendere nequit prius extremis. Vnde per nervos spiritus animalis non potest libere transire propter compressionem predictam. Vnde dormitatio vel fornicatio occurrit. Et nota quod pili apparent in urina aut cum febre aut sine febre. Si cum febre totius corporis dissolutio significatur. Si sine febre de renu substantia fieri decisio particulariter indicatur.

De squamis et fursuribus.

Per squamas tenues et fursura micra notatur.
Vesice scabies aut si febris concomitatur.
Totius fuit integritas corpus tenuatur.

Explicatio. Per squamas. In hoc loco determinat auctor de squamis et fursuribus. Squame sunt quedam resolutiones late et rotunde ad similitudinem squamarum piscium que quedam a superficie membrorum abraduntur et vocantur squame petaloides: et iste squame apparentes in urina quandoque significant dissolutionem totius corporis. Id est si adsit febris. Si vero non sit febris particularis dissolutio et scabies vesice significat. Fursura sunt quedam resolutiones ad similitudinem fursuris que ex caloris violentia a membris dilacerantur et abraduntur. Istae ergo fursura sunt alba quia membra a quibus decidunt alba sunt et etiam sunt magis grossa quam squame quia magis profunde a membrorum substantia dissoluntur. Talia ergo contenta fursurea apparentia in urina significant aut totius corporis dissolutionem aut solum vesice. Si ergo cum apparent adsit febris tunc dissolutionem totius corporis significant. Si vero sine febre apparent significant dissolutionem vesice solum cognoscit etiam per digestionem et indigestionem. **Commentum.** Per squamas. Sequitur de squamis et fursuribus. Sunt autem squame quedam resolutiones late et rotunde que quasi a membrorum superficie actione caloris dilacerantur et abraduntur: et sunt quasi petala que ex tritico sunt et modicis squamis piscium affiniuntur. Vnde squame petaloides nuncupantur: huiusmodi resolutiones a membris decise quandoque cum urina purgantur et indicant dissolutionem totius tantum aut vesice. Si igitur adsit febris cum apparent significant dissolutionem totius corporis: ut in febre critica contingit. Si sine febre et indigestione tunc particularis dissolutio et vesice scabies demonstrat. Hoc affirmat Hippocrates in amphio. ubi ait si squamas mingunt et dolor gravis sit vesice ulcerationem significat. Fursura sunt quedam resolutiones in modum fursuris dispositae: et a membris decedentes ex violentia caloris. Sunt etiam albe quoniam ipsa membra alba sunt tales emittunt cum urina et sunt grossiores squamis quia non ita superficialiter radunt sed a calore inserto profundius a membrorum substantia euelluntur. Urina ergo fursureas habens resolutiones aut dissolutionem totius corporis significat aut vesice tantum. Vnde sic pi-

111
Atingitur: p febrem ⁊ nō febrem: p digestiōē ⁊ nō digestiōē. Ipo. aut in
ampho. Quibus in vrina pingui existente fursurea mingunt hīs vesica
scabit. Petala ⁊ fursura dissolunt a vesica. Sed non crinoides qz vesica
non est solum corpus: sed est tenuis ⁊ pelliculosa: predicta corpora qnq
fluunt ab humoribus calore liquidas partes cōsumente vel frigiditate cō
densane. Sed cum altis signis in prima specie etbice apparet petaloides.
In secunda fursurca. In tertia crinoides.

De crinoidibus.

Certa fides per crinoides qz tertia febris.
Est etbice species inis inserta latebris.

¶ **Expositio.** **¶** **Certa.** Hic determinat de crinoidibus ⁊ sūt. Crinoi
des quedā resolutiones grosse q calorē violentia multū profunde a mem
broz substantia euellunt: ⁊ sunt maiores q squame ⁊ fursura. Habent enī
crinoides tres dimensiones magnas. s. latitudinem: longitudinē ⁊ pfundi
tate. Crinoides igit in vrina apparentes tertiā speciem etbice significane.
¶ **Commentū.** **¶** **Certa.** Sub vno titulo egimus de squamis ⁊ fursu
ribus. In hō capitulo sum tractaturus de crinoidibus. Sunt aut crinoi
des quedā grosse resolutiones deesse a membris violentia calorē incensi ⁊
intrusi membrīs: ⁊ sunt maiores fursuribus ⁊ petaloidibus in trinā dimen
siōē. s. latitudinem: longitudinē ⁊ pfunditate grandescunt ppter qd signi
ficat qz membrōz substantia amplius ⁊ plenius dissociat. Dicit aut crinoi
des ab idos qd est forma ⁊ crina qd est duo: quasi formā duarū p̄tendens.
Sunt aut crine vel crina grossiores p̄tes vel p̄ticle tritici q in principio
mollitionis ⁊ attritionis mole de grani integritate diuidunt. Tales qz cri
noides in vrina apparentes tertiā speciem etbice designāt. cū aut sint ita ro
tunde a vesica nō pcedunt. Vesica nāqz magis accomodat resolutioni fur
sur ⁊ squamarū qz crinoidarū: apparent qnqz tales crinoides rubee ⁊ sub. in
febre accuta ppter sanguinis infectiōē ⁊ pessimū est: ⁊ qnqz passiōē soli
doz membrōz testat. vnde Ipo. in vltima p̄cula ait. Quibuscunqz i febre
in vrinis crinoides ipostates sunt longā significant egritudinē. Leiticā.

De athomoz resolutionibus ⁊ albis minutis.

Innuatur gutta regnare per alba minuta.
Si mulier fuerit non alterum ibi deerit.
Quini ⁊ conceptus adsit vel languor ineptus.

¶ **Expositio.** **¶** **Innuatur.** Hic determinatur de athomosis resolutio
nibus ⁊ albis minutis. Iste ergo resolutiones apparentes in vrina tam
in viris qz in mulieribus vitium gutte significat. Et fm regionem vrine qz

occupant significant corporis humani regionem affligi: quia si in parte superiori vrine: tunc significat partem superiorem corporis pati gutta et si in media media: et si in fundo vrine inferiorum corporis partium gutta significant. Est tamen notandum quod si iste resolutiones arthomose et albe in vrina mulieris appareant: et pinguis sint in modum loture anuli in fundo residentes inferius. Et post modicum tempus conglobantur inque tales resolutiones mulierem significant concepisse: et si appareant subrubee et rotunde significant mulierem masculum concepisse. Si vero appareant albe vel sicut liuide et late forme significant feminam concepisse. Si vero cum omnibus predictis signis mulier non concepit tunc significat guttam sicut dictum est vel matricis humorositatem et tunc vrina est magis spissa. **C**ommentum. **C**onnuetur. Sequitur tractatus de arthomosis resolutionibus et albis minutis quod idem est Arthomose resolutiones et albe significant vitium gutte tam in viris quam in mulieribus. Sed si appareant in fundo significant guttam inferiorum partium. Si in media regione apparent vitium gutte significant in medianis partibus. Iam regione generatiuorum usque ad diafragma. Si vero apparent in parte superiori superiorum partium guttam significant: sed si per totam vrine substantiam diffundunt: gutta omnium membrorum significant. Tales autem resolutiones in vrina mulieris apparent et sit pinguis et maxime in parte inferiori in modum loture anuli inferius residentes et post modicum tempus conglobantur significant mulierem concepisse et si appareant subrubee et rotunde forme significant masculum concepisse. Quia enim rubee sunt vel subrubee significantur quod naturalis calor est sufficiens dare eis talem colorem. Si vero appareant albe et quasi liuide et late forme: significant feminam concepisse. Per talem namque colorem vrine significatur debilitas naturalis caloris non sufficientis eis colorem perfectum attribueri. Si vero non concepit mulier: et tales apparent resolutiones significant quod concepit dolorem et paritura est iniquitatem. Solum enim vitium gutte significatur sine ostenditur in muliere: ergo tales resolutiones equiuocantur: vel ad conceptum significandum vel ad artheticam vel humorositatem matricis et tunc vrina spissior est. Iste sunt vrine. scilicet muliebres que magis deludunt artificem. De talibus namque vrinis dare sententiam periculosum est cum ad utramque se habeat que dicta sunt. unde de talibus veritas ignoratur tum propter fetum tum propter mulierem in viris autem tales vrine cum albis minutis securiores sunt ad iudicandum. In eis enim veritas manifesta lucet. Sed vrine muliebres execrabiles sunt propter duplicem fetum et corporis continentis respectum huiusmodi autem resolutiones in vrina viri apparentis guttam significantes albe sunt et parue sunt et rotunde. Albe quia resoluntur a membris albis: unde imitantur colorem membrorum a quibus deciduntur. Parue sunt cum naturalis calor agat in materiam gutte ut eam digerat et dissoluat: resoluitur quoddam paruum de membro quia cum solidum sit: et parua sit caloris actio paruum est quod resoluitur: et ideo parue sunt resolutiones.

Rotunde sunt qz calor vndiq; agit in illam materiam circumferentialiter
dissoluendo: 7 ideo rotunde apparent vel rotunda sunt: qz de ratione gra-
nula rotunda sunt: qz ex descensu rotundantur vt grando in casu vt paret
etiam de gutta pluuiali q; in descensu suo rotundatur.

De signis conceptionis.

Matrix sicca venus sopita retentio fluxus.
Discolor affectus vomitus compressio virge.
Mamme grossicies 7 perturbatio ventris.
Ex mellicrato conceptus signa probantur.

Expositio. Hic determinatur de signis p que possumus cognoscere
conceptionem ex incidenti. Signū conceptionis qd habetur p vrinam in
proximo est dictū. Sed alia signa sunt cōceptionis q enumerantur in istis
predictis versibus. **M**atrix sicca. Quia iam clausum est orificiū ma-
triciis. vnde nō emittuntur menstrua q vuluā humectare solent. Sed po-
tius retinent ad nutrimentū fetus. **V**enus sopita. Aliud signū cōce-
ptionis: si desideriu veneris est sopitū 7 extinctū: ppter hoc qz matrix q
vacua erat iā repleta est. **R**etentio fluxus. Aliud signū cōceptionis. s.
qz mēstrua retinentur vt inde nutriat fetus. **D**iscolor affectus. Aliud
signū cōceptionis: appetitus varius 7 multiformis: qz modo appetit acru-
mina modo fructus acerbos: 7 carbones 7 huiusmodi similia. Et h accidit
ex ipso sanguine menstruo melancolico redundante ad os stomaci 7 inficiē-
tem ipsum. **V**omitus. Aliud signū qz ille sanguis inficiens os stoma-
ci mouet ipsum ad vomitū. **C**ompressione virge. Aliud signū conce-
ptionis vt habet in cōmento. **M**amme grossicies qz sanguis redūdat
ad spongiositatem mānillarū vnde ingrossant. **E**t perturbatio. Aliud si-
gnū conceptionis. **I**pocratis in quarta pñcula amphorismoz. **M**ulier si
vis scire si cōcepit 7c. **C**ommentū. **M**atrix sicca. In hoc capitulo
qd est quasi finale 7 complementū sui operis assignant accidentia 7 signa
celebrare conceptionis. De cōceptione per vrinā significanda precesserat
intentio in capitulo pcedenti. ideoq; ad cōceptionis notitiā plenarie haben-
dā posuit auctor signa cōceptionis in cōclusionē sui operis. **M**atrix sic-
ca. quia cōclusum est interius orificiū neq; iā emissionē menstruoz matrix
humectat vel vulua etiā illinitione menstruoz non humectat qz menstrua
retenta sunt ad nutriendū fetū. hoc aut nomine matricis eius extremitas
idest vulua intelligitur vel vulua sicca est qz a matrice iam repleta ex se-
mine virili iam interius monetato iam voluptas matricis a venereis ille-
cebris nō adeo diffundit nec in lacrimas resoluit venereas. Extincta enim
est sitis eius q prius sedari nō poterat qd fit qz iā repleta est 7 ex interiori
sarcina aggrauata minus pōt vacare puritui venereozum. **E**x vacuitate
nāq; matricis viget sensibilitas 7 ex sensibilitate ampliori amenitate vene-

ris matris amplius infestat. **V**enus sopita non mereat ppter pdictā rationem. Sed obmurmurant subagitatores et lenones et asueri ad venerē dicentes hoc esse falsum: qz a multis post conceptionē auidius et instantius appetitur coitus q̄ antea. Vicunt se etiā vidisse quasdā que ante cōceptionem suis adulteris ianuā pudoris claudabant. Sed facta cōceptione vmbilicū et crura eius relaxabant. Respondenius h̄ potius esse securitatis cā q̄ cā ardoris et voluptatis: nō tamen dico quin ex fetu calore duplicato renes caleant: et ex calore peruagante vel pregrauante veneris orificiis qdā pruritus innascit. Sed non est adeo voluptuosus sicut qui fuit ante cōceptionem vel in conceptione. Tunc enim matrix totā se aperit: et applaudens temperante seminis ipsum intronmittit in monetā conceptionis idest formā. **A**liud commentū. **M**atrix. quoniā egit de arthomosis resolutionibus q̄ quādoq; significant conceptū: quādoq; nō. Hic addit sig^a p que fiat discretio quādo significant conceptū. Et p^o ponit generalia. 2° specialia cū matrix cōsecuta est qd̄ desiderabat et adepta est qd̄ venabatur quiescit. Et ideo claudit vt retineat qd̄ desiderabatur et acceptū collū eius et vulua desiccant qz nō fuit qd̄ solet fluere. vnde vulua minus humorosa fit. **V**enus sopita. Cū matrix creata sit propter cōceptionem habito fine ad quem ipsa est facta: tunc in eo quiescit naturaliter. Unde non appetit plus coire. Tamen ex ebullitione postea facta in ipsa matrice: maxime si materia ipsa generandi fuerit colerica: et etiā matrix sit sibi similis in complexionē. Sunt tamen quedā mulieres pgnantes q̄ appetunt coitū vehementer quoniā in eis renes supflue calefiunt et maxime cū vulua non recipiat in se humositate solitā et ppter hoc magis appetunt coitū et forte ad h̄ vt eius humectetur vulua matrix coitū appetit: maxime ppter necessitatē q̄ ppter vilitatem quoniā natura stimulata a vehementi siccitate stimulatē matricē ad appetendū coitū. **R**etentio fluxus. idest menstruo rū retinentur autem menstrua vt fetui ppinent nutrimenta et ppter cōclusionem interioris orificii. **A**liud cōmentū ad pdicta carmina. **M**atrix. patet cā huius ex predictis: quoniā cohartat collū matricis vt retineat materia generandi. **A**ffectus. idest appetitus. **B**iscolor. idest varius et multiformis: mō enim appetunt acruia: modo fructus acerbos modo eretā: modo carbones et similia qd̄ habet cōtingere ex sanguine menstruo melancolico et contagioso redundante ad os stomachi et inficiente ipm: vnde appetunt similia sue infectioni. Sed hoc habet fieri maxime in nouitate conceptionis ppter retentionē menstruoꝝ. Sanguis enim mēstruus adhuc est in motu. In tertio autē mense vel in quarto fetu iam confirmato cessat talis appetitus. **V**omitus. ex eadē cā: sed accidit maxime in nouitate cōceptionis. **C**ompressio virge. ex angustatione interioris orificii matricis. Unde videtur viro cū coit cū muliere q̄ virga a vulua sugatur precipue quādo virga est longa. **M**amme grociffies. Ex redundancye sanguinis ad spongiositatem mamillarū vnde distendunt et ingrossantur. Sunt nāq; continui meatus a matrice ad mamillas per quos cōi-

mutatam sit transitus deriuationis ad superiora: et ad mamillas. **T**urbatio. Istud signum est ab Hippocrate elictum. Dicit enim in quinta particula amphiboliarum mulierem si vis scire et quando dormituras est ba ei mellicratum bibere et si quidem habuerit tortiones concepit: si vero non. Sed non est omnino veridicum signum: quia suscepto mellicrato: tortiones sentiuntur: non tamen propter hoc est semper defecta conceptione. Si vero in corpore mulieris suscepto mellicrato fiat absentia et priuatio tortionis certum signum non sacre conceptionis.

De signis conceptionis masculi.

Conceptum maris insinuat splendor faciei.

Memborum leuitas spissi concretio lactis.

Atq; tumor ventris in dextra parte rotundus.
Femineum fetum contraria signa figurant.

Expositio. **C**onceptum. Nec sunt signa conceptionis masculi: quia si mulier ante conceptionem esset discolorata: et facta conceptione habeat faciem bene coloratam. Ex hoc habetur: vnum signum conceptionis masculi quantum est ex hoc. **M**emborum leuitas. Si facta conceptione mulier habeat leuitatem membrorum ex hoc est signum conceptionis masculi quantum est ex hoc. **S**pissi concretio. id est coagulatio lactis et spissitudo.

Atq; tumor. s. ventris. **I**n dextera parte rotundus: quia ibi est locus conceptionis masculorum. **F**emineum. Signa contraria istis que dicta sunt significant conceptionem feminine. **C**ommentum. **C**onceptum.

Post tractatum de generalibus signis conceptionis subiungit auctor de specialibus. **S**plendor faciei. Recurrit ad priorem consistentiam mulieris. Si autem ante conceptionem solebat esse minus colorata et post modicum facta conceptione purpurea facies vel illuminata occurrit: ex hoc perpende conceptionem masculi. Nam si calidiori sanguine et incalidiori parte matricis concipitur. unde naturalis calor in corpore mulieris incutitur et melior digestio procreatur. Nam ex bona digestionem bonus color in facie nascitur. **M**emborum leuitas. Ex eadem causa ex bona namque digestionem bonum est nutrimentum et bona reparatio spirituum ex quibus sufficienter reparatis robur et vigorositas ipsi corpori prestantur et membra leuigantur. **S**pissi concretio lactis. id est coagulatio quia lac magis est digestum et excoctum et ablata est aquositas virtute caloris. Unde si eius gutta super vnguem vel super marmor. Aut super alia re tersa apponatur non fluat: sed laterales partes eius rediguntur in cumulum et hoc significat masculi conceptionem. **I**n dextera parte. Ubi est locus conceptionis masculorum. **R**otundus. Quia partes masculini corporis cum sint fortiores fortius sibi coherent nec in matrice quedam fragilitate distendantur. **C**ontraria signa. Nam contrariarum causarum contrarii sunt.

effectus. ¶ Secundū commentū ad predicta carmina. **¶** Conceptus.
Hic determinat signa conceptionis specialia: materia masculi est specia-
lior q̄ femine. Ponit auctor q̄ sperma viri stat loco factoris et agentis: sed
sanguis menstrualis loco materie. Et ex hoc patet q̄ omnis vir calidior
est omni muliere: tamen quedā mulieres calidiores sunt quibusdam viris
sed hoc intellige de calido viscoso et materiali magis: viri autem omnes ca-
lidiores sunt calore virtuoso et formali. et ideo viri fortiores sunt feminis.
¶ Splendor faciei. Quoniā ex materia calida que ebullit in matrice ele-
uantur fumi vel vapores calidi ad epar vnde calefit. Et similiter ad cor
vnde calefit. vnde ex his membris sic calefactis eleuantur calidi vapores
ad faciem et ad caput: vnde facies splendescit: rubor est ex flore sanguinis
virtute caloris depurari et inde leuitas totius corporis: quoniā calor rare-
facit et subiliat q̄ duo sunt principia leuitatis: calidum vero velociter mo-
uile. **¶** Spissi concretio. Ad sit a calore forti aquositate ipsam et spiri-
tum fortiter comprehendentem. vnde videmus q̄ carnes cocte rigidiores
sunt quoniā calidum superuincit humidū et ipsum comprehendit et coagu-
lat per abstractionem humidū prius existentis. Sed attendendū est q̄ ca-
lor aggregatus fortior est q̄ sparsus: et ideo parui viri nunq̄ sunt humiles
quoniā calor eorū est aggregatus. vnde mobiles fortit̄ sunt eleuari quoniā
calor semp̄ spargit et eleuat et ideo sunt audaciores et subtiliores. Contrariū
accidit in magnis propter eius sparsionem. Unde si magnum sapientem
videris vel inueneris et parū humilem redde laudem deo. **¶** Atq̄ timor.
Cum enim calor humidus fortiter cōprehendit rotundat sicut supra pre-
libarum est. Et hoc etiam facit in dextra parte maxime: q̄ calida est: et ideo
timor rotundatur: cum concipitur masculus. Signa contraria apparent
in mulieribus. Et nota q̄ splendor faciei maxime conceptionē masculī cer-
tificat. Si ante conceptionem facies erat palida.

Spermatidis in scripta notis vrina fatetur.
 Illecebres coitus genitalia membra granant.
 Fermento veneris ludibria vana soporis.
 Siue gonorrhoeam vel membri vim resolutam.

vrina cū quibuscūq; spermaticis resolutionibus. Est ergo talis r^a. **Vrina**
 cū spermaticis resolutionibus apparens ad fundum tendentibus vel resi-
 dentibus coitū significant p̄cessisse aut nocturnā illusionem aut p̄cupiscen-
 tiam aut affectū venereorū op̄er sine actu p̄sequente significat etiā geni-
 talium membrorū et vidimorū repletionem ex spermate qđ est qz redundat in
 testiculis et p̄ incontinentiā cū vrina emittit. Significat etiā talis vrina si
 frequent occurrat: gomorreā siue paralem genitalium membrorū. Est autē
 gomorreā immoderata et inuoluntaria spermatis effusio q̄ est passio tur-
 pissima de qua multitudo non modica vel aliqui aliquando pierunt qui ta-
 lem egritudinem p̄ferri erubescunt vnde morbi malicia magis p̄fortatur.
 Sit autē hec passio ex nimia sanguinis abūdantiā: vnde sperma augmen-
 tat et p̄ nimia abūdantiā multiplicat et emittit sine aliq; delectatione et vir-
 ge erectione. Sit etiā qñq; ex debilitate virtutis retentiue: qñq; ex lenifi-
 catione vasorū seminariorū. vnde vasa seminaria lubrificant: et sic sperma ex
 tali lubrificatione cū non habeat coherentiā in receptaculis inuoluntarie
 labit. Significat autē hec passio in illis qui habent paralem in mēbris geni-
 talibus sicut est in epilepticis et appoplecticis in illis enim vrina et semē in-
 uoluntarie emittunt: et sic sperma p̄ debilitatem neruorū et p̄ aliā cām in-
 trinsecā inuoluntarie egredit. ¶ **Spermaticis notis.** idest spermaticis
 resolutionibus. ¶ **Scripta.** idest p̄fusa. ¶ **Illecebres coitus.** quo ad
 celebrandū coitū idest quādo aliquis celebrauerit coitū. vnde ex reliquiis
 materiei resolute et non sufficientē educte qz debilis fuit spiritus expellens
 ideo talis apparet vrina. ¶ **Genitalia mēbra.** Secūda significatio est:
 mēbra genitalia dicunt in hoc loco testiculi virga et vidimi p̄cipue. ¶ **Fer-**
mento. idest spermate quo testiculi turgescūt: sicut pasta ex fermento cre-
 scit et ampliat. ¶ **Ludibria vana soporis.** idest nocturnas illusiones ex
 veneris officiis vel opibus. quādo. s. dormientibus se ingerūt et improut-
 sa mente somniāt vel dormiūt. ¶ **Gomorreā.** idest immoderatā et inuo-
 luntariā spermatis effusionem. ¶ **Vim resolutā.** idest paralem q̄ fit ex
 dissolutione membrorū. ¶ **Sequit aliud commentū ad predicta carmina.**
 ¶ **Spermaticis.** Sperma emittit aut p̄ multitudinem materiei: aut
 p̄ defectū virtutis p̄tentiue aut p̄ debilitatem lacerti remolliti sū para-
 lesim. ¶ **Illecebres.** quia nimis mouet materia et nimis calefiunt testi-
 culi. vnde fortit attrahūt: et sperma ibi generāt qđ emittunt. Subuliant p̄
 motū p̄cedentē in coitu nimio. ¶ **Genitalia mēbra.** p̄ multitudinē ma-
 terie spermaticę que inturgescit a calore p̄ motū. ¶ **Ludibria.** qm̄ in tali
 operatione non bene modificant p̄cauitates ex spermate. ¶ **Gomorreā.**
 idest inuoluntariā spermatis emissionē. ¶ **Vim resolutā.** idest virtutē
 p̄tentiā et p̄ lacerti remollitionem deficientem retinere.

De pulueris resolutionibus.

Sub forma cineris corpuscula pressa deorsum.

Infima membra notant morbi languore gravari.
Ex attricis emoroidis splenisq; tumore.
Sæpius apparent vel quando menstruus humor.
Temporibus certis sua respiracula nescit.

¶ Expositio. **¶** Sub forma. Hic determinat de resolutionibus pul-
ueris que emittunt cum vrina ad similitudinem pulueris. Est ergo r^a.
Urina in colore remissa cum pulueris resolutionibus in fundo residen-
tibus significat egritudinem membrorum inferiorum sicut renum et lumborum et
partium inferiorum. **¶** Ex attricis. In attricosis et siccosis et in pacienti-
bus emoroidas et inflationem splenis apparet quando talis vrina. **¶** Vel
quando menstruus. Talis etiam vrina apparet in mulieribus quando pa-
ciuntur retentionem menstruum. **¶** Commentum. **¶** Sub forma cineris.
Hic ponit aliud capitulum de pulueris resolutionibus que cum vrina
emittuntur et sub forma pulueris in fundo subsistunt. Inde colligit r^a talis.
Urina in colore remissa cum pulueris resolutionibus in fundo residentibus
in colore nigris vel liuidis significat emoroidas. Significat etiam at-
trices siue psilomata. Talis etiam vrina significat vitium splenis et in mu-
lieribus significat coitum et si talis bin apparet significat retentionem men-
struum. Emoride sunt quinque vene que a chili vena procedentes usque ad pu-
dibundum circulum terminant. Iste ergo vene quandoque replentur et aggra-
uantur ex melancholico sanguine qui maxime abundat in chili vena que spi-
ne adiacet. Spina vero frigida est cum sit pars corporis posterior. Unde
propter frigiditatem illius partis melancholicus sanguis in illis venis habet
dominium suum. Cum autem predictæ vene aggravate sunt et super replete ex
melancholico sanguine distenduntur et fortiter eo in loco tumescunt atque in-
flantur ita quod in capitibus earum quædam apparent tumoresitates varietate. Unde
sentit grauedo et ponderositas circa partes inferiores et adest pigritia totius
corporis et discoloratio faciei. Ille autem vene quandoque rumpuntur et sanguis
emittitur in multa quantitate rumpunt autem ille vene propter abundantiam san-
guinis et propter incontinentiam vel ex calore nimio propter acuitatem et cor-
rosionem vel ex frigiditate exteriori propter compressionem. Unde hec pas-
sio maxime est in illis familiaris qui super marmora sedere consueverunt.
Est autem emoroidis nomen membri et passionis quia ille vene dicunt emoroides
per quas venit hec passio que dicitur emoroidis. Unde egritudo ab illis ve-
nis orta emoroides dicuntur. Dicitur autem emoroidis ab emo quod est sanguis et
roidis quod est fluxus. Unde dicunt emoroides quasi fluxus sanguinis. In
emoroidibus vrina debet esse remissa in colore. Nam melancholico sanguine
abundante in corpore debilitatur naturalis calor. Unde digestio crudescit et ex
digestionis cruditate discoloratur vrina. Apparet autem cum pulueris resolu-
tionibus que resolute a melancholico sanguine nigro et terrestri per continuos
meatus deriuantur ad vesicam cum vrina emittantur et quia sint ponderose et terre-
stres subsident in fundo. Attrices sunt collectiones facte circa annum ex

melancolico sanguine in illis partibus turbato & viscositatem inducente.
 Sici sunt molles electiones circa annum distincte quibusdam granis in
 modum granozum ficus. Condilomata sunt dure & solide collectiones &
 rotunde circa annum in modum glandium & dicuntur condilomata a con-
 dilō quod est rotundum. Unde apud maximianum reperitur digitis in
 condilon replicatis idest in rotundum. In attricosis igitur & sicosis & con-
 dilomaticis vrina apparet similis priori & propter eandem causam dispo-
 nitur huiusmodi colorem talem. Et resolutiones tales ex vitio splenis post data
 medicamina maxime propter dissolutionem partium. Apparet eadem
 vrina remissa cum resolutionibus pulueris. Similiter in retentione men-
 struorum. Nam sanguine melancolico per menstrua retento resolvuntur
 quedam partes liuide ab ipso sanguine & quasi squamosae que quidem cum
 vrina emicuntur. ¶ Linereis. idest pulueris. ¶ Infima membra.
 sicut renes & lumbos & inferiores partes que ratione compassionis mole-
 stantur ut dicitur est.

De ipostasi.

Informat sedimen color & substantia tempus.
 Forma locus color est albus substantia gumis.
 Continuata suis conū sua forma figurat.
 Inferior fundus locus est constantia tempus.
 Album continuum residens constans pineatum.
 Si sedimen fiat bona fit digestio virtus.
 Fortis nature triplici viget actio motu.
 Albificat mundat cumulat condensat & vnt.
 Ventosum calor extenuat sorbetque vaporem.
 Virtus que bona sunt retinet que prava repellit.
 Acc natura suos secat aut interpolat actus.
 Vis claret signis ostensio certa salutis.
 Eucrēta sit febris brevis est discussio morbi.

¶ Expositio. In isto loco determinat de ipostasi. Est igitur iposta-
 sis superfluitas tertie digestionis effusa in vrina. Ipостasis in tertie di-
 gessione: diuiditur a nutrimento membrorum & emicritur cum vrina.
 Unde hic ponitur descriptio ipostasis laudabilis & sunt quinque conditio-
 nes ipsius. scilicet color qui est albus substantia que debet esse continua sine in-
 terruptione & diuisione locus qui est fundus vrnalis pars ipostasis. scilicet
 multos dies perfenerat in sua bonitate forma quia debet esse ad modum
 forme pyramidalis vel pinealis ut incipiat a lato & circumquaque tendat in
 acutum. Et de istarum differentiarum qualitate singulariter determi-
 natur in commento valde bene. ¶ Album continuum. ¶ In isto ver-
 iculo continentur quinque differentie ipostasis naturalis. scilicet sit alba in

colore: continua in substantia: residens in fundo huius locum: constans quantum ad tempus. pincatum quantum ad formam. Et si tale sedimen cum istis conditionibus appareat in urina significatur quod digestio est bona et virtus fortis et quod actio nature triplici viget motu. Unde notandum est quod triplex est motus nature. scilicet alteratiuus: localis et essentialis huius declarantur in fine commentarii. ¶ **Commentum.** ¶ **Informatur.** Aliud capitulum proponit de ipostasibus: ubi videndum est quid sit ipostasis et eius proprietates. Est enim ipostasis superfluitas tertie digestionis cum urina effusa. Omnis ergo digestio superfluitatem habet suam. Prima digestio habet pro sua superfluitate egestionem et ventositatem. Secunda digestio habet urinam. Tertia digestio habet ipostasim et sudorem. Ipostasis in tertia digestionis diuiditur a nutrimento membrorum: unde cum in omnibus membris fiat digestio: et omnia membra nutriantur a quolibet nutrimento diuiditur ipostasis. Sed non tota ipostasis que a nutrimento diuiditur cum urina purgatur. Nam viarum longitudo et meatuum strictura non potest tota ad vesicam provenire: pars enim quedam a calore corporis consummitur. Alia per sudorem mundificatur. Alia pars extenuatur et per fumum et vaporem expirat: illa portio sola que vasis coheret et propinquior est viis urinabilibus: ad vesicam descendit. Cum enim vasis cohereat rarefactis viis pororum ex caliditate ingreditur vasa et per meatus continuos derivatur ad epas: ab epate vero per capillares venas descendit ad vesicam et cum urina emittitur. In urinis autem sanorum non apparet ipostasis quia fortitudine caloris et virtute membrorum superfluitas illa consummitur. Membra etiam in sanis melius nutriuntur et parve sunt superfluitates membrorum ex nutrimento. Unde pauca vel nulla est ipostasis. Quattuor sunt ipostasibus differentie. scilicet color. substantia: locus et tempus. Isaac in libro urinarum aliam. scilicet quintam differentiam apponit que est forma et nos Isaac sequentes illam differentiam quintam apponimus. Naturalis color ipostasibus est albus: omnis namque ipostasis naturalis debet esse alba. Consimilia namque membra humani corporis omnia: sunt alba universaliter quantumvis etiam caro videatur esse rubra. Sed non est ille color carnis: sed potius sanguinis dispersi per poros ipsius carnis. Unde si caro coquat et exprimat sicut faciunt hibernicenses albefcit: et ad proprium colorem reuertitur. Nutrimentum ergo non incorporatur membris nisi prius dealbetur. Est autem nutritio conversio rei nutrientis in naturam rei nutriende: ergo nutrimentum est album cum membra sint alba. Et ipostasis est decisa a tali materia: ergo in colore debet esse alba: omnis namque superfluitas debet esse emula id est similis et imitativa eius a quo decidit: ideoque nulla ipostasis est laudabilis nisi sit alba: hec enim significat perfectam assimilationem nutrimenti huius naturam membrorum et fortitudinem naturalis caloris indigestione prevalentis. Rubra enim ipostasis minus bona est: significat enim longitudinem egritudinis et cruditatem materiei. Unde virtus digestiva non ita prevalet in tertia digestionis in

faciendo digestionē nutrimenti: significat tamen similitudinem eucritā. i. bene terminabilem qz sit de sanguine puro et sincero: q̄ humor amicus est nature et maxime familiaris. Subrussa ipostasis peior est rubea qz sit de sanguine aquoso. vnde minat ex cruditate sanguinis maiorem prolixitatē egritudinis. Luida ipostasis vitupabilis est: qz significat mortificationē. Viridis vel nigra pessima est qz significat adustionē et mortē. Et hec de colore ipostasis sufficiant. Substantia ipostasis est continua: qz debet esse sine diuisione et interruptione suarū partū: p̄ qd̄ significat terciā digestionem materie esse p̄fectā que nō habeat aliquā ventositatē que sui p̄sentia possit diuellere continuitatē ipostasis. Diuulsio autē ipostasis fit ex ventositate tercię digestionis. Et hec de substantia ipostasis sufficiant. Locus ipostasis prius et naturalis est fundus. Debet nāq; esse ipostasis subsistens in fundo vrinālis. et talis subsidencia significat secundā digestionem nō fuisse turbatā nec impeditā aliqua ventositate. Nā si secundā digestio fuisset ventosa illa eniūsa cū vrina precelleret. ipostasim vel in media parte vrine vel in superiori. Si maior esset ventositas. Et sunt tres differentie ipostasis in locū. Nā si ipostasis fuerit subsidens in fundo et non impulsā vocatur sedimen. Si autē sit impulsā in media regione vrine vocat encorima q̄st dependens. Si si fuerit impulsā vsq; ad superficiem vrine ex maiori impulsu ventositatis vocat nephilis idest nubes: ex methasora nubium. Et hec de loco ipostasis sufficiant. **T** Tempus ipostasis est p̄manencia in talibus differentis p̄ multos dies: talis autē p̄manencia est equalitas siue t̄ps p̄ qd̄ significatur maxime fortitudo nature: q̄ quidem in bene opando non deficiat: sed suū opus continuare sufficit. Nā si in prima die appareat ipostasis cū bonis differentis: et in secunda appareat cū malis: ex tali incōstantia significatur nature debilitas que nō pot in bono ope p̄seuerare. Et nota q̄ equalitas in bona ipostasi est optima. Sed equalitas in mala ipostasi est pessima. Inequalitas q̄ in malo bona est. Sed inequalitas in bono mala est. Et hec de tpe ipostasis sufficiant. **F** Forma ipostasis debet esse cōnoides idest in modū forme pinealis vt incipiat a lato et p̄pendiculariter circūquaq; tēdat in accutū quasi in modū pyramidis vel in modū pinee. Talem vero formā vocat Isaac pineatā quasi tendentem in acumem in modū pinee. Talis q̄ forma significat digestionem p̄fectā vnde graues partes ipostasis in fundo subsistunt et constituūt eius basim. Mediocres autē q̄ nō sunt adeo ponderose mediū occupāt. Leniores vero q̄ sunt ignee et aerēe supius tendūt. littera per se patet. **S**uis gumfis. idest suis compaginibus vt habeat partū coherentā. **C** Conū. i. a lato incipit et tendit in accutū in modū galle. **L**ocus. est fundus eius idem in inferiori parte cōsistens. **C** Constantia. i. eius p̄manencia p̄ multos dies. **A**lbū continuū. Hic ponitur descriptio bone ipostasis et quid habeat significare ostendit. **A**lbū. in colore. **C** Continuū. quātū ad substantiā. **R**esidens. quātū ad locum. **C** Constantia. quātū ad t̄ps. **P**ineatū. non ad pini. sed ad pinee formā refertur. **B**ona digestio. non qz alba: albedo enim nō sufficit ad

Insinuandū pfectā digestionem: posset nāq album et impulsū et diuulsū apparere. Sed bona digestio significat ex eo qd est albū cū aliis sequentibus differentiis. ¶ Virtus digestionis viget triplici motu. Triplex est modus nature in tertia digestionē. s. alteratiuus: qui fit in dealbatione nutrimenti. localis qui fit in aglobatione et priū transpositione. et essentialis: qd fit p alias dñas que subnotant vel pūgant. ¶ Albificat. Ecce alteratiuus motus. ¶ Quidat: pdenfat et vnit. Ecce localis et essentialis. ¶ Ventosum calor. quod significat per pūnitatem idest per pūstentiam ipostasī repellit per vaporem. ¶ Nec non. quod significatur per continuitatem et consistentiam ipostasī.

De sedimine qd deficit in differentiis bonis.

¶ Redit et Inerudat sedimen quodcūq priozum.
 Bifonius et varius faciens discrimina motus.
 Seruatis reliquis si pendeat: aut petat altum:
 Flamīne ventoso digestio lesa probatur.
 Saluo iure loci seruata lege coloris.
 ¶ His ventosa mouet sedimen compage soluta.

¶ Expōitio. Supius posuit auctor quinq dñas seminis laudabilis. Hic determinat de ipostasi recedente a laudabili et dicit. qd sedimen quodcūq deficit in aliqua predictaz quinq differētiar in quātū deficit: in tāū deficit a laudabili sedimine. verbi gratia. Sedimen in colore albū ē. deficitens fm locū existens nebula vel nephilis deficit et recedit a laudabili ipostasi. per hoc enim significat ventositas. secunde digestionis: et ideo ratione ventositatis impellentis petit supius et efficitur nebula vel nephilis. Et ideo notandum qd ipostasis fm tria loca: que occupat in vrina: tres accipit denominationes. Si igit occupat fundū dñ sedimen. Si mediū dñ nebula: vel eneoima idest qsi dependens et si supius sit impulsa rōne maioris ventositatis fortius impellentis nephilis appellat. Et sic ipostasis in quātū elongat a naturali efficit innaturalis. ¶ Saluo iure loci. Si ipostasis seruet locū et colorem. s. qd sit alba fm colorem et in fundo fm locū et habeat substantiā diuulsam et non pūnuā est innaturalis ipostasis et vituperabilis et significat tertiā digestionem turbatam fuisse ex ventositate. ¶ Commentū. ¶ Redit et Specificauit auctor bonū et legitimū sedimen cū suis differentiis ppris fm locū: colorem: substantiā: tps et formā. ¶ Nunc ostendit qd si sedimen peccet in aliq istaz dñaz vel fm aliquas est inlaudabile et pter naturā. Si enim seruato colore et pūnitatem non mutetur locus et fiat eneoima vel nephilis illa vituperabilis est: qz significat secundā digestionem nimia ventositatem esse impeditā. Si vero seruet locum et color: vt sit albus: et subsidens: et substantia pmutetur vt incontinua sit et indiuisa: vituperabilis est: qz significat tertiā digestionis perturbatā.

tionem fieri ex ventositate: vt ventositas incidens: sedimentiis cōpaginē
& trinitatem remoueat. ¶ Quodcūq; prior. idest q̄cūq; mutatio facta a
prioribus differentiis. ¶ Faciens discrimina motus. idest faciens sedi-
men differre a laudabili sedimine. ¶ Motus dissonus & varius. ppter
mutationē factā in h̄io talis motus siue talis p̄turbatio ledit & iterudat se
dimen: idest vitiosum & infame ostendit. ¶ Seruatis reliqs. idest colore
& substātia. ¶ Si pendeat. idest fiat encorima. ¶ Turpetat alium. vt
fiat nephilis. ¶ Saluo iure. idest p̄manente substātia & albedine pseue-
rāte generata in 3^a digestionē. ¶ Vis ventosa. generata in 3^a digestio-
ne. ¶ Mouet. idest diuellit & trinitatē interruptā significat: & ne p̄ hūc
motū intelligat impulsione & non disgregationem subiungit. ¶ Lōpa-
ge soluta. idest discontinuata.

Determinat de sedimine rubeo & subrubeo.

Subrubecum quoniam de sanguine constat aquoso.
Est peius rubeo. quāuis vicinius albo.
Designat rubecum: q̄ longa sit eucrita febris.
Cum sit causa mali nature filius humor.
Leuis & excoctus resoluibilis ac moderatus.

¶ Expositio. ¶ Cōparat auctor sedimen in colore rubecū ad subrubecū
dicēs q̄ sedimen subrubecū est vitupabilius rubeo sedimine cuius ratio q̄
sedimen subrubecum habet fieri ex sanguine aquoso & aliq̄liter indigesto &
crudo ideo significat cruditatem materie & p̄ h̄is longitudinem morbi & p̄
h̄is ex morbi longitudine minat defectū virtutis. ¶ Quāuis vicinius.
licet fm colorem appropinquet magis sedimen subrubecū ad albū q̄ ipsum
rubecū in digestionē: tamen magis est elongatū a bono vt d̄r in commento.
¶ Designat. determinat de sedimine rubeo & dicit q̄ inter oēs species
sedimentiis: post sedimen laudabile melius est sedimen rubecū: q̄ tale sit ex
sanguine bono & bene digesto qui aptus est faciliter conuerti in substātiā
membrorū in 3ª digestionē: & ita significat egritudo bene terminabilis & sa-
lubris: sed tñ longa: rationes parent in cōmento. ¶ Cōmentū. ¶ Sub-
rubecū. Subiungit de sedimine subrubeco qd̄ v̄z h̄ naturā q̄ sedimen aliqd̄
sit subrubecū vel alterius coloris q̄ albi maxime cum sit supfluitas 3ª dige-
stionis decise a nutrimento membrorū. Nā membra alba sunt & nutrimen-
tum ipsum album est. Et qd̄ ab ipso nutrimento decidit debet esse albū q̄
nullū sedimen debet esse alterius coloris q̄ albi: quid est q̄ auctores vi-
cent qd̄ aliqd̄ sedimen est rubecū vel subrubecum. R̄ndemus si sedimen est
supfluitas 3^a digestionis pcedimus sedimen esse albū. Sed q̄nq; nomine
sedimentiis quadā vaga & cōmuni significatione intelligimus id qd̄ in fun-
do vine residet siue sit humor crudus siue sanguis siue p̄redo siue fa-
nies vel globositas arene & fm talem intelligentiā aliqd̄ sedimen d̄r esse

rubeum vel subrubrum. Subrubeum sedimen dicitur esse malum: quia significatur factum esse ex crudo et aquoso sanguine. Unde primum dicitur puritas egritudinis propter materiei cruditatem. Sed tamen non minatur periculum: quia fit de sanguinea materia que temperata est respectu aliarum. Sed mirum est quod auctor dicit. Subrubeum peius est rubeo. Nam album habet se maxime est bonum. rubeum vero magis elongatur ab albo quam subrubeum. Et subrubeum medium est inter rubeum et album. nec potest fieri transitus de rubeo in album: nisi per subrubeum ex mediata digestionem ergo cum subrubeum proximius sit albo quam rubeum minus malum est quam rubeum licet dicat auctor ipsum esse peiorum rubeo. Ad hoc dicimus quod subrubeum sedimen a natura decoctione magis elongatur ab albo quam rubeum. Non enim fit subrubeum mediante digestionem albei vel rubei. Sed potius ex crudo et aquoso sanguine qui propter cruditatem suam non potuit perfecte excoqui: et rubificare: neque etiam sibi omnino sanguineam speciem adaptari. Rubeum autem sedimen propinquius est et affinius albo: quoniam sanguis qui tantum precessit decoctus est: ex qua decoctione facta potest de facili membris assimilari. ¶ Quamvis vicinius albo. Istam vicinitatem intellige habet colorem tantum: et non habet digestionem mediationem. ¶ Designat rubeum. Determinat de rubeo sedimine quod post album inter species sediminis laudabilius est et pervertibilius significatur: tamen longa egritudinem propter abundantiam materiei et propter cruditatem. ¶ Lucritam. id est bene determinabilem propter sui temperantiam. Sit enim de sanguine puro et sincero qui membris est amicus. Nam membra dulcia sunt et sanguis est dulcis et de tali sanguine membra nutriunt. ¶ Lucritam. id est bene digestibilem ab eo quod est bonum et crasis unde discreta contrarium significat. ¶ Filius nature. propter amicitiam quam habet cum membris: et est descriptio sanguinis. ¶ Levis. quia muliebres habet qualitates et substantiam mollem et ferventem. ¶ Excoctus. id est digestus quod indicat mediocritas substantie. Nam si esset crudus exiret aquosus: si adustus grossus ergo quia bene est coctus et legitime digestus ideo mediocritas. ¶ Resolubilis. id est aptus resolui et digeri in tertiam digestionem et hoc propter abilitatem suarum qualitatium. Est enim calidus et humidus que qualitates fauent digestionem. ¶ Moderatas. Hoc potest referri ad temperantiam qualitatium vel ad temperantiam quantitatis: de qualitatibus constat. Sed moderantia quantitatis necessaria est. Est autem hec moderantia et proportio in mundificatione quantitatis: ut in duplo magis sit de sanguine in humano corpore quam de flegmate. et in duplo plus de flegmate quam de colera. et in duplo plus de colera quam de melancolia et hoc manifestum potest esse diligenter inveniunt.

De sedimine nigro sequitur.

Nature funestat opus culmenque vigilans.
Alius evertit sedimen nigre speciei.

Quod summum tenet aut mediū minus est viciosum.
Hoc tamen offenditur in pluribus illud in vno.
Plus numero peccat nephilis nigra non ideo plus.
Plus peccat sedimen nigrum sed non numero plus.
Defectum numeri cause violentia pensat.
Aggrauat et cumulat mala circumstantia morbum.

Expositio. Determinat hic auctor de sedimine nigro. Et dicit q̄ in
omnes species sediminis deterius et vituperabilius est sedimen nigrū: q̄
significat mortificationem et euerſionem caloris vel vigoris. Sediminis
nigri tres sunt species s̄m tria loca que occupat in vrina videlicet fundum
aut mediū aut superius. **Q**uod summū. Dicit hic q̄ sedimen nigrum q̄
apparet in medio vrine vel in superiori parte vrine non significat tantum
malū: quātū sedimen in fundo existens: q̄ quidē sit in fundo existens est in
ultimo inlaudabile et malū est. **H**oc tamen. Hic dicit q̄ sedimen nigrū
existens in medio vrine: vel in superiori parte in pluribus differentiis pec
cat: q̄ in colore: cū sit nigrū: in loco cū sit alrū. Sedimen nigrū in fundo so
lūmodo peccat in vna differentia. s̄ in colore solū. In loco vero nō: q̄ tenet
locū debitū et legitimū sediminis naturalis. Sermo auctoris cōtinet sal
sitatem. Ex hoc q̄ dicit sedimen nigrū in fundo solū peccat in vno: q̄ s̄m
veritatē peccat in multis. s̄ in loco. in substantia et in colore. In loco: quia si
esset in medio vrine non tantū esset malū. Peccat ergo s̄m locū. Et ipse bi
cit q̄ legitimū locū tenet q̄ est falsum. Peccat in substantia magis q̄ su
spensum vlrū. Illud sedimen nigrū q̄ est in fundo q̄ est substantie spisse
et terrestres que nullomodo potuit subtiliari a calore et ideo magis peccat
in substantia. Egidius vero istud non considerauit. Peccat etiā in colore
vt dicitū est. Non ergo peccat solū in vno nigrum sedimen in fundo. Sed
peccat in multis: et sic concluditur: q̄ inter omnes species sediminis dete
rius est sedimen nigrū et adhuc magis q̄ est in fundo nigrū. Et ista suffi
ciant de considerationibus vrinae. **C**ōmentū. **N**ature. In isto
ultimo capitulo proponit de nigro sedimine q̄ deterius est omnibus
aliis speciebus sediminū: q̄ significat mortificationem: q̄ nigrū sedimen si
occupat fundū peius est quā. Encorima nigrū vt patet. Sed encorima ni
grū peccat in pluribus. s̄ in colore q̄ est nigrū in loco q̄ est eleuatū. Solu
tio licet encorima nigrū peccet in pluribus et sedimen nigrū peccet in pau
toribus: tñ malus peccatū est i sedimine nigro q̄ sit peccatū nigri encor
matis quānis peccet in pluribus. Quāritas. n. q̄q̄ vincit numerū in mali
cia. Nigrū ḡ sedimen peius est: q̄ significat cām mortis magis abundare.
Unde sedimen tale ex abundātia sue malicie et terrestritate deorsum de
primis. Illud ḡ q̄ significat cām mortis: minus abundare sursum tendit.
Vel aliter pōt intelligi nigrū sedimen significat calorem naturālē penitus
esse extinctū vñ ab ipso nulla pōt fieri resolutio: et q̄ nulla resolutio fit nul
la generat ventositas in corpore: et q̄ nulla generat ventositas: nulla pōt esse

causa q̄ possit sedimen impelli in p̄tem sup̄iorem: qđ est pp̄ vltimā exmi-
ctionem caloris naturalis. Et cū ex defectu resolutionis nulla generet v̄e-
rositas mortale est et summū piculū. Encorima vero nigrū et si ostendat na-
turalis caloris extinctionem: tñ q̄ est impulsio facta ex ventositate signifi-
cat aliquantulū vigorē caloris naturalis: ex cuius resolutione ventositas
processit q̄ sedimen impulit l̄ra plana est. ¶ Non ideo plus. idest in quā-
titate. ¶ Culmenq̄ vigoris. idest altitudinē vel formā pyramidalem. Cū
enim calor sit fortis suū subiectū eleuat sicut videmus: q̄ iuuenes incedūt
recti pp̄ caloris multitudinē et fortitudinē. Senes aut̄ inclinari pp̄ eius de-
fectū: et calor huiusmodi reddit virtutē vigorosam. ¶ Vigoris. i. virtutis.
¶ Alcius. idest p̄fundius q̄ in radice sua et i centro suo. ¶ Q̄ summū.
Causa huius iā declarat cū h̄ sedimen nigrū suspensum et alit̄ plura indi-
cat peccata q̄ sedimen nigrū residens qm̄ indicat ventositatē quā nō facit
sedimen residens. Sed v̄ q̄ voluerit innuere q̄ nigrum sedimen in fundo
sit i loco suo naturali. Sed nos dicimus prius q̄ ille locus est pp̄rius et na-
turalis. Ip̄ostasis naturalis ē. Sed naturale et innaturale eundem locum
naturaliter nō habebunt: p̄per hoc sane vel satis intelligit rationis oppo-
sitiō. hoc modo: sedimen natans aut suspensum qđ dicit encorima peccat in
loco ex ventositatē q̄ debilitat calorem naturālē et spargit et soluit eius cōti-
nuitatē. Unde peccat in duobus. Sedimen vero residens tantū in vno.
Sed certe si velis subtiliter p̄scrutari veritatē rei sermo auctoris est sim-
plicit̄ falsus quoniā sedimen residens maiorem defectū caloris natura-
lis significat q̄ suspensum. Significat enim suspensum peccatū in substan-
tia. Diuellit̄ enim substantia in eo. Sed sedimen in fundo: non. Et dico
q̄ sedimen nigrū residens plus peccat in substantia q̄ suspensum quoniā
nullo modo subtiliatur a calore. Suspensum autem subtiliatur aliquo mō.
Sed hic solū ad extrema respexit et ventositatem discontinuantem consi-
derauit in suspensio: quia in alio neutrū inuenit. Et ideo plura peccata po-
suit in suspensio q̄ in residente cū et hoc sit propter ventositatem suspensum
et aliud naturā: seu ip̄ostasis proprietatem habet. et sic poteris aliquomodo
auctorem defendere quoniā stuporem facit audientibus in suo modo lo-
quendi. ¶ In vno residens. talis aut in vno loco. Vel dic fm̄ cū q̄ si pec-
cat in loco cum sit valde graue q̄ hoc probat. ¶ Aephilis ē. Plura
peccata in numero significat tamen suū vitium in quantitate: et fm̄ verita-
tem nō est tantum quantū sediminis residentis. Residuū sermonis est in-
tellectum. Et sic est finis ad laudem dei et beate marie virginis omniumq̄
celicolarum. Amen.

mea. **C**laude lare. idest sine impone. **C**Metus liuoris ocellis. idest parui oculi: qz de consuetudine inuidentiū alteri est subclaudere et puficare oculū: quo intuent bona alioz: vt fingant qsi se nō videre talia bona. **C**Liurioz. idest inuidie illoz de monte pessulano. **C**Contraria secta. idest inuidoz de monte pessulano qui egidio inuidebāt de tā pclaro ope. **C**Buellū. idest bellū. **C**Mons pessulanicus errans. idest supbia medicoz errantiū de monte pessulano. **C**Biscolus. idest diuersarū et falsarū opinionū. **C**Mordax. stimulan. **C**Uebemens. potens ad maledicendū. **C**Clamosus. idest sophista clamator. **C**Inanis. idest vacuus scientia. **C**Inflat et infatuat. supbire facit medicū et enunciare vba parū pfecta. **C**Quē. .i. medicū. **C**Pascit sterili lolio. idest iurili et mala doctrina q lolio assilari pōt: qd alias segetes detur par: et comedentibus multa inducit nocumēta. **C**Ne laceret. idest medicus pessulanicus. **C**Sonem scie tue. o mea musa. **C**Probris. idest maledictis vel probis idest medicis de salerno qui pbi et boni medici sunt. **C**Formicę nitorem. idest splēdore tue pulchritudis. **C**Maculis. idest maledictis vereoz. timo. **C**Lara basia fiāt. .i. cum sapientibus magistris et doctoribz: vel figat. i. medicus pessulanus. **C**Acc reueles. idest nec oñdas. **C**Sacem. idest libū. **C**Acc casta simbria monstret. idest tua secreta et pudibunda q sub vestibis et simbria velant nō monstrent. **C**Lenoni populo. idest reparatori maloz verborū. **C**Quā. .i. simbria. i. secreta tua pudenda. **C**Non est bignus tāgere. .i. populus leno et inuidus propter suā grossiciem.

Sequitur de modo iudicandi vrinas.

Ste est modus iudicandi vrinas: vnde sic est pcedendū. p^o de colore: 2° de substantia. 3° de pntis. Est q hic modus talis: qz p^o scire debes cuius est vrina. .i. viri vel mulieris. Itē vtrū iuuenis vel senex: seu cuiuscūq; etatis. Itē si est diu q patit vel nō h est si egritudo de nouo orta sit vel antiq. Deinde sequit iudiciū p hunc modū. Vrina ista colorata est: colore nimitū citrino. et ideo attestat colere rubee. Turbata est et obumbrata ex materia putrefacta ex vasa: et ideo triteo simplici vel duplici laborat ex colera putrefacta ex vasa: ille vel illa: cuius est hec vrina. Et h dico quantū est de colore et sba. Circulus est grossus et niger: et significat dolore capitis in illo vel in illa cuius est vrina. Item sunt grana in circulo: et ostendunt reumatismū. vñ debet cōqueri de dolore capitis ex reumate ille vel illa. Sunt ibi alia grana q distant linealiter sub circulo et tarde redeunt ad circulū: et oñdunt flurū humoz a capite ad pectus descendentiū in illo vel illa cuius est vrina. vñ debet pqueri de dolore pectoris et grauedine: et p cōpassionē de dolore stomaci ille vel illa cuius est vrina. Itē est ibi nubes cū grants: et oñdunt siccitatē pectoris in illo vel illa. Itē sunt furce resolutiones et squamose vt petaloides et crinoides q sūt sicut quarta ps grani p totū corp^o vrine: et oñdūt vlem dissolutionē illi cuius est vrina. Itē est ibi

quoddā p̄tentum arthrosū nigrū: et significat dolorem sub aliquo ipo-
cundrio. s. dextro vel sinistro: vnde debet p̄queri de dolore ipocundriorū.
Item est ibi quoddā cōtentum spermaticū et trūbosum qđ habet pilū ele-
uatū: et significat dolorem iuncturaz illius cuius est vrina. h. non sunt alte
resolutiones nec alia p̄tenta: nisi ista que dicta sunt: nisi quadā que sunt in
fundo sub forma cineris: quoz quedā vergunt in flauedinem: et quedā in
nigredinem: et habent adherentia manifestā: et ostendūt in mulieribus re-
tentionem mēstruoz: vnde debet p̄queri de retentione mēstruoz illa etc.
Hec eadem ostendūt in viris opillationem viaz epatis et splenis vnde de-
bet p̄queri de dolore splenis et epatis. Item sunt alia contenta que sunt ni-
gra opillatiua que quādoq; apparēt cum quibusdā resolutionibus squa-
mosis in fundo vrine et ostendunt multā repletionem intestinorū cum p̄sti-
patione ventris illius cuius est vrina. Et qz sapienti pauca sufficiunt ideo
hec ad p̄sens sufficiant: qz idem modus et idem cursus seruatur in oībus
aliis contentis in quibuscūq; vrinis appareant.

De contentis vinarum colore et substantia.

Color et substantia vrine supra morbū significat. Cōtentū significat in
quo membro materia morbi p̄tinet. Item p̄tentū spermaticū longum in
forma pili in radice trūbosum idest grossum attestari habet supra dolo-
rem membroz iuncturaliū idest arthriticā significat. Item p̄tentum in fun-
do vinalis grossum albū et trūbosum et qđ massa carnosā significat dissolu-
tionem a renibus: siue descensionem: et dicit incurabilis egritudo renū. s. i
substantia renū qz vrina transiens per renes cū sit mordicatiua vel incen-
siua magis dissoluit q̄ possit p̄solidare medicamina vnde incurabilis est.
Item nebula in superficie apparens significat dolorem spiritualium: vnde
significat qz magnus dolor est in pulmone vel corde vel diafragmate. Item
grana sub circulo significant repletionem stomaci. Item in fundo grana
residentia et nigra significant repletionem stomaci. Item in fundo grana
residentia et nigra significant repletionem intestinorū: et qz feces sunt putre-
facte i intestinis. Item squamosa nigra cū p̄tensis nigris significant consti-
pationem. Item squamosa resolutiones et pingues significant supra cibi
cam secūde speciei. Circulus grossus et aquosus et granulofus apparens
cū vrina discolorata scotomiam vel vertiginem cerebri ostendit. Viridis
color apparens cum vrina significante febrem p̄tinuā frenesim ostendit.
Item omnis ampulla grossa et viscosa valde late apparens cum vrina re-
missa: dolorem renū ostendit. Cum vrina vero intensa et pauca cruditate
vrine ostendit. Item omne granū in circulo cū spuma intercisa reumatif-
mū ostendit. Stans vero linealiter sub circulo fluxum humorū ad pectus
vel ipocundria ostendit. Si ex obliquo sub medio circuli fuerit putrefa-
ctionem humorū in stomacho ostendit. Sed si cū nubea aerca fuerit: calo-
rem pectoris designat. Spuma apparet in circulo cū vrina tincta et p̄fusa

excessum caloris innaturalis in medijs membris cum putrefactione humorum ostendit. Si viscosa et ampullosa fuerit longitudinem egritudinis significat. Si crocei coloris fuerit calefactionem epatis significat. Si residet in fundo cum spermaticis resolutionibus trumbosis ulcerationem vesice significat. Item omnis pinguedo apparens in toto corpore urine principium ethice significat. Residens vero in fundo urine liquefactionem renum significat. Item humor residens in fundo cum contentis cinerosis spermaticis grauedinem intestinorum ostendit. Apparens sursum cum granulis offensam pectoris ostendit. Item si sanguis apparet in toto corpore urine vene rupturam in epate ostendit. Si paucus cum aliqua pinguedine in renibus ostendit rupturam. Sed si paucus et trumbosus cum spermaticis resolutionibus trumbosis rupturam vene in vesica ostendit. Si arenosus cinerosus residens in fundo nefresim ostendit. Si cum substantia oleagina ethicam ostendit. Si vero fuerit cum urina radiosa mundificationem splenis et epatis ostendit. Si vero cum urina liuente per totum habente spumam ampullosam et albam leucosantiam ostendit. Si cum urina significante febrem dissolutionem corporis ostendit. Si vero appareat cum urina concussa habente circulum granulorum sciaticam ostendit. Si vero appareat cum urina significante flegma salsum scabiem ostendit. Item pilus apparens in toto corpore urine: si urina sit renuissa macredinem totius corporis ostendit. Si vero apparet in regione continuata ipsi circulo stricturam pectoris significat. Item longus pilus residens in fundo grauedinem renum ostendit. Item si furfur resideat in fundo cum squamis latis scabiem vesice ostendit. Si in toto corpore urine significantis febrem grauedinem ad mortum significat. Si cum urina oleagina et liuente secundam speciem ethice ostendit. Si sanies et ampla et laeta resideat in fundo scabiem vesice ostendit. Si vero fuerint parue resolutiones admixte notis spermaticis seipatis constipationem ventris ostendit. Si vero in toto corpore urine significantis febrem pigritiam ad mortum ostendit. Si cum urina aliquantulum oleagina: primam speciem ethice ostendit. Item si athomi albi resident in fundo et cum urina radiosa aut diaphana lepram ostendit. Si cum urina granulosa artethicam significat. Si niger fuerit athomus apparens in medio corporis urine apostemationem membri ostendit. Item si contentum spermaticum coagulatum in modum bombicis resideat in fundo: mulierem concepisse significat. Item si pila fuerint lata: et in modum lane et cum circulo granuloso paralepsim ostendit. Item si fuerit rotundum in radice cum quodam pilo sibi admixto artethicam ostendit. Item si contentum spermaticum fuerit cum quadam nigredine stranguriam significat. Item si fuerint plura et lactea in toto corpore urine pollutionem aut coitum precessisse significat. Item si contenta cinerosa apparent in urina sepata vergentia ad albedinem quadam a nigredine: intestinorum repletionem ostendit. Item si ex toto nigra fuerit et grossa et separata retentionem emoroidarum ostendit. Si ex toto nigra habentia adherentia retentionem menstruum ostendit. Si vero cum urina grossa confusa precipitationem matricis ostendit. Item si quadam alba quadam nigra habentia adherentia cum urina radiosa: opillationem splenis et epatis ostendit. Item

ipostasis residens in fundo cum omnibus suis differentiis completam digestionem significat.

Docet unde causantur colores.

Queritur de sufficientia colorum. dicendum est qd colores causantur ab humoribus. Sed omnis humor aut est simplex aut compositus: ergo causatur color aut ex simplici aut ex composito. Si ex simplici: sic habemus ex vnoquoque humore vnum colorem. Unde a sanguine colorem rubeum obscurum. Et colera colorem nimium citrinum. Et melancolia glaucum. Et flegmate album. Item possunt humores commisceri: et quorundam humorum commixtio est possibilis: et quorundam impossibilis. Possibilis est vt sanguinis et colere. Sanguinis et flegmatis. Flegmatis et melancolie. Melancolie et colere. Impossibilis commixtio est: vt flegmatis et colere: tamen admiscuntur cum sunt in locis vicinis: sicut flegma in ore stomachi et colera in fundo. Est etiam impossibilis commixtio sanguinis et melancolie. Si autem flegma admisceatur cum melancolia: aut illa commixtio erit equalis aut inequalis. Si equalis erit color carpos. Si inequalis: et flegma erit superabundans: erit color lacteus. Si melancolia. erit color glaucus. Item si fiat commixtio colere et flegmatis. Aut erit equalis aut inequalis. Si equalis: erit color citrinus. Si inequalis et flegma superabundat: erit color pallidus et subpallidus. Si colera superabundat erit color subcitrinus. Si autem obiciatur qd quando colera superabundat debet esse intensior quam quando commixtio est equalis. Respondendum est qd non dicitur color citrinus ex illa equali commixtione: sed ratione temperantie: quoniam caliditatem et siccitatem colere temperat flegma: et color citrinus est temperantior omnibus coloribus. Et propter hoc de tali commixtione est color citrinus non ratione intensitatis et remissionis: sed ratione temperantie. Si fiat commixtio colere et sanguinis. Aut erit equalis aut inequalis. Si sit equalis: erit color rufus. Si inequalis et colera superabundat: erit color subrufus. Si sanguis superabundat erit color rubeus. Item potest fieri commixtio colere adustae et sanguinis adusti. Et illa commixtio Aut erit equalis aut inequalis. Si equalis: erit color inopos. Si inequalis et sanguis superabundauerit: tunc erit color rubicundus. Sed si colera superabundat sic erit color subrubicundus. Item color chianus ex commixtione omnium humorum corruptorum generatur. Color autem viridis et liuidus causantur ex albo et nigro. Si niger vincat album erit color viridis. Si albus vincat nigrum erit color liuidus. Et hec est sufficientia omnium colorum. Sed si queratur quare non fit color ex aliis humoribus qui possunt commisceri dicendum est qd non conveniunt nisi in qualitatibus passivis et color causatur tantummodo ab actiuis. Et sic est finis ad laudem omnipotentis dei et sue genitricis omniumque ecclesiarum. Amen.

Tenantius mutius de camerino. Alexandro de bartholaciis de monte vlni. salutem plurimā dicit. Suscepi nuper amicorū optime Alexander ac patrie tue honor et decus communi iuuenū medicine studentū vtilitate ductus opuscula tuo corrigenda pulcherrima quidem maximeq; cognita necessaria: quorū alterum de pulsibus: alter de vrinis inscriptū est. Hanc emendationē meā cum alicuius docti peritiq; iudicio subicere vellem: tum mihi occurristi hac dignus censura. Non enim iampridem ingenii tui acumen: atq; summam cum in aliis rebus omnibus: tum in hac medendi arte diligentiam atq; peritiā. Huc accedit noster amor ac mutua beniuolentia. qua effectum est vt tuum potius q̃ alicuius alterius examen subirem. Probe nāq; scio te. vt verum amicum decet. Ab omni simulatione atq; adulatione alienum esse: ac precipue in hac re: que si recte perfecta fuerit: nō dubito quin et vtilima et gratissima studiosis iuuenibus sit futura. Quare per lege queso hec duo opuscula atq; castigationes meas diligenter perpende. nec non vt tibi videbitur: corrige: quo audactius ea impressoribus transcribenda tradere possimus. Vale.

q

Quattuor sunt membra principalia: quibus humani corporis machina firmis basibus et fundamentis roborata consistit. scilicet cerebrum. cor. epa et testiculi. Vicuntur autem principalia non q̃ ad cuiusq; horū interemptionem sequatur interemptio. et destructio animalis. Ablatis enim testiculis ab humano corpore: quāuis deformetur corpus: et infemineam dege-

neret naturam: non ideo interimitur: nec statim substantie denegat. Sed ideo principalia dicuntur: qz toti corpori dominant et principant: fm dispositionē et fm moderationē virtutū. Scdm dispositionē principant: qz si in vnū concurrant crases principiorū pfecte: fm eas totū corpus disponetur. Scdm virtutū moderationem: qz in cerebro pncipat virtus motiua et sensibilis: et principaliter in corde fundat virtus vegetatiua et spiritalis. In epate pncipat siue dominat virtus augmentatiua et nutritibilis: in testiculis luxuriat et iocundatur propagatiua et generabilis. Hæc quattuor virtutum cōmunior et vtilior et latius patens ceteris est nutritibilis et natura p̃or. Nā ante anime infusionem suos motus in corpore experitur. Cum enim corpus humanum sit fluxibile et tributarium dissolutionis: necessario deficeret: nisi virtus nutritibilis deperdita restauraret: et toto tempore vnionis anime ad corpus operatur et vniuersam existentiam committatur. Unde iugis et inseparabilis comes et socia nature: et magis intrinseca et fidelis ē. Vñ cum virtus nutritibilis non possit operari sine fundamento cui innitur. Et epa sit eius principale subiectum vel fundamentum conuenit epa prius esse formatum ceteris membris. Et corporis edificium ab epate tanquam a fundamento primario confurgit. ideo epa prima radix corporis indicatur. Virtus vegetabilis et si sit dignior quia corpus ad altio-

locū vel gradū prouehit: et ipsum vegetabili splendore illustrat: in natura posterior est. nec est corpori coequalis. Et si illud operet ante infusionem anime exiit tamen et semiplene actionem suā exequitur. Ante infusionem anime uiuit corpus non anima nec animatione: sed vegetatione sicut arbores spiritu uiriditatis vegetant: toto uero tpe mutationis anime et corporis spiritualis uirtus aduegerat vel negociat super membrum in quo fundata est: et uirtus illa dignitate vel eminentia est in corde. Sed natura et tempore formationis posterior. Virtus motiua et sensibilis excellentior est precedentibus prelacione dignitatis. Soli enim militat a se. Item ab anima procedit: sed est tempore et natura posterior. Nam ante anime infusionem uirtus hec est impedita. Nec ualet operari: propterea enim ex infusione anime contrahit. Sicut autem uirtus sensibilis posterior est: et temporis ratione: et nature conditione. Sic et membrum quod est huius uirtutis fundamentum. postea est formatum. Quarta uirtus que propagatiua est et generabilis ceteris uirtutibus indignior est: natura et tempore posterior indignior: quia non est substantialis corpori: nec adeo necessaria: nec ad nature spectat essentia: sicut ceterae uirtutes: sine quibus et earum etatibus non potest continuari essentia: et potest dici prior ex natura humane complexionis et compositionis. posterior tempore et natura quia talis uirtus ad digerendum non mouet in corpore ante infusionem anime nec post infusionem ipsius nisi in tempore pubertatis ossibus medulla repletis: augmentatis humoribus: confortato calore naturali ampliatas uisceribus causa coitus. etatis seruoze concurrentibus. Tunc quidem hec uirtus exelenter et egregie ad sue operationis ministracionem vel ministeriū ex causarum humiditate prouocatur. Nec autem operatio est effrenis sicut aliarum uirtutum. Cum enim effrenato cursu hec uirtus aliquanto tempore suam continuat actionem: eneruatur corpus et tabescit et in defectum declinat corpus. Unde certum est quod hec uirtutis operatio non est ita substantialis nature et necessaria: cum ex sua continua actione corporis pariat defectum et animale corpus iugiter et indefinenter expirat: inspirat et respirat et anima vegetabili illustratum continue membra digerunt: appetunt: retinent: et ut ab aliquibus superfluis corpus mudent: continue mouent. Sunt itaque huius uirtutis huius effectus magis effrenes et magis violenti et nequaquam uirtutis generalis effectus: cuius operatio in multis suspendit: in quibus ad petram continentie paruuli alliditur. In aliis uero propter frigidam testiculorum crasim talis actio impeditur: quia ex causis ad coitum concurrentibus priuantur. inde est: quod hec uirtus nature non conuenit: nisi propter propagationem ut rerū genera per multiplicationem particularium ne intercant conseruantur. Homo. n. non continue durat: oportet ergo: ut permaneat successive uirtuti propagatiue suū membrum simile et forme: principalibus ceteris indignius: et posterior tempore sibi forma speciem uendicauit. Cum itaque cor et cpar tanto principis preiudicio pferant: ideo fm crases istorum membrorum teste Salt. in tegni: Totum

corpus disponetur et non a cerebro non a testiculis asserit Gallienus totum corpus suam trahere dispositionem. sed cordi tantum et epati hoc debetur inde est quod veterum philosophorum studiosa intentio ad horum membrorum naturas et habitudines inuestigandas fuit maxime laborari. sed non potuerunt melius perpendi et expressius inuestigari quam iudicio pulsum et discretionem vinarum. Videtur. n. fideli testimonio dispositionem epatis et membrorum sibi communicantium dilucida. Pulsus vero cordis habitudinem vite tenorem spirituum assistentiam declarat. De doctrina vinarum varii et multiplices tractatus reperiuntur propter quorum confusionem libellum noue editionis componentes sub volumine breuitatis construximus: ut scholarium nostrorum eruditionem consuleremus et communi vtilitati inferuimus: qui liber incorrectus et incastigatus a nobis est elapsus. Subito. n. in lucem prodit: et non expectans tempus edictionis legitimum factus est abortiuus: ut non de facili posset reuocari cum iam in manus plurimum venerit scriptura mala attritus: et dedignatus abscondi: est in labiis sin gulorum qui quis cum palam liuoris moribus obrectetur: ex eo tamen suam locupletant paupertatem et penuriam: et sui intellectus reficiunt ariditatem. Doctrinam pulsum pauci aut nulli dederunt perfectam: vel non diminutam dederunt scientiam. Gal. vero ex multa prolixitate voluminum et librorum varietate: et verborum prolixitate confusionem induxit: et veritatem turbauit. Omnis. n. confusio nouerca est veritatis Eustachius in pretegni de doctrina pulsum intendens multas varietates et differentias proponit: que per sui multipliciorem vix possunt comprehendere loquelis rationis humane. Philaretus autem sub tanto breuitatis volumine prediorum confusionem studuit coarctare qui caribdim confusionis volens effugere in sillam obscure breuitatis: que obscuritas est inimica doctrine. vnde liber Philareti iudicio nico a sortio horum librorum: et artis dignus est prophanari. Verumtamen nos meliorem eligentes semitam breuitatem et confusionem abhorrentes de pulsum differentis componentes libellum ex utroque pretemperamentum facimus ut mediocritate seruata scholarium nostrorum qui doctrine nostre edulio cibantur intelligentie seruamus. Scribimus autem sine artificium metricis positionis siue rationis ut verba nexibus pedum ligata sub sigillo memorie fidelius claudantur et certior doctrina operetur. Ab huius operis vestibulo planeticos et falsos discursos monachos qui norma religionis abutentes pelle monachali remota de huius artis mysterio presumimus ut prophanari. Talibus. n. huius operis secreta nolumus propalari: nec margarite spargende sunt porcis: nec phie mysteria diuulganda sunt imperitis. Omnes ergo tales sic submouemus: ut que cape intellectu nequeunt ad ea legenda videantur indigni. Que vero in aliquorum librorum principibus inuestigari solent: in huius operis etiam principio inuestiganda occurrunt. scilicet que sit auctoris intentio: que causa intentionis: que vtilitas. ad quam partem phie expectet: qui modus agendi: que libri diuissio: qui libri ordo tractandi: qui titulus. In-

tentio auctoris est in hoc opere doctrinam tradere de pulsibus compen-
diose ostendendo immutationem pulsuum et causas immutationum et ge-
nera et differentias. Causa intentionis est communis omnium. scilicet utilitas et
latinitas indigentia de doctrina pulsuum. Utilitas est presentium hu-
mani corporis dispositionum cognitio et futurarum precognitio et preterit-
arum rememoratio: hoc tam in sanis quam in egris et in neuris. Liber iste
pro maiori parte pertinet ad philosophiam et mediante philosophia ad na-
turalem scientiam. scilicet ad physicam. Modus agendi est diffinitivus et divi-
sivus. Diffinitivus: quia omnia genera pulsuum diffinit et significationes
differentiarum determinat: quod ad diffinitivam pertinet doctrinam. Divi-
sivus: quia omnia genera pulsuum in diversa partitur et cause immuta-
tionum in diversas species trina sectione distribuitur. Dividitur ergo in
tres portiones liber iste. in prima agit generaliter de decem generibus pul-
suum diffiniendo et de quinque considerationibus secundum quas differentie pul-
sus discernuntur. Secundo de speciebus generum et de circumstantiis et
causis ex quibus pulsus nominatur. Tercio asserit principaliter de signi-
ficationibus pulsuum. vnaqueque tamen partitio suum habet ordinem tra-
ctandi sibi specialem et proprium: quod ex littera erit manifestum. Titu-
lum erubesco exponere: quia: *Pascitur in vinis linor post fara quiescit:
Cum suus ex merito quicquid tuctur honor.* Sed ne huius libri auctoritas
in laudem detractoris infanda tituli mutatione convertatur: ne alius gra-
na que non seminavit colligere presumat. denisso vultu et verenda fronte
titulum supponimus: ut detractor falsigrassus nostram monerem ingenii
et laboris: alia imagine et adulterina: effigiarum non possit. Tunc ergo sit ti-
tulus talis. *SYNOPSIS.*

Incipit liber magistri Egidii de pulsibus metricae compositus.

Agenti vires modicis conatibus impar.
Materia onerosa premit perplexa figura.
Ardua difficilis nodosa imperula paruis:
Ardua mollimur nulli tentata priorum.
Qui tanti praeupta maris transire volentes.
Non freti raris officio vel remigis usu.
Sed pedibus metricis et sicco calce vadamus.

Artificis tractum fides in concina recusat.
Verbaque iunctura non articulata decent.
Versibus arctari metricae compaginis horrent.
Quanto res grauior quanto minus apta resolui.
Ad veniam tanto procliuior esse meretur.
Ipsa rei grauitas siquid peccauerit auctor.
Offensam culpe lenat absolutaque reatum.

Incipit commentum magistri Sentilis de Fulgineo super tractatu pulsuum magistri Egidii.

Agenti vires. Auctor more recte scribentis operi suo prescribit proemium in quo leges et debita proemii decenter exolvit. Capiat enim benivolentiam auditorum cum ostendat vix oratione metrica tractari posse. Tractatus utilis est valde ad doctrinam. **Materia**. Attentionem excitat ubi arduitate materiae plicitatemque insinuat. In utroque vero docilitate invenatur quod ex littera perpendimus. **Materia** est de pulsuum diuersitate. **Onerosa**. idest grauis et difficultatis molle compimens ingenium tractandi. **Premit**. Vires ingenii humiles et debiles respectu difficultatis. **Perplexa**. idest intricata et inuoluta ad naturam reducit. **Figuris**. idest variis modis dictis in mutationibus et significationibus pulsuum quibus ipsa materia figurat. **Ardua difficilis**. Nec omnia inculcant difficultatem operis: et hic excitat attentionem. **Nulli tentata**. idest nulli praecessorum nostrorum ausi sunt aggredi tanti plicitatem operis et arduitate pedibus metricis innodare. **Qui tanti praeupta**. idest materiae profunditatem que mari comparat propter confusionem. **Non freti raris**. idest praeter rationis. Prosaica oratio assimulat rati et metrica pedum vaditioni. **Materia pulsus** est profunda et comparat mari per quandam metaphoram. si enim nauta in mari in navi firmissima existens profundum maris securius penetrat quam si pedes ire presumeret. Sic alius mare tractatis tam confusa materiae remigio praeter rationis melius et securius pertransit quam si inde pedibus metricae orationis eandem materiam aggrediretur transire. **Fidis inconcinna**. Alia metaphoram per quam difficultas operis datur vel ostenditur.

tracta est a cithara et fidicula. que si cordas habeat dissonas et incontinuas:
nec plectro artificis bene preparatas siue temperatas: ad tactum nullam
reddit consonantiam. Sic etiam hec materia tantam habet verborum in consonan-
tiam et incontinuitatem quod ex eis metrica orationis resultare sonalitas vix po-
terit. **Q**uanto res grauior. **P**er hoc petit veniam si aliquid peccauit
in tractando excusans se a difficultate materie.

De plene cordis et forma et compositione et de officio eiusdem.

Cor vite sedes vitalis fida caloris.

Quansio: nature basis vnica sol microcosmi.

Vinifici thalamus: tronus et penetrabile vigoris.

In quo fonticulus scaturit qui fomite puro.

Membra regit vegetat auget disponit adurit.

Hinc stabiles numeros et physica vincla requiras.

Ex quibus humane constant fundamenta vite.

Ex sementinis hanc incolit insita causis.

Et sibi germanam reddit vis ignea sedem.

Unde datur membro species cognata calori.

In conuiuium confurgit apex: terrestria fundant.

Edificantque basim sursum leuioza feruntur.

Cor vite. **S**in proemio aggreditur propositum principale ut tra-
ctet de materia pulsuum sed antequam aggrediat suam materiam et pulsuum distin-
ctionem quamdam preambula permittit et antecessoria ad principale: quibus lector
ad intelligentiam sequentium promptior expeditioni accedat. **P**rimo itaque
differit de complexione cordis et de forma et compositione et officio eius quod
a complexione et forma trahit originem. Et nota quod supremus artifex dispo-
nit puerum cuncta et cor quasi quemadmodum solem in medio microcosmi loca-
uit ipsumque valde calidum ignitum rotundum concavum et convexum stabilivit facien-
dum quod est fundamentum calidi naturalis et vitalis: spiritus domicilium: cuius
beneficio totum corpus calefit et vegetatur. **O**mnem enim calidum teste **P**hila-
strato velociter mobile de natura. **C**or enim necessario oportuit mobilita-
ti acquiescere ut per eius motum vitalis spiritus infunderetur in membris
cuius infusio vniuersum corpus habet vegetare et viuificare. rotundum est
sed tamen non expresse sed permanet in modum conuolutum: quod rotunda forma
amica est et consentanea motionis. **S**entit namque **P**hysicus quod omne rotundum de
natura sui est mobile vel volubile. **I**tem forma rotunda perfectior est et incor-
ruptibilitati magis vicinatur propter carentiam angulorum. **D**icit namque **C**onstan-
tinus in libro oculorum quod forma rotunda in lateribus est elisa circūque de
clinis non habens angulos in quibus contineat superfuitas prestitura le-
sionem que si haberet angulos in quibus macula superfuitatis adheret: cor
esset trigonum vel alterius forme: et in angulis rubigo adherens eam disso-

lutionis prestaret. cor est conuexum et concauū: ut intra sue concauitatis
 cellulas sanguinem cum spiritu naturali sibi ab epate missum acciperet et vi-
 talem spiritum in se liberius contineret: et ut etiam aerem a pulmone spiratum
 promptius attraheret et ad temperandum calidum innare estuationis. nam si
 esset intus solidum et expers conuexitatis mediarum partium interpositione im-
 pediretur constrictio ex qua consurgit dilatatio. Interdicta vero dilata-
 tione et constrictione nulla vitalis spiritus per arterias exsufflatio fieret: et
 ita a naturali officio intra cor necessario deficeret. **C**or vite. idest se-
 des vniuersalis viuificationis domicilium. **C** Fida mansio. idest fidelis
 habitatio. **C** Vitalis calor. idest spiritus a quo omnia membra cale-
 fiunt. **C** Basis vnica. idest fundamentum. sicut enim fundamentum est id
 quo edificium innititur: ita tota microcosmi machina corde tamquam firma basi
 et precipua roboratur. **C** Unica. non sola sed principalis. Sunt equidem
 alie bases microcosmi: sed hec est precellentior ut a principio. id est proemio
 docuimus ubi quattuor principalium membrorum multa discussimus. **C** Sol
 microcosmi. Sicut enim in maiori mundo qui dicitur macrocosmus so-
 lis beneficio omnia irradiantur illustrant calefiunt et confortantur: et aug-
 mentanda augmentantur: terre nascentia ad conceptionem et partum vocan-
 tur. quando vero absentatur a nobis ad oppositam regionem: et ad antarcticum
 delegatur cardinem: et quando nubes sua oppositione nobis suum furant aspe-
 ctum: inferiora suo fraudantur beneficio et aer tristis et caliginosus damnat
 ob absentiam caliditatis. Simili modo a sole nostri corporis: idest cordis omnia
 membra calefiunt vegetantur ad nutrimentum et ad reparationem deperdi-
 tarum partium inuitantur. Et si nubes fumositatis ipsum obtenebraret: vel
 alia causa repentina immutteret: ad eclipsim properat corpus humanum: et luce
 vegetationis priuatur. **C** Viuifici thalamus. In thalamo luxuriant et io-
 cundant homines: lasciuunt et recreant tristes et inopportunos et supstitio-
 sos absentant. Similiter in thalamo cordis in quo celebrant animo nuptie et
 nature viuificis spiritibus mediis tamquam seruis et vernaculis ministrantibus
 nature anime nifimonia gaudens ex oblectamento tripantie hilarescit et con-
 forat nubere: melancoliam et rancorem eliminat. et sanguine puro et sincero
 sue recreationis adipem fortit. Ideoque iure cor thalamus vitalis spiritus
 et vigoris dicitur. **C** Tronus. quia sicut in trono principant reges: sic in cor-
 de regnat et suum imperium tenet calor naturalis. **C** Penetrabile. Secretior
 pars domus est. et cor est corporis humani pars secretior ad quam tamquam ad
 magis clausam aliis partibus extinctis vis mortificationis tardius erum-
 pit unde mors describit extinctio caloris naturalis in corde. sic enim non
 potest vita debellari: nisi eius turris principalis obseruetur. Cetera membra
 quasi mapalia et appendentia castro: quibus abruptis principatus vite non
 derogat. **C** In quo. id est corde. **C** Scaturit. idest ebullit et estuat. Riui
 et aquarum est de terra scaturire: que de terra extra impetuose saliant et
 erumpunt. Aqua namque feculenta limi viscositatis ligata non scaturit. Calor
 quidem in corde scaturit ad similitudinem aque salientis. Ecce quod fontica-

lus. i. vitalis spiritus cum sanguine mudo defecato: fons iugiter manans:
salens in corporis vitam: nec arescere potest nisi cum violentia siccauerit
mortis: qui. s. fonticulus membra regit tam presens et patronus corporis
et cor ea sustentat. **E**vegetat. idest viuificat sua infusione vel natura
mediante per membra. **A**uget. quia vigore vitalis spiritus et anima-
lis naturali mediante corpus nutritur et augetur. Cum enim mortificatum
est corpus: et a vitali spiritu destitutum non nutritur. Qualiter vero in ani-
me infusione nutriatur corpus: et ante infusionem spiritus vitalis et anima-
lis montipendensibus soluendum relinquamus: ut inde modicum exerceantur.
Disponit. idest totum corpus sue complexioni assimilatur et confortatur:
ut totum totaliter acceptum. nam ossa non possunt primo mutari a sua crassi-
tudo: sunt frigida et sicca: sed pres totum corpori coad: quod plenius in regni debet dici.
Adaurat. idest eueniat et refrigerat et attracti aeris mulcebritate con-
temperat. aliter enim totum corpus a vehementia estuationis candesceret:
nisi aer attractus a corde et aspiratus a pulmone flabello sue euentationis
ipsum demulceret. **H**inc. idest ab ipso corde tam a fundamento natu-
re. **T**u requiras. o phice rimator. **S**tabiles numeros et phica vin-
cula. idest propositiones firmas que in numeris attendunt: et phicales mo-
dos et inuisibiles gyphos quibus anima est corpori irretita. Est. n. certa men-
tura et certa proportionum meta in qua qualitas cordis in toto corpore et in
quolibet aliorum membrorum calor debet excedere: que si infra illam metam sub-
sistit magis quam natura possit sustinere: vel suam metam transgrediat: vita
destruitur. **P**hica vincula. idest vitalis spiritus naturalis et anima-
lis: quibus mediantibus anima coniungitur corpori. illi namque spiritus licet in
discretis locis habeant generari: tamen in corde robur: et inde confortatio-
nem recipiunt. ex caliditate etiam cordis et naturali spiritu virtute caloris de-
purato in corde vitalis spiritus reperitur et animalis. **E**x sementinis.
dixerat cor esse solum corporis: et fundamentum caloris naturalis: nunc assi-
gnat quare ita sit. **Q**uia vis ignea. idest naturalis calor attractus ex
primis componentibus que cause sementine sunt et originales: hac sedem
cordis inhabitat. et quodam federe germanitatis eam sedem deuotius am-
plectitur: licet enim in qualibet parte corporis sit calor tamque regitius totius
corporis cor tamen sibi quasi firmam et stabilem appropriat mansionem.
Unde datur. Probat ex forma cordis: cor esse naturalis caloris ha-
bitaculum habet siquidem formam pineatam et cono similem in imo grossum
et rotundum quedam latitudine orbiculari diffusam: superius vero tenden-
tem in acutum: que forma rei accommodata ex virtute igneitaris ignis natu-
rali motu suo tendit ad altum vel in acutum. Ex grossioribus ergo partibus et
aquosioribus plus grossiciei et terrestritatis habentibus: sit in imo cor-
dis ampliatio aquose partes impedite a terrestribus: non sequuntur mo-
tum intime strictionis. Ex alterutra ergo partium contradictione eius
pars inferior grossa quadam orbiculatione rotundatur. Ignee ergo par-
tes et aere sursum rapte impetu caloris raptu proprie leuitatis ascendentes:

tendentes in acutum cordis summitatem in modum cont. vel pyramidis
constituunt. sed obicit quare cor in humano corpore sic dispositum est: q
fm dispositionem cordis cor in summitate grossum est: et inferius acutum.
Unde fm dispositionem ista ratio predicta infringitur. Ad hoc dicimus
q fm grecos homo dicit antropos: quasi sursum conuersus: et assimilatur
arbori in uerse. sicut enim arbor in uersa habet radicem constituta sursum: et
a radice ramos procedentes inferius: sic homo cerebrum que est radix to
tus corporis habet superius ortum. cetera vero membra a cerebro itaq
a radice mediantibus nervis progredientia habet constituta deorsum: ita
fm dispositionis huius ordinem cor in superiori parte obtusius est. infe
riori vero respectu huius ordinis acutius est: sed naturali ordine positio
nis inspecto: cum omnis radix debeat supponi et rami eluari erit fm hunc
nature ordinem cor in summo acutum et in imo grossum et obtusum. ¶ Ba
sim. idest fundamentum substantie cordis: quod ex terrestribus partibus
in imo residentibus compositum est.

De motu cordis.

Effreno rapitur motu: nunc surgit in arsim.
Nunc aduersa ibetis ipsum premit enula centri.
Continuo motu res feruida posset aduri.
Deficeret: traheretq sui dispendia motus.
Sed pulmo madidus: eruditq humoris alumnus.
Multis distinctus caneris fouet ignea cordis.
Blando concepti spiraminis ore flabello.

¶ Effreno. Postquam egit auctor de complexionem et forma cordis et
officio: ostendit hic motum eius. Ad hoc sciendum q sunt tres motus in
humano corpore. Primus nature tantum: Secundus anime. Tertius
anime et nature simul. Motus nature effrenis est et necessarius irrationa
bilis et violentus ex quo inceptus: desinere nescit: donec compleatur. Unde
reprehendimus errorem quorundam qui asseriebant motum cordis fieri
per quosdam nervos descendentes a cerebro: ad lacertos pectoris: quos
lacertes ipsi nervi mouent. Lacerti moti mouent thoracem: et tecum trahunt
pulmonem: pulmo motus comouet cor: qz ab aula mee speculationis arbi
tror esse in suffradu. ¶ Motus enim cordis ut ait Galen. naturalis est: nec est
in nra potestate: ut possit differri: ut motus anime. ¶ Motus anime volun
tarius est et ratio subiacerit voluntati: et ratione moderatur: et administrat per
nervos et spiritum animale: qui aie nervaculus et pambulus est. Hunc mo
tum possumus differre et retardare put volumus: sicut motum manus vel
pedis vel alterius membri. Tertius motus qui medius est: pulmonis et
thoracis: est ibi primus naturalis. Unde r. toto non potest differri necessi
tate inducente legem motionis: partim voluntarius est: unde ad te apus

differrī potest et voluntas arbitriū sequitur: quādo statum suspendimus:
et ab inspiratione cessamus. In eo. n. q. differrī potest pcedit ab anima et est
voluntarius in eo q. ex toto differrī non potest. sed necessitate respirandi
in actū reduci cogit: a natura pcedit: et est vltis. Non est itaq. pportionalis
motus cordis motui pulmonis: motus enim cordis prius duplicatur vel
triplicat q. motus pulmonis vel thoracis ppleatur semel: motus thoracis
est pportionalis motui pulmonis. Et motus cordis non rñdet motui pul
monis. vey est si dexterā manum sup leua mamilla applices vel si pulsuū
in arteriis discernis naturā: ppiet triplicem motū prius cordis. q. semel
pfici motū pulmonis. Sed motui arteriarū pportionalis est motus cor
dis. Moto nāq. corde mouetur arteria tota. s. cut moto baculo in manu:
mouet manus et etiā baculus in similitate in medio et in principio: videtur
enim alicui arteriā moueri sed posterius q. cor cum non moueatur nisi ex
motu cordis. Spiritus enim vitalis qui cor dilatat et arterias non potest
esse simul in corde et in arteriis: sed tractu ipis a corde in arterias diffun
ditur. Unde motui cordis dilatio arteriarū successiua esse videt. qd sol
uant montipedenfes. Moto itaq. cordis qui fm assignatam rationem
effrenis est et necessarius duplex est. Alius est simplex alius compositus.
Simplex qui tantum consistit in dilataatione vel tantum in constrictione.
Qui ex dilataatione et constrictione consistit compositus est et pstat ex con
trariis motibus. Diastoles dilatio et arsis sunt idem. Sistolē vero con
strictio et thesis sunt idem. Et est diastolē motus cordis ad extrema. Si
stolē est circumstantiū partium reductio ad centrum. Impetus ergo cor
dis et vehemētia spiritus in plectis operatur dilataationem: et tantum du
rat dilataationis motus q. tum permittit impetus caloris et vehemētia si
ue violentia spiritus impellens. Diastolē itaq. operat caliditas indu
cens ebullitionem et spiritus impellens cessante itaq. aut languente violen
tia impulsione remittit motus dilataationis. Et tunc ex terrestri substan
tia cordis propter vehemētiā partium extremarū et grauitatem earū fit
compressio cordis et ex tremarū partium adinuicem reductio. Motionis
vero cordis varie et differentes sunt cause: que a nobis quattuor esse vi
cantur. Calida cordis complexio. Forma eius et compositio cum terre
stri substantia et spiritus cum fumosa superfluitate innatus. Quarta cau
sa potest dici siue esse spiritalis virtus que a tribus precedentibus pro
cedit. Sed qualiter ex spiritu impellente tāq. ministro: et calore tāq. artifi
ce fiat dilatio plenius ostendemus. Sanguis per concauā venā ab epa
te cum naturali spiritu per dexterā cordis auriculā ingreditur cordi mi
nistratur: in cuius concauitate sanguis receptus locum calidissimum inue
niens incipit ebullire et ebulliens resoluitur et rarificat in fumū et spiritum.
Differit autem fumus a spiritu. Spiritus enim subtilior est: fumus autem
grossior. Et est spiritus inter ignem et aerem medius igne obtusior et aere
subtilior. Fumus est inter aquā et aerem medius: aere grossior et aqua sub
tilior. Fumus itaq. et spiritus generati in corde per viam rarefactionis

ampliozem locum occupant et cordis seauitatem replent et distendunt. In-
de fit cordis dilatatio. **Q**uod autem corpus rarefactum maiozem locū occu-
pet pbari potest auctoritate ratione et exemplo. Dicit enim Aris. ex vno
pugillo aq multos fieri pugillos aeris: h idē similiter ex aliis. Prīmū argu-
mentū pōt adduci. Si castanea integra ignito cineri apponat calor ignis
humiditatem castanee in fumū resoluit: fumus resolutus multo maior est
q̄ritate quā habuit massa ex qua generat: vnde maiozem locum occupat:
et locū inter corticem et castaneā replet et distendit. Et cum intus nequeat
contineri quia inititur ad vaporizationem ex quadā violentia sursum mo-
uetur: et secum castaneam deportat: nec eam reprimi p̄mittit: donec erupto
cortice enaporet. Similiter fit cordis dilatatio: ex fumo et sp̄ritu amplio-
rem locū q̄ sanguis occupantibus. Sed p̄strictio cordis ex sola eius pon-
derositate efficit: sicut ad depressionem castanee sola eius gravitas suffice-
re videt. Cum enim motus cordis fm diastolem et sistolem triplex sit cau-
sa: calida complexio: compositio: sp̄ritus cum fumo innato. sciendū q̄ vir-
tus operatiua que est quarta causa procedit ab hīs tribus: que sic descri-
bitur. Virtus motiua est motus cordis et arteriarū. **Q**biicitur de com-
pressione cordis videtur q̄ non sit operatio virtutis. Nam quādo incipit
compressio: virtus operari desinit nec iam aliquem motū exercet. Item
nec virtus potest operari nisi aliquo sp̄ritu mediāre: sed in compressione
non mouet sp̄ritus: nec per ipsum compressio fit: sed potius ex coheren-
tia partū cordis: qui cū sit gravis. substantie virtus sue gravitatē deorsum
deprimat. Non ergo operatiua virtus est motio cordis et arteriarū fm dia-
stolem et sistolem sed fm diastolem tantū quod obuiat auctori. Hoc argu-
mentū soluendū relinquamus hīs qui in talibus negociātur vt habeant
materiā litigandi. Hīs ex planatis litterā exponamus. **Q** Effreno. idest
violento et necessario et naturali intellige de composito motu qui p̄es ap-
plicat: cum subdit. **Q** Nunc. idest quandoq̄ surgit. **Q** In arsim. idest in
diastolem ex calore ebullitionem faciente et ex sp̄ritu impellente. **Q** Nūc.
idest aliquādo cōpleta dilatatione: cessante impulsione sp̄ritus. **Q** The-
sis. idest sistole. **Q** Aduersa. quia huius motus diastoles. **Q** Primit
ipsum. .i. cor ex coherencia et gravitate p̄tū. **Q** Thesis. dico. **Q** Emu-
la. idest familiaris et amica. **Q** Centri. idest p̄ueritatis cordis. **Q** Con-
tinuo. dixerat cor effreni et violento raptu motū. vnde cum sit calidū et in-
desinenti et in frenato motu agitet: posset inflamari: et incadescere: maxime
cū sit calidū et ignitū. Et ibi phicalis methodus q̄ solida corpora maxime
sint calida ex motu calefiūt nec tantū calida: imo etiā que frigida sunt: et ter-
restria. In q̄drigis et molendinis circa axem vbi voluitur rota ex impetu
effrenate volutionis ignē accendi videmus. Qd si fuerit in corde humani
corpis deficeret et discrimen dissolutionis scurreret: qd ne fiat natura por-
uida et discreta et in cūctis suis opationibus sedula: dispensatrix pulmonē
p̄stituit: tāq̄ famulū et canerariū cordis: qui ventilabro p̄cepte aeris circū
p̄tempat cordis feruorem: et ignē eius faciem flabello blade cucinationis

emulceret. **C** Sed pulmo madidus. quia est flegmatis receptaculū: et multa eliquatione humectat. **C** Crudiq; cruozis. i. flegmatis qz est crudus humor: et primus indigestor: vt dicit Aristoteles et Isaac i libro vinar: spongiositatem sanguinis sibi attrahit pulmo ab epate vt inde flegma faciat: et calidū suū contemperet. **C** Multis cameris. idest casulis et spongiositatibus quibus incameratus est: vt intra sue camerositatis ventriculos maior etiā quātitas valeat cōtineri: et fidelius et diutius retineri. nā si plana esset sibi conueritas ex ps spongiositatis aer inius cōceptus statim exiret nec stabilem haberet mansionem: sed ex quo est calor cameris concavis intrinsecus diutius commoratur: cuius diuturna cōmemoratio cordi necessaria est plurimum ad temperamentū et refrigeriū inspirationis. i. aeris inspirati.

De causis motus cordis.

Cordis forma crasis fumus vis spiritualis.
 Vernula virtutis tribuens spiramina membris
 Sunt arsis cause thesis ex sola gravitate.
 Perficitur: dum deprimitur substantia per se.
 Hunc regit et celebrat nature regula motum.
 Cuius vis anime membris infusa vigorem.
 Suscitatur reliquos virtutis temperat vsus.

Cordis forma. Que sunt cause motus cordis? dicit quarta distinctio que in lucē ex pcedentibus vindicauit. **C** Forma. quātum ad eius rotunditatem: que forma mobilitati congrua est. nā omne rotundū est mobile de natura. **C** Crasis. idest calida eius cōpō. omne nāq; calidū de natura velocitē mobile: sicut omne frigidū tarde mobile. **C** Fumus. ex sanguine resolutio generatus: per partū rarefactionem: vnde ampliozem locū occupans inflat cor et dilatat. **C** Vis spiritualis. idest existens in ipso corde. **C** Vernula virtutis. Spiritus vitalis minister opationem secū defert: et virtutem spiritualem. **C** Tribuens spiramina. idest spiramina vegetationis toti corpori infundens. Hec oīa pōtētia cause sunt. **C** Arsis. Id est diastoles. **C** Sed thesis. que est extremay partū reuocatio ad centrum. **C** Perficitur. ex sola gravitate et coherencia et terrestreitate substantie. **C** Cum deprimitur. i. in motu proprie gravitatis: nulla spiritus impulsione ad hoc operante. **C** Hunc regit et celebrat. Dixerat auctor motum cordis esse effrenem et necessariū: quia sita natura tantū. Inde videtur alicui q; soli nature attribuendus esset motus cordis: et q; omnino a virtute anime alienus. ideo ostendit q; q̄uis fiat a natura principaliter: tū vigorem sue formationis sortitur ab anima sed probat q; motus cordis in ex anima procedit. Dicit Constantinus in panteigni: q; virtus quedā antinet nature tantū: et dicitur naturalis. Alia est q; corpus viuū fiat et cor dilatet et arterias: et licet cōstringit q; ad animā attinet: et dicitur spūalis. Tertia

est q̄ sensum & voluntariū motū perficit. s. animalis. & ex hoc videtur quia
virtus spiritalis q̄ cordis motū opatur: tantū pcedit ab anima. Ad h̄ dicit
Constantinus cū dicit virtutem spiritalē ad animā pertinere: non t̄deo
dicit: q̄ vitā & primordiū sue essent̄e summat ab anima: sed q̄ ex infusione
anime suā p̄fectius exequit actionem. Ante enim infusionem anime inerat
t̄m s̄m habitus. sed anima infusa est s̄m actū. vnde ex infusione aīe omnes
virtutes corporis in suis explendis actionibus fortiores existunt.

De descriptione pulsus.

Innatum recreet vt mulcebitis aura calorem.
Et procul absentent fumose vmbacula nubis:
Spiritus vt digno reparari fomite possit.
Exarsi atq; thesi constatur motio cordis.
Que pulsū faciat & vite consona fiat.
In pulsu resonant tenor: & concordia vite:
Sinzugie vitalis amor modulamina cordis.
Intima temperies: animi secreta voluntas.
Augma: paroxissimus: status & p̄r̄odicus error.
Morborum ceticus motus: quid fata minentur.
Quid possit lachesis: quicquid parat exitialis.
Antropos: ense necis dum fila fororū rumpit.
Urine fraudes aperit discretio pulsus.
Certificatq; fidem: pulsus confirmat & vñt.
Iudicii genus in speciem censura reducit.
At pulsu dubio medici mens pendula mutat.

Innatum. Quid sit motus cordis: & quibus causis concurrentibus
fiat: & quid operet motū cordis: aut anima: aut natura dixit: q̄ aut ex motu
cordis: aut ex causis motū cordis opantibus pcedit pulsus: ideo insinua-
tine ponit descriptionem pulsus. Cū rota huius opis doctrina de pulsib⁹
constituat: ex ratione ppositi tenent pulsus assignare descriptionem. descri-
bitur a p̄bo sic: Pulsus est motio cordis & arteriarū &c. hec autem diffini-
tio intelligenda est p causam: nō p essentiā suā: sicut sunt multe diffinitiones
huius artis. Pulsus. n. non est illa motio que est in corde cū ipsa sit singu-
laris: & pulsus sit in arteriis a corde remotis. motus tamen cordis causa est
illius motionis que est in arteriis: & q̄ est pulsus. sicut. n. ex motu arboris
sequitur motus frondū & fructū: nec t̄m vnus est sed alius: licet ab altero
fiat. sic & in pulsu: mouetur. n. cor & dilatur. ex cuius motu vitalis spirit⁹
impellit: & impulsus arterias mouet: quāq; motus est pulsus. vnde pulsū
sic possumus diffinire: Pulsus est motio ex diuersis motibus cōposita in
mēbro cōcauo & arterioso facta a motu cordis & quāquā arteriarū proce-
dens a virtute operante spiritu mediante. Potest etiam dici q̄ diffinitio

physicalis est per essentia vt pulsus sit motio composita ex motu cordis et motu arteriarum. Ex diuersis namq; motibus potest constari vna motio composita. hec itaq; motio cordis erat motio que est pulsus et motio arteriarum. Similiter erat pars eiusdem. Ille ergo qui tangit pulsum sentit presens non ergo sentit motum cordis. sed istud ppendit ex motus arteriarum cognitione. Litteram expone taliter. ¶ Motio talis. que pulsum facit est composita ex motu arteriarum et cordis. ¶ Constat. idest componit. ¶ Ex arst et ibesi. idest dilata. ione et sistole. i. motio cordis et arteriarum composita fin dilatolem et sistolem consideratur sequitur. ¶ Et mulcebris. Hic assignat utilitatem pulsus. vnde hec clausula non est de diffinitione sed ad utilitatis expressionem annexa est sicut in diffinitione physicali adiungit hec clausula ad infrigidationem caloris innati. Est autem utilitas pulsus vt suo motu calefiat corpus et ex aere inspirato a pulmone spiritus vitalis reparetur. illius. n. attracti aeris pars euaporat per poros corporis: quedam a calore consumit quedam a cordis constrictione in pulmone expirat: quedam retenta subtiliatur: et depuratur: et ex ea vitali spiritui annexa et adiuncta vitalis spiritus reparatur: et hoc est. ¶ Et mulcebris aura. idest aer inspiratus. ¶ Recreat. idest emulceat et contemperet. ¶ Innatum calorem. idest naturalem qui aliter estuaret et incenderet. Nota duplex est calor innatus vnus contractus ex primis componentibus et est principalis qui in mortuo subiecto a substantia non recedit: qui iugis est et comes perpetuus assequa subiecti quem violentia mortificationis non potest subuertere. Laro. n. leonina quis sit mortificata tamen colerica est et calida in quarto. et in corpore suscepta dissoluit et febrem puocat. vnde hec non est nisi ex calore innato. Est et alius calor innatus contractus ex influentibus et infusione spirituum et humorum: et est actu tantum: qui substantiam relinquit. et iste ex aere recreatur: et distemperatur: et non alius. ¶ Umbracula fumose. idest superfluitates que recepte in corpore obnubilarent et obumbrarent vitalem spiritum. ¶ Absistent. idest exsufflentur a corde ad pulmonem: et a pulmone exterius emittant. Hic potest queri quando sufflamine suspendimus quo aera cor attrahit: in quo superfluitates expellit. Dicitur q in spiramine sit attractio aeris. qui aer per tracheam arteriam ad pulmonem transmittitur: et in pulmonis cauernulis suscipitur: nec ad cor aer ille totus transmittitur duplici de causa: tum quia cor totius aeris attracti ad pulmonem capax non esset: cuius pulmo est capax tamq; inacer membrum: tum qz eius partem in se continet: vt licet aer ab exterioribus non attrahatur: cum cor inueniat aerem in pulmone quem posset attrahere. et quis pulmo repletus sit aere: et cor habeat in se sufficientem aerem quo possit foueri: vnde videtur q longo tempore possit teneri aer nullo mediato suffragio ab aere exteriori: tamen hoc fieri non potest: quia cor semper in constrictione que successiua est dilatationi fumosas superfluitates emittit: que transmissae ad pulmonem si non possent exsufflari nec in corde contineri itez ad cor reuoluit et reciprocate vitalem spiritum ingrossarent: qui naturaliter debet esse subtilis. vnde ingrossato ni-

mis spiritu: nimia dilataatio cordis fit et extrema gaudium redire prohibent.
Si. n. est nimia subtrahatio spirituum quibusdam est causa mortificationis. vñ
nutriti in aere grosso: si transirent ad regionem calidam in qua defecatus est
aer cito morerentur: quia spiritus vitalis nimis subtilis: et preter naturam debi-
litatur. nec potest cordis grossicem ad plenum dilatare: indeque syncopizant: et
syncopizantes suffocantur. inde est quod pisces nutriti ex grosso aere aque ab
aque extracti ad ipsum aerem qui subtilior est moriuntur. sed quidam tardius
ut anguille: quidam citius ut allectia: quidam medio tempore ut lucci et barbelli.
Et quare hoc fiat inuestigent socii? Similiter dico nimia spiritus vitalis
ingrossatio preter naturam facit incurrere mortem. vnde homines de Lybia
si transirent ad aerem spissum non diu viverent: nec nos in aerem eorum diu
possemus vivere: propter eandem causam: quia spiritus vitalis ex inspissa-
tione vel inspiratione quam preter naturam suscipitur: corrumpitur et ideo in-
spissato et inimplente latera cordis spiritu: cor immoderate dilatur: quod cum me-
tam sue dilatationis excedit impedita constrictione: facit ad interemptionem
animalis. Sunt. n. due cause mortificationis immoderata. scilicet dilataatio et con-
strictio. sicut. n. corpus animalis dilatationem nisi debitam habeat. vivere non
potest: et consequatur constrictionem et constrictioni succedat dilataatio: sic ex im-
pedimento vel immoderantia dilatationis et constrictionis periculum mor-
tificationis incurritur. Et ut viuatur humanum corpus non sufficit inspiratio
nisi respiret. hec autem fiunt secundum vicissitudinem dilatationis et constrictionis
cordis. inde est quod ex risu et nimio gaudio multi propter nimiam dilatationem
syncopizant: et syncopi perseverante moriuntur. Vnde. n. pro immoderata
dilatatione fumose superfluitates impedita constrictione non exsufflantur:
sed in corde retinentur: retente inspissant vitalem spiritum: qui debet esse
subtilis: qui inspissatus preter modum extinguitur: sicut ignis ethereus
ignis aerem quando motus ignis communis ad grossiorem descendit ae-
rem. diu. n. ingrossatur natura subtilis egreditur et extinguitur. Similiter
ignis in stupa accensus in ore ioculatoris tenetur quia ex flatu et anhelitu
ingrossatur et antequam egredi possit extinguitur. Simili ratione ignis exis-
te aere nimis humido et pluuioso vix potest ardere: quia ex aere pluuioso in-
spissatur. Etiam ex gaudio fit syncopis alia ratione: quia impedita exsuffla-
tione vitalis spiritus non potest reparari animal: quo deficiente cessat sen-
sus et voluntarius motus animalis. Naturalis etiam calor in corde ex fumo-
sis superfluitatibus retentis anihilatur: sicut ex gaudio fit syncopis et mor-
tificatio quandoque propter immoderantiam dilatationis. ita ex tristitia et ter-
rore plurimo accidit propter immoderantiam constrictionis. Quia. n. latera-
les partes cordis immoderate constringunt exclusa vacuitate. ideo in cor-
de nullus aer recipitur: nec fit respiratio aeris: quod est necessaria ad tempan-
dum feruorem cordis et vitalem spiritum recuperandum. Nec vero omnia va-
riantur intenduntur aut remittuntur secundum differentias cordis. quoddam. n. cor
molle est et tenax et lapsam habet substantiam tale cor gaudio superueniente
ex obedientia suarum partium amplius dilatur: et vehementius. Et boves

talis cordis facilius syncopizant: et fortius. Et si stent in balneo aereo
carente respiraculis syncopi cito picitant. habentes vero durum cor et terre-
stre et compactum ex gaudio syncopizant tardius: quia durities cordis resistit
dilatationi immoderate. Sed ex tristitia adueniente citius syncopizant et
fortius: quia durities partium et grauitas inuat excessum constrictionis. hu-
iusmodi habentes cor durum valde si ingrediantur fornacem ubi est aer
subtilissimus propter conflationem metallorum vehementer syncopi in-
currunt ex defectu dilatationis: quia vitalis spiritus in duro corde debet
esse grossus. et a subtilissimo aere valde subtilizatus non potest latera cor-
dis ad modum debite dilatationis propellere. Unde puenit quod pueri citius
syncopizent quam viri. ¶ In pulsu resonant. In sinuata pulsus diffinitio.
nec oportet vtilitatem pulsus declarare. scilicet declaratio consistentie et habitu-
dinis corporis temperati vel eius distemperantie: vel discretio passionum
et affectionum anime delucidatio temporum: et acutarum egritudinum: di-
stinctio futurarum cresium vel ad bonum vel ad malum cognitio vite et mor-
tis: abdicatio fraudum: et delusionum vrine certificatio. que omnia ex sen-
tentia littere melius clarebunt. ¶ Tenor. idest subtilitas vite et integri-
tas et eius pcoris punitas secundum naturalem legem corporis ipsius. ¶ Re-
sonant in pulsu. idest manifestantur per pulsum. sicut enim per sonum de-
claratur claritas metalli: et cymbali bonitas vel malicia. sic per pulsum quasi
per quendam sonum: quia in ipso pulsantur arterie ex motu spiritus impel-
lentis declaratur distemperantia vel temperantia humani corporis: et non
solum per pulsum ea cognoscuntur. ¶ Sed amor. idest pax et conside-
ratio vniuersalis. ¶ Sinzugie. idest vite humane: que per quadam sin-
zugiam et proportionalem concordiam quattuor elementorum in corpore con-
sistit. per vitalem sinzugiam potest intelligere admirabilem compaginem: et
matrimoniale complexionem vel copulam inter corpus et animam. ¶ Mo-
dula nina. idest temperamenta non solum cordis: sed interiorum membrorum
que corde bene se habente fortiora et temperantiora sunt: sicut eo male se
habente languent et fatiscunt. ¶ Secreta voluntas. idest passiones et
affectiones anime: sicut gaudium ira tristitia animositas timiditas auari-
cia liberalitas: quoniam immutant pulsum: et etiam per pulsum declarant:
quauis distinctio talium sit difficilis. In gaudio enim quia cor mediocri-
ter dilatur propter temperamentum affectionis: et quia sanguis: tempe-
ratus est humor: qui in gaudio mouetur: cor paulatim et temperate ab in-
terioribus ad exteriora diffunditur. vnde pulsus temperato processu in
magnitudine augmentatur: et mediocriter inter fortem et debilem et velo-
cem et tardum sibi vendicat. Non enim multa refrigeratio necessaria est pro-
pter caloris temperamentum. In ira quia calor impetuose ab interioribus
ad exteriora diffunditur: et colera estuosa est: quia in ira mouetur: ideo ex
ira repente pulsus in magnitudinem surgit: et impetuositate colere puo-
catus neglecta formidine velocitatem et frequentiam assumit. vnde si talis
efficiatur pulsus preter naturam corporis: sine febris irritamento: sine cor-

poris exercitio: colligi potest: quia talis ex ira fiat. Et iram significat ma-
 xime cum ira sit ferox cordis &c. In quo ex desiderio vindicandi: cum vin-
 dicta fiat per exteriora: extra calor prorumpit furiosus. Hic vero pulsus
 qui fit ex ira fit fortis magnus frequens & velox: tamen inter molliciem &
 duriciem sit mediocris. In tristitia & timore pulsus parui & debiles fiunt:
 quia calor ab exterioribus ad interiora reducitur: & ex motu melancolie
 que dominiū habet in timore pigritatur calor naturalis & sanguis: & con-
 fortato motu melancolie & sedes & segnis & quasi congelatus efficit: unde
 pulsus parvus debilis & occultus tam in timore magno q̃ in tristitia pro-
 pter motum subitum terroris: & tristitie liuorem. Sed si timor aliquantu-
 lum durat & moretur quousq; virtus debilitetur: & spiritus torpeat & pi-
 gret: fit pulsus vermiculosus: deinde formiculosus. In terrore vero cū
 calor naturalis subito intra propellitur: virtus modo quasi timida fugit:
 modo quasi se defensura reuertitur ex duplicitate talis motus fit pulsus
 velox tremens & inordinatus. Si ergo timor perseveret pulsus pulsui
 tristi similis redditur. sed si tardauerit quousq; debilitetur: fit pulsus ver-
 miculosus. Ex magnitudine & audacia naturali contracta: & ex humida &
 feruenti natura cordis fiunt pulsus magni & fortes. Et ex pusillanimita-
 te & timiditate fiunt pulsus parui debiles. Ex liberalitate & largitate ma-
 gis aperti & temperati. ex auaricia contrarium. ¶ **Augma.** Non so-
 lum passionēs anime per pulsum innorescunt. Sed quattuor tempora
 egritudinis accute: & qualitate paroxysmorum: & quantitates parvodo-
 rum. In principio egritudinis acute fiunt pulsus magni & veloces:
 minus tamen q̃ in augmento propter cruditatem humoris. Et quia
 calor ex multa materia oppressus eam non sufficit ad plenum resoluere
 in augmento egritudinis calore iam adulto materia amplius solui
 incipiente & inualecente calore pulsus maiores & fortiores occurrunt.
 In statu pulsus ad magnitudinem & velocitatem pulsum accedunt pro-
 pter accumen caloris. In declinatione repescente calore minorantur pul-
 sus & tardi fiunt. q̃ autem declinatio fiat: sic cognosces. Si precesserit cri-
 sis: vel si etiam sine omni crisi materia est consumpta: quia sepe con-
 tingit eam febrili calore consumi sine alia purgatione: & tunc eger in-
 cipit esse compos sui: tunc est declinatio morbi: & tales pulsus boni sunt.
 Si vero nihil horum precesserit: & eger sit mente stupidus & debilis: &
 sensibilitatis diminutio: tales pulsus pessimi sunt: quia ex defectu mor-
 bi non fiunt: sed nature: unde dicit Philaretus: Rari pulsus semp sunt
 difficiles. ¶ **Augma.** idest augmentū egritudinis. In augmento intelli-
 ge principium. ¶ **Paroxysmus.** idest exacerbatio egritudinis proprie
 cum sit in acutis: quia oxī dicuntur: idest acute: ideo paroxysmos habent.
 pulsus instantiam paroxysmorum indicant: quia tunc fastidiosus magis
 & vehemētior erit. ¶ **Status.** idest status parvodi. ¶ **Et parvodicus**
 error. idest accessio interpollata quantum ad interpollatas: que per
 circulares et parvodicos motus resoluuntur. Pulsus interpollaram

febrem significat quia continet suam velocitatem et frequentiam. Sed ceteris temporibus laessit: et ceteris temporibus inualefcit. habet se tantum ad significandum interpollatam. ¶ Morborum ceteri mortis. id est de terminationes accurarum que crises dicuntur. ¶ Quid minentur fata.

Tria sunt fata. i. tres parce cloto lachesis et antropos. Cloto est mortio de non esse ad esse: et est generatio. lachesis est productio secundum continuitatem extendi. Antropos est corruptio. i. egressio a substantiali statu siue conuersio de esse ad non esse. tota vis vel facultas parax in pulsu exultat. ¶ Urine fraudes. Hic ponit ultima utilitas considerationis pulsus: quia nature iudicium per ipsum certificatur: et per ipsum fraudes urine et veritas aperit. Urina namque considerata fallit medicum: nisi eius iudicium per pulsum certificetur. Nam si pulsus urine consentit: tunc est iudicium urine bonum. Si autem dissideat malum est. Cum. n. proportio adsit signorum vnit iudicium. i. ad unitatem iudicii reducit. ¶ Venus in speciem. Urina quandoque apparet rubea et turbulenta in colore et substantia: et distemperantiam significat corporis. scilicet calorem: et ideo egritudinem significat in genere: sed quia talis potest apparere ex multis causis: sicut ex febre vel apostemate vel ex ruptura vene vel epatis calefactione: vel ex inordinato exercitio: sanguine plus iusto fluente: quous significant egritudinem in genere tamen non determinate et diffinitive significant eam. Sed adhibita significatione pulsus: et consideratione genus specificat: determinat et declarat quod sit egritudo in specie vtrum febris vel alia. et si febris vtrum continua vel interpollata.

¶ Incipit principale propositum de decem generibus pulsuum.

¶ Quing modis probat artificis solertia pulsus.

¶ Ex quibus elicit numerus generum duplicatus.

¶ Ex forma motus tria: magni: forte: citati.

¶ Molle parit plenum: calidum: substantia membri.

¶ Ex quibus et primis series senaria surgit.

¶ Spissum constituit mora: que discriminat artes.

¶ Qui pede bacilio passim declinat ab alto.

¶ Et qui deficiens surgit: viresque resumit.

¶ Ex collatiua thesium ratione notatur.

¶ Tamen precipuis adiuncta nouissima primis.

¶ In quibus est motus discors: vel consonus vnus.

¶ Quid: vel aduersus numeri ratione notatus.

¶ Executis quibusdam antecessoris et preparatoris necessarii ad subsequens. scilicet de officio cordis et forma et complexione de intentione et causis intentionis. de diffinitione pulsus: de utilitate considerationis pulsus. his inquam diligenter pertractis aggreditur auctor principale propositum ut instruat doctrinam de pulsuum generibus. Sunt itaque genera pulsuum diuersa:

et diuerse pulsuum differentie sunt diuerfas differentias me^o considerationes.
et sunt decem genera pulsuum: et quinque considerationes. A quinque. n. considera-
tionibus decem genera pulsuum oriuntur. Prima consideratio me^o attenditur
circa proprietatem motionis arterie. nam motio arterie est talis: que est ma-
gna: parua: mediocris: vel fortis: debilis: vel mediocris: vel velox: tarda:
vel mediocris. Ab hac prima consideratione que circa proprietatem vertit
tria genera pulsuum attenduntur et nascuntur. Primum genus pulsuum est
magnus paruus et mediocris: ut sub vno genere contraria colligamus quo-
rum eadem est disciplina. Secundum genus fortis debilis et mediocris: que
similiter sub vno genere reputantur. Tertium genus est quod ab eadem
consideratione trahit originem. scilicet velox tardus et mediocris. Primum ge-
nus pulsuum diuiditur in longum curtum et mediocre: latum strictum et me-
diocre: apertum occultum et mediocre: quorum omnium significationes cause
et diffinitiones patebunt ex littera vel ex littere consideratione. Secunda
consideratio vertitur secundum consistentiam organi. id est arterie que est organum et
instrumentum pulsus est: aut arteria huius consistentie: quia ipsa est dura
mollis et mediocris: vel plena vacua et mediocris: calida frigida et medio-
cris. hec proprie pertinent ad arteriam. pulsus namque proprie non dicitur
calidus mollis: nisi gratia arterie: que talis sentitur. Ab hac consideratione
sumuntur tria pulsuum genera: durus mollis et mediocris: plenus vacuus
et mediocris: calidus frigidus mediocris. Tertia consideratio pulsus su-
mitur a diastole et sistole: id est secundum spacium quod attenditur inter dilata-
tionem et strictionem: licet. n. constrictio non occurrat sensui tamen per spa-
cium et moram que est inter dilataciones constrictionis mora perpenditur:
que si sit magna: sit pulsus paruus: et rarus. Si parua sit frequens. Ab hac
itaque consideratione elicitur septimum genus. scilicet rarus frequens et mediocris.
Dicit Constantinus in pantegni quod septimum genus ex parte quietis est: et
adducit auctoritatem Galeni dicentis: Pulsus in dilatactione et strictione
quietes habet duas. vnam cum pulsus in dilatactione sua extrema digitorum
percutit. et hanc exteriorem vocat quietem. et hanc sensibilibus inuenimus.
Quies secunda est cum pulsus in constrictione ad centrum suum redit. et hec
quies non est sensibilis: quia non facile sensu cognoscitur vel percipitur: sed
strictionis mora ex dilatactione cognoscitur. Quarta consideratio ver-
satur circa collationem aperte more: et occultam proportionem earum. Si. n.
plures sint aperte more quam occulte pulsus est incidens. id est propter maiora-
tionem sui in notitiam sensus nostri cadens. Si autem sint plures occulte
quam aperte dicitur pulsus decedens. id est a notitia nostri sensus cadens. Et hoc
est octauum genus quod nascitur a quarta consideratione. scilicet incidens et de-
cedens. Et nota ad hoc quod incidentia et decedentia pulsuum determinet. non
oportet octo vel nouem motiones considerare: sed usque ad centesimam per-
cussionem in consideratione progrediendum est ut collationes morarum ad
moras: occultarum ad apertas fortium ad debiles melius perpendatur:
non. n. si vna motio fortis sequitur et alia debilis sequitur et iterum tertia

fortis et quarta debilis iudicandus est pp h^o pulsus decidens: q^o p^a fortis et
z^a debilis. Nam eadem rōne cū z^a sit debilis: et tertia fortis sequitur: erit pul-
sus incidens: q^o debilis tendit ad fortē. et sic posset p^obari q^o idē pulsus esset
incidens et decidens. Ad h^o dicimus q^o in ea cōsistentia in qua v^o pulsus p^o-
manere diutius: talem cū iudices. Ad sic cognosces: si pulsus in decem p^o-
cussionibus sentitur et in vndecima deficit: de nde ab vndecimo computes
si in quarto ab vndecimo deficit dicit decidens: et talis tendens in defectū
per quosdam gradus magis et deficiendo mortem significat. Si vero defi-
ceret in octauo postea in vndecimo ab ea decidit: et postea tardius decide-
rit: donec deficiat: talis incidens est. et significat naturā pus afflicta: morbo
iam partim supato resurgere et conualecere. Quinta cōsideratio attendit
fm p^omutationem vel cōsistentiā predictarū cōsiderationū: et ab hac cōsi-
deratione duo extrema genera. s. nonū et decimū procedunt: q^o nō principa-
lia sunt genera: sed principalibus annexa et adiuncta. nō. n. principaliter at-
tendunt sed alicui adiacent: vt equale et inequale. ecce nonū. Ordinatum et
inordinatum. ecce decimū. Si pulsus sit: assidue fortis: dicitur equalis.
Si aliquid admiscetur debile cū forti inaequalis dicit. Sed de his plenius
dicitur in sequentibus. Nota q^o hec pulsū genera non sunt opposita. Cir-
ca vnū et eundem pulsū tria vel quattuor habent esse genera quandoq^o et
consistere. aliquādo. n. pulsus magnus potest esse mollis velox fortis spis-
sus equalis ordinatus plenus. Sed qdā sunt opposita: vt magnus puus:
nec sunt diuersa genera sed diuerse differentie vnius generis: et ideo se nō
compatiuntur. Sunt autem diuersa genera nō contraria. Sed pro cōtra-
rietas causarū se non sustinent: vt magnus debilis. abundantia nāq^o spiri-
tus facit magnū. defectus eius et caloris facit debilem. Similiter forte puū
velox debile spissum parū tardū velox rarum. Et vt generaliter dicam
nulla possunt cōmisceri in quibus contrarietas causarū nō interdicat. Ecce
genera pulsuum fm diuersas rationes dicunt. s. fm motū: fm organū: fm
plures motiones. Nota q^o hoc nomē generale pulsus predicari potest de
quolibet inferiori: quia de magno forti veloci raro incidenti equali ordina-
to molli pleno calido. non tamen in eadem significatione. Dicitur nāq^o hoc
nomen pulsus quattuor modis. Primo modo accipitur pro motione que
occurrit digito. Et in hoc sensu tria genera distinguuntur: magnus velox
validus. Secundo modo dicitur pulsus res pulsata sicut organū et fm hāc
significationem duo distinguuntur genera pulsuum. s. molle plenū. hec autē
ad organū pertinent. Arteria enim mollis datur vacua plena proprie: ex-
traneae vero dicuntur de motione q^o est pulsus. motio siquidem mollis du-
ra plena vacua in collatione dicitur que et si dicantur de pulsu predicatio
redundat in proprietatem organi. Calidū et frigidū et qd est tertium ge-
nus pulsuum ad rem pulsatā dicitur pertinere: et potest patere vt illa tria
genera pulsū distinguantur prout res pulsata dicitur arteria. et enim pro-
prie dici potest calidū vel frigidū. Sed quidā considerantes q^o non est ca-
lida vel frigida de se: sed potius ex frigidiore vel mortificatione spiritus

vitalis impellentis eam dicunt calidū vel frigidū pulsum dici pro re pul-
sante. 7 hec est tertia significatio pulsus vt pro re pulsante accipitur. hoc
modo posset fieri nisi esset qđ dicit Philaretus qđ nonū genus attenditur
fm caliditatem qđ redditur per totū corpus arterie in quo considerat quā-
titas suppositę materie: per tacitū: totū est de accidente per qđ insinuat
auctor: qđ pulsus calidus ad rem pulsantem pertinet non ad rem pulsantem:
nā si dicat qđ pulsus dicitur calidus propter calidū spiritū nō propter sub-
stantiā vel qualitatem arterie. Similiter pulsus mollis plenus vacuus nō
debet dici vt redundet pdicatio in substantiā organi sed in qualitatem hu-
moris arteriā infundentis. Sentitur nāq; arteria mollis dura plena pro-
pter humorem suppositū: quia flegmaticus: multus aquosus arteriā mollē
vel plenā efficit. sed siccus durā 7 vacuā reddit. Sed Philaretus testat: qđ
fm consistentiā organi attenditur plenū molle durum vel vacuū vel fm fi-
guram. Si ergo plenū molle durum vacuū pertinent ad consistentiā 7 fi-
gurā organi: similiter calidū 7 frigidū. Quis. n. neget arteriam calidam
esse sua qualitate vel figura. Ipsa enim calida vel frigida sua qualitate tāq;
causa formalit: est calida vel frigida ratione spiritus: 7 qualitate spiritus
tāq; efficiente vel materiali. vnde Constantinus in pantegni. Calor arte-
rie est ex materia intra cōtenta. i. spiritu 7 sanguine. Quarto modo dicitur
pulsus collectio pluriū pulsum fm qđ quattuor genera distinguuntur: rap:
frequens: incidens: decidens: q̄le: inaequale: ordinatū inordinatū. ¶ So-
leria. idest prudentia. ¶ Artificis. idest medici. ¶ Probat. examinat
7 diiudicat. Pulsus. generaliter intellige: non pro motione: non pro re
pulsante: non pro re pulsata: non pro pluriū collectione. 7 quo modo pro-
bat ostendit. ¶ Quinq; modis. i. quinq; cōsiderationibus differetis. ¶ Ex
quibus. idest cōsiderationibus. ¶ Elicitur. idest procedit. ¶ Nume-
rus. idest decem genera pulsum que in dupla proportionē se habent ad
quinq; cōsiderationes. Nunc prosequitur quo modo. ¶ Ex forma. .i.
proprietate motionis arterie circa quam vertitur prima cōsideratio.
¶ Nascuntur tria. .i. genera 7 ostendit que. .i. ¶ Magnū. Illud est
primū quod ostenditur fm quantitatem triū dimensionū teste Constanti-
no 7 Philareto. ¶ Magnū. sub magno audit parvū 7 mediocre. ecce
primū genus. ¶ Forte. sub quo debile mediū. ecce fm. ¶ Forte. Po-
nit tertiū Philaretus 7 Constantinus etiam considerat fm tenorem vir-
tutis: sub qđ considerat debile 7 mediocre. ¶ Citatū. idest velox: sub quo
tardus 7 mediocris. Tertiū genus est citatū 7 attenditur tempore 7 qua-
litate motionis. Philaretus ponit quātitatē motionis. Similiter 7 Con-
stantinus tempus. ¶ Substantia membri. idest constantia vel consisten-
tia organi 7 figura siue qualitas substantię: circa quā versatur secunda cōs-
ideratio. ¶ Parit. .i. ex se concludit vel producit. ¶ Molle. idest sub
quo durū mediocre continetur. Istud est quartū genus fm Constantinū.
Sed Philaretus ponit octavum. ¶ Plenum. per qđ vacuum intelli-
ge quod est quintum. Calidū frigidū mediocre. Ecce sextum. calidū

ad organū p̄tinet: q̄ ad quantitatem substantie organi teste Philareto & Constantino in panregni. Validū asserit pulsū fieri ex qualitate arterte. Philaretus calidū ponit: nonū conturbator nominis & sententiay: & Constantinus sextum. **E**x quibus. idest tribus postremis. **E**t primis. Elicitis a p̄a consideratione. **S**urgit. idest cōpletur. **S**eries fenaria. idest sex genera. **S**pissum. Hic assignat originez septimi generis: q̄d est frequens & rax. **M**ora. idest fm morā & spaciū q̄d est inter duas dilationes attendit spissus vel frequens. hoc est q̄d dicit Constantinus fieri ex tpe quietis. Philaretus ex quātitate quietis. **I**stud a Philareto dicit sexm: sed a Constantino septimum. vnde aut̄ fiant hec genera pulsū ex quibus causis cōtrahant & quid habeant significare: in sequentibus cū ipso actore dicemus. **A**ui pede bacillico. **P**onit originē octauū qui est incidens & decidens q̄d a Philareto nonū dīa Constantino octauū assignat. **H**oc genus attenditur fm collationem & proportionem moray ad moras apertay ad occultas: fortiū ad debiles. **A**perta mora dicitur ipsius pulsus. **O**cculta more ipsius quietis inter duos pulsus existētis. **S**it itaq̄ incidens & decidens fm p̄portionem t̄pis ad tempus: si mora precedentis pulsus sit minor q̄ subsequentis pulsus dicit decidens. Si mora sequenti sit maior q̄ mora p̄cedentis dicit incidens: q̄ fm rationem assignatā intelligū est. **P**ulsus decidens ab auctore cōparat pedi bacillico: q̄ sicut bacillus a longa & apta integra syllaba incipiens declinat in breues. sic pulsus decidens ab apertis moris tendit in occultas. **P**assim. idest sursum & deorsum deprimitur. **A**b alto. idest aptis differentis moris. **E**t pede bacili. i. more bacillico. **E**t qui deficiens. **A**ssignatio est incidentis. **S**urgit. prius deficiens. **V**iresq̄ resumit. idest de occultis differentis in aptas quousq̄ in nullo deficiat. & est iudiciū nature resurgētis & vires resumētis. **M**orat. idest attendit quātū ad originem. **E**x collatiua thesiū. idest p̄portione moray q̄ sunt more dilationū & thesiū. **I**lle enim more attendunt & p̄pendunt fm diastolem & sistolem. **T**āq̄ p̄cipuis. **A**ssignatis octo generibus q̄ sunt p̄a & principalia assignat originem duoz extremoz. i. noni & decimi q̄ sunt accidentalīa & principalibz adiuncta. **A**diuncta. **N**onū est equale: & inequale decimū ordinatū & inordinatū. Philaretus equale septimū in ordinatū octauū ponit. **D**iscors vel consonus. i. eq̄le vel ineq̄le. **U**nus ordo. quātū ad ordinatum. **E**l aduersus. idest inordinatus. **V**ez q̄ fm rōnem numeroz & p̄putationū ordinatio vel inordinatio considerat. **N**ō. n. duo debiles pulsus vt tres vel quattuor nec vnus inordinatus mō interfuerunt duobus magnis & fortibus: & multis aliis differentibus modis fm numeroz diuersitatē interponunt diuersi pulsus pluribus alioz generē: ideoq̄ fm numeri rationē diximus ordinatū & inordinatū numeri attendendū. **Q**uid aut̄ sit eq̄lis pulsus q̄d ineq̄lis q̄d ordinatus quid inordinatus: vtrū ordinatus sit eq̄lis vel nō vtrū oīs inordinatus sit ineq̄lis: & quot sunt species ineq̄lis inordinati sferis patebit: vbi ponent diffinitiones & significatiōes singuloz generē.

De descriptione pulsus magni et parui.

Augmentata facit magnum dimensio trina.
Paruum si parua: medium mediocriter aucta.
In longum latum magnus confurgit et altum.
Paruus in occultum strictum cadit atque recessum.
Qui medium sequitur merito mediocris habetur.

Assignatis generibus pulsuum et originibus eorum ut de generibus pulsuum evidentior constituat doctrina: vniuscuiusque generis suam ponit diffinitionem. Et primo diffinit magni pulsus. Est itaque magnus pulsus: qui secundum quantitatem trium dimensionum attenditur: longitudine latitudine et profunditate. Modum transcendens dicitur magnus. Ad hoc igitur ut sit magnus pulsus oportet quod sit longus latus et profundus. Paruus per contrarium intelligitur qui non sit longus latus nec profundus. Littera patet. **P**aruum si parua. id est trina dimensio diminuta facit paruum: et patitur de trinitate quantitatis in longitudine secundum curritudinem in latitudine secundum stricturam. in profunditate per residuum. id est secundum sui incertam reuolutionem. **M**edium. id est mediocrem pulsus facit trina dimensio. **A**ucta mediocriter. id est seruans mediocritatem: ut si non excedat in aliqua dimensione.

De longo pulsu.

Longus ventriculos digitorum quattuor exiit.
Subsistit mutilus mediusque sit omnibus equus.
In latum digitos latus tenet eminet altus.
Occurrit gracilis strictus residetque profundus.

Magnus pulsus diffiniuerat per excessum trine dimensionis. scilicet longitudine latitudine et profunditate: ideo ut pateat evidentius quod sit magnus diffinit quid sit longus latus et profundus. quibus cognitis cum ex eis componatur magnus perfecte innotescit. Quid sit magnus ex proprietatibus enim partium inuestigatis totius declarabitur natura. Longus pulsus est ille qui. **E**xit. id est excedit. **V**entriculos. id est apices et summitates. **D**igitorum quattuor. supra longitudinem arterie porrectorum. Cum enim sentiatur in ventriculis quattuor digitorum posset sentiri quinque vel sex si essent positi. Posita diffinitione longi ponit diffinitionem curri eius contrarii. **S**ubsistit. id est exceditur a ventriculis quattuor digitorum. Cum enim sentitur in primo in secundo in tertio in quarto non sentitur. **M**utilus. id est curtus est: quoniam mutilatur secundum longitudinem. **M**edius. id est mediocris inter extremitates sit. **O**mnibus. id est digitis. **E**quus. in quantum non excedit nec exceditur. **I**n latum. Diffinit latum qui et cum longo cito currit ad faciendum magnum pulsus. **L**atus tenet digitos.

Qui exiit ventriculos digitorum secundum latitudinem. **C** Altus. pulsus qui secundum altitudinem considerat quando. scilicet multum eleuatur arteria et a centro recedit ex vehementi impulsu spiritus. Eminet. idest eleuatus est eminens et apertus. **D**ecurrit. idest non moratur in latitudine qui non tantum occupat et pringit latitudinem digitorum sed exceditur quasi in modum gracilis funiculi occurrit. **P**rofundus. idest occultus qui contrarius est alto. **R**esidet. idest vicinatur centro intellecta mediocritate inter extremitates: qui scilicet non excedit in latitudine nec exceditur. Et nota quod multis modis possunt narrari de differentie ut longus cum stricto: longus cum mediocri. Item latus et strictus componuntur. Item latus cum aperto et cum occulto aut mediocri inter duo. Sed nullus curtus strictus vel occultus magnus est.

De forti et debili pulsu.

Constituit validum sociata frequentia magno.
Surgit ab oppositis species contraria causis.

Egit de primo genere pulsuum quod est magnus parvus mediocri secundum diuersitatem suarum compositionum. Consequenter agit de secundo. id est de forti debili et mediocri quod habet primere ad quantitatem motionis arterie. Cum autem sit tertium secundum Philaretum et Constantinum: tamen a nobis secundum ordinatam quod talem ordinem ei appropriauit arctatio metricae rationis. Fortis itaque componitur ex duobus magno et frequenti. id est veloci. Dicit namque Philaretus: quod frequentia accipiens magnitudinem validum facit: sed pro frequentia intelligitur velocitas. Si enim frequentia intelligat: cum fiat ex debilitate virtutis et fortitudine caloris expectantis magnitudinem refrigerationis virtus debilis que non sufficit aerem attrahere semel qui possit refrigerare oportet quod defectum quantitatis suppleat vicissitudo et repetitio numerose actionis: ita frequentia non poterit tollerare fortis pulsus propter contrarietatem causarum. Est itaque fortis pulsus compositus ex magno et veloci: magno quod multum eleuat arteriam et a centro recedere cogit et in longitudinem diffunditur secundum latum digitos attingit. ex veloci quod incohabata percussione cito suum motum compleret: consequitur. et hoc est quod in littera tangitur. **S**pecies contraria. id est pulsus debilis. **S**urgit. idest procedit. **A**b oppositis causis. id est calori debili et imbecilli virtute et debilitate spirituum.

De veloci pulsu et tardo.

Artis lenta parit tardum. festina citatum.
Si pulsant digitos: austero dura rigore.
Oligana: disponunt durum. si lasa remissum.

Ponit noticiam secundi generis. id est velocis tardi mediocri: quod a nobis

tamen tertio loco assignatur. Et pertinet hoc genus ad quantitatem infirmitatis arterie: et attendit ex tpe vel quantitate motionis. Est itaque velox pulsus secundum Constantinum: qui in modico tempore spatium pertransit: quando. scilicet. incobata percussio cito complet. Et est tardus qui modicum spatium pertransit in multo tempore: quando. scilicet. motio incobata longo tpe perficit. Mediocris inter extrema mediis consideratur. **¶** Arsis. idest dilatio. **¶** Lenta. que multum tps consumit in sua contractione. **¶** Si pulsent. tribus generibus pulsuum qui a prima consideratione nascuntur propriis diffinitionibus declaratis ponit notitias et diffinitiones aliorum. Primo agit de illis qui a secunda consideratione nascuntur et sumuntur et pertinent ad consistentiam organi: que sunt durus molle mediocre. plenum vacuum mediocre: calidum frigidum mediocre. Est itaque durus pulsus qui dum digitis tangitur: occurrit arteria dura et rigida. et quasi funiculi tensi sentiuntur. Molle quando mollis sentitur arteria. Et videtur durus esse fortis. sed non est ita. Fortis enim secundum Constantinum vascula dilatatur: ut quasi inanita reddantur. durus est et asper quia virtuti non obtemperat membri durities: ut dilatari queat. **¶** Si organa. idest arterie. **¶** Pulsent. scilicet. digitos et ventriculos digitorum. **¶** Austero dura. scilicet. cum duricie et rigiditate distendendi. **¶** Si lapsa. idest quodammodo lassitate et suauitate sentitur. Sic enim glossat Constantinus. ut videantur digiti ab eis penetrari.

De pulsu pleno et vacuo.

Si cedat vacuum. si constet turgida plenum.
Pulsus disponit calidum calor arterialis.
Frigidus occurrit subiecti frigore membri.

¶ Notificat per descriptionem quid sit quintum genus. scilicet. plenum vacuum. Est ergo plenus. qui turgidus quodam humore redundante videtur. Vacuus qui apparet quasi inflatus: sed statim cum tangitur tanquam vacuum a digitis sentitur. Et pertinet hoc quintum genus ad figuram et habitudinem organi. in vacuitate et plenitudine. **¶** Pulsus disponit. Assignat notitiam sexti generis quod est calidum frigidum mediocre. quod cum conditionibus precedentibus ad consistentiam arterie pertinet. Est. n. arteria huius consistentie quod sentit calida aut frigida: licet. n. calor arterie contrahatur ex spiritu feruido et sanguine intra contento: tamen qualitas inde proveniens est ipsius arterie dispositio. **¶** Calor arterialis. idest pulsus calidus: cum digitorum extremitates arteria calida sentiunt. Frigidus vero primo modo:

De mediis pulsibus.

Cum relique species aliquo mediante ligentur.
Iungitur in valido fortis. discrimine nullo.
Equus inequali. causam compaginis huius.

Soluant qui dirimunt latebrosa enigmata rerum.

Quoniam assignatione predictorum generum auctor aliquando assignauit media extremorum quoadque inter aliquam extremam nullum medium posuit. ideo in hoc capitulo ostendit hoc esse declarandum inuestigandum et reliquendum examini et discussioni philosophorum quorum enigmaticas est soluere rationes: et tales ambiguitates soluere et enodare. **A**d autem ab auctore pretermissum est: nos qui sumus eius interpretes et eius vicarii supplemus defectum. Dico ergo quod omnia illa extrema que adiuncta sunt distemperatis sicut magni parui curti longi lati stricti aperti velox tardum frequens rarus convenientiam habent. de vna namque dicta ad aliam huius per medium temperamentum fit transitus. magnus enim mediocre excedens in trina dimensione supra modum diminutus monstrat distemperantiam: quod defectum caloris et imbecillitatem spiritus. Ecce isti pulsus norant distemperantias huius unus excessum alius defectum. Inter excessum et defectum medium est quod per ambiguitatem vel abnegationem describit extremorum. quod scilicet nec est in excessu nec in defectu: illud temperatum est. et ita medium inter magni et parui. similiter inter curti et longi. et inter alia extrema quicunque applicant distemperantibus: secus est de forti et debili. nam si inter forte et debile est mediocre. cum omne medium est temperatum: et omne temperatum sanitati additum est: ergo illud mediocre sanum. Sed interim forte sanum est. et quanto fortius tanto sanius. et fortitudine non fit excessus: nec in virtute nec in bonitate mentis fit excessus mentis. Et habet hinc quod vnum extremum excedit suum medium in temperantia et sanitate. Sed omne mediocre temperatum inter duo extrema. Si verum est medium vterque extremorum magis temperatum et sanum est. Item si mediocre est inter forte et debile illud genus nec forte est nec debile: sed ex temperamentum. Item pulsus nunquam est fortis: nisi ex tenore virtutis: et in debilem transit nullo medio a magis forti: vel per multos medios minus fortes usque ad ultimam remissionem fortitudinis transit in debilem. Et ille minus fortis quo mediante transit magis fortis in debilem. fortis genere non est medium inter fortem et debilem: quia sic non esset fortis nec debilis. fortis enim quoddam genus est secundum suam latitudinem. Sicut ergo inter virtutem et vitiū nullum est medium. Sic inter fortem et debilem non est medium. Item equale et inaequale non habent medium. nam si sic illud non esset equale nec inaequale. sed quicquid equale est vni inaequale est alteri. Ab equali enim fit transitus ad inaequale nullo mediante: et e converso. Item esse equale est sanum esse et temperatum secundum naturam: nisi sit in malo: sicut equalitas in physico pulsu. Omne autem inaequale est distemperatum secundum naturam ex morbo contingens. Similiter ordinatum et inordinatum non habent medium. Item pulsus similiter incidens et decedens non habent medium quoniam incidens fit ex temperantia et fortificatione virtutis: decedens ex huius. Inter temperatum intemperatum: inter fortificationem et defectum nullum est medium. unde si sic non esset temperamentum nec intemperamentum nec forte nec debile: quod est inconueniens. **R**elique species.

Pulsus assignatorum generum sicut magnū parū velox tardū frequens
rarum. **L**igent vel legunt. idest assignant sibi copulā alicuius medii.
Fortis. pulsus q̄ fit ex t̄pamento et tenore virtutis. **J**ungitur.
idest copulatur. **I**n valido. qui fit ex debilitate virtutis. **N**ullo di
fertimine. Sine interpollatione medii. Similiter. **E**quus. idest eq̄.
lis pulsus iungitur sine medio. **C**ausam compaginis hic soluat. Cū
debet causam assignare de priuatione medii mittit nos ad discussionē phi
losophorum quorum est talia rimari. **C**ompaginis. idest colligationis ex
tremorum. **S**oluat. philosophi. **Q**ui dirimūt. idest soluit. **E**nig
mata. idest questiones obscuras et tenebrosas.

De pulsu frequenti et raro.

Si raptu subito morale discrimine paruo.
Artem multiplicet series numerosa frequentem.
Constituit pulsum. species contraria rarum.

Hucusq; posuit doctrinā de sex generibus pulsuum: quorum tria pertinent
ad proprietatem motionis. s. vnū ad quantitatem. s. magnū parū medium.
Duos ad qualitatem. s. velox tardus mediocris: forte debile mediocre. Alia
tria pertinent ad consistentiā organi vel figurā. s. durum molle mediocre:
plenum vacuū mediocre: calidum frigidum mediocre. Hunc diffinit septi
mū genus: Ex tempore quietis. et attenditur inter duas diastoles quod
est frequens et rarū. **S**i subito series numerosa. idest crebra et nume
rosa repetitio dilatationum. **M**ultiplicet. Continue replicando ite
ret. **A**rtem. idest diastolem. **P**aruo discrimine. idest modica mo
ra quietis interpollata inter vnā diastolem et aliam. **S**ubito raptu.
idest motione raptim iterata. **C**ontraria species. idest contraria di
spositio facit rarum pulsum.

De incidenti et decidenti pulsu.

Decidens modulis ex fortibus et manifestis.
Sensum degenerans tacito pede tendit ad ima.
Vergit in occultum fatagens euadere sensum.
Incidens surgit: respirans tendit in altum.
Deserit occultum sibi conciliat manifestum.

Ponit notitiam octauī generis: idest incidentis et decidentis q̄s atten
ditur sibi collationem morarū ad moras: occultarū ad apertas: fortium ad de
biles. **A**perta mora est quando pulsus sensui occurrit: idest quando arte
ria dilatat ita q̄ eius motio aperte sentit. **O**cculta quando dilatatio est ita
occulta et vicina centro q̄ vel sensum effugit: vel parū inmutat. **S**ecundū

ergo collationem morarū ad moras incidentia vel decidentia notat: qđ ex-
 plicite docuimus supius in distinctione generū decima: qđ iterare nō oportet.
 Si obiciat de cauda foricina finitiua qđ est pulsus decedens. nā pulsus
 decedens patet largius. potest enim decedens pulsus inueniri vbi non est
 cauda foricina finitiua: vt si post decem fortes fiat vna debilis. et facta cō-
 putatione de illa post octo fortes sequit vna debilis: postea desinet circa
 septimā: postea in q̄rta: postea in scđa: postea in toto deficiat. Reuera fori-
 cinus quidem p̄tinet caudā finitiuā. Sed ille decedens de quo hic agitur
 habet plures moras et interpollat plures debiles paulatim quousq; nulle
 aperte p̄currant. Sed cauda finitiua tāq; ab occultis resurgit in fortes ap-
 ras. Sed ab occultis p̄tinue tendit in altiores. ¶ Modulis. idest moti-
 bus apertis. ¶ Sensu degenerans. idest paulatim declinans. ¶ Inci-
 dens. idest incidens per maiorationem sui in notitiam sensus cadens.
 ¶ Surgit respirans. idest in naturā insurgere vel resurgere: respira-
 mina et vires significat resumere.

De equali et inequali pulsu.

Firmus et oppositi fugiens cōuertia motus.
 Permanet equalis seruato iure tenoris.

¶ Postq; executus est de octo generibus principalibus agit de nono et
 decimo: que sunt annexa et adiuncta principalibus. scilicet de equali et inequali: ordina-
 to et inordinato. Equalis est cuius percussio est equalis et vniformis tenoris in di-
 gitoy extremitatibus: vt si magnus velox fortis frequens mollis plenus
 et eis mediocrius: nullā in equalitate vel q̄ritate vel tpe motionis vel numero
 motionis diuersitatem recipiens. Equalis diuidit. Nam quidā est absolute
 equalis qui equalitatem seruat in omnibus dictis differentiis: de quo dictū est
 iam. Alius est equalis s̄m quid vt sit equalis magnitudinis: sed modo velox:
 modo tardus sentit. Item qui equalis est in paruitate vel debilitate huius-
 modi pulsus est equalis in hoc. sed nō est equalis absolute. Inequalis est quicūq;
 recipit oppositā dñā. Inequalis aut alius absolute vt qui est inequalis in oib;
 generibus: alius in vno genere et non in alio: et s̄m illud qđ equalis dñ. ¶ Fir-
 giens. idest nullā societatem recipiens cū opposita dñā. Et talis est abso-
 lute equalis si in bonis p̄leueret differentiis. Sz pōt esse equalis in malis percus-
 sionibus vt in paruitate et debilitate. Et talis nō est equalis simplr: vel abso-
 lute: sed equalis in h; vel s̄m qđ: vel equalis in malo: et pp tales equalitates exclu-
 dendas apponit. ¶ Firmus. Qui. n. manet i paritate vniformis nō ex
 firmitate nature est: sed ex debilitate potius quicūq; ergo firmus est ex
 nature firmitate et virtutis proueniens: et seruans vniformem tenorem in
 omnibus generibus est equalis simpliciter.

De inequali pulsu.

Begener instabilis nec eodem tramite currens.
Mutat inqualis dubiis moderatus habenis.

Confirmat inequale. **B**egener. dest ab equeitate degeneras per administrationem. i. per assumptionem. **I**nstabilis. quia non habet statum unius tenoris. **N**ec eodem tramite currens. quia transit per vias diuersas oppositorum generum. **M**utat. scilicet non retardans non festinas preedit rituant de magno in paru de fortiori debile. **M**oderatus. i. agitur. **D**ubiis habenis. **C**ontraphora est supra ab aliquo qui non bene nouit regere et frenare equum.
De ordi nato et inordinato pulsu.

Distinctis gradibus mutatur in ordine recto.
Transit in oppositum qui nomen ab ordine sumit.

Ponit notitiam decimi generis. quod est ordinatum et inordinatum. Et nota quod omnis equalis est ordinatus: ubi enim est equalitas ibi est ordo: sed non puerit. **N**am ordinatum aliud equalis aliud inequale. non omnis inequalis inordinatus est. **N**am inequalium alius ordinatus alius inordinatus. omnis inordinatus est inequalis. inequalis ordinatus est: qui recipit diuersam oppositam diuersi generis oppositi. **O**rdinatus tamen qui quasi gradatim et secundum proportionem uniformis gradus est: quando scilicet habitudo sequentium percussorum in sua inequalitate conformatur habitudini precedentium: ut si sint octo pulsus continue fortes et nonus debilis: ite octo fortes et nonus debilis et si longo tempore precedat habitudo pulsuum: licet multis aliis modis variatum: tamen habitudines mutationum respondeant sibi. potest etiam dici inequalis ordinatus pulsus: tamen est cauda foricina finitima per percussio magna est et fortis et minor per et sic gradualiter tranire et proportionabiliter tendit paulatim in defectione quousque non sentiat. Sicut cauda reuertitua a defectione regradienti proportionabiliter in magnitudine ordinatio considerari potest. **I**stas tamen species ponimus sub equaliter ordinato. Et licet fiant quandoque secundum considerationem ordinis et habitudinem raro tamen nec in ea permanent sed frequentius fiunt per confusionem et ex ordinatum tumultum inordinationis inequalis. **I**nordinatus in omnibus generibus predictis inuenitur: ut si duo magni unus paruum alter medius: aut duo parui unus medius alter paruum: unus medius alter magnus cui succedit paruum. **D**istinctis secundum ordines et proportionem gradus. **Q**ui nomen. idest ordinatus.

De inequali et inordinato et priuato pulsu.

Qui priuatiue censetur ab ordine leges.
Ordine precedit preceps est et sine lege.
Spargitur extremum genus in numero specierum.
Que sibi mendicant peregrina vocabula rerum.
Quas collatiua ratio sibi federis vnita.

Determinatur de ordine sibi priuationem. Inequale inordinatū dicitur in species suas. et eas mox enumerat de quibus i sequentibus dicitur: quādo ipsarū instabit tractatus: has designans species a nominibus animalium vel instrumentorum vel aliarū rerū: cum quibus habent similitudinem. Dicitur autem caprizans a capra: et fornicans a fornicā: et sic de aliis. Rōnes appellationū dicent infra. **E**xtremū genus. idest inordinatū inequale. **S**pargitur. i. sparsim et varie distribuitur. **I**n numero specierum. idest i multas species: que sub certo numero claudunt. **Q**ue. .i. species. **M**endicant. idest ppter mendicitatem et penuriā vocabulorum sibi mendicant. Nā lingua latina est in verbis egena. **P**eregrina. Animalium vel instrumentorum et aliarū rerū non omnium sed similitū sibi et huiusmodi. **Q**uas. .i. res. **A**nit. idest assimilāt sibi et cōformat. **R**ō. i. proportio. **C**ollatiua federis. idest collatiua similitudinis.

De speciebus pulsus inordinati inequalis.

Spasmosus priscus fornicans vermiculosus.
Ramosus fluitans martellinus atq; caprinus.
Serrinus rectus forricinus siue rectorius.

Que sunt cause variationis pulsus.

Forma crasis sexus etas gravidatio somnus.
Et locus et tempus labor et ca repletio potus.
Causa genus morbi coitus turbatio mentis.
Corporeiq; situs variant idiomata pulsus.

Hic enumerant species inordinati inequalis quorū rōnes inferius patebunt. **F**orma. Distinctis generibus pulsuum: et distinctis corpū proprietatibus. Consequenter breuiter hic agit de causis mutationū pulsus cas enumerando. Inmutantur itaq; pulsus tripliciter. .i. a rebus naturalibus: nō naturalibus et contra naturā. Sub naturalibus comprehendit tam res consistentes et regentes sicut complexionēs et virtutes q; coadistentes inseparabiliter coherentes vult figura corporis distantia maris et femine etas et similia. **F**orma. idest habitudo corporis q; diuiditur in tenuitatem crassiciem et mediocritatem. **V**ariant pulsus. In macilentis maiores sunt pulsus et fortiores q; in crassis et multū repletis. Crassi enim ex nimia oppressionē carnis pulsū habent minorem et magis debilem: q; calor et spiritus in eis lentescunt et pigritantur ex nimia carnositate. Sed inequalis est pulsus spissior propter debilitatē virtutis. In macilentis sunt pulsus aperti: q; arteria expōita est vel expoliata et quasi nuda. In crassis occulta: q; profunda est arteria et carni inuiscata. vñ **P**hilaricus: In gracilibus multum subiacet tactui pulsus. .i. aperte sentit iudicio tactus: qd est

propter expositionem organi. Quidā tamen male exponunt hic subiacentiā pulsus ut dicant pulsū tactui subiacere quādo est debilis: q̄ expositio contraria est Constantino. Est autem pquirendū utrū macies sit naturalis aut non et ita de crassitie. ¶ Crasis. idest complexio facta a generatione variat pulsus. Nam calida complexio facit pulsū fortem et velocem cā attrahendi multū aerem ad refrigerationē. sed frigida parū. facit et tardū cā necessitatis parue refrigerationis. Humida pulsū facit molle: sicca durū. Et q̄ ex ea complexione fiat pulsus velox. pbat Philaretus. inquit enim q̄ omne calidū velociter mobile: et omne frigidū tarde mobile: q̄ de solis aut malibus pōt intelligi. Est aut quoddā de natura calidū ut piper auripigmentū q̄ nō est mobile. In calido siquidem corde calidus sanguis ex calore ebulliens cito resoluitur in fumū. vnde cito motus complet cordis et arteriarū vnde sunt velociores. ¶ Sexus. idest differentia inter masculū et feminā mutat pulsū. ut enim ait Constantinus in pātegni. Pulsus maior est in masculo et fortior q̄ in femina: et ponit causam. Masculus enim calidioris est nature et fortioris et maioris exercitii. Et femine pulsus minor et debilior et frequentior. Paruitas et debilitas sunt q̄ mulieres sunt debiliores masculis in virtute et minoris caliditatis et exercitii ad cōparationē masculi frequentior est pulsus in femina ex debilitate virtutis: ut natura sepe impellat iterādo in femina q̄ per magnū pulsū operat in masculo: ut tantū. s. aeris pro vicibus repetitis attrahat ad refrigerandū inquantū vnus magnus vice vna attraheret in manibus. Nam quāto est maior calor si virtus est fortis tanto maior velocitas necessaria est nature: ut multa aeris quantitas in paruo tempore attrahat ad refrigerationem. Quā aut debet virtus oportet ut attrahatur spissus: vnde fit ut feminis sit spissior q̄ masculis licet ex superficie littere in pātegni possit pbari q̄ pulsus femine sit velocior: non tamen est verū. Nam velocitas fit ex fortitudine virtutis et vchementia caloris: sed ibi per velocitatem frequentia intelligimus: ut eū dicit Philaretus q̄ frequentia magnitudinem accipiens facit validū. Nota q̄ si cetera particularia sexui p̄cordant ut frigida complexio crassities quies senectus: pulsus debilior est. Si particularia cōcurrant cōtraria erit maior et fortior. Sic etiā de masculo intellige. vnde oportet medicū quādo ad egrotū accedit facere collationem de partibus et omnia accidentia discernere ut non fallat in pulsibus iudicandis. ¶ Etas. mutat pulsū: q̄ pueri velociorem habent pulsū propter calidū refrigerādū: q̄ nullus est in eis. temperate tamen magnitudinis et fortitudinis habent frequentia: quia virtus nondū completa: in complexione roboris confirmata ad extrahendum semel multū aerem non sufficit ad calorem naturalem refrigerādū. Iuvenes enim habent pulsū fortem et magnū in velocitate tempatū: q̄ fit ex caliditate: ipsorūq̄ virtute. Senes parū et debilem et rarū propter frigiditatem eorū naturā quantum ad etatem. vnde non est necesse multū aerem trahi propter refrigerationem. Alię etates his affines habent pulsus videntes iuxta qualitates vel caliditates illarū etatū quibus affiniores vide-

buntur: qz cum in pueris velox sit pulsus ⁊ spissus temperatus in magnitudine ⁊ paruitate. Pulsus in decrepitis minimus ⁊ tardissimus rarissimus ⁊ defectissimus. In iuuenibus perfecte iuuentutis maximus ⁊ fortissimus in velocitate ⁊ tarditate temperatus. Videndū est qd puerorum pulsus maxime augumentant in velocitate ⁊ tarditate minuantur. Et maiora quousq; ad perfectam magnitudinem deueniatur: vbi pulsus maximus ⁊ fortissimus in velocitate ⁊ tarditate temperatus quo ad media etas pertingatur. Cum ergo senectus subeat paulatim succedunt predictis contraria: donec etas pertingatur decrepita: in qua pulsus paruus fit rarus ⁊ tardus. ¶ **Fraudatio.** idest impregnatio mulierū mutat pulsū. Sed distinguendum est. Nam impregnatio aut in medio est: aut in principio: aut in complemento. In principio pregnans habet fortem ⁊ magnū pulsū ⁊ velocem: quia calor fetus auget calorem naturalem. Arterie enim secundine arterie fetus sunt coniuncte: ⁊ utreq; arterie mulieris sunt complicate. Probatur hoc ex nouitate retentionis menstruum augmentato calore sunt pulsus magni ⁊ veloces. Fortes autem sunt: quia virtus propter eius modicam quantitatem nondum patitur aliquam oppressiōnem: sed in potentia perseverat. vnde sunt pulsus magni ⁊ fortes vsq; ad quattuor menses vel principium quarti. sed a quarto vterius fm magis ⁊ minus pulsus sunt parui debiles spissi. Parui ⁊ debiles eo qd virtus grauatur ex maiora fetus quātitate: ⁊ virtus operatiua circa finem deficit duabus de causis: quia propter defectum sanguinis ⁊ spirituum: quia sanguis ad nutrimentum fetus est necessarius: quia quanto plus expenditur in nutrimento fetus tanto plus membra pregnantis ex defectu nutrimenti ⁊ subtractione magis debilitantur. Et deficit ex dilatatione matricis maiorem locum occupantis: vnde comprimitur cor: ⁊ ita virtus operatiua grauatur que pulsū operatur. Spissi autem sunt vt ait Philaretus propter inductam necessitatem attrahendī aeris propter se ⁊ propter fetum. Vnde instat triplex necessitas refrigerationis tum ex fetu: tum ex matrice: tum ex retento sanguine: ⁊ cum virtus sit defecta oportet vt multotiens attrahatur cum semel attrahi non possit sufficienter: vt exposcit necessitas refrigerationis: ideo sunt spissi. ¶ **Somnus.** pulsū mutat sed differenter. nam in principio somni calore naturali incipiente intrus reuocari nondum exercente digestionem paruus pulsus est debilis ⁊ tardus ex precedente desiccatione vigiliarū. Sed calido iam intrus confortato ⁊ cibo iam digesto ⁊ diuiso per mēbra multiplicato sanguine: augmentatis medullis: reparatis spiritibus fiunt in fine somni ⁊ circa mediū pulsus magni fortes in velocitate ⁊ tarditate mediocres post digestionem cibi. Si somnus prolongetur vt superfluitatis cibi expulsio prolongetur vel differatur pulsus erit paruus debilis rarus tardus. vnde oportet qd postquā erit cibus digestus dormiens a somno excitetur ad expellendas eius superfluitates. scilicet egestionem vrinam spuram per propria enuncioria. Siquis autem excitetur a somno subito vt per vocem suam quālibet per

cussionem: siue ventum ab eo exeuntem: q̃z distubatur natura sit pulsus
quādoq; magnus et fortis: quādoq; velox et spissus: non tremebūdis inor
dinatus. Cum vero excitatus quiescit pulsus in priorem statū regredit̃.
Quidā seducti sunt a superficie verborū Philarētī dicentis: q̃ in somno
non fiunt pulsus nisi parui et debiles et tardi non distinguentes tempora
somni. Dicit enim Philarētus: q̃ in somno fiunt pulsus minores et leuio
res. i. debiliores naturali calore penetrante ad profundum. Et ipsi intelli
gunt q̃ in somno naturalis calor penetrans in profundo in stomacho et in
epate sit diuersus. et ideo relinquens spiritalia que non sunt profunda:
quia supra diafragma posita: pulsus parui sunt in somno. h̃m istos nutri
tiua calefiunt: et spiritalia in frigidantur. Dispositio vero spiritalium di
sponit pulsum non nutritio. Sed cerum est q̃ in somno spiritalia cale
fiunt. Videmus. n. quosdā dormientes qui non sunt p̃tenti aerem respi
rare tantū naribus nisi os etiā apertū teneant: et vchementiores etiam fa
ciunt exsufflationes: qd̃ non fit nisi in magnitudine caloris maiorem q̃ti
tatem aeris attrahentis pro maiori necessitate refrigerationis. Est itaq;
potius intelligendū h̃m priorem doctrinā: vt ipsius somni distinctio fiat.
Locus. idest regio imitat pulsum. vnde habitātes in calida regione
vt in Ethiopia pulsum habent magnū velocem sicut estiuū. habitantes in
frigida regione sicut in Anglia pulsum habent assimulantem hiemī. i. rari
et tardum. habitantes temperata loca: vt morantes in recta linea pulsum
habent temperatū mediocrem vernali equiperantie similem. Regiones
inter has posite h̃m eas quibus sunt propinquiores in pulsu sunt habende.
Et quod de regione dicitur: de aere similiter intelligatur. **R**egio. n.
non habet immutari nisi gratia aeris: et de temporibus similiter. **T**empus.
Ver. n. et autumnus que sunt respectu temporum temperata:
pulsus faciunt t̃ptos et mediocres. Alia duo. i. hiems et estas faciunt pul
sus excedentes vel h̃m paruitatem vel h̃m magnitudinem veloces et par
uos. In vere propter temperamentum caloris sanguis multiplicatur et
spiritus abundantius generantur: et multiplicantur. vnde pulsus ma
gni et fortes: in velocitate et tarditate mediocres fiunt ex retentione spi
rituum: propter frigiditatem precedentis hiemis: qui virtute roborata
fiunt fortes. In autumnino licet dicatur temperamentum hoc non vi
detur posse contingere: cum in autumnino corpora tanquam rarefacta
per totam estatem et calore dissoluta defatigatas habeant virtutes. vnde
cum apertione pororum iam calor et spiritus exalauerunt pulsus
magni et fortes non possunt esse. Dicimus tamen q̃ in autumnino ad
huc calor viger: et spiritus circa cor. et ex frigiditate autumnini reti
nentur poris clausis vnde ex caliditate vigente et spiritus retentione
circa cor: pulsus fiunt magni et fortes. In estate veloces et festinan
tes propter festinam resolutionem sanguinis in sumum et spirituum: sunt
veloces propter multam necessitatem attrahendi aeris: propter refrige
rationem sunt frequentes. In hieme fiunt rari et tardi propter causas

predictis trias. s. ppter restrictionem cordis et ppter refrigerationem aë-
ris. Ex restrictione sunt pulsus parui et tardi et rari. Nota tñ qd licet nutri-
tina sint calidiora in hieme: Qñ ventres hieme et vere et. Spūalia tñ fri-
gidiora sunt: qñ aër et spūs frigidus libere ad cor et pulmonem inspiratus
non penetrans ad nutritina ppter interpositū diaphragma solū spūalia dis-
sponit: et fm habitudinem spūaliū pulsus habent disponi. Circa nutritina
retinet calor ppter restrictionem poroz vnde poris restrictis fumose et va-
porose supfluitates cū non possint exalare retinent in corpore: et ideo cal-
diora sunt. In estate ppter causas trias sunt dispositiones trie spūaliū
et nutritiuoz et pulmonis. ¶ Labor. idest exercitiū corporis mutat pul-
sum ex tempore exercitio: qñ nociua corporis supfluitas dissoluit et mem-
bra pfortant et naturalis calor augmentat: sunt pulsus magni veloces for-
tes in virtute et frequentia mediocres. In exercitio autē existente in tem-
perato cum iam dolor et fatigatio membra inuadunt sunt pulsus parui
debiles vel parui rari: qz virtus iam deficit: et calor naturalis iam minuit.
ex multo exercitio desiccant humores vnde pulsus duri reddunt. Nota
qz distemperata exercitia in sui principio faciunt pulsus magnos et fortes
sed in pcessu et fine faciunt puos et debiles tardos et raros et duos. ¶ Lo-
cus et tps. et exercitiū et alia que in hoc versu ptenent ad res non natura-
les sunt referenda. ¶ Esca. idest cibus mutat pulsum qualitate et quāti-
tate. quātitate: qz si multus sit: facit pulsum in principio inordinatū ppter
aggrauationem virtutis compresse a digestionē: et excitato calore fit pul-
sus magnus et fortis cibo per membra digerī incipientē: et membris ex nu-
trimento pfortatis quādo cibus digerit bene: virtus pfortatur. calor exci-
tatur: pulsus magnificat: et velox efficit: cibus paruus cito digerendus et
ad membra dispergendus facit pulsum minus fortem minorem: inter mol-
liciem et duriciem mediocrem. Qualitate cibus variat pulsum si fuerit ca-
lidus facit pulsum velocem spissum: et frigidus triū: humidus mollem: sic-
cus durum et potes combinare qualitates et pulsum dūas. ¶ Repletio.
idest dulcis aque balneū calidū: qd alio nomine repletio censet: qz dupli-
citer replet ex aere temperato: qz intus replet: et ex aqua calida balneum
dulcis aque moderate calidū temperato modo vsitatum facit pulsum ma-
gnū velocem fortem mollem spissum. Nam virtutem augmentat ppter
dissolutionem humidaz supfluitatū et calefaciens corpa pulsum facit velo-
cem mollem spissum ppter humectationem. balneū diurnū facit pulsum
minorem et debiliozem magis qz prius: pmanenribus velocitate et spissitu-
dine qz fit ex virtutis defectione: et dissolutioni humani corporis in augmen-
to sui caloris. sed in mollicie et duricie manet mediocris. Si autē in balneo
tñ quis moret qz virtus dissoluat: et calor minuatur fit pulsus paruus debi-
lis tardus: sicut in nimīū exercitantibus. Balneū autē aque frigide mode-
ratū fm vsū in crasso corpore iuuenili facit pulsum magnū fortem velo-
cem: qz calor naturalis coadunat intus et virtutem pfortat. sed si tñ moret
quousqz naturalis calor deficiat vel fugiat facit pulsum parū tardū rarū:

q̄ virtus suffocat. Sed in macro & tenui facit pulsum defectū & tardum. nam in tali corpore frigiditas non habet resistantiā vnde cito ad interiora penetrans calidum cito intercipit & extinguit & virtutem minuit. vnde fit pulsus tardus & rarus. & debilis fit & durus: q̄ organa frigiditate constipant. Sed ex diuturna mora in tali corpore facit pulsum defectissimū durū rarū frigiditate membra per principalia pcutiente: calore in interiora fugiente. ¶ **Morus.** Immutat pulsum qualitatis & q̄ntitatis put sunt differentes species porū: sicut de cibo dictum est nisi q̄ cibis magis nutrit & confortat. ¶ **Causa morbi.** Immutat pulsum q̄ licet ab auctoribus varie & multipliciter distinguunt. In duo tñ membra possumus pariri. Causa enim morbi alia est naturā que est dissoluens & dissipans naturā alia aggrauans & stringens. Causa dissoluens & dissipans virtutem est ablatio nutrimenti pessimitas quoq̄ morbi. anime etiā accidentia maximi dolores: excessus inanitionis. Causa aggrauans & stringens est nimia humorū multitudo. apostema calidū: & frigidū: & similia. Prius de dissoluentibus videamus. Cause dissoluentes faciūt pulsum parū debilem velocem spissum: & q̄to plus intendunt cause dissoluentes & plonganē tāto plus in debilitate & defectione amplius intendunt. & formicās & vermiculosus efficit: qui inter alios defectissimus est & minimus & pessimus: cū subito etiā dissoluit virtus sicut in nimio fluxu sanguinis de vena vel phlebotomia vel de arteria aut de fluxu sanguinis ex vulnere vel dissolutione ventris: qd̄ fit cum cadit subito vitalis sp̄s: sicut in syncopei videmus. Hic est pulsus qui ex defectione fit virtutis. Et nota q̄ vermiculosus necessario precedit formiculosum. Pessimitas morbi vltimi & sumptui facit vermiculosum. De accidentibus anime licet sint de causis dissoluentibus & dissipantibus virtutem: in fine huius capituli dicemus. Dolor si in aliquo membro fuerit: pulsum facit pessimū: vt in epate vel stomacho: quā si sit maximus in nō principali sicut in manu vel in pede facit pulsum pessimū: sicut mediocri in principali. dolor quicūq̄ siue in principali siue in non principali: facit pulsum velocem fortem spissum: q̄ dolore natura remittit: vt dolor expellat in q̄ virtus vitalis & calor naturalis mouet. Sed si dolor p̄māserit & virtus euauerit pulsus fit debilis paruus velox spissus & inordinatus. Inordinatio fit q̄ dolor iterdū crescit: interdū minuit. Cause grauantēs & stringentes sunt ex humoribus abūdantibus nimis: qui si in vno mēbro abūdauerint faciūt morbū s̄m naturā humorū & effectū mēbroz: vñ morbi nascētes ex plenitudine plures sunt q̄ qui nascunt ex inanitione. Pulsus vtr̄ ex virtute aggrauantibus morbis est pulsus paruus debilis. Ex defectu virtutis p̄grauatione humoris plenus ppter abūdantiā: spissus ppter necessitatē refrigerii: inordinatus q̄ virtus victa ab humoribus sicut ignis ex lignis appositis oppressus aliqñ sepelitur: aliqñ emergens remittit. An s̄o virtus grauida vel grauata est multū diuersitate necesse est vt faciat aut in magnitudine vel velocitate vel in duabus vel in pluribus vel in paucioribus. Cū aut virtus equiparat humo-

ribus sit pulsus equalis diuersitatis: qz magnos equat minoribus. Si vir-
tus euacuatur ab humoribus parui z defectu fiunt z plures tales cōtinuan-
tur q̄ fortes. Si contra: contrariū. Aliquando virtus ex quibusdā moue-
tur nocuementis subito: z repente terit digitos cū pulsus quiescit que pec-
tio superflua videtur. Causa est qz cū natura quiescat superuenit aliquod
nocuementū: vnde mouetur inuita vt ab illo nocuimento se defendat. Ali-
quando deficit virtus in tempore motus. vnde vt virtus qui eleat. est ne-
cesse. Et propter hoc inter duas siue tres vna percussio minus apparet.
Pulsus vehemens: ex plenitudine pulsus est sicut ex sanguine per totum
corpus se effundente: quia est magnus velox plenus inter durū z molle me-
dius. Causa patet per se que si sit ex colera rubea sit velox spissus calidis-
simus durus inordinatus ex impetu colere. similiter de flegmatico potest
prosequi fm qualitates suas. Et variantur pulsi z intenduntur fm hu-
mores qui putrescunt intenduntur z remittunt. Et fm abundantia humo-
rum maiorem pulsus faciunt inordinationem. Prout ergo morbus fuerit
ex diuersis humoribus z in diuersis membris fundatur z pulsus diuersifi-
catur. Deinde de variatione pulsū propter causas morboz in sequenti-
bus suo loco dicemus: z de mutatione pulsus propter genera morborum.
Coitus. Moderatus si conuenienter z ex intervallis fm cursum sua-
rum particularū fiat pulsū facit velocem magnū fortem. Immoderatus
z si primo magnū fortem: post tamen debilem paruum facit. **T**urbatio
mentis. idest passio anime sicut leticia ira &c. Ira pulsū facit velocem z
spissū ppter calorem subito exterius erumpentē ex nimio desiderio vin-
dicandi. Et sit ipatus in mollicie z duricie. Leticia facit pulsū magnū et
mediocrem inter fortē z debilem inter tardū z velocem: qz ppter calorem
ipatum nō est necessaria multa refrigeratio. Tristitia facit pulsū parū
debilem: rarum: qz calor paulatim interius reducitur: que si multum mo-
retur facit pulsū vermiculosum deinde formiculosum. **C**orpozeq̄ si-
tus. Positiones corporis z modi iacendi vt si aliquis faceat supra latus
sinistrū z comprimat brachiū sinistrū ex compressione brachii ad locū con-
strictū contrahitur sanguis vnde pulsus occultus z q̄si defectus apparet.
vnde si aliquis iprouidus talis ppressionis tangat huiusmodi pulsū falli
pōt: mori patientē diiudicans. **P**ortet ḡ medicū pulsū in alio brachio vi-
scernere. Sed si sentiat ipsū fortē sciat aliū pulsū esse immutatū ex com-
pressionē. Siman pōt despare. Nec oia inuariant siue. **V**ariant pulsū.
idest vario mō sicut dictū est commutant. **I**diomata. idest differēcias
pulsus ab idos qd est for^a. Omnis nāq̄ differēcia ex forma confurgit.

Secunda particula de decem significationibus gener:

Adna propositi pars est exhausta laboris.

Alterā nunc superest: cuius distinctio certis.

Prescriptas species studet informare figuris.

Executa prima parte operis sui in qua egit principaliter de becem generibus pulsuum sibi diuersas diffinitiones et proprias: et eorum diffinitiones assignationes: aggredditur secundam partem in qua intendit tractare de significationibus generum. Sed antequam incipiat distinguere significationes generum quedam premitit capitula necessaria ad intelligentiam precedentium et subsequentium sicut fecit in prima parte. In primis videtur transitum in quo dicta dicendis continetur. **A**rdua. idest difficilis. **P**ars propositi. idest laboriosius operis quod proposuimus de doctrina pulsuum. **E**xhausta. idest completa et mandata executioni. **A**ltera nunc. idest partitio. **S**uperest. Tractanda restat. **C**ulus. idest partitionis. **D**istinctio. idest distinctionis facit executio. **T**rudet. idest studiose intendit et aperit intentionem huius partitionis et quid studet ostendit. **I**nformare prescriptas species. idest predicta becem genera pulsuum et eorum species. **L**ertis. idest manifestis et secretis. **F**iguris. idest significationibus.

In quibus arteriis est pulsus considerandus:

Pulsus in arteriis discerni debet honestis.
Expositis: longis: rectis cordis: propinquis.
Unde sinistra manus: cum sit contermina cordi.
Iudicio pulsus cognitior esse probatur.
Est ibi certa fides veri constantia motus.
Pulsus veridicus: nature vernula fidus.

Hic docet auctor in quibus arteriis pulsus debet considerari. Cum enim sit considerandus in arteriis non tamen in omnibus sed tantum in arteriis sinistri brachii que ad inuestigandum pulsuum et explorandas habitudines corporis specialiter sunt destinate. Arteriarum alie sunt inferiores ut in longitudine dorsalis profundate in carne sicut in coris: alie ossibus operite sicut in pectore: alie a corde nimis remote ut in plantis pedum et calcaneis alie sunt nimis breues ut in summo nasi: et alie tortuose ut in temporibus et auribus: alie indecentes ut circa pudibunda: et maxime in mulieribus. Alie que quauis participant aliquam differentiarum precedentium tamen equiuoce sunt et ambigue: sicut arterie dextri brachii. Prime reprobandur propter posterioritatem: quia motus caloris viget plus in anteriori parte cordis quam in posteriori. Secunde propter oppressionem carnis: quia non sunt exposite sed supposite et carni inuiscate. Alie propter ossium suppositionem unde motus arteriarum ad ossium superficiem redundare non potest. ideoque insensibilis et occultus latet. Alie propter nimiam remotiorem a corde: quia motus cordis citius languet et deficit in remotis quam in propinquis. et in processu tante peregrinationis lentescit. vis enim mortificationis citius inuadit in extremas partes quam propinquas. Sicut enim calor ignis citius ab actione destruit in extremis angulis domus quam circa partes

camino propinquas vel vicinas: ita in calore naturali arbitrandū. Alie pp
 nitiā breuitatem: qz non possunt recipere appositionem quattuor digito-
 rum. Et sic impeditur in talibus arteriis cognitio magnitudinis et fortitu-
 dinis: que sunt precipue de pulsu differentie: et non cognoscitur in talibus
 vtrum sit pulsus longus vel parvus vel curtus. Credit tamen vulgus: q
 propter talem pulsū qui est in summo nasi certificetur mortis vel vite iu-
 diciū. Et si non sentia ur ibi pulsus morti adiudicatur si econuerso nō de-
 speratur. Alie et si quando tangantur tam propter tortuositatem vitantur:
 quia quattuor digitos ex directo non possunt recipere. Alie propter turptu-
 tudinem pudendor: et qz esset indecens discooperire pudibunda et maxime
 mulier: sunt vitande. Alie et si conuenienter inuestigari possunt: qz tamen
 non sunt adeo fideles et veridice propter caloris epatis suppositionem nō
 adeo frequentantur propter fallaciā equiuocationis sibi implicitam sicut
 patet in littera. Sed sinistri brachii preeligiuntur arterie: qz longe recte ex-
 posite decurrentes: cordi vicine sunt fideles. ¶ **¶** Honestis. Ad differentiā
 ear: que indecentes sunt. ¶ **¶** Expositis. idest nudis et apertis ad differen-
 tiā ear: que sunt carne et ossibus aperte. ¶ **¶** Longis. Ad differentiā
 breuiū. ¶ **¶** Rectis. Ad differentiā tortuosar. ¶ **¶** Cordiq: ppinquis. Ad
 differentiā infidelium et a corde distantium et decipientium ex falsa opinione: et
 hoc totū habent arterie sinistri brachii. vnde dico q in talibus confidendū
 est sicut sunt predicta. ¶ **¶** Unde. idest propter hanc causam considerare
 debes in arteriis sinistri brachii. ¶ **¶** Sinistre. idest arterie sinistri brachii
 et ostendit causam. ¶ **¶** Cum ibi. idest in illis arteriis. ¶ **¶** Certa fides idest
 certū et fidele iudiciū et habitudinem cordis propter propinquitatem: et qz
 ex calore epatis nullum auferatur eis preiudiciū.

In quo brachio debet pulsus considerari.

Dextra pars quia feruidior: quia plenius illant.
 Viuificus vapor irradiat. cordisq: lucernam.
 Liberius recipit: vbi puri sanguinis actor.
 Regnat epar: teneri blandus persuasor amoris.
 Incensiva mali qua feruet fellea bilis.
 Equiuocat pulsū: tanto confusa calore.
 Implicat errores: examen adulterat artis.

¶ In hoc capitulo assignat causam quare in brachio dextro pulsus non
 sit considerandus: et assignat causam. s. multiplex dñi calor. Est enim in
 dextra parte corporis calor dñator: tū propter epar in dextra parte loca-
 tū: qd est membrū calidū et virtutis nutritiue fundamentū: tū ppter cistis
 fellis in ea parte mansionem: vnde omnis ire estuatio pcedit: tū ppter cor-
 dis in eā partem exsufflationem: qz licet suū habeat domiciliū i sinistra pre-
 insufflat tamen spiritū et suū et calorem vitale in dextra pre. ¶ **¶** Feruidior.

id est in caloris predominatione dominantior q̄b̄ habet ppendi ex fortitudine et mobilitate et strenuitate defensionis: id est defendendo enim corpus sinistra tāq̄ seruilis pretendit scutum. dextra tāq̄ fortis et militans exigit gladiū ad feriendū euaginātū. et quia dixit q̄ pars dextra sit feruidior per explanationem partiū probat cū subdit. ¶ Quia plenus. Sit dominatio caloris in dextra parte premitit causam que elicitur ex vitali spiritu ex sufflatione in dextram partem. ¶ Viuificus. id est calor vitalis a corde procedens. ¶ Irradiat. Accendit et illuminat tanq̄ radius a sole prorūpens et procedens. ¶ Plenus. id est perfectus. ¶ Liberior recipit. Propter exsufflationem eius in dextrā prem. ¶ Ubi sanguinis actor. Ponit aliā causam que trahitur ex positione epatis quare sit calidior. ¶ Actor. id est fabricator et generator. In epate enim sanguis vniuersus generatur. ¶ Haudus pulsus. Quia ex calore iecoris ppter tpanctiam sanguinis vnde membra rescindunt lasciuunt et iocūdantur: et anoris illecebra suggeruntur. ¶ Incendiua. Assignat tertiam causam q̄re pars dextra preferat in calore: que sumit a cisti fellis q̄ cū sit domiciliū colere et habitatio ire in dextra parte est cōstituta. ¶ Fellea. id est cistis fellis que ire amaritudinem et rancorem cōtinet. ¶ Equiuocat. id est ambiguū et suspectū efficit pulsum tangenti in dextro brachio vtrum sit talis pulsus ex cordis calore vel epatis ideo equiuocat. ¶ Implicat error. id est fallaciā et illusionem. ¶ Adulterat. id est propter deceptionem adulterinā infame reddit iudicium huius artis.

Quomodo tangens pulsum debet tenere manum.

Leua manus medici leuam leuet: et regat egri.
Substantantis opem pars imbecilla requirit.
Que si se regerit modico concussa tremore.
Falleret artificem: fieretq̄ examinis error.

¶ Hic instruit medicum qualiter debeat tenere manū egri. Est equidem manus leua egri sinistra manus medici sustentanda et assignat rationem: quare. ¶ Fieretq̄ examinis error. quia cū talis tremor in toto corpore sano quandoq̄ fiet ex carentia regimenti et defectu sustentationis ppter debilitatem neruorū crederet medicus non attendens causam: tremorem illum accidere ex defectu spiritū et instātia mortificationis et ita seductus: patientem adiudicaret morti. Sed si sustentato brachio tremor sentiat certū est q̄ vel corpus est paralyticū: et nerui multū sunt debilitati: et opilati vel aggrauati: et spiritus intercepti vel defecti: quod est in febribus acutis ipsa perseverante et natura debili existente mortale. vt ergo medicus non incurrat fallaciā in tangendo pulsum egri semper brachiū sustentet.

De instructione medici.

Sed caue ne digitos in pugnum comprimat eger.
Aut nimis extendat. lateris ne mole lacertus.
Compressus fuerit. moderati scomatis ordo.
Adsit: vt ambiguum tollat moderatio motum.

Hic instruit medicū fmi aliā cautelā: qz debet considerare medicus quā
do pulsum tangit ne eger teneat digitos cōtractos 7 cōplicatos in pugno:
vel extensos in palma. Sed videre ne vlla nervis vel arteriis inferat vio-
lentia vel extensionis vel compressionis. Quando. n. lasso 7 simplici modo
tenetur: nervi 7 arterie 7 spiritus liberius suā celebrant discursionem p cō-
cauitatem eorū. **L**ateris. Hic ponit aliā cautelā quē vertit circa posi-
tionem iacendi. Cauendū est ne patiens supra latus iacuerit: 7 brachiū cō-
pressum tenuerit. Nā si medicus est prouidus 7 brachio cōpresso pulsum
tetigerit 7 ipsum sentire nō possit adiudicabit eum: qz forte nō sanus sit vel
modicū egrotet: ideo medicus si pulsum nō sentiat debet interrogare vtrū
eger supra latus sinistrū iacuerit: qd si est ita debet tāgere dextrū brachiū:
qz in membro cōpresso non sentit pulsus. ratio est: qz est p attractionem san-
guinis ad locū compressum: sicut cū manus alicuius laqueo vel fune pstrin-
gitur illico sanguis ex dolore vehementior 7 irritatior attrahitur in multa
quāritate: vnde motus spiritūū ex tanta sanguinis proportionē suffocat: 7
pulsus non sentit: adeo etiā fiunt dormitationes in pedibus insensibiles ex
vehementia ppressionis. 7 ideo ne ppter cōpressionem impediatur iudiciū.
Adsit ordo. Ponit p̄siderationes de moderato 7 iordinato. **S**co-
matis. idest positione membrorū. Est aut ordinata positio membrorū. Si
eger iaceat supra dextrū latus frequētius q̄ supra sinistrū ad recreationē
dextri. nullā faciendo ppressionē brachii. Et q̄re. **E**t moderatio. id. mō-
derata positio. **T**ollat ambigūū motū. idest allusiones 7 ambiguitates
remoueat quē se ingerit ex debili 7 occulta motione in membro compresso.

Qua manu debet tangi pulsus.

Dextra manus quoniā sensus indagine pollet.
Et sibi viuidior datur experientia tactus.
Applicet arterie digitos. manifesta noscentur.
Appositis digitis: leuiter abscondita pressis.
Nec prius absistat donec centesima fiat.
Quotio: qui numerus nature seruit: 7 huius.
Iudicio numeri claret sententia veri.

Hic ostendit auctor: qua manu medicus debet tangere pulsum. 7 dicit
qz dextra manu: qz in ea pp multiplicis caloris dñiū: sicut est prius dictū vi-
uida sensibilitatis experientia dñat. **A**pplicet arterie digitos. idest ven-
triculos q̄tuor digitorū ppter longitudinem arterie: vt ex tali appositione

possit pulsum inuestigare fm longitudinē latitudinē et altitudinē. **¶** *¶* Manifesta. Hic ponit quandā cautelā q̄ in corpore macrifacto vel macilento ubi est manifesta et exposita arteria nec carni inuiscata debet pulsus leniter tangi et superficialiter: q̄ tumida est arteria nec eget compressione. In crasso corpore et multū carnosō q̄ molle: carne cōpressa est arteria: et pfundis partibus intricata debet pulsus tangi cū cōpressionē digitorū: aliter enim nō sentiret. ita in forti et debili faciendū est. *¶* Debilis. n. pulsus nō est premendus. **¶** Nec prius abstat. Hic ponit auctor aliud documentū: q̄ medicus in discretionē pulsus et positionē digitorū sup arteriis debet p̄tinuare vsq̄ ad centesimā pcussionem. Intra enim hunc num̄ez omnes pulsus differētiās et diuersitates poterit p̄pendere: utrū inciduus vel deciduus vel ordinatus vel inordinatus et qualis inordinatus: et sic de aliis. Centinarius enim p̄cipuus est limes numeri vel numeroz et multe p̄fectionis ministerio fecundus et grauidus. Et i naturalibus et theologicis: idēq̄ aliis p̄ligitur.

De significationibus magni pulsus fm naturam.

¶ Magnus qui numeris nature se moderatur.
¶ Quem nec causa mali: nec vis symptomatis urget.
¶ Prodigus instabilis aure cupidus popularis.
¶ Ardua molitur: animi secreta reuelat.
¶ Huic comes adiuncta est virtus intensa calore:
¶ Copia spirituum species accommoda membris.
¶ Ad dilatandum procliuus et apta moueri.

¶ In hac 2^a portione p̄missis quibusdā vtilibus intelligentie pulsū doctrine multū necessarius. Hic aggredit̄ p̄ncipale p̄positū incipiendo tractatū de significationibus pulsū. Incipit a p^o qd fm trinā dimensionē attendit. s. de significationibus magni pulsus. Primo ostendit significationes magni fm nām. Post magni p̄ter nām. Magnus fm nām significat fortitudinē et abundantia spūs ipellētis arteriā et multiplex dñiū caloris nālis et mollicie etiā organi et etiā eius obedientia et capacitatē dilatarionis. Unde ois pulsus magnus nā mollis est vel t̄parus in mollicie et duricie: significat p̄dgalitatē: q̄ motus caloris a centro ad circunferentias est: et oia disp̄git. vñ mobilitates aī p̄fortant̄ motu caloris in re: dispōne significat ēt instabilitatē et leuitatē mētis. nā oē calidū velocit̄ mobile. **¶** Aure p̄ptaris. i. inanis glorie captationē. nā calor i altū rēdit et i calido corpore nātr̄ sanguis ebullit: et spūs estuat. vñ fm motū caloris et bitudinē cordis et motionē spiritūū: et q̄litatē p̄plexionis: nā p̄fortat et suas trahit affectiones. vñ de aliis et gloriosis et magnificis rebz fauorabilit̄ amplectit̄. Et ex eadē cā significat multā spem et moniacā pfidentia difficilia et iereq̄bilia opeaz aggressionē: et secretorum propalationem. Et hoc maxime in corde brevis stature in quo propter p̄pinq̄uitatis cordis et cerebri rationē festinus est r̄cursus spiritūū.

De significationibus magni pulsus preter naturam.

Qui naturales peregrinus ab ordine leges.
Transuolat: et magis sibi pulsus nomen adoptat.
Concitat hunc: praueque mouet conceptio cause.
Spirituum feruor: vis: et symptomatice: febris.
Aut labor: aut coitus uehemens: aut impetus ire.
Et rata pars eius magno concordat apertus.

Et subiungit de significationibus pulsus preter naturam: que significationes sic sunt ppendende. Si precedente pulsu paruo vel in magnitudine et paruitate mediocri in sano corpore fieri incipiat magnus pulsus: significat feruiditatem distempantiam febrilem caloris: quam pores specificare per alia accidentia vel quacunque motionem corporis ut ex nimio labore: vel coitus percussione: vel ire impetuositate. **E**t ab ordine. idest lege nature etc. **E**t rata. Significationem eandem apertus attribuit quam magno apertus: cum apertus pulsus in magno pulsu tamque eius pars contineat. Sed de significationes fidelius committant magnum et integrius. potest enim apertus esse et si non magnus.

De significationibus longi pulsus secundum naturam.

Et quem continui producit linea motus.
Conciliat proprium cui vis geminata calorem.
Fertile spirituum regimen: validumque calorem.
Indicat: et valido que sunt adiuncta calori.
Quem nota causa trahit: quantum aliena lacessat.
Lapsum diserasse notat: excessumque caloris.
Sunt adiuncta satis expressa superficialis.
Cui natura suum dat consentientia motum.
Segnities: mens flexibilis: crasis humida cordis.
Falsa superficies et symptomatice chimios.
Discipat arterias: humectat membra: resoluit.

Hic agit auctor de significationibus longi pulsus. Et primo longi secundum naturam que satis concordat significationibus magni. sed magnus pulsus predicta accidentia sola natura significare habet. Longus significat vnitatem caliditatis et multitudinem spirituum secundum longitudinem arterie porrectorum significat prodigalitatem et propagationem et alia et maxime si coniungatur aliis differetibus pulsuum. Nam si sit longus et strictus et occultus vel mediocris inter apertum et occultum non significat ita plenarie predicta. unde auctor non potest nisi significationes tantumque sunt a longo pulsu inseparabiles. **E**t nota causa. idest aliena et accua. **E**t trahit. Disponit secundum longitudinem curio pulsus

precedente vel mediocri inter longitudinem et curritatem ad precedentem pul-
sum. pulsus enim semper respiciendus est ad particularia corporis adiuncta. Et
hoc sit tibi generale in omnibus sequentibus: ut amplius non repetat. ¶ **Ra-**
cessat. idest commoveat et commutet. ¶ **Discrasie.** idest febrili distempantie
vel alterius hęc ex colitu labore ira forti vino et similibus. ¶ **Supercia-**
lis. idest alti pulsus lateraliter: quod potest proferri si sano existenti et equato
nec mutato ex aliquo accidere perseveraverit talis. et talis appareat. talis. n.
latitudo ita probata naturalis est. et ita de aliis differentiis pulsualibus secundum
suum modum intelligendum est. ¶ **Segnitie.** Ex abundantia humore unde spi-
ritus gravantur qui quando vividum sunt et agiles nulla humiditate oppressi faciunt
membrorum mobilitatem et agilitatem et strenuitatem operandi. sed humiditas
excedens naturaliter cum frigida vel cum remisso calore pigritiam operis.
Sed si fortis esset calor cum humiditate non faceret latum tamen sed longum et
apertum. et tunc talis latitudo non designaret pigritiam: sed hic precipimus la-
titudinem cum pulsus excedit in latitudine et non in aliis: quia latitudo fit ex
abundantia humiditatis servata mediocritate in aliis quantitatibus. ¶ **Adens**
flexibilis. Quia cum humiditas sit debilius inter passivas: et ad mutandum
abilius operatur inconstantiam et infidelitatem mentis. unde mulieres cum
sint humide maxime sunt infideles. ¶ **Crasis.** idest complexio. ¶ **Falsa**
superficies. idest latus pulsus preter naturam qui fit ex supercrecente
humiditate sanguinis. ¶ **Et synchomatica.** idest que ex gravamine et
oppressionem virtutis et ex synchomate et repletionem fit lacus. ¶ **Chi-**
mos. idest significat dissolutionem chymorum et humectationem et remol-
liciem nervorum et membrorum: et talis debet esse parvus debilis inordi-
natus inequalis ex aggravatione virtutis.

De significationibus oculi pulsus secundum naturam.

Qui latet oculus: nimis in centro revolutus.

De generi natura regit quem deus motu.

Claudat conceptus animi: secreta sigillat.

Pauperat innati regimen vitale caloris.

Organa spirituum designat: inepta moveri.

Qui latet enormis generisq; caractere fracto.

Spiritus atq; vigor brevis est: animusq; pusillus.

Amergitur in centrum nec preparat inde regressum.

Tendit in eclipsim querens subvertere phrysim.

¶ Postquam egit de significationibus magni pulsus et partium eius. scilicet aperti
longi lati. Consequenter agit de significationibus parvi secundum suas partes tamen.
Et primo de occulto qui paratius est aperto. Talis secundum naturam significat
imbecillitatem virtutis et pauperiem spirituum naturalis caloris debilita-
tem: et duriciem organi: et inobedientiam ad dilatandum et significat pusillani-
mitatem et celationem secretorum. secundum hoc omnis oculus naturaliter du-

rius est pro maiori parte. ¶ Qui latet enormis. Preter normam nature talis significat exiccationem caloris naturalis circa cor: defectionem spirituum imbecillitatem membrorum et hec que ad sui naturam pertinentia ex hiis sequunt. s. pusillanimitatem et a difficilioribus et magnis rebus retractionem: animi inuidiam: timiditatem: auariciam: detractationem. Hec. n. fiunt a frigiditate cordis: et debilitate spirituum. ¶ Phisim. idest natura:

De significationibus curti pulsus naturalis.

Qui mutilo motu ferit organa sed gemali.
Contrahit a magnis animi molimina rebus.
Inuidus et cupidus magnus detractor auarus.
Frigida quem cordis complexio spirituumque.
Pauperies vis membrorum imbecilla sequuntur.

¶ Hic agit de significationibus curti pulsus. significat talis pulsus si fiat: debilitatem caloris naturalis circa cor et defectionem spirituum et imbecillitatem membrorum: et hec que ad sui naturam pertinentia ex his sequunt. s. pusillanimitatem et a difficilioribus et magnis rebus retractionem animi inuidiam detractationem timiditatem auariciam. hec. n. ex frigiditate cordis et defectione spirituum nascuntur. ¶ Sed gemali. idest naturali non est curtus preter naturam de quo subdit.

De significationibus curti pulsus preter naturam.

Qui rectum mutilat enormis et apocopa cursum.
Stans ita continue: subito nec longior adsit.
Aure vitalis studet annulare calorem.

¶ Hic agit de curto preter naturam. dicit namque quod curtus preter naturam qui peruenit curtitatem nec regredit in longitudinem: significat defectum nature: et defectum spirituum et mortificationem: ideo dixi qui peruenit. nam fit aliquando curtus qui subito in longitudinem regredit: et talis fit ex natura afflicta se habente ut vires suas assumat. et non morbum potius operetur: quod potest sciri: quia subito in longitudinem cadit: sicut videmus in ariete: qui ut fortius perueniat se habet et vires suas colligit. ¶ Enormis. idest decurtatio facta preter naturam. ¶ Mutilat. Amputat rectitudinem et cursum prioris longitudinis ita quod in longitudinem de curtitate non regreditur. ¶ Aure. idest spiritus vitalis. ¶ Annulare. idest extinguere.

De pulsu gracili tam secundum naturam quam preter naturam.

In gracili qui nature priuatus obedit.

Cordis sicca crasis legitur constantia mentis.
Propositiq; tenor atq; inconcussa voluntas.
Ex gracili preter naturam significatur.
Corporis ariditas: compactio materiei.

Ex requit de significatione gracilis fm naturā qui significat siccitatem cordis et arterie: constantiā mentis et stabilitatem propositi ratione siccitatis que est tria motui. Sed gracilis preter naturam qui sic in morbis habet fieri: membrorum ariditatem significat: et compactionem materie morbi et longitudinem morbi: que in accuta est pessimum.

De significationibus pulsus fm combinationem et obulationem.

Linea si fuerit sociata superficiel.
Regnat et aereus in vasis militat humor.

Hucusq; egit auctor de significationibus pulsuum plurium qui disponuntur fm simplicem et singularem quantitatem. nunc agit de illis significationibus pulsuum qui disponuntur fm obulationem plurium quantitatum: sicut longi lati: longi stricti: curti et lati: curti et stricti. Dicit itaq; q per has combinationes significantur dominantie diversorum contrariorum.
Linea. idest longitudo. **S**upficie. idest latitudini. i. pulsus longus et latus significat q. **A**ereus. .i. sanguis qui propter qualitates suas qualitibus aeris consimiles dicitur filius aeris. **R**egnat et militat. idest dominatur et excedit i venis: q sunt vasa sanguinis. ex dominio itaq; sanguinis preter naturā debet esse pulsus longus ex caliditate et humiditate et spirituum quantitate arteriam replentium. Et latus ex humiditate et velox temperatus inter durum et molle.

De longo et stricto pulsu.

Linea stricture nexu vinclata fidel.
Puncia fit colere: cuius vis ignea venas.
Incoliz: et sedes sibi vendicat interiores.
Flegma probat breuitas regnare superficiata.
Imperium quarti breuitas angusta fatetur.

Hic agit de pulsu significare colerā. i. longo et stricto. **L**inea. .i. longitudo. **V**inclata. .i. copulata. **S**tricture. .i. pulsui longo et stricto. dnante itaq; caliditate et supraexcedere: qd e pulsus longus ex calore et multa resolutione sanguis colerici i sumu et spm. Et strictus ex siccitate velox qnq; et pilus ex necessitate refrigerationis. Durus ex ariditate colere et inordinatus ex mutatione vel ex turbatione nature pro spetuositate ardoris

debet quoque esse multum calidus ex intenso calore in egritudinibus ex colera: et in apostematibus colericis debent hec accidentia multum esse fortificata.
Circuitas. idest pulsus latus et strictus curtus ex frigiditye latus ex humiditate. **P**robat flegma regnare. idest significat dominum flegmatis quod est frigidum et humidum. dicit ergo pulsus esse tardum paruum et mollem.
CImperium. idest dominum. **Q**uarti. idest melancholie. **C**ircuitas angusta. idest curtitas copulata cum strictura significat dominum melancholicum.
Curtus ex frigiditye: strictus ex siccitate: est quoque tardus et durus.

De forti et debili pulsu.

Si fortis valida membrum virtute repellit.
Vir regit sua suum tener inconcussa vigorem.
Spiritus exultat cuius procliuiter ictum.
Suscipit: et facile membri substantia cedit.
Pergit in oppositum species contraria signum.

Excurtus est de significationibus pulsus primi generis qui secundum quantitatem attenditur: nunc expedit significationes secundi generis et tertii: secundum quantitatem motionis arterie consideratur: et permittit de significatione tertii quod ex ratione metricae rationis preposteravit in enumeratione: unde secundum ordinem enumerationis persequitur. Dicit itaque quod fortis pulsus significat consistentiam et fortitudinem virtutis: et abundantiam spirituum et obedientiam organi ad dilatandum et eius molliciem. **S**pecies contraria. idest pulsus debilis: quia significat contrarium. scilicet imbecillitatem virtutis debilitatem spirituum et inobedientiam organi et duriciem.

De veloci pulsu et eius contrario.

Cor feruens: animusque preceps: titubansque loquela.
Et verbum mente percurrentis verberare vocis.
Actio festina. nullo librata tenore.
Quam non depingit ratio: nec dirimit ordo.
Ponderat euentus: nec certis claudit et arcuat.
Limitibus: dubit mutabilis alea finis.
Vivida spirituum natura caloris acumen.
Ad nutum cause artificis resolvable humor.
Nature pulsus velocem rite sequuntur,

Exrequitur significationes secundi. id est velocis pulsus et eius contrarii. si tamen ordinatur tertium genus ex preassignata ratione: dicit itaque quod velocis pulsus significat fortitudinem et vehementiam caloris dominantis: et abundantiam spirituum et resolvibilitatem humoris obedientis. si sit tamen in naturali et

temperantia et quod pertinet ad passiones anime significat mobilitatem mentis
et loquelam precipitem et linguam titubantem et celerem festinationem in actioni-
bus sine preuentu deliberationis. **C**or feruens. idest feruor cordis.
Animus p̄ceps. Talis est qui non curat quicquid dicat siue bonum siue
malum. **T**itubansque loquela. Et sunt illi qui antequam sint ad principium ser-
monis vel iam principium sermonis tenuerunt iam sunt ad finem. **E**t ver-
bum mente precurrent. Et sunt illi qui antequam cogitauerint quod proferant
proferunt sua verba. **A**ctio festina. Hi tales festini sunt in omnibus
operationibus suis. **Q**uam non depingit ratio. Isti tales non currant
de rethoricis non curant verba sua ornare.

De pulsu veloci preter naturam.

Et quem precipiti pulsat vis discolor raptu.
Indicat accendi peregrinum in corde calorem.
Velocem tardus difformi lege refellit.
Distat ab extremis parili quoque lance recedit.
Euerasie medius fidus comesque pampbus.

Nunc exequitur de significationibus velocis pulsus preter naturam di-
cens quod significat incensionem extranei et innaturalis caloris. **V**is di-
scolor. idest materialis distemperantia que facit scisma et discordantiam inci-
piente corporis humani. **R**aptu. idest propera et rapida motione.
Difformi. **T**ardus pulsus euacuat secundum contrarias causas et trias si-
gnificationes et accidit ei per tria. Difformi. idest difficili. **D**istat ab extre-
mis. idest mediocri inter velocem et tardum.

De duro et molli pulsu.

Vasis duricies cordis rigor aridus humor.
Obsens austera nimis pulsus mysteria duri.

Postquam expediunt tractatum de significationibus trium generum que attendunt
secundum proprietatem motionis arterie. Consequenter continuat de significatio-
nibus aliorum trium que pertinent ad consistentiam organi. Prius autem de duro
pulsu et molli et mediocri. Aut ergo est durus naturaliter aut preter naturam.
Durus naturaliter significat siccitatem vasculorum et duriciem et tensionem
arterie ex siccitate naturali: siccitatem cordis: austeritatem mentis et perti-
nacia. Durus preter naturam fit ex humoribus sanguinolentis vel coler-
icis in quedam membra confluentibus et facientibus in eis ex nimia repletionem
tensionem venarum et arteriarum et partium nervosarum: unde in sufflationibus par-
tium nervosarum et arteriosarum propter summi conclusionem propter opilationem
pororum propter tensionem nimiam et impressionem occurrunt duricies pulsas

debilitas spissitudo velocitas: et quandoque ferrina inordinatio. Burns est
extensione: parvus ex duricie organi: ex defectu virtutis arterie propter
duriciem nimiam dilatarı nequeuntis. Ideoque ois durus parvus velox.
Et spissus ex multa necessitate refrigerii. Cum. n. virtus debilis semel fin
q̄ oportet trahere non possit necesse est frequenter repetere: qđ vno ictu
nequit implere. Inordinatio et diuersitas ex angustia virtutis: que valde
afflicta et occupata non potest ordinem seruare. sed modo magis: modo mi
nus dilatat fin motionem et estuationem cause. In huiusmodi aut aposte
matibus. pro diuersis tpebus eorū pulsus variant. In principio. n. minor
est duricies maior fortitudo et maior pulsus est in q̄titate: nec tñ est inordi
natio. In initio paruu est apostema et modicam facit tensionem partium: et
virtus adhuc fortis est et potest vascula melius dilatare. Calor magnus
est vnde velox pulsus est et spissus. Inordinatio est parua: qz arterie duri
cies est modica et virtus non est adeo oppressa. Hec accidentia sunt fin p
cessum aliquorū temporū. i. augmenti et stans et maiorant: et maxime inten
ditur ille qui plenitudine concommittatur: qz causa duricie. i. tensio arteria
rum maior est ex maioratione apostematis et maiori compressione p̄tium: et
vapozis p̄stipatione. In declinatione. n. condescendit apostema et dissol
uitur humor: et apostema finitur: pulsus ad sani q̄titate reducitur. Ex dissol
patione aut subtilium humorū et induratione grossorū apostematū duroz et
constipatoz pulsus durior et subtilior efficitur: qz organa in latitudinem et
profunditatem ex sua duricie non dilatant. minus velox est et spissus: qz ca
lor minor est qui tanta refrigeratione nō indiget sicut prius. vnde si plene
raret tale durū post dissolutionem matērie periculum significat: qz. s. indu
rationem apostematis ad dissoluendū difficilem: et sic plangationem mor
bi et nature defectū significat. Si apostema est in miringis cerebri sicut est
frenclis: fit pulsus durus paruus: velox: fortis: spissus durus: quia in ner
uosis locis fit apostema. quare paruus vel spissus patet ex predictis: sed
aliquātulum fortior est q̄ in aliis apostematibus: qz in hiis est fortior vir
tus. vnde quidam morbidı in hiis morbis cito eriguntur et percussores et
garruli fiunt: et vix ab hominibus possunt teneri: qz ex collisione vel cor
ruptione mentis p̄sequit. Inordinatio fit ex inconuenienti dilatatione or
gani cū duricie effusionis et fortitudine virtutis. vnde fit vt pars dilaret
pars vero nō. minor est duricies pulsus ex apostemate epatis q̄ eius qđ
est in locis neruosis: qz hec membra non sunt tante duricie: nec tamas fa
ciunt tensiones: vt membra neruosa et arteriosa. In locis cordi proximis
apostemata faciunt pulsus similes eis q̄ fiunt ex apostemate facto in locis
arteriosis. nā vene epatis et arterie assimilant cordi. Ex apostemate coleri
co maxime fundato in membro nobili vt cerebri p̄niculis vel diafragma
te vel circa cor: qz in corde apostema fieri non potest. vnde si sit in epate
vel stomacho fit pulsus valde durus. Si fiat in aliis mēbris sicut in pede
vel in manu nisi in locis arteriosis non tanta est duricies. Ex apostemate
melancolico in eisdem membris est in pulsu duricies et subtilitas. Squina.

tia qz fit in lacertis gutturis qui primu nervosi ⁊ cordosi sunt facit pulsum
 duru ⁊ tberanosu: ⁊ serratu paru debilem spissu: ⁊ quare ex predi-
 ctis patet. Si talis pulsus ex tali egritudine augmentet in duricie ⁊ tbera-
 nositate ⁊ in serrature diuersitate spasmu futurū denunciat: qz ex aposte-
 mate crescente parit nervus: et ex nervis cerebrum propter colligantiā
 nervoz ad ipsum: vnde necesse est vt spasmus concreet. Qd si eadem per
 manente duricie vt tberanositate in raritatem decidat pariens suffocari
 vel debilitari significat. Fit enim talis raritas propter congelationem ca-
 loris naturalis. Pleuresis ex colera rubea facit pulsum duru ⁊ valde spis-
 sum. Et talis pulsus in pleuresi significat colera ru. esse in causa. Hunio-
 rem. n. causticu significat valde mobilem: ⁊ valde furiosu. vnde aut peri-
 plemonia aut significat syncopim futurā propter instabilitatem ⁊ subili-
 tatem materie periplemonie. Si in periplemonia mutat in syncopim. Si
 ad cor mania vel defectionem: quod fit ex vicinitate cordis vel pulmonis
 ad locum morbi. Qz si in pulmone sit parua spissitudo ⁊ remissa duricies
 significat pleuresim fieri de materia flegmatica: ⁊ nunciat futuram aliena-
 tionem mentis: vel apopleksam nunciat futurā. Sumus enim frigidus ⁊
 humidus ad cerebrū ascendens hos morbos facit. Limpina ante dissolu-
 tionem materie pulsum facit duru ⁊ valde ferrinu velocem spissu. Si
 materia in putredinem mutatur digeratur ⁊ emictatur natura in patiente
 sit mollis latus debilis rarus ⁊ mollis ⁊ latus propter materie humidita-
 tem in membris. debilis ex subita inanitione. rarus ex magno desiderio
 trahendi aerem. In pyxi siue fiat ex calido apostemate pectoris: vnde
 humiditas ex vicinitate cordis exiccat: ⁊ arterie ⁊ fundamenta pectoris
 simpliciter desiccant: siue ex mala complexionem calida ⁊ sicca in toto cor-
 pore: in qua permanente siccitate propter vsum calidorū ⁊ frigidorum in
 frigiditatem mutatur: ⁊ humiditas substantialis corporis desiccatur. Fitqz
 quasi decrepitu corpus: sit pulsus durus debilis parvus: debilis quia
 deficit ex tempore longo virtus. parvus ex defectione virtutis in orga-
 nis dilatandis. durus ex defectione ⁊ desiccatione totius corporis. ve-
 lox spissus propter necessitatem refrigerii. Apostema calidum in ore sto-
 machi facit pulsum duru tberanosu spissu velocem ferrinu: qui fer-
 rinus declaratur posterius tberanosu ex nervositate: debilem ex defe-
 ctione virtutis: que defectio si prolongatur facit pulsum tardu raru.
 Apostema stomachi frigidu pulsum facit duru ⁊ debilem ⁊ paruum.
 Tympanites pulsus facit duru tberanosu spissu: duru ex siccitate:
 spissu ex defectione virtutis.

De pulsu duro in pleuresi.

Pulsus duricies in pleuresi perniciofa.
 Arida materies: terrestris: cruda probatur.
 Solui difficilis: ex quo discussio morbi.

*Protrahitur: vis opprimitur: natura faciscit.
Vitaq; succumbit longo lassata duello.*

¶ Quia cū possit fieri de sanguine raro de flegmate ⁊ sepe de colera: pp duriciē pulsus ⁊ spissitudinem significat q sit pleurelis de colera q̄ de hac mā facta piculiosior est pp mobilitatē materie ⁊ furiositatē ⁊ facilem puer- sionē in pipleumoniā pp loci p̄mitatē. Significat etiā durus pulsus nī- miā tensionē organoz ex ariditate ⁊ multitudine materie: vnde morbi p̄- xitas de defectione nature ostendit. ita dico si pseueret in duricie.

De significationibus pulsus mollis fm naturam.

*In pulsu cui molliciem natura ministrat.
Cordis ⁊ arterie pariter substantia mollis.
Corporis innuitur crassis: humida: mens muliebris.
Cerea: flexibilis: pia: blanda: parumq; fidelis.
Aduena mollicies quam synthomaticus viget.
Impetus humores dissoluit vasa remollit.*

¶ Sequit de molli pulsu. Mollis itaq; fm nām significat humiditatem corpis molliciem organoz nālē: q̄ ex humida crassi cordis remolliunt. q̄tū ad mores significat muliebritatē animi: mentē cereā ⁊ flexibile: piā ⁊ infide- lem: qd̄ totū ex humiditate p̄tingit: q̄ maxime iter q̄litates peior ⁊ pessima ⁊ mutationi habilior est. **¶** Aduena mollicies. Quia significat molliciē p̄ter naturā. Pulsus mollis p̄ter naturā significat humide nature abun- dantiā: ⁊ eius dissolutionē p̄ter naturā vñ organa humectant: humectata remolliunt. Ex apostematibus q̄ flegmaticis maxime si fiāt in locis carno- sis ⁊ nālī humidis pulsus sit mollis. vñ in apoplexia ⁊ lytargia pulsus est mollis: ⁊ etiā tardus rarus in diuersitate estuosis: qz flegmaticus humor in cerebro abundat ⁊ nascit vnde de membris aliis ad ipsum transmittit. Ipsum quoq; cerebrum humidum est de natura qz humores facti sunt ex multa humiditate pulsus debilis debet eē tardus rarus ex debilitate vīr- tutis: cum multa humiditate diuersitas est estuosa.

De pleno pulsu ⁊ vacuo.

*Copia spirituum per plenum plena notatur.
Sanguinis eluuiēs vberima vasa replentis.*

¶ Exequit de significationē q̄nti generis qd̄ p̄sistētie organi p̄tinet. i. ple- ni ⁊ vacui. Plenus igit multitudine sanguis in p̄cunitate cordis recepti significat: quo sanguis in fumū ⁊ vaporē resolutio mouet cor: ⁊ arterie mo- uent. Et talis apparet in patientibus synochū ⁊ synochā inflatūā ⁊ labo-

rantibus de repletionem humorum aquosorum. Et nota quod ois plenus est latus cum ex eadem causa pringat plenitudo et latitudo. scilicet ex abundantia humiditatis. Sed sciendum quod si flegmaticus humor nimis abundet in corpore et maxime ex vasa paucificat sanguis. Ex sanguinis indigentia in vasis propter flegmatis multitudinem non occurrit pulsus plenus.

De vacuo pulsu.

In vacuo vene sitiunt. vegetabilis aure.
His absorpta perit: viui fons sanguinis aret.
Quem bibit ariditas peregrini lima caloris.

C Agit h de significationibus vacui qui per tria rñdet pleno: et tria significationibus describit. Vacuus itaque pulsus significat indigentiam sanguinis: assumptionem humiditatis: et defectionem spirituum. Vñ quñ digiti applicantur super arteriam statim arteria cedit compressioni: et nullam humiditatem interius conclusam superius reddit vel redundat. Sed statim pulsus propter inanitionem sui organi quasi vacuus evanescit. Vacuus autem pulsus aut est cum caliditate: aut cum frigiditate. Si cum caliditate vehementi significat euenire synthetismum et ethyca. Si cum frigiditate significat extinctionem caloris naturalis: quia frigiditas instantiam mortificationis: vacuus depditionem spirituum et substantialis humiditatis denunciat. In litargico etiam apparet vacuus quia exuberat a flegmatico humore humore rapto superius: vñ fit litargia et diminuto sanguine in venis propter defectionem digestionis ex multiplicatione alterius humoris in arteriis: pulsus vacuus occurrit. non h agit hñ naturam de pulsu vacuo: quia ois vacuitas innaturalis est: cum sit ex defectione humorum et spirituum. **I**n vacuo pulsu vene. Que sunt vasa sanguis. **S**itiunt. idest inaniunt et desiccant propter indigentiam sanguis et assumptionem. **V**egetabilis. idest vitalis spiritus cuius est adiuuare et vegetare membra. **F**ons viui sanguinis. In quo quasi quodam fonte membra potant humectant et recreant. **L**ima caloris. idest cor et irritamentum incensionis in humano corpore. Sicut. n. p. coram ferrum acuit et per limam acutius et magis incisum reddit: sic per siccitatem caloris innaturalis feruidior efficit: quod apparet in lignis aridis: quod magis obediunt incensionem quam si essent viridia. Febris etiam quod fit de eo acutior est quam illa que de alio humore fit: vnde hoc non fit nisi per limam siccitatis.

De calido pulsu et frigido.

Et calidus cuius mordax punctura perurit.
Continue digitos: index est febris acute.
Si calidus digitos interuallariter vrens.
Interuallaris atque inductiosa vocatur.
Est ethyce testis calidus vacuo sociatus.

Exrequitur de significatione sexti generis qd est calidū & frigidū & hoc similiter ad consentiā organi pertinet cū duobus pcedentibus. Calidus itaq; significat caliditatē organi & dissimilitudinē spirituum & humoris fluentis in ipsis arteriis. Sed pulsus calidus: aut est calidus a sanguine: aut a colera: vel ex calore infixo membris cōsumente & bibente sanguinem in venis. Si enim calidus est ex sanguine: debet cōcomitari plenitudo mollicies magnitudo inter velocē & frequentē mediocritas. plenitudo ex vasorū repletione. mollicies ex sanguinis humiditate: magnitudo ex magna sanguinis resolutione in sanū & spiritū. Inter velocē & frequentē mediocritas ex mediocri necessitate habende refrigerationis. Humiditas nāq; sanguinis est cōtempamentū ardoris & indigentia refrigerationis ppeccit. sed si calidus ex colera sit discernit p gracilitatē & duriciē: p frequentia & aliorū accidentia: q̄ appent i corpe pcomitātia. Si est ex calore i suo mēbris b; esse vacuitas: & ethyca & pyrsim significat. Itē alia sit diuisio calidi pulsus. Nam calidus alio p̄tinue calidus vrens & mordēs i appōne digitorū: & significat p̄tinuā. Alio interuallariē & interpollatiue: & sine punctione & mordicatione digitorū: & significat interpollatam.

De pulsu frigido.

Spirituū probat occasum viteq; lucernam.
Celat: & extinguit gelidus spiramina cordis.

Exequit de significationibus frigidi pulsus. Frigidus significat extinctionē calidi naturalis: annullationē spirituum mortificationis eminetiā. Ad solo q; medicus stet circa egrorū qn appet talis pulsus. tūc. n. crux & luminaria & cinis & ciliū & aq̄ bñdicta suū debent hīe locū. **O**ccasum. idest defectū. **L**ucernā. idest vitalem spiritū qui est lucerna microcosmi.

Incipit tertia particula:

Exspirare licet modicum tinnicula clio.

Dulcebris instaurat fessas recreatio vires.

Iam satis est: nunc tolle moras: succinge regressum.

Accipe: sed caueas pedibus ne scandala fiant.

Benius est calor: & milia multa supersunt.

Exubat interius forsan clandestinus hostis:

Innuidie celebrata lues: formicula fame.

Pessima pro puris spargens zizania granis.

Et sit processus securior: & tibi parcat.

Innidus: & fatui veteris ludibria vulgi.

Verba musandino maneant condita sapore.

Omnibus equinoci titulum pretende salerni.

Presulis alhani claro signata sigillo.

¶ Aggreditur auctor noster terciā distinctionem sui operis: in qua ex-
quitur de significationibus aliorū generū. et ponit distinctiones eorū quorū-
dam: quas in secunda partitione non posuerat. **¶** Premittit autem prologū
in quo musam suā alloquitur eāque ex presenti opere fatigatā inuitat ad re-
creationem quietis. **¶** *Truncula.* Id est rudis et nouella. **¶** *Jam satis*
est. Sed quia requies diuturna parit desidīa et enervat vigorem: statim
iuber eam interrompere quietem antequā opus inceptum aggrediatur.
¶ *Ne scandala.* Id est cum pedes intendas et veharis pedibus metricē
orationis caueas ne aliquod offendiculū pedibus tuis. occurrat. **¶** *Multi-*
lia multa supersunt. Id est miliaria multa restant ad pergendum. id est di-
uerſa capitula et diuerſe regule que restant tādē de generibus pulſuum:
per quas regulas quasi per certam viā et ſemitam peragere debet intelle-
ctus tractantis. **¶** *Excubat.* Hic auctor noster monet musam suam quod si-
bi caueat ab adulatoribus et detractoribus: qui bene dicta aliorum dente
canino et satyrico corrodunt: et que ſcire non poſſunt vel ſacere quadā mali-
gni: ate animi defraudant: et laudes aliorum in ſe inſundata tituli mutatio-
ne conuertunt. ſpergunt ſeminant nigellam inuidie: et zizaniā detractatio-
nis: vbi deberent ſeminare precium laudis et fauoris. **¶** *Musandino ſa-*
pore. Id est ſapidis et ſententioſis auctoritatibus. **¶** *Petri musandini* qui
fuit patronus et ſupremus opifex huius facultatis: qui aliū non habuit pa-
reni nec habiturus eſt ſequentem. **¶** *Equiuoci ſalerni.* *Salernū* equiuo-
cū eſt ad ciuitatē et ad magiſtrū huius artis p̄ceptorem. **¶** *Alſani.* Id est
illius ſummi magiſtri et vni in phyſicali ſciā. **¶** *Prefulis.* Id est archi-
prefulis ſalernitani tantis cōſiſa patronis pōt malignis hoſtibus obuiare.

De ſignificationibus frequentis et rari pulſus.

¶ Qui recolit replicatque ſuum ſepiſſimus ictum.
¶ Ex vi contrahitur fragili: fortique calore.
¶ Cordis adoptiuus: vapor vt poſſit recreari.
¶ Sufficiens poſſit ſpiramine mulcebris aure.
¶ Ne ſimul huic detur quantū ſibi competit aer.
¶ His oppreſſa negat. igitur perplexa reprendit.
¶ Multiplici numero: quod iam formauit in vno.
¶ Crebraque defectum quanti repetitio penſat.

¶ Exequitur auctor noster de ſignificationibus aliorum generum que
reſtant ſex predictis. Et primo expedit ſignificationes frequentis et rari
pulſus: quod eſt ſextum genus et perpenditur ex tempore quietis: quod
eſt inter duas diaſtoles: ſicut in prima partitione dictum eſt. **¶** Frequens
itaque pulſus ſignificat fortitudinem et vehementiā extranci caloris et inna-
turalis et debilitatem et afflictionem virtutis: quia fortis eſt calor: et multa inſi-
get aeris attractione et refrigeratione: vnde multa inſtat neceſſitas humi-

de refrigerationis: et euentationis ad temperamentū feruoris. Si virtus debilis et afflicta nō pōt sufficienter aeris quātitatem vno ictu attrahere quā- tum expedit necessitas arboris: q̄ necesse est q̄ numerosa et frequēti actione restauret et suppleatur qđ deficit i quātitate vnius attractionis. et ideo cau- sis p̄dictis concurrentibus: idest forti calore et debili virtute frequens acci- dit pulsus. Si vero fortis virtus cū forti calore concurrant iuxta necessita- tem ardoris fortis virtus trahet sufficientem aeris quātitatē. et tunc non fit frequens pulsus. Sed inter raritatem et frequentia: mediocris. ¶ Se- pissimus. idest sepiissime iterans motionem. ¶ Adoprius vapor. idest calor extraneus et innaturalis quem cor adoptat illa sibi violentia ex fe- bre vel exercitio vel apostemate vel quacūq; compressione vel immuta- tione. ¶ Dulcebris aure. idest aeris cuius attractione interiore demul- centur. ¶ Quod iam formauit in vno. idest in quātitate attractione.

De significationibus rari pulsus.

Debilis in raro calor est: infirmas virtus.

¶ Ostendit causas et significationes rari pulsus. et dicit: q̄ rarus pulsus significat debilitatem caloris et infirmitatē virtutis: q̄ debilis est calor non restat multa necessitas aeris attrahendi in multa refrigeratione. Virtus etiā quāuis infirma sit iuxta debilitatem caloris aerem pōt sufficienter ad- ministrare ad temperandū vna attractione. Sed contrariū inuenit in pan- tegni. Dicit enim Constantinus rax pulsum fieri ex virtute debili et forti ca- lore. Et Philaretus dicit q̄ rarus pulsus fit ex debili calore et infirmiori virtute. Solutio dubii est. ¶ Dicit Constantinus rax pulsum fieri ex de- bili virtute et calore forti: hoc dicit respectu quorūdā sanorū corporum que sibi frigidā disponuntur cōplexionem et q̄ debilitate caloris: modica egent refrigeratione. Et virtus corū cum sit fortis: q̄ sana sunt corpora: et nulla egritudine oppressa vno ictu possunt sufficienter attrahere q̄ calorem de- bilem possit refrigerare. vnde in eis fit rarus pulsus. ¶ autē dicit Phi- laretus rax pulsum fieri ex debili calore et infirma virtute h̄ dicit fieri gra- tia egorū corporū. In febriente enim rarus pulsus significat maximū vir- tutis operatiue impedimentū: q̄ extinctionem caloris naturalis ex p̄sum- ptione humiditatis et annullatione spiritūū. Vnde si in laborante acuta fe- bre precedente pulsu multū veloci frequenti et magno nulla facta determi- natione subito appareat pulsus rarus sine alienatione mentis patientis si- gnificat mortem.

De incidenti et decidenti pulsu.

**Obortibus incidui pulsus virtus reparatur.
Captinata salus fit libera. languida fortis.
Debilis instaurat vires. oppressa refurgit.**

Alta reformatur: victo synbonate morbus.
Exultat: capto brauius natura triumphat.
At per deciduum vite iam vespere facto.
Uergit in occasum splendor vegetabilis aure.
Eneruata perit virtus: parcesq; trahenti.
Atrops insultat: vt vite syncopet vsum.

Hic auctor agit de octauo genere pulsus quod incidens et decidens dicitur: et eius significationes ostendit. Incidens itaque pulsus attenditur secundum collationem et comparisonem morarum ad moras: occultarum ad apertas. fortium ad debiles. debilius ad fortes. Aperta mora dicitur que facit pulsus in dilatazione. Secuta que facit in constrictione. In comparatione ergo more dilatationis ad moram constrictionis incidens vel deciduus dicitur. Nam si breuior sit mora constrictionis et maior sit mora dilatationis dicitur pulsus incidens. Si vero breuior sit mora dilatationis et maior sit mora constrictionis que est inter duas diastoles: tunc dicitur deciduus. Si autem equaliter sit inter duas moras erit pulsus medius inter decidentem et incidentem. Potest etiam hic pulsus attendi secundum collationem et comparisonem plurium morarum ad moras secundum multos pulsus consequentes et succedentes. Nam incidentia quandoque habent locum in vno pulsu: quandoque in pluribus. In vno vt si fiat comparatio plurium morarum et constrictionum et dilatationum sibi per multos pulsus succedentium. Si ergo contingat quod pulsus continuet quinque percussiones fortes et sexta decurrat debilis vel aliquantulum deficiens: et postea succedat decem fortes et sequatur vndecima debilis. et postea occurrant viginti fortes. et sequatur vigintiuna debilis vel deficiens. et sic procedat pulsus multiplicando percussiones fortes quousque debiles prius non appareant talis pulsus dicitur incidens. et significat confortationem virtutis et conualescentiam et plenariam crismam futuram. Similiter decidens duobus modis potest intelligi vt dictum est de incidenti: aut in vno pulsu: aut in pluribus quomodo in vno dictum quomodo in pluribus fieri debeat: sic constat: quoniam si precedant decem fortes percussiones et sequantur vndecim debiles: et post sequantur sex fortes et septem debiles post quattuor fortes et quinque debiles: et post tres fortes et quattuor debiles. et ita paulatim quousque multiplicatis debilibus fortes euanescent percussiones tunc talis pulsus dicitur esse decidens. id est propter minorationem sui a notitia nostri sensus cadens. Et nota quod pulsus incidens comprehendit caudam sorticinam retornatiuam. Decidens vero continere potest caudam sorticinam finitiuam. Attende quod per decidentem vel deficientem pulsus accidentem in die critico mortis hora potest distingui. Et per incidentem hora conualescentie potest signari. Ponatur ergo quod aliquis infirmus pulsus habeat decidentem. vtrum debeat euadere ab illa egritudine: sic cognosces. Comparandum est ergo a prima defectione pulsus vsque ad secundam et in qua

hora diei fiat et contingit quot ictus in prima deficientia et quot in secunda. verbi gratia: inter primam et secundam fortis tibi occurrant triginta percussiones in hora diei tertia. Sed cum sit molestum te semper ibi esse et computare numerum alia die eadem hora venias et numera percussiones eiusdem pulsus inter unum deficientem et alium. Et si modo deficientem inuenieris in vndecima percussione. Et si quindecim percussiones fortis amissisti cum prius haberes triginta signum est quod transactis aliis horis alias quindecim percussiones amittet. Et in eadem hora morietur. Eodem modo de incidenti facere poteris et crasis ad bona futura defignatur. Siquis habeat pulsum deciduum computa a primo incidenti et aliquantulum fortiori usque ad secundum incidentem in qua hora hoc fiat: et quot percussiones sint inter primum pulsum incidentem et finem aliquantulum fortiore. verbi gratia si inter primum et secundum incidentem triginta tibi occurrant percussiones ut in hora diei huius tertia fiat post in secunda die eadem hora veniens computa sicut in prima die si inter primum incidentem et secundum inuenis quindecim motiones: inuenisti incidentem: ita procedendo poteris pronosticari crasi futuram finem magnam et parvam horam et horarum et ictuum computationem. ¶ Incidui. idest incidentis. ¶ Accepit brauium. Assecuto premio corone propter debilitatem egritudinis. ¶ Per deciduum. idest decidentem. Littera plana est.

De equali et inequali pulsu: ordinato et inordinato.

Iuncta bona paritas bona fit: mala iuncta sinistro.
Contrahit adiuncte compaginis emula formam.
Imparitas reprobanda boni: laudanda sinistro.
Nam tibi propositis que sunt optanda duobus.
Elige quod fixum stabili bonitate moratur.
Ex tibi propositis que sunt fugienda duobus.
Elige mobilius: fuge quod constantius errat.
Qualibet in specie pulsus paritas reperiri.
Imparitas potest: sed non equaliter equum.
Unica solius facit observantia pulsum.
Si magnus se continet: propriumque tenorem.
Seruet: inoffensum cadit a plena paritate.
Cum species aliena subit: non dicitur equus.
Simpliciter: sed in hoc: cum non sit in omnibus equus.

¶ Deo generibus assignatis et eorum accidentibus executis et expeditis agit de duobus extremis generibus que accidentia sunt: et principalibus predictis adiuncta sunt. scilicet de equali et inequali: ordinato inordinato. nec tamen de ordinato et inordinato agitur nisi finem distinctionem suarum specierum et partium. Est itaque pulsus equalis cuius percussiones uniformem et consimilem habent rationem: et uniformiter occurrunt in digitorum ex-

trematibus: vt si percussiones sint magne et in magnitudine equales non parue non rare non spisse nō debiles nec in aliquo diuerse. Et iste pulsus equalis dicitur absolute. Inequalis autem est cuius percussiones diuersantur siue sit in motu vt modo sit spissus modo velox modo tardus: siue in quātitate dilatationis vt modo sit magnus modo paruus. Siue in virtute vt modo sit fortis modo debilis. Sicut autem quidā est equalis pulsus absolute seruans equalitatem in omnibus. ita quidā est unequalis absolute seruans inequalitatem in omnibus percussionibus. Et est quidā unequalis in quantitate qualitate: in aliis tamen diuersatur: et ille unequalis dicitur. Sed in aliquo equalis nuncupatur. Et nota q̄ omnis equalitas in bono est bona: in malo mala. Et inequalitas in malo bona est: et hāc diuersitatem fm̄ diuisionem auctoz insinuat in capitulo presenti. hec diuissio non tantum habet locum in consideratione pulsuum sed circa medullium venarum. ¶ Paritas. idest equalitas. ¶ Sinistro. Cū sinistris et malis differentiis. ¶ Imparitas. idest inequalis.

Sequit̄ de pulsu qui b̄ cauda retornatiua et de eo qui b̄ cauda finitiua.

Cauda retornatiua primo mollescit in letum.
In reliquo languet sit tertia morio lenis.
Iudicio sensus se quarta magis manifestat.
Quinta viget valido firmatur sexta vigore.
De tenebris sensus: et de languoris ab ipso.
Repit in excessum gradualem tramite pergens.
Hoc pulsu solitos natura reciprocet ictus.
Finitiua suos motus orditur ab alto.
Sensim deprimitur: declinat: mollescit.
Et de propatulo sensus se mergat in limo.
Vic̄ vicinantis affert preludia mortis.

¶ Hic agit de sp̄ibus ineqlis pulsus et inordinati cuius multe sunt sp̄es .s. cauda foricina finitiua et cauda retornatiua: caprizās martellinus: ramofus: fluctuās: spasmosus: ptylicus: formicās: emiculosus forinus. Prius exequit̄ de cauda foricina finitiua et retornatiua: q̄ licet possint esse species ordinati et eqli: sub ineqli tñ et inordinato continent̄: qz qñq̄ cauda foricina finitiua et retornatiua pcedunt in pcussionibus suis fm̄ ordinatā inequalitatem. et qñq̄ fm̄ ordinatā. vbi nāq̄ est p̄urbatio nature tanta vix ad plenum psequentiis ineqlitatis ordinatio potest seruari. Constantinus tñ in panegni has sp̄es ordinat sub ordinato et eqli. est q̄ pulsus cauda retornatiua q̄si ab occultis et q̄si ab insensibilibus pcussionibus icipiens paulatim gradualem tramite fm̄ ordinatū modū maiorādo pcedit de nutrimis ad paruas: de paruis ad aliquātulū aptas: de aliquātulū aptis ad magis manifestas: et ita p̄tinuatim et ordinatim pcedit: quousq̄ se recipiat in fortes mo-

tlones. Dicitur autem hic pulsus cauda retornatiua cauda foricina: quia
sicut cauda foricis in finali extremitate que ab animali corpore remotior
est incipit a nimia gracilitate et continuatim procedit fm grossitudinem et
maioritate corpulentie: quousq; attingat corpus animalis. Sic et iste pul-
sus ratione similitudinis maiorando procedit paulatim de debilibus ad
minus debiles: et de minus debilibus ad aliquantulum fortes de fortibus
ad fortiores percussiones. Cauda foricina finitiua per contrarium potest
intelligi: quia a fortioribus incipiens per minus fortes transit: tertio per
debiles: quarto per debiliores: tandem ab eo descendit per gradus debi-
litaris: q; non sentitur et hoc assimilatur caude foricine finitiue. Nam cau-
da foricina finitiua a parte animali inserta grossior est: et paulatim gracili-
do procedit vsq; ad finem. Cauda retornatiua significat confortationem
nature salutis reuersionem. Finitiua prenuncia est mortis.

De consolatione medici cum eger moritur.

Collectis fuge sarcinulis opifex medicine.
Nil impensa valent tua: nil suffragia prosunt.
Damna refarciri nequeunt iam morte propinqua.
Atropos excludit lachrym: vitia rumipit.
Stamina dissoluit gremios vitæq; relegat.
Salua tibi maneat frontis verecundia. vultum.
Extere: ne pariat tibi mors vicina pudorem.
Mortiferos tua preueniat sententia casus.
Officium vatis retinens nomenq; prophete.
Non semper sanat medicus: rhetorue perorat.
Sed tamen officium concludit sine supremo.
Singula que debet si contingentia seruet.
Vitam victuro vel si mortem morituro.
Iudicio dicet stabili: que culpa medentis.
Officium commune durum: curatio morbi.
Acno communis vix consumatur ab vno.

E Quia forte medicus propter mortem egri preminentem desperaret
et de vita sua timeret credens sibi ab amicis suis impurari: ideo auctor ip-
sum consolatur: et amicos eius corroboret et firmat: ostendens q; non sit ti-
mendum. et cum prenuclauerit mortem egri potius sibi copulabit glo-
riam et honorem: q; pudoris ambitionem: et loco prophete inter homines
reputabitur: quia morituri solis pronosticis.

De pulsa caprizante.

Descensu saltum geminat caprinus ab vno.

Ore caput saliens: que bis prius aera pulsat.
A semel in terram querat defigere cursum.
Redit in hac specie progressio prima secunde.
Si species talis genesi dictante resultat.
Hoc signo vasis substantia dura rebellis.
Aure vitalis vis imbecilla notatur.
Sensus hebes ferrino preceps turbatio mentis.
A multis resoluta modis vt verba moueret.
Mentis conceptum mutilata voce resoluit.
Si caprinus erit sine lege vel ordine pulsus.
In causa est mixtura mali: diuersa dieta.
Diffusa materies: resolutio multa vaporis.

In hoc capitulo diffinit auctor quid sit pulsus caprizans et eius significationem exponit. Est enim caprizans qui incipiens a velocitate ante dilatationem percussione videtur cadere et post mouetur incompleta dilatatione ad similitudinem caprioli caprizans dicitur. Cum enim capriolus incipiat esse velox in saltu quasi saltum videtur facere in aerem et post in complendo cursu: et complendo saltu est velocissimus. Talis vero pulsus antequam regrediatur in centrum duas habet dilatationes primam minorem secundam maiorem sicut etiam facit capra saliens in aere que prius extollit vna vice pedes: deinde alia vice iterum se extollit antequam in terra ponat vestigium. Caprizans itaque pulsus: alius est huius naturam: alius preter naturam: que autem sunt significationes naturales: et que non naturales: auctor in hoc capitulo exprimit.

De martellino pulsu.

Cum ferit incudem bis malleus: et resilire.
Logitur obiecti massa suadente metalli.
Et sit diuiduus: in se tamen vnicus ictus.
Sic resilit duro membri concussa rigore.
Et digitos species sic martellina retendit.
Nec redit in centrum donec geminauerit ictum.
Ex quo natuo signatur spiritus igneus.
Cor siccum: discors mentis presumptio: fastus.
In febre continua martellino dominante.
Laumate febrili cordis depascitur humor.

Sequitur de martellino: qui a martello dicitur. Sicut enim percussio martelli supra incudem insequentes cadit percussiones plures propter percussione martelli ex duricie incudis. sic etiam martellinus pulsus in dilatatione sua antequam ad centrum regrediatur ex percussione spiritus:

et organi duricie bis digitos percutere videtur: et sunt quasi dilatationes due. sed precedens est maior: secunda minor. Sed in caprizante sequens ascensio maior est precedente. Martellinus pulsus ex duricie substantie organi contingit. et hoc propter superabundantiam spiritus quo spiritum mouetur arteria. et pre duricie ipsius spiritus repercussus rursus mouetur: et facit secundam ascensionem. unde dicit Philaretus quod martellinus siue bis pulsans currente violenter spiritu in secundam venit percussione: ut in incude venit malleus. Et est differentia inter caprizantem et martellinum: quia in caprizante non repercutitur spiritus: ut in martellino: sed ante digitorum percussione quasi cadere videtur: et post incompleta dilatatione vehementer citatur. Martellinus itaque pulsus si sit secundum naturam significat contumaciam cordis: et pertinaciam mentis ex siccitate et superbia ex abundantia spiritus. Si autem fiat preter naturam significat successionem cordis et humoris defectionem: sicut in accutis contingit.

De ramoso pulsu.

Sinditur in ramos ramosus et organa mouet.
 Quadrifido feriens digitos percurrit: in imo.
 Bicolor in pulsu: sicut confusa resistit.
 Vox chitare fidibus vno final ordine tactis.
 Hec species crassius imperio suadente figurat.
 Mobile propositum: cordis mutabile votum.
 Si talis cogente mali synbomate fiat.
 Morbi materies sit dissona: causa repugnans.
 Militat: ex equo virtus synboma retundit.
 Vita reformatur: nutrit natura refurgit.
 Expirante mali nebula redit aura salutis.

Hic ponit ramosi pulsus definitionem: et significationes eius ostendit. Est itaque ramosus pulsus qui primis digitis tangens apparet alio modo et reliquis digitis apparet inequalis: ut si appareat vni digitorum velox alii tardus vni spissus alii ramosus: vni fortis alteri debilis: vni inciduus et apertus alteri deciduus et occultus. Et attenditur secundum quantitatem motus: aut motionis virtutis: et secundum motionis numerum. Non enim potest variari iste pulsus secundum magnitudinem. Impossibile enim est quod sub vno digito in eadem parte organi sit magnus: et in alio digito vel in alio in paruum mutetur in eadem percussione: aut in eadem percussione fiat parvus et etiam magnus. Magnus. n. ex necessitate quatuor digitos transit. Similiter ramosus non potest attendi secundum varietatem latitudinis aut stricture: caliditatis aut frigiditatis: duricie aut mollicie: vacuitatis aut plenitudinis. Nam. n. in eadem percussione potest attendi pulsus in diversis digitis: ramosus: latus: et strictus:

calidus et frigidus: mollis in quibusdam: durus in aliis: vacuus in vno ple-
nus in alio. et similiter parvus et magnus secundum velocitatem tarditatem: debi-
litem et fortitudinem: raritatem et frequentiam potest considerari. Et ramosus alius secundum naturam alius preter naturam. Secundum naturam factus
cordis mutabilitatem significat. Preter naturam factus in acutis febribus
humor: significat contrarietatem: nature conualescentiam ex parte signifi-
cat: et ex parte vite laborem: et finem morbi declarat. Pulsus ramosus secundum
Philaretum habet fieri ex aliqua superfluitate in concavitate arterie con-
tenta que aduenienti spiritui resistit. unde tota arteria propter resistentiam
superfluitatis aduenientis spiritus: non potest totaliter dilatari. Sed mo-
tus cordis et motus spiritus transfertur deorsum et sinistrosum: ac si essent
diuersificati. His determinatis littera clarescit per se secundum diuersitates eas-
dem teste Constantino in pantegni. Caudam foricinem et pulsum inclina-
tum licet inuenire. Cauda foricina in diuersis digitis inuenitur: cum pul-
sus ab vno digito attingenti brachium est grossus: sub digito secundo est
minor: sub tertio est paruus: sub quarto est minimus. Similiter hec cauda
in forti et debili veloxi et tardo potest intelligi. Sed hec cauda foricina differt
ab alia de qua superius cum ipso auctore pertractauimus. Inclinator autem
pulsus attenditur secundum diuersitatem percussionum sub quatuor digitis: ut
si sub duobus digitis mediis grossus: et sub duobus extremis subtilis: aut
in mediis apertus: in extremis occultus. apparet autem sursum extreni-
tas: deorsum inclinari ex defectu virtutis substantiam organi ex parte bra-
chii leuare nequeuntis: causa arterie grauitatis in extremitate intra manum
ex defectione sola est virtutis illic viri peruenientis. Inclinator similiter
de forti et veloxi et tardo est intelligendum. Et ille inclinator pulsus et cau-
da foricina predicta. Sub ramoso pulsu comprehendere possunt. Nam ramosi
pulsus possunt esse multe species. Sub eadem etiam specie continetur ser-
rinus: de quo dicitur in sequentibus. Qui autem sub vno digito mouetur
sub tribus est quietus: aut sub duobus primis mouetur: sub aliis quiescit:
aut sub vno fortis: sub altero debilis: sub tertio debilior: sub quarto debilis-
simus ita quod non sentitur. Et hoc est quod pulsus dictus cauda foricina posset
intelligi: quando gradatim debilitando procedit de primo digito ad secun-
dum: de secundo ad tertium: de tertio ad quartum. Sed hic non gradatim
procedit in debilitate per quartum digitum ut si ab vno moueatur: sub aliis
quiescat: aut sub duobus primis moueatur: sub aliis non: dicendus est ser-
rinus. dicitur autem a terra: quia terre dentibus assimilatur.

De fluctuante pulsu.

Vasa procellosus enorui concutit lectu.

Fluctuat: exundat: fremit: estuat: et digitales.

Ventriculos sibi compressos lateraliter ambit.

Paras et sursum: paras et retro: et ante mouetur:

Inde probes subitum mentis cordisq; tumultum.
Sanguinis vndantis turbato in corpore morum.

In hoc capitulo agit de procelloso pulsu siue estuoso. Et constantiam quā Philarcus fluctuationem appellat prosequitur: et ostendit quid sit fluctuans pulsus: et quid habeat significare. Estuosus pulsus est cum organi pars auriculari digito superposito superior ante mouetur: sub altero digito inferius: et tardius: pars autem organi dextrosum et sinistrosum sentitur moueri: quedam pars late: quedam pars stricte: vt videmus in tempestate maris. Fluctuans igitur pulsus habet fieri ex abundantia aquosi humoris infundentis corpus arterie magis q̄ debeat. vnde spiritus in arteriis generatus aquosum humorem in arteriis existentem mouet magis in vno loco arterie q̄ in alio. et ideo quasi quedam inundationes siue pulsus per pulsum sensui subiacent. et ideo pulsus fluctuans dicitur: talis pulsus solet reperi in quadā specie hydroposis que anasarca dicitur: id est equalis resolutio carniū. Significat pulsus iste quandoq; mentis perturbationem: aut iram subitā: aut tristitiam: aut humoris subitam perturbationem.

De spasmoso pulsu.

Spasmosus vacuus tensi quoq; more rigescit.
Funiculi: pyrsicis famulatur: et extenuatis.
Corporis humorem depascit: sorbet inanis.
Plenior occurrit species spasmosa replentur.
Organa: reumaticis nervis infunditur humor.
Lenia motino viduantur membra vigore.

Hic exequitur de spasmoso pulsu qui aliter pyrsicus appellatur: et eius significationes exponit tam pyrsici q̄ spasmosi. de repletionem prouenientis. Spasmosus itaq; et pyrsicus habet fieri carne consumpta et desiccata pro calorem febrilem: vnde non habet arterias: nisi colloetur ad modum corde tense et tenditur. vnde digitis compressa transfertur a dextra et sinistra. vnde videtur spasmosus et ramosus idem esse. sed differunt propter causas differentes: quia in ramoso corpus arterie diffundit: sed in spasmoso nervus tenditur: et multum duricie sentitur. vnde dicitur spasmosus propter tensionem nervi vel arterie: vel quia spasmus futurum significat. In ramoso autem non fit talis tensio quemadmodū in spasmoso. Spasmosus itaq; significat desiccationem corporis: et consumptionem humorum: indurationem arteriarum et nimiam desiccationem. Et significat spasmus de inanitione. Est autem quidam spasmosus de repletionem humorum: vnde arteria sentitur multum turgida.

De formicante et vermiculoso pulsu.

Sunt gemini pulsus formicans vermiculosus.
Estius potius in febribus: et per acutis.
Mortis preceses fidi: referantque sepulcra.
In febre formicans: pulsu vermiculante verendus.
Non redit ad melius: sed vitam morte soporat.
Sapius has species excepto caumate febribus.
(Non vigente necis discrimine.) syncopis insert.

Chic agit auctor commixtini de duabus speciebus inordinati pulsus. scilicet vermiculoso et formicante. vermiculosus more estuantis mouet: sed estuans maior est et fortior. vermiculosus minor et debilior: tamen velocior et spissior est: quia huius causa virtus est defecta: et dicitur vermiculosus: quia sentitur sub digitis ut vermium motus. Et formiculosus mouetur sicut vermiculosus. Sed formiculosus minor est et defectior: et spissior. Cum enim eius virtus omnino est ablata et defecta dicitur formiculosus: quia sicut formice sub digito sentiunt: sicut itaque formica minorem habet motum quam vermis. sic et formicans pulsus minor est: et defectum significat: plusque vermiculosus: cum eius motus sit minimus: sicut motus formice minor est moribus aliorum animalium: sed pulsus aliquis deficit usque in fornicationem: et hoc fit ex synchomate acute febribus et ex consumptione spirituum omnino deprimendus est et vita patiens. Si vero deficiat usque in vermiculosum et ibi maneat et non progrediatur ad formicantem non moritur omnino. Et nota quod ante formiculosum necessario venit vermiculosus. si de fornicante fiat regressus in vermiculosum bonum est. sed si de vermiculoso fiat descensus in formiculosum est. Formicans et vermiculosus quandoque fiunt ex subita dissolutione virtutis sicut propter multam inanitionem sanguinis: ut in fluxu per emoroidas: vel a naribus vel a ventris immoderato fluxu: vel menstruum in mulieribus. unde patiens ex tanta virtutis consumptione vel dissolutione propter defectum spirituum: et nutrimenti subtractionem syncopare cogitur: et pulsum habet formicantem vel vermiculosum. De tali autem pulsu non est desperandum: quia ex tali causa habet contingere. Videmus quandoque multos syncopizantes: in quibus nec statum nec pulsum perperdimus: qui tamen per assumptionem aque frigide et confortatione ex aromaticis ad priorem statum regrediuntur. De pulsu ergo ex tali causa mutato non debet desperare medicus: nec morti patientem adiudicare. Galienus namque exemplum ponit de quadam muliere habente suffocationem matricis: in qua nullus sentiebatur pulsus cuius oxi lane flosculum apposuit subtiliter carpinare vel carminare: et lana aliquantulum commota et calefacta: ex anhelitu eius cognouit eam adhuc viuere: et post operam suam adhibendo: eam ad sanitatem conuertit. Quod si pulsus formicans et vermiculosus fiat in corporibus defectis: et desiccatis ex febribus acutis non propter inmutationem nature subitam: tunc desperandum est: et per talem pulsum sententia mortis diffinienda est.

Sequitur de pulsu ferrino.
 Occurrit: digito species ferrina prior.
 Debilis: in reliquo fit languida: nulla sequenti.
 Hic trahit a serra cognata vocabula pulsus.
 Cuius cum primis incisio dentibus acta.
 Est gravis: in reliquis grauior: funesta supremis.
 Corporis hoc pulsu fatalis serra vigorem.
 Ampurat: et vitam nubes letalis obumbrat:

Hic agit auctor de pulsu ferrino qui diuersis modis intelligi potest.
 Nam quandoq; sub vno digito mouetur: sub tribus est quietus: aut sub
 duobus primis mouetur: sub aliis quiescit: aut sub vno fortis: sub alio de-
 bilis: sub tertio velox: sub quarto tardus. Serrinus autem notat a serra:
 quia dentibus ferre assimilatur: quando inaequalem facit incisionem. et fm
 hoc clauditur ferrinus. Serrinus pulsus sub quibusdam speciebus pre-
 dictorū pulsum potest contineri. Fit autem ferrinus quādoq; vt in p^o di-
 gito sentiat debilis in 2° quasi deficiens. In tertio omnino nō sentitur. fm
 aut hanc estimationem quedā cauda foricina finitiua erit pulsus ferrinus.
 Hic auctor musani suam alloquitur vt sigillet opus de pulsibus.

Figite tuo metas operi. sat prata biberunt.
 Semina luxuriant. prius arida terra colono.
 Plenus aridet pingui letamine gaudens.
 Et fructus nobis exponens diuite vena.
 Jam sterilem cultum phylareti someris horret.

Hic finis imponitur tractatulo de cognoscendis vrinis et pulsu perti-
 tissimi magistri Egidii cum expositione et commento magistri Gentilis de
 fulgineo summa cū diligentia pluribus in locis castigatus a magistro Auenā-
 tio de camerino artū et medicine p̄fessore Venetiis impressus p̄ Benardinu
 Venetū expensis. d. Jeronymi duranti. die. 16. mensis februarii. 1494.

BIBLIOTHECA
 VNIV. MAGELL.
 CENS. LIBRIS
 Bibl. Jan.

scilicet ordinem a zina ad lo
hunc cecilia ait Angliu

videns ualentius in uo
tore recipiens est v. Ange

am leana fuens puella
sed amara munda videtur

penetrabilis est tua dicit
si nulla puella tibi

Ubi hunc mundum
unum zelo custodit cor
pne meum hic si ul le
asertit q tu me pol
luto amore contingit
scitum ea te sui vix suu
reagitat et amites flores
tue gressive invenit
Si hic cognit q tu me su
cero et in mansuetudo amio
te diligas et vgnitatem
integriti mibam q au
stodias ita q te diliger
sicut me et ondet ubi g

Iuvenit reffine mihm
Psa ecclia dicit ad trbou
hodie te facies esse meo cog
natum Quia amoz dei te fi
at esse qtempore poloru
Susape duc seumum fruc
tus quos mceclia seumum
Pdmu auora fues dicit
ecclia dicit Eya mihm x
abracet opa reuebrat et m
dumum Azua luas **V**ecclia
vel dicitis frib9 et exhortas
eos aut **Eya m laudes**

Psa ecclia h
et mihm mihm corus deli
teris dicit reuit **A**dmio
rebus dnu allatis mendi
hos pua miamo paupia
bndict dnu **A** fuitatus ut
fuitb9 fmitile fidelis laud
omus spus dnu decelis **A**
Corum saluas hodie frib9
eate dms exet qui reuam
philusca casta pceit fidei
ac miamu gre pacis ac mto
plumos dicit **ps bndictis**

Iuvenit reffine mihm
regna q tempore mte
mha caritate pignat po
Cap Ego quess dnu **A**
lauius vgnit mihm et
mha laudis pceit m
lis etas mha Et vgnit
pnuordia **V** f adiat gra
mpuclula sapia fudat
mha Et vgnit vmp
O de sapia attugit
ta forat huanu la

Deus qui
unum & eum
pater meum
hic si ut le

Incipit
Esa. 66. 1.
Ecce nunc
dicit ad
tribum
meum
cor

Incipit
Esa. 66. 1.
Ecce nunc
dicit ad
tribum
meum
cor

Incipit
Esa. 66. 1.
Ecce nunc
dicit ad
tribum
meum
cor

